



**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mercher, 13 Hydref 2010
Wednesday, 13 October 2010**

Cynnwys
Contents

3	Cwestiynau i'r Gweinidog dros Dreftadaeth Questions to the Minister for Heritage
25	Cwestiynau i'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb Questions to Minister for Business and Budget
46	Datganiad am Gwpan Ryder 2010 Statement on the Ryder Cup 2010
61	Ymchwiliad yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig i'r Diwydiannau Gwin, Cwrw, Seidr a Gwirodydd The Rural Development Sub-committee's Inquiry into the Wine, Beer, Cider and Spirits Industries
82	Adolygiad Cymru y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer 2009-10— 'Gwneud Gwahaniaeth' The Equality and Human Rights Commission's Wales Review for 2009-10—'Making a Difference'
95	Adroddiad y Pwyllgor Menter a Dysgu ar Greu Swyddi yn yr Economi Werdd The Enterprise and Learning Committee's report on Generating Jobs in the Green Economy
116	Dadl Democratiaid Rhyddfrydol Cymru: Effaith y Gaeaf ar Iechyd a Lles Welsh Liberal Democrats Debate: The Effect of Winter on Health and Wellbeing
141	Cyfnod Pleidleisio Voting Time
143	Cynnig Trefniadol Procedural Motion

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Dafydd Elis-Thomas) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Dafydd Elis-Thomas) in the Chair.*

Y Llywydd: Trefn ar gyfer cwestiynau i'r Gweinidog treftadaeth. **The Presiding Officer:** Order for questions to the Minister for Heritage.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros Dreftadaeth Questions to the Minister for Heritage

Hyrwyddo Prosiectau Celf

1. William Graham: *A wnaiiff y Gweinidog amlinellu ei bolisiau ar gyfer hyrwyddo prosiectau celf yng Nghymru. OAQ(3)1266(HER)*

The Minister for Heritage (Alun Ffred Jones): The Welsh Government's arts policies are outlined in my annual remit letter to the Arts Council of Wales and are aimed at promoting excellence and increasing accessibility and participation for all, in line with 'One Wales'. Decisions on individual projects are determined by the arts council, working within the Government's strategic framework.

William Graham: Will you review the arts council's decision to cease funding to theatre companies such as Gwent Theatre, which offers children in some of the most deprived areas of Wales their only opportunity to experience live theatre? Such theatrical activities inspire increased interest in school pupils, across the curriculum, but notably in creative writing, reading, the visual arts, history and politics. It is vital that we support establishments such as the Wales Millennium Centre and the Welsh National Opera, but it is equally vital that we support organisations such as Gwent Theatre, which ignite and nurture an interest in the arts in our children.

Alun Ffred Jones: I had an opportunity to see the latest production by Gwent Theatre at the National Eisteddfod this year, which I enjoyed immensely. I asked the arts council, via its remit letter for 2009-10, to focus investment on increasing access to, and widening participation in, high-quality arts, particularly in areas of deprivation. This year,

Promoting Arts Projects

1. William Graham: *Will the Minister outline his policies to promote arts projects in Wales. OAQ(3)1266(HER)*

Y Gweinidog dros Dreftadaeth (Alun Ffred Jones): Amlinellir polisiau celf Llywodraeth Cymru yn fy llythyr cylch gwaith blynyddol i Gyngor Celfyddydau Cymru a'u nod yw hyrwyddo rhagoriaeth a chynyddu mynediad a chyfranogaeth i bawb, yn unol â 'Chymru'n Un'. Y cyngor celfyddydau sy'n gwneud penderfyniadau ar brosiectau unigol, gan weithio o fewn fframwaith strategol y Llywodraeth.

William Graham: A wnewch adolygu penderfyniad y cyngor celfyddydau i roi'r gorau i gyllido cwmnïau theatr fel Theatr Gwent, sy'n cynnig yr unig gyfle i blant mewn rhai o ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru i brofi theatr fyw? Mae gweithgareddau theatrig o'r fath yn ennyn rhagor o ddiddordeb ymysg disgyblion ysgol, ar draws y cwricwlwm, ond yn arbennig mewn ysgrifennu creadigol, darllen, y celfyddydau gweledol, hanes a gwleidyddiaeth. Mae'n hanfodol ein bod yn cefnogi sefydliadau fel Canolfan Mileniwm Cymru ac Opera Cenedlaethol Cymru, ond mae'r un mor hanfodol ein bod yn cefnogi sefydliadau fel Theatr Gwent, sy'n tanio ac yn meithrin diddordeb ein plant yn y celfyddydau.

Alun Ffred Jones: Cefais gyfle i weld cynhyrchiad diweddaraf Theatr Gwent yn yr Eisteddfod Genedlaethol eleni, a mwynheais yn fawr. Gofynnais i'r cyngor celfyddydau, drwy ei lythyr cylch gwaith ar gyfer 2009-10, i ganolbwyntio buddsoddiad ar gynyddu mynediad ac ehangu cyfranogiad mewn celfyddydau o ansawdd uchel, yn enwedig

my remit letter asked it to consider further how it could facilitate arts organisations providing opportunities for disadvantaged young people and others to make a contribution. However, I must stress that individual decisions are the arts council's alone, and I have no powers to direct it in any of those. I am sure that these discussions will continue when I meet representatives of the arts council next week. An interesting aspect of this is that, despite the intense interest that has arisen in the case to which you refer, many of our local authorities do not see the value of theatre in education, and do not support it. That raises the question of how much these services are valued by local authorities. However, that does not apply to all local authorities, of course.

Joyce Watson: I recently met with staff from Theatr Harlech, who expressed their profound disappointment that they were unsuccessful in their bid to secure arts council funding. As a consequence, theatre staff have been made redundant. The theatre is a pillar not only of the local community, but of the surrounding area, but will shortly have to close. The importance of Theatr Harlech in promoting the arts as well as by being a major employer in the area cannot be overstated. Therefore, what are your plans to help arts projects to survive this challenging economic climate, so that they can remain an integral part of their local community?

Alun Ffred Jones: This was one of the decisions that arose from the arts council review, and those decisions are, of course, open to be challenged. Those organisations that have failed to gain the backing of the arts council are still eligible to apply for alternative sources of funding from the arts council. The arts council is committed to working with all arts organisations in Wales and will provide advice and guidance to help arts groups to cope with the current financial climate. I fully recognise the importance of arts organisations to local communities, and I have had a dialogue with several people who have expressed how important Theatr

mewn ardaloedd difreintiedig. Eleni, gofynnodd fy llythyr cylch gwaith iddo ystyried ymhellach sut y gallai hwyluso mudiadau celf i ddarparu cyfleoedd i bobl ifanc dan anfantais ac eraill i wneud cyfraniad. Fodd bynnag, rhaid imi bwysleisio mai'r cyngor celfyddydau ei hun sy'n gwneud penderfyniadau unigol, ac nid oes gennyf bwerau i'w gyfarwyddo gydag unrhyw un o'r rheini. Rwyf yn siŵr y bydd y trafodaethau hyn yn parhau pan fyddaf yn cwrdd â chynrychiolwyr y cyngor celfyddydau yr wythnos nesaf. Agwedd ddi-ddorol o hyn yw, er gwaethaf y diddordeb sylweddol sydd wedi codi yn yr achos y cyfeirioch ato, nad yw llawer o'n hawdurdodau lleol yn gweld gwerth theatr mewn addysg, ac nid ydynt yn ei gefnogi. Mae hynny'n codi cwestiwn ynghylch gwerth y gwasanaethau hyn yng ngolwg awdurdodau lleol. Fodd bynnag, nid yw hynny'n wir am bob awdurdod lleol, wrth gwrs.

Joyce Watson: Cyfarfûm yn ddiweddar â staff o Theatr Harlech, a gwnaethant fynegi eu siom aruthrol am nad oeddent yn llwyddiannus gyda'u cais i sicrhau cyllid gan y cyngor celfyddydau. O ganlyniad, mae staff y theatr wedi colli eu gwaith. Mae'r theatr nid yn unig yn galon y gymuned leol ond yn galon yr ardal gyfagos hefyd, ond bydd yn rhaid iddi gau cyn bo hir. Ni ellir gor-bwysleisio pwysigrwydd Theatr Harlech o ran hyrwyddo'r celfyddydau a'r ffaith ei fod yn gyflogwr mawr yn yr ardal. Felly, pa gynlluniau sydd gennych i helpu prosiectau celf i oroesi'r hinsawdd economaidd heriol hwn, fel y gallant barhau i fod yn rhan hanfodol o'u cymuned leol?

Alun Ffred Jones: Roedd hwn yn un o'r penderfyniadau a gododd o adolygiad y cyngor celfyddydau, ac, wrth gwrs, mae'n bosibl herio'r penderfyniadau hynny. Mae gan y mudiadau hynny sydd heb lwyddo i sicrhau cefnogaeth gan y cyngor celfyddydau hawl o hyd i wneud cais am ffynonellau eraill o gyllid gan y cyngor celfyddydau. Mae'r cyngor celfyddydau wedi ymrwymo i weithio gyda'r holl fudiadau celf yng Nghymru a bydd yn darparu cyngor ac arweiniad i helpu grwpiau celf i ymdopi â'r hinsawdd ariannol bresennol. Rwyf yn cydnabod yn llwyr bwysigrwydd mudiadau celf i gymunedau lleol, ac rwyf wedi cael deialog gyda llawer o

Harlech is to the local community.

bobl sydd wedi mynegi pa mor bwysig yw Theatr Harlech i'r gymuned leol.

The Leader of the Opposition (Nick Bourne): My question is further to William Graham's point, but also links with Joyce Watson's point. Funding for Theatr Powys this time, in mid Wales, has been cut by the arts council. I recognise the valuable arm's-length principle, but the Minister set out the terms of the remit letter, and I hope that, in his discussions with the arts council, he will address its particular concern to the importance of theatre in Powys. The rurality of Powys means that without that theatre, many schoolchildren would not have access to theatre. It is vital, and it is valued. Will the Minister please raise the issue, in general terms, in the remit letter and in his discussions with the arts council?

Arweinydd yr Wrthblaid (Nick Bourne): Mae fy nghwestiwn yn dilyn pwynt William Graham, ond mae'n cysylltu hefyd â phwynt Joyce Watson. Mae cyllid i Theatr Powys, yng nghanolbarth Cymru, wedi'i dorri y tro hwn gan y cyngor celfyddydau. Rwyf yn cydnabod yr egwyddor hyd braich werthfawr, ond y Gweinidog a amlinellodd delerau'r llythyr cylch gwaith, a gobeithiaf, yn ei drafodaethau â'r cyngor celfyddydau, y bydd yn rhoi sylw i'w ystyriaeth benodol o bwysigrwydd theatr ym Mhowys. Heb y theatr honno, mae natur wledig Powys yn golygu na fyddai gan lawer o blant ysgol fynediad at theatr. Mae'n hanfodol, ac mae'n cael ei werthfawrogi. Gofynnaf yn garedig i'r Gweinidog godi'r mater, yn gyffredinol, yn y llythyr cylch gwaith ac yn ei drafodaethau gyda'r cyngor celfyddydau?

Alun Ffred Jones: I am happy to give an assurance that these matters will be discussed when I next meet the arts council. Nick Capaldi has appeared before committee in the Assembly recently, and has answered questions on this topic. Undoubtedly, the dialogue will continue.

Alun Ffred Jones: Rwyf yn fodlon sicrhau y caiff y materion hyn eu trafod pan fyddaf yn cwrdd â'r cyngor celfyddydau nesaf. Mae Nick Capaldi wedi ymddangos gerbron y pwyllgor yn y Cynulliad yn ddiweddar, ac wedi ateb cwestiynau ar y pwnc hwn. Heb os nac oni bai, bydd y ddeialog yn parhau.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): Minister, the decision to cut funding to Theatr Powys and to CARAD—Community Arts Rhayader and District—has a severe impact on access for young people in rural Wales. How do the funding decisions made by the arts council in respect of CARAD and Theatr Powys implement the goals behind your remit letter? Do you accept that it is not acceptable for the arts council to withdraw funding from specific organisations without providing a replacement service, and that young people living in rural areas have a right to accessible arts provision? Do you agree that saying that visiting national companies are a substitute for on-the-ground community arts provision is simply not acceptable?

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Weinidog, mae'r penderfyniad i dorri cyllid i Theatr Powys ac i CARAD—Celfyddydau Cymunedol Rhaeadr Gwy a'r Ardal—yn cael effaith ddifrifol ar fynediad pobl ifanc yng Nghymru wledig. Sut y mae'r penderfyniadau cyllido a wnaethpwyd gan y cyngor celfyddydau o ran CARAD a Theatr Powys yn gweithredu'r amcanion sydd wrth gefn eich llythyr cylch gwaith? A ydych yn derbyn nad yw'n dderbyniol i'r cyngor celfyddydau dynnu cyllid yn ôl wrth fudiadau penodol heb ddarparu gwasanaeth arall yn ei le, a bod gan bobl ifanc sy'n byw mewn ardaloedd gwledig hawl i ddarpariaeth gelf hygyrch? A ydych yn cytuno ei bod yn annerbyniol i ddweud bod ymweliadau gan gwmnïau cenedlaethol yn cymryd lle darpariaeth celf gymunedol ar lawr gwlad?

Alun Ffred Jones: The arts council supports more than 16 community-based arts projects throughout Wales. Under this review, which

Alun Ffred Jones: Mae'r cyngor celfyddydau yn cefnogi dros 16 prosiect celf yn y gymuned ledled Cymru. Yn yr

was agreed by my predecessor initially and which has been carried on since then, we knew that there would inevitably be winners and losers. That is in the very nature of the type of review that was undertaken, to ensure that the provision for the arts and the organisations involved was on a sound financial basis. Again, I stress that it is not my intention to direct the arts council on individual decisions of this nature. In the debate in the Chamber back in 2005 or 2006, I think that there was general agreement that the arm's-length principle was a sound one as regards funding arts organisations. The arts council is looking closely at the question of arts provision for young people. It no longer intends to focus on the provision of theatre in education, but instead to invest in high-quality engaging theatre for young people more broadly than within the school environment. As I said, I will be discussing these matters in general with the arts council at my next meeting.

Hybu Chwaraeon

2. Irene James: *Beth mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i hybu pobl i gymryd rhan mewn chwaraeon yng Nghymru. OAQ(3)1278(HER)*

Alun Ffred Jones: The Welsh Assembly Government is committed to ensuring that people in all age, gender and social groups have opportunities to participate in sport. Sport Wales has a number of schemes in place to encourage participation, particularly among young people, so that they become hooked on sport for life.

Irene James: Thank you for your answer, Minister. Participation in sports can often depend on whether coaching is available in the area in which you live. With that in mind, will you join me in applauding Sport Wales on the ambition shown in its new coaching strategy, particularly its vision of doubling the number of trained coaches in Wales so that anyone participating in a sport will have an opportunity to access a skilled coach? Do you agree that if that is achieved we will continue to produce high-quality athletes

adolygiad hwn, a gytunwyd gan fy rhagflaenydd yn wreiddiol ac sydd wedi parhau ers hynny, roeddem yn gwybod y byddai'n anochel bod rhai'n mynd i ennill ac eraill yn mynd i golli. Dyna union natur y math hwn o adolygiad a gynhaliwyd, er mwyn sicrhau bod y ddarpariaeth ar gyfer y celfyddydau a'r mudiadau cysylltiedig ar sail ariannol gadarn. Unwaith eto, pwysleisiaf nad wyf yn bwriadu cyfarwyddo'r cyngor celfyddydau ar benderfyniadau unigol o'r math hwn. Yn y ddadl yn y Siambr yn ôl yn 2005 neu 2006, credaf fod yna gytundeb cyffredinol fod yr egwyddor hyd braich yn un gadarn ar gyfer cyllido mudiadau celf. Mae'r cyngor celfyddydau yn edrych yn ofalus ar gwestiwn darpariaeth celf i bobl ifanc. Nid yw'n bwriadu canolbwyntio mwyach ar ddarparu theatr mewn addysg, gan fuddsoddi yn lle hynny mewn theatr o ansawdd uchel sy'n ymgysylltu â phobl ifanc yn fwy eang nag o fewn amgylchedd yr ysgol yn unig. Fel y dywedais, byddaf yn trafod y materion hyn yn gyffredinol gyda'r cyngor celfyddydau yn fy nghyfarfod nesaf.

Promoting Sports

2. Irene James: *What is the Welsh Assembly Government doing to promote sports participation in Wales. OAQ(3)1278(HER)*

Alun Ffred Jones: Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod pobl o bob oed, rhyw a grŵp cymdeithasol yn cael cyfleoedd i gymryd rhan mewn chwaraeon. Mae gan Chwaraeon Cymru lawer o gynlluniau ar waith i annog cyfranogaeth, yn enwedig ymysg pobl ifanc, er mwyn ennyn eu diddordeb mewn chwaraeon am weddill eu hoes.

Irene James: Diolch ichi am eich ateb Weinidog. Mae cymryd rhan mewn chwaraeon yn aml yn gallu dibynnu ar a oes hyfforddiant ar gael yn yr ardal rydych yn byw ynddi. Gyda hynny mewn golwg, a wnewch ymuno â mi i gymeradwyo Chwaraeon Cymru am yr uchelgais sydd ganddo ar gyfer ei strategaeth hyfforddi newydd, yn enwedig ei weledigaeth i ddyblu nifer yr hyfforddwyr hyfforddedig yng Nghymru fel y gall unrhyw un sy'n cymryd rhan mewn chwaraeon gael cyfle i fanteisio

such as Sam Harrison, from my constituency, who recently did so well in the Commonwealth Games at cycling?

Alun Ffred Jones: I endorse everything that you say. I also stress that the coaching strategy was developed jointly with my officials and Sport Wales over the past year. Last month, I launched the coaching strategy in north Wales and, as you say, it aims to develop an already-strong culture of volunteering within clubs and other community organisations that deliver sport and physical activity. The example that you gave of Sam Harrison can be replicated in many communities throughout Wales. However, we need to up our game and ensure that we have an adequate supply of coaches to ensure that such developments continue into the future.

1.40 p.m.

Mohammad Asghar: Minister, what plans do you have to use Team Wales's involvement and success in this year's Commonwealth Games to encourage more people to participate in sporting activities? We have some tremendous athletes competing in India, and 18-year-old Sean McGoldrick from Pill in Newport has this morning won a silver medal for Wales in boxing—just three hours ago. It is great that our athletes have achieved tremendous victories in the Commonwealth Games. That gentleman boxer joins a growing list of Welsh medal winners in Delhi. How will you promote their successes to encourage a greater interest in sports participation across Wales?

Alun Ffred Jones: I certainly join you in congratulating Sean McGoldrick, who narrowly lost out on a gold medal in boxing; it was very close. You are quite right to say that he joins a growing list. I think that Wales has now earned a total of 17 medals at the Commonwealth Games, and we congratulate each and every medal winner and all those who have participated in the games.

ar hyfforddiant gan hyfforddwr medrus? A ydych yn cytuno petai hynny'n cael ei gyflawni, y byddwn yn parhau i gynhyrchu athletwyr o safon uchel fel y seiclwyr Sam Harrison, o'm hetholaeth i, a wnaeth mor dda yng Ngemau'r Gymanwlad?

Alun Ffred Jones: Cymeradwyaf bopeth a ddywedoch. Pwysleisaf hefyd fod y strategaeth hyfforddi wedi'i llunio ar y cyd rhwng Chwaraeon Cymru a'm swyddogion dros y flwyddyn ddiwethaf. Fis diwethaf, lansiais y strategaeth hyfforddi yng ngogledd Cymru ac, fel y dywedwch, ei nod yw datblygu diwylliant o wirfoddoli, sydd eisoes yn gryf, mewn clybiau a mudiadau cymunedol eraill sy'n darparu chwaraeon a gweithgarwch corfforol. Mae gan lawer o gymunedau ledled Cymru eu Sam Harrison eu hunain. Fodd bynnag, rhaid inni godi'r safon a sicrhau bod gennym gyflenwad digonol o hyfforddwyr i sicrhau bod datblygiadau o'r fath yn parhau i'r dyfodol.

Mohammad Asghar: Weinidog, pa gynlluniau sydd gennych i ddefnyddio cyfraniad a llwyddiant Tîm Cymru yng Ngemau'r Gymanwlad eleni i annog rhagor o bobl i gymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon? Mae gennym rai athletwyr anhygoel yn cystadlu yn India, ac mae'r bachgen ifanc 18 mlwydd oed, Sean McGoldrick, o'r Pîl yng Nghasnewydd wedi ennill medal arian i Gymru prin deirawr yn ôl y bore yma yn y cylch bocsi. Mae'n wych bod ein hathletwyr wedi sicrhau llwyddiannau anhygoel yng Ngemau'r Gymanwlad. Mae'r bocsiwr bonheddig hwnnw yn ymuno â rhestr sy'n tyfu o enillwyr medalau o Gymru yn Delhi. Sut y byddwch yn hyrwyddo'u llwyddiant i ennyn rhagor o ddiddordeb mewn cymryd rhan mewn chwaraeon ledled Cymru?

Alun Ffred Jones: Yn sicr, ymunaf â chi i longyfarch Sean McGoldrick, a oedd o fewn trwch blewyn i ennill y fedal aur yn y cylch bocsi; roedd yn ornest agos iawn. Rydych yn llygad eich lle wrth ddweud ei fod yn ymuno â rhestr gynyddol. Credaf fod Cymru bellach wedi ennill cyfanswm o 17 medal yng Ngemau'r Gymanwlad, a llongyfarchwn yr holl enillwyr a phob un o'r rheini sydd

I will give you the same answer as I gave to Irene James: the coaching strategy that was launched recently is the key to future success. Sport Wales has set up the Behind Every Star campaign, which celebrates and recognises the work of coaches and volunteers across Wales.

David Lloyd: Yn ogystal â hyfforddiant a hyfforddwyr, byddwn yn dadlau bod angen meysydd chwarae. I'r perwyl hwnnw, yn sgîl llwyddiant fy Mesur arfaethedig i ddiogelu meysydd chwarae a basiwyd gan y Cynulliad yr wythnos diwethaf, a fyddech yn cytuno bod ein meysydd chwarae yn hollol allweddol i wella iechyd ein gwlad ac i ddatblygu arwyr chwaraeon y dyfodol?

Alun Ffred Jones: Cytunaf yn llwyr, Dai. Mae adnoddau fel caeau chwarae yn hanfodol os ydym i gynnal diddordeb cynifer o bobl ifanc â phosibl. Mae angen amrywiaeth o leoedd chwarae ar gyfer chwaraeon tîm fel pêl-droed, criced a rygbi, ond hefyd y chwaraeon hynny sydd angen arwyneb o safon uwch, fel hoci. Mae'n bwysig, felly, fod gennym y tir ar gyfer hynny a'n bod yn uwchraddio amryw o'r caeau chwarae sydd gennym yn barod ar gyfer y genhedlaeth newydd o chwaraewyr.

Treftadaeth yn Sir Fynwy

3. Nick Ramsay: *A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gefnogaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru i dreftadaeth yn sir Fynwy. OAQ(3)1301(HER)*

Alun Ffred Jones: The Assembly Government supports Monmouthshire's rich heritage through statutory measures to protect important historic buildings and monuments, through conservation grants, by promoting access to and awareness of historic sites, and through assistance for local museums, archives and library facilities.

Nick Ramsay: Thank you for that answer, Minister. I listened with interest to your responses to earlier questions from Kirsty Williams and Nick Bourne on the withdrawal of arts council funding for Theatr Powys. I

wedi cymryd rhan yn y gemau.

Rhoddaf yr un ateb i chi ag a roddais i Irene James: y strategaeth hyfforddi a lansiwyd yn ddiweddar yw'r allwedd i lwyddiant yn y dyfodol. Mae Chwaraeon Cymru wedi sefydlu'r ymgyrch Tu Ôl i Bob Seren, sy'n dathlu ac yn cydnabod gwaith hyfforddwyr a gwirfoddolwyr ledled Cymru.

David Lloyd: As well as training and coaches, I would argue that playing fields are necessary. To that end, in the light of the success of my proposed Measure to protect playing fields, which was passed by the Assembly last week, would you agree that our playing fields are vital not only to improve the health of our nation but also to develop the sporting heroes of the future?

Alun Ffred Jones: I agree with you entirely, Dai. Resources such as playing fields are vital if we are to maintain the interest of as many young people as possible. We need a variety of playing areas for team sports such as football, cricket and rugby, as well as for those sports that require better quality surfaces, such as hockey. It is therefore important that we have the land for that and that we upgrade some of the playing fields that we already have, ready for the next generation of players.

Heritage in Monmouthshire

3. Nick Ramsay: *Will the Minister provide an update on Welsh Assembly Government support for heritage in Monmouthshire. OAQ(3)1301(HER)*

Alun Ffred Jones: Mae Llywodraeth y Cynulliad yn cefnogi treftadaeth gyfoethog sir Fynwy drwy fesurau statudol i warchod henebion ac adeiladau hanesyddol pwysig, drwy grantiau cadwraeth, drwy hyrwyddo mynediad i safleoedd hanesyddol a chodi ymwybyddiaeth ohonynt, a drwy roi cymorth i amgueddfeydd, archifau a chyfleusterau llyfrgell lleol.

Nick Ramsay: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Gwrandewais yn astud ar eich atebion i gwestiynau blaenorol gan Kirsty Williams a Nick Bourne ynghylch dileu cyllid y cyngor celfyddydau i Theatr

have similar concerns about Gwent Theatre, which covers Monmouthshire and the surrounding council areas. As you are probably aware, Gwent Theatre, which has served Monmouthshire and the surrounding area for more than 30 years, is looking at a serious cut in its funding from the arts council of around £250,000. Without that money, it is unlikely that it could continue at all in the medium term. Minister, what discussions have you had with the arts council about support for groups such as Gwent Theatre? If these cuts in funding go ahead, what will you do to ensure that the services that are provided by local theatre groups, such as the one that I have spoken about, will be maintained in the future, given that your policy announcements, which are to continue over the next year, on which of those are to be maintained, have not thus far been greeted entirely with confidence from the people currently using the services such as those provided by Gwent Theatre. What assurances can you give?

Alun Ffred Jones: If you establish a principle that the arts in Wales are to be funded through the Arts Council of Wales, which is the arm's-length principle, you have to adhere to that whether you like the individual decisions or not. Although I would be more than happy to engage in discussions with the arts council, you cannot have it both ways. If you want direct control—and there is an argument for Ministers to decide these things—let us go down that route. However, if the arts council has the remit to make those decisions and if it has conducted an open and transparent review, which it has, as is usual—and that was lauded before the decisions came out—it is not right that I, as Minister, intervene to say that certain organisations should be preserved or funded. I do not have any alternative sources of funding, but the arts council may have. It is important that individual organisations engage with the arts council in discussions about their future. However, in general, I quite agree that the concerns that have been expressed today and elsewhere are genuine. Therefore, it is right and proper that I convey those feelings to the arts council.

Powys. Mae gennyf bryderon tebyg am Theatr Gwent, sy'n gwasanaethu sir Fynwy a'r ardaloedd cyngor cyfagos. Fel y gwyddoch mae'n siŵr, mae Theatr Gwent, sydd wedi bod yn gwasanaethu sir Fynwy a'r ardal gyfagos am dros 30 o flynyddoedd, yn wynebu toriad difrifol yn ei gyllid gan y cyngor celfyddydau gwerth tua £250,000. Heb yr arian hwnnw, mae'n annhebygol y bydd yn gallu parhau o gwbl yn y tymor canolig. Weinidog, pa drafodaethau ydych wedi'u cael gyda'r cyngor celfyddydau am gymorth i grwpiau fel Theatr Gwent? Os bydd y toriadau hyn mewn cyllid yn mynd rhagddynt, beth fyddwch yn ei wneud i sicrhau bod y gwasanaethau a ddarperir gan grwpiau theatr lleol, fel yr un rwyf newydd ei grybwyll, yn cael eu cynnal yn y dyfodol, o gofio nad yw eich cyhoeddiadau polisi, a fydd yn parhau dros y flwyddyn nesaf, ynghylch pa rai fydd yn cael eu cynnal, wedi cael eu croesawu â llawer o hyder hyd yn hyn gan y bobl sydd ar hyn o bryd yn defnyddio'r gwasanaethau fel y rheini a ddarperir gan Theatr Gwent. Pa sicrwydd y gallwch ei roi?

Alun Ffred Jones: Os ydych yn sefydlu egwyddor fod y celfyddydau yng Nghymru yn cael eu hariannu drwy Gyngor Celfyddydau Cymru, sef yr egwyddor hyd braich, rhaid ichi lynu wrthi p'un ai os ydych yn hapus â'r penderfyniadau unigol ai peidio. Er y byddwn yn fwy na bodlon cynnal trafodaethau gyda'r cyngor celfyddydau, ni allwch ei chael hi bob ffordd. Os ydych chi am gael rheolaeth uniongyrchol—ac mae dadl o blaid rhoi'r penderfyniadau hyn yn nwylo Gweinidogion—gadewch inni ddilyn y trywydd hwnnw. Fodd bynnag, os mai cylch gwaith y cyngor celfyddydau yw gwneud y penderfyniadau hynny ac os ydyw wedi cynnal adolygiad agored a thryloyw, ac y mae wedi gwneud hynny yn ôl yr arfera chafodd y drefn honno ei chlodfori cyn y cyhoeddwyd y penderfyniadau-nid yw'n briodol i mi, fel Gweinidog, ymyrryd a dweud y dylid cynnal neu gyllido mudiadau unigol. Nid oes gennyf unrhyw ffynonellau eraill o gyllid, ond efallai bod gan y cyngor celfyddydau. Mae'n bwysig bod mudiadau unigol yn ymgysylltu â'r cyngor celfyddydau mewn trafodaethau am eu dyfodol. Fodd bynnag, yn gyffredinol, rwyf yn cytuno i raddau bod y pryderon sydd wedi'u mynegi heddiw ac mewn lleoedd eraill yn rhai

gwirioneddol. Felly, mae'n gywir ac yn briodol fy mod yn cyfleu'r teimladau hynny i'r cyngor celfyddydau.

I come back to the point that theatre in education has been underfunded for a long time. If it is so vital, I must ask again why local councils have decided not to support those companies financially. Some do: about half the councils in Wales support a theatre-in-education group, but it does not happen everywhere. Therefore, you have to ask whether those councils value the services provided by those companies. If they do not, it will be difficult to argue that an outside body such as the arts council should pick up the whole tab. However, I take on board the concerns, and they will be discussed in my future meetings with the arts council.

Dychwelaf at y pwynt nad yw theatr mewn addysg wedi'i gyllido'n ddigonol ers amser hir. Os ydyw mor hanfodol, rhaid imi ofyn unwaith eto pam fod cynghorau lleol wedi penderfynu peidio â chefnogi'r cwmnïau hynny'n ariannol. Mae rhai yn gwneud: mae tua hanner y cynghorau yng Nghymru yn cefnogi grŵp theatr mewn addysg, ond nid yw'n digwydd ym mhob man. Felly, rhaid ichi ofyn a yw'r cynghorau hynny'n gweld gwerth yn y gwasanaethau a ddarperir gan y cwmnïau hynny. Os nad ydynt, bydd yn anodd dadlau y dylai corff allanol, fel y cyngor celfyddydau, dalu'r bil yn llawn. Fodd bynnag, rwyf am ystyried eich pryderon, a chânt eu trafod mewn cyfarfodydd gyda'r cyngor celfyddydau yn y dyfodol.

Safleoedd Crefyddol Hanesyddol

4. David Melding: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am safleoedd crefyddol hanesyddol yng Nghymru.* OAQ(3)1283(HER)

Alun Ffred Jones: Religious sites are an inherent part of Wales's heritage. As well as more than 3,000 listed religious buildings of national importance, we have religious monuments in the Assembly Government's care, such as Tintern Abbey and St David's Bishop's Palace. It is important that this heritage be appreciated and protected.

David Melding: Minister, I welcome that statement. A few weeks ago, I had the pleasure of listening to an Arvo Pärt choral work at St Augustine's as part of the Vale of Glamorgan Festival of Music. I know that St Augustine's church in Penarth has received a Cadw grant in the past, and it has been wonderfully restored, including the organ—a magnificent sight. I was a little surprised that, in the WAG report, 'Valuing the Welsh Historical Environment', there is no mention of a religious site as a case study. In fact, there is no mention of a religious site in the entire document. In Wales, we have some of the most marvellous religious sites in the

Historic Religious Sites

4. David Melding: *Will the Minister make a statement on historic religious sites in Wales.* OAQ(3)1283(HER)

Alun Ffred Jones: Mae safleoedd crefyddol yn rhan annatod o dreftadaeth Cymru. Yn ogystal â dros 3,000 o adeiladau crefyddol rhestredig o bwysigrwydd cenedlaethol, mae gennym henebion crefyddol o dan ofal Llywodraeth y Cynulliad, fel Abaty Tintern a Llys yr Esgob, Tyddewi. Mae'n bwysig bod y dreftadaeth hon yn cael ei gwerthfawrogi a'i gwarchod.

David Melding: Weinidog, croesawaf y datganiad hwnnw. Rai wythnosau yn ôl, cefais y pleser o wrando ar waith corawl Arvo Pärt yn Eglwys Awstin Sant fel rhan o Wyl Gerddoriaeth Bro Morgannwg. Gwn fod eglwys Awstin Sant ym Mhenarth wedi cael grant gan Cadw yn y gorffennol, ac mae wedi cael ei hadnewyddu'n fendigedig, gan gynnwys yr organ—sy'n olygfa ysblennydd. Cefais fy synnu ychydig, yn adroddiad Llywodraeth Cynulliad Cymru, 'Gwerthfawrogi Amgylchedd Hanesyddol Cymru', nad oes yr un astudiaeth achos am safle crefyddol. Yn wir, nid oes sôn am safle crefyddol yn y ddogfen gyfan. Yng

world, from practically the first burial grounds, the cairns that are spread over much of Wales, to some wonderful medieval churches and incredible churches of the Oxford Movement, of which St Augustine's is only one, and, of course, the greatest concentration in the world of non-conformist chapels. I really think that we need to up our game and use our religious heritage not only to celebrate our past but also to attract tourists.

Alun Ffred Jones: I do not disagree with you, but I beg to differ on the report, as I think that listed religious buildings are included in the sections on the social and economic value of the historic environment. I launched those results on 22 September. The report shows the substantial worth of the historic environment, including religious sites, to the Welsh economy and to our wellbeing generally. It is estimated to support about 30,000 full-time equivalent jobs, to contribute approximately £840 million to Wales's gross value added, and to contribute turnover of some £1.8 billion. There are case studies within that study that include religious sites. I take on board everything that you have said and endorse it.

1.50 p.m.

Rosemary Butler: Minister, those responsible for the upkeep of listed places of worship in England and Wales are facing a major problem next March, because the grant that currently helps congregations to carry out repairs to roofs and other maintenance work by refunding value added tax will be axed by the Chancellor of the Exchequer. This is particularly worrying for the diocese of Monmouth, which is carrying out major and urgent repairs to the roof of the historic Newport cathedral. This building is of vital importance to the life of the city and the diocesan authorities say that the loss of this grant will cost them £200,000, making their fundraising activities even more difficult. I ask you, Minister, to approach the Treasury to highlight these critical changes and ask the

Nghymru, mae gennym rai o'r safleoedd crefyddol mwyaf bendigedig yn y byd, fel y safleoedd claddu cynharaf fwy na heb, y carneddau ar hyd a lled y rhan fwyaf o Gymru, yr eglwysi canoloesol gwych ac eglwysi anhygoel Mudiad Rhydychen, y mae Eglwys Awstin Sant yn un ohonynt, ac, wrth gwrs, y crynodiad mwyaf yn y byd o gapeli anghydfurfiol. Rwyf wir yn credu bod angen inni wella ein perfformiad a defnyddio ein treftadaeth grefyddol nid yn unig i ddathlu ein gorffennol ond hefyd i ddenu twristiaid.

Alun Ffred Jones: Nid wyf yn anghytuno â chi, ond mae rwyf yn ofni na allaf gytuno o safbwynt yr adroddiad, oherwydd credaf fod adeiladau crefyddol rhestredig wedi'u cynnwys yn yr adrannau ar werth cymdeithasol ac economaidd yr amgylchedd hanesyddol. Lansiais y canlyniadau hynny ar 22 Medi. Mae'r adroddiad yn dangos gwerth sylweddol yr amgylchedd hanesyddol, gan gynnwys safleoedd crefyddol, i economi Cymru ac i'n lles yn gyffredinol. Amcangyfrifir ei fod yn cefnogi tua 30,000 o swyddi sy'n cyfateb i amser llawn, yn cyfrannu oddeutu £840 miliwn i werth ychwanegol crynswth Cymru, ac yn cyfrannu trosiant gwerth tua £1.8 biliwn. Ceir astudiaethau achos yn yr astudiaeth honno sy'n cynnwys safleoedd crefyddol. Ystyriaeth bopeth rydych wedi'i ddweud a'i gymeradwyo.

Rosemary Butler: Weinidog, mae'r rheini sy'n gyfrifol am gynnal a chadw safleoedd addoli rhestredig yng Nghymru a Lloegr yn wynebu problem fawr fis Mawrth nesaf, gan fod Canghellor y Trysorlys yn diddymu'r grant sydd ar hyn o bryd yn cynorthwyo aelodau i atgyweirio toeau a gwneud gwaith cynnal a chadw arall, drwy ad-dalu treth ar werth. Mae hyn yn peri pryder penodol i esgobaeth sir Fynwy, sydd wrthi'n gwneud gwaith atgyweirio sylweddol a brys i do cadeirlan hanesyddol Casnewydd. Mae'r adeilad hwn yn hanfodol bwysig i fywyd y ddinas ac mae awdurdodau esgobaethol yn dweud y bydd colli'r grant hwn yn costio £200,000 iddynt, gan wneud eu gweithgareddau codi arian yn anoddach fyth. Gofynnaf ichi, Weinidog, gysylltu â'r

Chancellor to think about the damaging consequences if this grant is no longer available.

Alun Ffred Jones: I am aware that the grant scheme to which you refer, which is administered for all of the UK by the Department for Culture, Media and Sport, is under review and that the current arrangements are set to end in March 2011. The Government of Wales very much supports the continuation of the scheme beyond 2011, as it effectively covers the amount of VAT on repair schemes. The scheme's future is being considered by Ministers as part of the comprehensive spending review and I would certainly be happy to make representations along the lines that you indicated.

Cymru yn ei Blodau

5. Rosemary Butler: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gyllido Cymru yn ei Blodau. OAQ(3)1288(HER)*

Alun Ffred Jones: The former Wales Tourist Board had a three-year funding agreement with Wales in Bloom for 2003-06. When this ended, Visit Wales continued to provide some funding along with support to try to secure sponsorship for the competition.

Rosemary Butler: As you say, this fantastic scheme was funded by Visit Wales to the tune of some £30,000 some years ago, but the sum has reduced annually and now Wales in Bloom has been told that it will get nothing. It is a hugely popular scheme throughout Wales. It adds to the tourism experience and enlivens our cities, towns and tiny villages. It also entuses people to try to beautify the places in which they live. In Newport, we have a number of bloom communities, including Bettws, Caerleon and Stowhill, and the schools all take part. They feed into Newport in Bloom, which then feeds into Wales in Bloom. It is not because Newport has won this prize 11 times—an achievement of which I am extremely proud—that I mention this, but rather because this is a fantastic scheme for the whole of Wales. It does strike me as rather parsimonious,

Trysorlys i dynnu sylw at y newidiadau allweddol hyn a gofyn i'r Canghellor feddwl am y canlyniadau niweidiol os nad yw'r grant hwn ar gael mwyach.

Alun Ffred Jones: Rwyf yn ymwybodol bod y cynllun grant y cyfeiriwch ato, sy'n cael ei weinyddu ledled y DU gyfan gan yr Adran dros Ddiwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon, yn destun adolygiad a bod y trefniadau presennol i fod i ddod i ben ym mis Mawrth 2011. Mae Llywodraeth Cymru yn gefnogol iawn i weld y cynllun hwn yn parhau y tu hwnt i 2011, gan ei fod yn ei hanfod yn talu swm y TAW ar gynlluniau atgyweirio. Mae Gweinidogion yn ystyried dyfodol y cynllun fel rhan o'r adolygiad cynhwysfawr o wariant ac, yn sicr, byddwn yn fodlon gwneud sylwadau yn unol â hynny.

Wales in Bloom

5. Rosemary Butler: *Will the Minister make a statement on the funding of Wales in Bloom. OAQ(3)1288(HER)*

Alun Ffred Jones: Roedd gan yr hen Fwrdd Croeso Cymru gytundeb cyllido tair blynedd gyda Chymru yn ei Blodau ar gyfer 2003-06. Pan ddaeth hwn i ben, roedd Croeso Cymru wedi parhau i ddarparu rhywfaint o gyllid yn ogystal â chymorth i geisio sicrhau nawdd ar gyfer y gystadleuaeth.

Rosemary Butler: Fel y dywedoch, roedd Croeso Cymru yn cyfrannu rhyw £30,000 at y cynllun rhagorol hwn rai blynyddoedd yn ôl, ond mae'r swm wedi gostwng yn flynyddol ac mae Cymru yn ei Blodau wedi cael gwybod yn awr na fydd yn cael dim. Mae'n gynllun hynod boblogaidd ledled Cymru. Mae'n ychwanegu at y profiad twristaidd ac yn bywiocáu ein dinasoedd, ein trefi a'n pentrefi bychain. Mae hefyd yn ysgogi pobl i geisio gwneud yr ardal lle maent yn byw yn brydferth. Yng Nghasnewydd, mae gennym nifer o gymunedau yn eu blodau, gan gynnwys Bettws, Caerleon a Stowhill, ac mae'r holl ysgolion yn cymryd rhan. Maent yn cyfrannu at Gasnewydd yn ei Blodau, sydd yn ei dro, yn cyfrannu at Gymru yn ei Blodau. Nid wyf yn codi hyn oherwydd bod Casnewydd wedi ennill y wobwr hon 11 gwaith—sy'n destun

Minister, if you cannot afford less than £30,000 for a scheme that is so popular. Could you look at this and try to persuade Visit Wales or use one of your many other pockets of money to provide such a small sum that will benefit so many people?

Alun Ffred Jones: I would like to reassure you that I do not have many pockets of money. [*Laughter.*] I was not speaking personally then, I was merely talking about my role as Minister.

Despite assistance from Visit Wales, it appears that Wales in Bloom has been unable to secure any significant sponsorship after the support came to an end. Previous funding was possible largely due to the provision of Objective 1 funding that enabled the tourist board initially and Visit Wales subsequently to redirect some of their core funding to projects such as Wales in Bloom. There is no doubt that the visitor experience is enhanced as a result of the competitive entries. I do not wish to disagree with you, but budgetary pressures no longer allow Visit Wales to continue to fund this competition.

William Graham: I reiterate what Mrs Butler has said about Wales in Bloom, particularly in Newport; we are an excellent tourist attraction. I gather that the scheme costs about £20,000—it would prefer £30,000, but it could manage on £20,000. If every local authority in Wales pledged £1,000, the scheme could continue. Are you able to use your influence in that manner?

Alun Ffred Jones: The short answer is probably 'no'. To get 22 local authorities to work in unison and to contribute money is probably beyond me. However, when you break it down to that sort of sum, it becomes a small amount of money, and I readily acknowledge that it goes a long way in terms of its influence. If there is any way to find some sort of assistance to allow the scheme to go ahead, I will seek to do that.

Chris Franks: Minister, how can we

cryn falchder imi—ond oherwydd bod hwn yn gynllun rhagorol ar gyfer Cymru gyfan. Mae'n swnio ychydig yn gybyddlyd i mi Weinidog, na allwch fforddio llai na £30,000 ar gyfer cynllun sydd mor boblogaidd. A allech edrych ar hyn a cheisio perswadio Croeso Cymru neu ddefnyddio un o'ch pocedi niferus eraill o arian i ddarparu swm mor fach a fydd o fudd i gymaint o bobl?

Alun Ffred Jones: Hoffwn eich sicrhau nad oes gennyf sawl poced o arian. [*Chwerthin.*] Nid oeddwn yn siarad yn bersonol bryd hynny, roeddwn yn siarad yn rhinwedd fy swydd fel Gweinidog.

Er gwaethaf y cymorth gan Croeso Cymru, mae'n ymddangos nad yw Cymru yn ei Blodau wedi llwyddo i sicrhau unrhyw nawdd sylweddol ar ôl i'r cymorth ddod i ben. Roedd y cyllid blaenorol yn bosibl yn bennaf o ganlyniad i gyllid Amcan 1 a oedd yn galluogi'r bwrdd croeso yn y lle cyntaf ac yna Croeso Cymru i ailgyfeirio rhywfaint o'u cyllid craidd i brosiectau fel Cymru yn ei Blodau. Nid oes dwywaith fod ymwelwyr yn cael gwell profiad o ganlyniad i'r cyfraniadau cystadleuol. Nid wyf am anghytuno â chi, ond oherwydd y pwysau ar y gyllideb, nid yw Croeso Cymru yn gallu parhau i gyllido'r gystadleuaeth hon.

William Graham: Atefag sylwadau Mrs Butler am Gymru yn ei Blodau, yn enwedig yng Nghasnewydd; rydym yn atyniad rhagorol i dwristiaid. Deallaf fod y cynllun yn costio tua £20,000—byddai'n well ganddo gael £30,000, ond gallai ymdopi gydag £20,000. Petai pob awdurdod lleol yng Nghymru yn addo cyfrannu £1,000, gallai'r cynllun barhau. A allwch ddefnyddio'ch dylanwad yn hynny o beth?

Alun Ffred Jones: Fwy na thebyg, yr ateb syml yw 'na'. Mae'n debyg na allaf gael 22 awdurdod lleol i weithio ar y cyd a chyfrannu arian. Fodd bynnag, pan fyddwch yn ei rannu i'r math hwnnw o swm, yna mae'n swm bach o arian, ac rwyf yn barod i gydnabod fod ei ddylanwad yn bellgyrhaeddol. Os oes unrhyw ffordd o ganfod rhyw fath o gymorth i alluogi'r cynllun i fynd rhagddo, ceisiaf wneud hynny.

Chris Franks: Weinidog, sut y gallwn annog

encourage the use of nectar-rich native plants that attract insects and butterflies as an integral part of the Wales in Bloom programme? Have you had any talks with the Minister for Environment, Sustainability and Housing and others on this issue? As you know, environmental tourism and ecotourism are growing industries. What measures can be taken to ensure that Wales does not lose out on this important source of business?

Alun Ffred Jones: Thank you for that interesting set of questions. [*Laughter.*] The answer to the second one is ‘no’, but the Welsh Assembly Government has a project to encourage the planting of bee-friendly and therefore other pollinator-friendly species. There are actions that we can take to encourage the growth of grasses, for example, on road verges and to reduce cutting regimes. We can also plant wildlife-friendly species alongside allotments and in our gardens. It is within your ability to influence the outcome of all this. Details of the sort of species to plant for maximum benefit can be found on the Wales biodiversity partnership website.

S4C

6. Rhodri Glyn Thomas: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am ba drafodaethau y mae wedi’u cael gyda Llywodraeth y DU ynghylch cyllid ar gyfer S4C. OAQ(3)1285(HER)*

9. Nerys Evans: *Pa drafodaethau diweddar y mae’r Gweinidog wedi’u cael ynglyn â darlledu yng Nghymru. OAQ(3)1270(HER)*

Alun Ffred Jones: Ar 2 Hydref cefais gyfarfod gyda’r Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon, Jeremy Hunt AS, i drafod nifer o faterion, gan gynnwys sefyllfa ariannol S4C. Ailadroddais bryder Llywodraeth y Cynulliad ynglŷn â’r toriadau arfaethedig i gyllideb S4C.

Rhodri Glyn Thomas: Yn ogystal â phryder Llywodraeth y Cynulliad, credaf ei bod yn deg dweud bod pryder trawsbleidiol yn y Cynulliad ar y pwnc hwn. Gwn fod Nick

defnyddio planhigion cynhenid llawn nectar sy’n denu pryfed ac ieir bach yr haf fel rhan hanfodol o’r rhaglen Cymru yn ei Blodau? A ydych wedi cael unrhyw drafodaethau gyda’r Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai ac eraill am y mater hwn? Fel y gwyddoch, mae twristiaeth amgylcheddol ac ecodwristiaeth yn ddiwydiannau sy’n tyfu. Pa fesurau y gellir eu cymryd i sicrhau nad yw Cymru ar ei cholled o ran y ffynhonnell bwysig hon o fusnes?

Alun Ffred Jones: Diolch ichi am y gyfres ddiddorol honno o gwestiynau. [*Chwerthin.*] Yr ateb i’r ail un yw ‘na’, ond mae gan Lywodraeth Cynulliad Cymru brosiect i annog plannu rhywogaethau sy’n gyfeillgar i wenyn ac felly’n gyfeillgar i beillwyr eraill hefyd. Mae camau y gallwn eu cymryd i annog tyfu porfeydd, er enghraifft, ar ochrau ffyrdd ac i leihau trefniadau torri gwair. Gallwn hefyd blannu rhywogaethau sy’n gyfeillgar i fywyd gwyllt ochr yn ochr â rhandiroedd ac yn ein gerddi. Mae gennych ddylanwad dros hyn i gyd. Gellir cael manylion am y mathau o rywogaethau i’w plannu i gael y manteision mwyaf posibl ar wefan partneriaeth bioamrywiaeth Cymru.

S4C

6. Rhodri Glyn Thomas: *Will the Minister make a statement on what discussions he has had with the UK Government regarding funding for S4C. OAQ(3)1285(HER)*

9. Nerys Evans: *What recent discussions has the Minister had regarding broadcasting in Wales. OAQ(3)1270(HER)*

Alun Ffred Jones: On 2 October I met the Secretary of State for Culture, Olympics, Media and Sport, Jeremy Hunt MP, to discuss a number of issues, including S4C’s financial position. I reiterated the Welsh Assembly Government’s concern about the proposed cuts by the UK Government to S4C’s funding.

Rhodri Glyn Thomas: In addition to the concern of the Assembly Government, I think that it is fair to say that there is cross-party concern about this. I know that Nick Bourne

Bourne a Kirsty Williams wedi bod yn ceisio dylanwadu ar Lywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig ynglŷn â'r mater hwn. A yw hyn yn eich atgoffa o gyfnod John Redwood fel Ysgrifennydd Gwladol Cymru, pan oedd yn amlwg yn awyddus iawn i ddychwelyd arian o Gymru i'r Trysorlys? A ydych yn rhannu fy mhryder ynglŷn a'r ffaith bod Gweinidog yn Llywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig yn ceisio gorfodi corff cyhoeddus fel S4C i weithredu yn groes i ddeddf gwlad ac i dderbyn toriad yn ei gyllid pan fo'r cyllid hwnnw wedi'i sefydlu dan ddeddf gwlad? A gytunwch fod y Gweinidog hwnnw yn agored i arolwg barnwrol mewn perthynas â'i ymddygiad a'i ddatganiad?

Alun Ffred Jones: Diolch am y cwestiwn. Yn gyntaf, yr wyf yn ceisio peidio â meddwl am John Redwood yn rhy aml. Ar y mater difrifol yr ydych wedi cyfeirio ato, mae ceisio lleihau cyllideb S4C, dan amodau'r ddeddf bresennol, yn groes i'r gyfraith. Mater i Awdurdod S4C a DCMS yw hynny ar hyn o bryd. O ran y pwynt ehangach, yr ydym i gyd, wrth gwrs, yn rhannu'r pryder hwnnw. Yr wyf i a'r adran yn parhau i fod mewn cyswllt cyson â DCMS ac S4C ac yn rhagweithiol yn ceisio chwilio am ateb a fyddai'n rhoi chwarae teg i S4C wrth gynllunio ar gyfer dyfodol cynaliadwy. Credaf ei bod yn bwysig bod S4C yn cael ei drin yn yr un modd â darlledwyr cyhoeddus eraill, gyda'r un math o amserlen ag a roddwyd i'r BBC wrth geisio addasu i drefniadau newydd.

Wrth gwrs, penderfyniad y Llywodraeth yn Llundain fydd hyn yn y pen draw, ond mae'n bwysig fy mod i fel Gweindiog sydd â chyfrifoldeb dros y maes diwylliant yn ei ehangder, yn ceisio gwneud fy ngorau i adlewyrchu teimlad y Siambr hon drwy geisio diogelu dyfodol y gwasanaeth eithriadol o bwysig hwn.

2.00 p.m.

Y Llywydd: Yr wyf wedi caniatáu i hwn gael ei grwpio gyda chwestiwn 9, felly yr wyf yn galw ar Nerys Evans, ac yna arweinydd yr wrthblaid.

Nerys Evans: Mae trafodaethau diweddar ynghylch cyllideb S4C yn dangos yn glir

and Kirsty Williams have been trying to influence the coalition Government in the UK on this matter. Minister, does this remind you of John Redwood's period as Secretary of State for Wales, when he was evidently very eager to return funding from Wales to the Treasury? Do you share my concern that a Minister in the United Kingdom coalition Government is endeavouring to force a public body, such as S4C, to operate contrary to the law of the land and to accept a cut in its funding, when that funding has been legally established? Do you also agree with me that that UK Minister is open to judicial review regarding his conduct and his statement?

Alun Ffred Jones: Thank you for your question. First, I try not to think of John Redwood too often. On the serious issue to which you referred, trying to reduce S4C's budget under the conditions of the current Act is contrary to the law. That is a matter for the S4C Authority and DCMS at present. With regard to your broader point, of course, we all share that concern. The department and I are still in regular contact with DCMS and S4C and are proactively trying to find solutions that will give fair play to S4C and enable it to plan for a sustainable future. It is important that S4C be treated in the same way as other public service broadcasters, with the same kind of timetable as has been given to the BBC so that it can adapt to new arrangements.

Of course, it will be a decision for the Government in London at the end of the day, but it is important that I, as Minister with responsibility for culture in its broadest sense, do my best to reflect the feelings of this Chamber in safeguarding the future of this exceptionally important service.

The Presiding Officer: I have allowed this question to be grouped with question 9, therefore I call Nerys Evans, and then the leader of the opposition.

Nerys Evans: Recent discussions regarding S4C's budget demonstrate a clear lack of

ddiffyg dealltwriaeth Llywodraeth Llundain a'i Gweinidog ynglŷn â phwysigrwydd S4C, nid yn unig yn economaidd, ond yn ddiwylliannol ac yn gymdeithasol, nid yn unig i Gymry Cymraeg ond i bobl ddi-Gymraeg hefyd. Yn y gorffennol, nid ydym ni ym Mhlaid Cymru wedi bod yn rhagweithiol o ran hyrwyddo'r achos dros ddatganoli darlledu i Gymru, ond a fydddech chi'n cytuno bod y trafodaethau diweddar ynghylch y ffaith y gall torri cyllideb S4C beryglu dyfodol y sianel yn dangos nad yw'r Llywodraeth yn Llundain yn deall darlledu yng Nghymru nac yn deall pwysigrwydd yr iaith yng Nghymru, ac y dylai pwerau dros ddarlledu ac S4C orwedd yn y Cynulliad?

Alun Ffred Jones: Yn y sefyllfa yr ydym yn ei wynebu ar hyn o bryd, ni ddylem osod datganoli cyfrifoldeb dros S4C ar frig yr agenda. Y peth cyntaf i'w wneud yw ceisio chwilio am ffordd a fydd yn sefydlogi'r sefyllfa yn wyneb y bygythiad real i'r sianel. Yn sgîl hynny, gellid cael trafodaeth ynglŷn â lle dylai'r cyfrifoldeb orwedd. Yn sicr, yn y cyfarfod â Mr Hunt, gwneuthum fy ngorau i osod yr holl fater yn ei gyd-destun, gan ei atgoffa pam y sefydlwyd S4C a pham y cafodd ei sefydlu ar y sail gyfreithiol bresennol—sef er mwyn ceisio ei thynnu allan o'r arena wleidyddol lle y byddai ar drugaredd unrhyw wynt neu gorwyntoedd a fyddai'n chwythu ar unrhyw adeg arbennig. Dyna sy'n cael ei danseilio. Felly, os oes bwriad i newid y ddeddfwriaeth mewn unrhyw ffordd, mae'n hollbwysig y rhoddir mecanwaith priodol, ystyrion yn ei le, yn hytrach nag ymdrech i dorri'r ddeddfwriaeth fel y mae hi, a gadael y cyfan i fympwy gwleidyddol y funud. Felly, mae'r rhain yn ddiwrnodau peryglus iawn.

The Leader of the Opposition (Nick Bourne): First of all, I would like to endorse most of what the Minister has said and pay tribute to S4C's approach to this, in recognising that it is not immune from the effects of the general economic climate. Having said that, S4C is vital to all that we do in Wales, which is a point that has been well made and which has certainly been reiterated by the Welsh Conservative Party. On a related issue—although not specifically on discussions with the UK Minister—have you had any discussions with Menna

understanding on behalf of the London Government and Minister about the importance of S4C, not just economically, but culturally and socially, not only to Welsh speakers, but to non-Welsh-speakers as well. In the past, we in Plaid Cymru have not been proactive in promoting the case for the devolution of broadcasting to Wales, but do you agree that these recent discussions regarding the fact that cuts to S4C's budget could endanger the future of the channel show that the Government in London does not understand broadcasting in Wales or the importance of the language in Wales, and that the powers over broadcasting and S4C should sit in the Assembly?

Alun Ffred Jones: In the current situation in which we find ourselves, we should not set the devolution of responsibility for S4C at the top of the agenda. The first thing that we should do is seek a means of stabilising the position in the light of the real threat to the channel. Following on from that, we could have a discussion about where the responsibility should lie. Certainly, at the meeting with Mr Hunt, I tried my best to place the whole issue in context, reminding him why S4C was established and why it was established on the current legal basis—it was in order to take it out of the political arena where it would be at the mercy of any winds that might blow at any given time. That is what is being undermined. If there is an intention to amend the legislation in any way, it is crucial that an appropriate and meaningful mechanism is put in place, rather than an attempt to amend the legislation as it is, and leave it all to the political whim of the moment. These are very dangerous times.

Arweinydd yr Wrthblaid (Nick Bourne): Yn gyntaf oll, hoffwn gymeradwyo llawer o'r hyn y mae'r Gweinidog wedi'i ddweud a rhoi teyrnged i agwedd S4C yn hyn o beth, o ran cydnabod nad yw'n rhydd rhag effeithiau'r hinsawdd economaidd cyffredinol. Wedi dweud hynny, mae S4C yn hanfodol i bopeth a wnawn yng Nghymru, sy'n bwynt sydd wedi'i wneud yn dda ac sydd yn sicr wedi'i ategu gan Blaid Geidwadol Cymru. Ar bwnc cysylltiedig—er nad yn benodol ar drafodaethau gyda Gweinidogion y DU—a ydych wedi cael unrhyw drafodaethau gyda

Richards about the decline in BBC commissioning for S4C, which is also having an effect on its budget? If so, could you update the Chamber on any such discussions?

Alun Ffred Jones: I met Menna Richards last week to discuss the situation of BBC Wales in general. She emphasised that the BBC in Wales is under intense pressure, as it has been for a few years, with financial pressures on its budgets, which has resulted in fewer programmes being made for Wales in Wales. The end result of that, as we feared, is the announcement last week that the BBC will be making fewer programmes for S4C. I think that there is a good relationship between the BBC and S4C in general. I do not think that the BBC is using the situation as an excuse to clobber S4C. It just shows that broadcasting in Wales in general, in English and in Welsh, is under severe pressure—one could almost say that it is under attack. It is important that we, in the Assembly, reinforce the message to the BBC centrally and to the Government in London that these services are vital for the wellbeing of Wales as a young democracy.

Eleanor Burnham: Hoffwn ddweud ar goedd fy mod innau, yn yr un modd â Kirsty, fel y cyfeiriodd Rhodri Glyn yn gynharach, wedi cael cyfle i siarad â Nick Clegg yn Lerpwl yn ddiweddar, ac wedi ysgrifennu ato. Yr wyf yn dal i gefnogi'n llwyr y safbwynt o ran y sefyllfa beryglus sydd gennym ar hyn o bryd ynghylch S4C. Hoffwn ofyn cwestiwn tebyg i un Nick Bourne. Bu'n bryder mawr yr wythnos diwethaf glywed am y cwotgi sylweddol gan y BBC o ran comisiynu rhaglenni i S4C. Sut yn union yr ewch ati i ddatblygu'r drafodaeth i agor allan y posibilrwydd o ddatganoli S4C, a sicrhau, o bosibl, ein bod yn defnyddio rhywfaint o'r arian fydd ar gael drwy gwtogi rhai o gyflogau uchel y BBC er mwyn i S4C gael ychydig mwy o arian i gynhyrchu rhaglenni?

Alun Ffred Jones: Mater i'r BBC ei hun yw'r ffordd y mae'n gwario'i arian o safbwynt cyflogau. Unwaith eto, gallem ddilyn trywydd datganoli cyfrifoldeb gan feddwl bod hynny, rywsut, yn ateb y

Menna Richards am ddirywiad comisiynau'r BBC ar gyfer S4C, sydd hefyd yn cael effaith ar ei chyllideb? Os ydych, a allech roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Siambr am unrhyw drafodaethau o'r fath?

Alun Ffred Jones: Cyfarfûm â Menna Richards yr wythnos diwethaf i drafod sefyllfa BBC Cymru yn gyffredinol. Pwysleisiodd fod y BBC yng Nghymru dan bwysau sylweddol, a hynny ers sawl blwyddyn, gyda phwysau ariannol ar ei gyllidebau, sydd wedi arwain at lai o raglenni'n cael eu gwneud yng Nghymru ar gyfer Cymru. Canlyniad hynny, fel yr oeddwn yn poeni, oedd y cyhoeddiad yr wythnos diwethaf fod y BBC yn mynd i wneud llai o raglenni ar gyfer S4C. Credaf fod yna berthynas dda rhwng y BBC ac S4C yn gyffredinol. Ni chredaf fod y BBC yn defnyddio'r sefyllfa fel esgus i ymosod ar S4C. Mae'n dangos bod darlledu yng Nghymru yn gyffredinol, yn Gymraeg a Saesneg, dan bwysau difrifol—gellid dweud ei fod dan warchae bron. Mae'n bwysig ein bod ni, yn y Cynulliad, yn ategu'r neges i'r BBC yn ganolog ac i'r Llywodraeth yn Llundain bod y gwasanaethau hyn yn hanfodol i les Cymru fel democratiaeth ifanc.

Eleanor Burnham: I would like to place on record that I, like Kirsty, as Rhodri Glyn pointed out earlier, spoke to Nick Clegg in Liverpool recently, and have written to him. I still wholeheartedly support the position with regard to the dangerous situation that we currently face on S4C. I would like to ask a question similar to the one asked by Nick Bourne. It was a matter of great concern last week to hear about the significant cutbacks proposed by the BBC in commissioning programmes for S4C. How exactly will you go about developing the discussion to open up the possibility of devolving responsibility for S4C, ensuring, perhaps, that we use some of the money that will be available by cutting some BBC high salaries so that S4C can have a little more money for production?

Alun Ffred Jones: How it spends its money in terms of salaries is a matter for the BBC. Once again, we could pursue the issue of devolving this responsibility and think that that, somehow, would answer the problem,

problem, ond nid ydyw. Os ydych yn datganoli S4C heb yr arian, bydd yn problem ychwanegol i'r Cynulliad hwn ar adeg pan fydd arian cyhoeddus yn brin. Yr wyf yn ddiolchgar am y gefnogaeth gyffredinol ar draws y Siambr hon i ymdrechion S4C ond, yn y pen draw, penderfyniad gwleidyddol fydd hwn gan Lywodraeth Llundain, a bydd yn rhaid i'r pleidiau sydd yn ymwneud â'r glymblaid honno gymryd y cyfrifoldeb am y penderfyniad hwnnw. Dyna natur gwleidyddiaeth. Mae pob un ohonom yn gorfod gwneud hynny yn y Siambr hon a thu hwnt. Mae'n bwysig felly fod pawb yn defnyddio pa ddylanwad bynnag sydd ganddynt i geisio sicrhau nad yw penderfyniadau yn cael eu gwneud yn fyrbwyll ac ar fyrder, a fydd â chanlyniadau pellgyrhaeddol i danseilio darlledu gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru.

Y Celfyddydau mewn Cymunedau Difreintiedig

7. Lynne Neagle: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am fynediad at y celfyddydau mewn cymunedau difreintiedig. OAQ(3)1259(HER)*

Alun Ffred Jones: 'One Wales' includes a commitment to a rich and diverse culture in which all can participate, regardless of income. The Welsh Assembly Government funds the Arts Council of Wales to deliver its strategic arts policy objectives and looks to the arts council to promote accessibility.

Lynne Neagle: Thank you for that answer, Minister, and for meeting with me yesterday to discuss the impact of the investment review on Gwent Theatre. I heard what you said earlier about the arm's-length principle, but, as you know, I have very serious concerns about the transparency and the accountability of the process used by the arts council in taking these funding decisions. Where a body removes funding for theatre in education for a large part of Wales, including for some of our poorest communities, that is a matter of concern to us all. What assurances can you give me, Minister, that you will look closely at the way that this whole process has

but that is not the case. If you devolve responsibility for S4C without the money, it will be an additional problem for this Assembly at a time when public funds are scarce. I am grateful for the general support across the Chamber for S4C's efforts, but, ultimately, this will be a political decision for the London Government. The parties involved in the coalition there will have to take responsibility for that decision. That is the nature of politics. We all have to do that in this Chamber and beyond. It is therefore important that everyone use whatever influence they have to try to ensure that decisions are not made impulsively and quickly, which could have far reaching consequences that would undermine public service broadcasting in Wales.

Arts in Deprived Communities

7. Lynne Neagle: *Will the Minister make a statement on access to the arts in deprived communities. OAQ(3)1259(HER)*

Alun Ffred Jones: Mae 'Cymru'n Un' yn cynnwys ymrwymiad i sicrhau diwylliant cyfoethog ac amrywiol y gall pawb gymryd rhan ynddo, ni waeth faint o incwm sydd ganddynt. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cyllido Cyngor Celfyddydau Cymru i gyflawni ei hamcanion polisi strategol ar gyfer y celfyddydau ac mae'n dibynnu ar y cyngor celfyddydau i hyrwyddo mynediad.

Lynne Neagle: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog, ac am gyfarfod â mi ddoe i drafod effaith yr adolygiad buddsoddiad ar Theatr Gwent. Clywais yr hyn a ddywedoch yn gynharach am yr egwyddor hyd braich, ond, fel y gwyddoch, mae gennyf bryderon difrifol am dryloywder ac atebolrwydd y broses a ddefnyddiwyd gan y cyngor celfyddydau wrth wneud y penderfyniadau cyllido hyn. Pan fydd mudiad yn tynnu cyllid oddi ar theatr mewn addysg yn y rhan helaeth o Gymru, gan gynnwys yn rhai o'n cymunedau tlotaf, mae hynny'n peri pryder i bob un ohonom. Pa sicrwydd y gallwch ei roi imi, Weinidog, y byddwch yn edrych yn

been conducted by the arts council and, furthermore, that you will ensure that it is fulfilling its statutory duty to tackle child poverty in line with the provisions of the Children and Families (Wales) Measure 2010, which was recently passed by this Assembly?

Alun Ffred Jones: I acknowledge the concerns that you expressed yesterday. The arts council is looking closely at the question of arts provision for young people. As I said before, it no longer intends to focus on the provision of theatre in education, but instead to invest in high-quality engaging theatre for young people more broadly than within the school environment. As I said, it would not be appropriate for me to micromanage the arts council in the conduct of its business. I have been briefed on the review at key stages and I will be discussing it again with the arts council during my scheduled biannual meeting with it in November.

Regarding the latter part of your question, it is appropriate to acknowledge that the arts council is currently one of the national sponsors of the Reach the Heights project, funded by the Welsh Assembly Government and EU convergence funds, the total value of which is close to £11 million, based on the programme continuing until the end of 2013. The arts council is funding 41 projects to deliver a variety of arts interventions to young people identified as being, or in danger of becoming, not in education, employment or training. Much of this work is targeted at young people living in our most deprived communities. So, despite the justifiable concerns expressed, it is important to bear in mind that other worthwhile work is going on in the arts.

2.10 p.m.

Mohammad Asghar: Minister, I am very disappointed by the decision of the Arts Council of Wales to withdraw funding for Gwent Theatre, as my colleagues and friends William Graham and Nick Ramsay have already highlighted. It looks set to have an adverse effect on many able-bodied and disabled local schoolchildren in our areas.

ofalus ar y modd y mae'r cyngor celfyddydau wedi cynnal yr holl broses ac, ymhellach, a wnewch sicrhau ei fod yn cyflawni ei ddyletswydd statudol i fynd i'r afael â thlodi plant yn unol â darpariaethau Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010, a basiwyd yn ddiweddar gan y Cynulliad hwn?

Alun Ffred Jones: Rwyf yn cydnabod y pryderon y gwnaethoch eu mynegi ddoe. Mae'r cyngor celfyddydau yn edrych yn ofalus ar gwestiwn darpariaeth y celfyddydau i bobl ifanc. Fel y dywedais yn flaenorol, nid yw'n bwriadu canolbwyntio ar ddarparu theatr mewn addysg mwyach, ond yn hytrach buddsoddi mewn theatr o ansawdd uchel sy'n ymgysylltu â phobl ifanc yn ehangach nag o fewn yr amgylchedd ysgol. Fel y dywedais, ni fyddai'n briodol imi ficro-reoli'r cyngor celfyddydau wrth iddo gyflawni ei fusnes. Rwyf wedi cael fy mriffio ar yr adolygiad ar adegau allweddol a byddaf yn ei drafod eto gyda'r cyngor celfyddydau yn fy nghyfarfod bob chwe mis â'r cyngor sydd wedi'i drefnu ym mis Tachwedd.

Gan droi at ran olaf eich cwestiwn, mae'n briodol cydnabod bod y cyngor celfyddydau ar hyn o bryd yn un o noddwyr cenedlaethol y prosiect Cyrraedd y Nod, a ariennir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru a chronfeydd cydgyfeirio'r UE, gwerth bron £11 miliwn i gyd, yn seiliedig ar y ffaith y bydd y rhaglen yn parhau tan ddiwedd 2013. Mae'r cyngor celfyddydau yn cyllido 41 prosiect i ddarparu amrywiol ymyriadau celfyddydol i bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant, neu sydd mewn perygl o hynny. Mae llawer o'r gwaith hwn wedi'i anelu at bobl ifanc sy'n byw yn rhai o'n cymunedau mwyaf difreintiedig. Felly, er gwaethaf y pryderon gwirioneddol a fynegwyd, mae'n bwysig cofio bod gwaith gwerth chweil arall yn mynd rhagddo yn y celfyddydau.

Mohammad Asghar: Weinidog, rwy'n siomedig iawn ynghylch penderfyniad Cyngor Celfyddydau Cymru i dynnu cyllid oddi ar Theatr Gwent, fel mae fy nghyd-Aelodau a'm ffrindiau William Graham a Nick Ramsay eisoes wedi tynnu sylw ato. Mae'n debyg y bydd yn cael effaith niweidiol ar lawer o blant ysgol anabl lleol a'r rheini

The company has put together diverse material aimed at inspiring teachers, pupils and the wider community. Among the recent productions funded by Gwent Theatre have been the reworking of Shakespearian plays for younger audiences. Minister, while I largely support an arm's-length approach from the Welsh Assembly Government towards arts council's decisions, do you agree that this particular decision will impact upon many, considering Gwent Theatre's wide reach across South Wales East, and will leave many from deprived communities in the area lacking a key service?

Alun Ffred Jones: You either support the arm's-length principle or you do not—you cannot have a halfway house. It is important that the remit letter, as I indicated, emphasises the need to promote access to the arts all over Wales, and that is a criterion against which we can judge some of those decisions. I do not think that I need to repeat myself, except to say, again, that it is vital that local authorities also show that they value these organisations and support them financially. Otherwise, it appears that they are leaving the whole matter of funding to a national organisation. I do not think that I need to repeat what I have already said.

Leanne Wood: Minister, people in the Rhondda were given the news this month that the Parc Hall theatre in Cwmparc faces a bleak future, having reached the end of its Big Lottery funding. Unless alternative sources of funding are found, it is likely that the hall will close in the spring. Venues such as this provide entertainment but also support for many community services. I would also like to speak up for Spectacle Theatre which, like Gwent Theatre, has recently had its funding cut as part of the arts council's review. I would be grateful if you could offer any assistance to theatres such as Parc Hall to ensure that they can survive these difficult times to provide venues for future generations. I would also like to support the points made by Lynne Neagle, and ask that when you make representations to the arts

nad ydynt yn anabl yn ein hardaloedd. Mae'r cwmni wedi darparu deunydd amrywiol wedi'i anelu at ysgogi athrawon, disgyblion a'r gymuned ehangach. Ymysg y cynrychiadau diweddar a gyllidwyd gan Theatr Gwent mae ail-grëad o ddramâu Shakespeare ar gyfer cynulleidfaoedd ifancach. Weinidog, er fy mod ar y cyfan yn cefnogi agwedd hyd braich gan Lywodraeth Cynulliad Cymru tuag at benderfyniadau'r cyngor celfyddydau, a ydych yn cytuno y bydd y penderfyniad penodol hwn yn effeithiol ar lawer, o gofio'r ardal eang y mae Theatr Gwent yn ei gwasanaethu ar draws Dwyrain De Cymru, a'r ffaith y bydd llawer o gymunedau difreintiedig yn yr ardal yn colli gwasanaeth allweddol?

Alun Ffred Jones: Rydych naill ai'n cefnogi'r egwyddor hyd braich neu beidio—ni allwch gael man canol. Mae'n bwysig bod y llythyr cylch gwaith, fel y nodais, yn pwysleisio'r angen i hyrwyddo mynediad at y celfyddydau drwy Gymru benbaladr, ac mae hwnnw'n faen prawf y gallwn ei ddefnyddio i bwysu a mesur rhai o'r penderfyniadau hynny. Ni chredaf fod angen imi ailadrodd fy ngeiriau, ac eithrio dweud, unwaith eto, ei bod yn hanfodol bod awdurdodau lleol hefyd yn dangos eu bod yn gwerthfawrogi'r mudiadau hyn ac yn eu cefnogi'n ariannol. Fel arall, mae'n ymddangos eu bod yn dibynnu'n llwyr ar sefydliad cenedlaethol i ddarparu'r cyllid. Ni chredaf fod angen imi ailadrodd fy ngeiriau.

Leanne Wood: Weinidog, clywodd pobl yn y Rhondda y mis hwn fod theatr Neuadd y Parc yng Nghwmparc yn wynebu dyfodol du iawn, yn awr bod ei gyllid Loteri Fawr wedi dod i ben. Oni ddeuir o hyd i ffynonellau eraill o gyllid, mae'n debyg y bydd y neuadd yn cau yn y gwanwyn. Mae canolfannau o'r fath yn darparu adloniant yn ogystal â chefnogaeth i lawer o wasanaethau cymunedol. Hoffwn siarad o blaid Theatr y Spectacle sydd, fel Theatr Gwent, wedi cael toriad yn ei gyllid yn ddiweddar fel rhan o adolygiad y cyngor celfyddydau. Byddwn yn ddiolchgar petaech yn gallu cynnig unrhyw gymorth i theatrau fel Neuadd y Parc i sicrhau eu bod yn gallu goroesi'r cyfnodau anodd hyn fel bod canolfannau ar gael i genedlaethau'r dyfodol. Hoffwn hefyd gefnogi'r pwyntiau a wnaethpwyd gan Lynne

council you argue the case in general to ensure that there are grassroots theatre companies operating, particularly in areas of high deprivation where there are limited or no other alternatives. I would also be grateful if you would be prepared to ask the arts council about the criteria that it used to make these decisions, so that you, and we as Assembly Members, can be satisfied that the funding decisions that it makes are fair and transparent.

Alun Ffred Jones: The review was conducted in an open fashion, and there are many documents that you can study that underpin the decisions. It is for the board to justify its decisions to the people and to us as Assembly Members. Venues are important in our communities, but we have to acknowledge that with a static or, indeed, a contracting budget, it is impossible to continue to fund every organisation as we have done over the years. That is a fact of life, unless more money can be found. I know that the arts council is very mindful of the consequences of the review for these companies, and I expect to see it bring forward proposals in the coming months via its board to address areas where provision is lacking.

Eleanor Burnham: Hoffwn innau hefyd ofyn i'r Gweinidog a yw'n hollol hapus ynglŷn â'r diffyg tryloywder ac atebolrwydd yr ydym yn eu gweld fel pwyllgor. Yr ydym yn edrych ar hyn o bryd yn y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant ar y mater dwys hwn o wariant mewn cymunedau difreintiedig. Yr ydym eisoes wedi clywed tystiolaeth sydd yn awgrymu nad yw'r cyngor celfyddydau yn cyflawni yr hyn yr ydych yn disgwyl iddo ei gyflawni ar hyn o bryd. Clywsom y bore yma am y gagendor mawr sydd yn ddaearyddol. Yn eich cyffiniau chi, mae Theatr Gwynedd wedi cau ers tipyn. Sut ydych yn symud ymlaen â'r paratodau a'r datblygiadau ym Mangor i lanw'r gagendor sydd yn bodoli ar hyn o bryd gyda Theatr Gwynedd ar gau? Efallai na allwch ateb, nid wyf yn siŵr, a gwelaf nad yw'r Llywydd yn siŵr am fy nghwestiwn, ond yr

Neagle, a gofyn pan fyddwch yn gwneud sylwadau i'r cyngor celfyddydau eich bod yn dadlau'r achos yn gyffredinol i sicrhau bod yna gwmnïau theatr yn gweithredu ar lawr gwlad, yn enwedig mewn ardaloedd gyda lefelau uchel o amddifadedd lle mae'r dewisiadau eraill yn gyfyngedig neu le nad oes dewisiadau eraill ar gael o gwbl. Byddwn yn ddiolchgar pe byddech yn fodlon gofyn i'r cyngor celfyddydau am y meini prawf a ddefnyddiodd i wneud y penderfyniadau hyn, fel y gallwch chi, a ni fel Aelodau Cynulliad, fod yn dawel ein meddwl bod y penderfyniadau cyllido a wnaiff yn deg ac yn dryloyw.

Alun Ffred Jones: Cynhaliwyd yr adolygiad mewn ffordd agored, ac mae llawer o ddogfennau ar gael i chi eu hastudio a oedd yn sail i'r penderfyniadau. Mater i'r bwrdd yw cyfiawnhau ei benderfyniadau i'r bobl ac inni fel Aelodau Cynulliad. Mae canolfannau yn bwysig yn ein cymunedau, ond rhaid inni gydnabod ei bod yn amhosib parhau i gyllido pob mudiad fel rydym wedi'i wneud dros y blynyddoedd gyda chyllideb statig, neu mewn gwirionedd, cyllideb sy'n lleihau. Mae hynny'n ffaith, oni ellir dod o hyd i ragor o arian. Gwn fod y cyngor celfyddydau yn ymwybodol iawn o ganlyniadau'r adolygiad i'r cwmnïau hyn, ac rwy'n disgwyl ei weld yn cyflwyno cynigion yn y misoedd nesaf drwy ei fwrdd i roi sylw i'r ardaloedd lle mae prinder darpariaeth.

Eleanor Burnham: I would also like to ask the Minister if he is completely happy with the lack of transparency and accountability that we see as a committee. We are currently looking in the Communities and Culture Committee at this important issue of spending in disadvantaged communities. We have already heard evidence that suggests that the arts council is not achieving what you expect it to be achieving at the moment. We heard this morning about the big geographical gap. In your area, Theatr Gwynedd has been closed for some time. How are you proceeding with the preparations and developments in Bangor to fill the gap that currently exists due to the closure of Theatr Gwynedd? Perhaps you are unable to answer, I am not sure, and I see that the Presiding Officer is unsure about my question, but I ask this because this question

wyf yn gofyn oherwydd gofynnwyd hyn yn y pwyllgor. Fel y gofynnodd Joyce gynnu am Theatr Harlech, beth sydd yn digwydd ym Mangor gyda'r theatr newydd yr ydym yn ei disgwyl? Cododd y cwestiynau hyn o'r dystiolaeth a gawsom yn y pwyllgor.

Alun Ffred Jones: Ysgrifennaf atoch ynglŷn â'r sefyllfa ym Mangor gan nad yw'n briodol i mi ateb y cwestiwn yn y fan hon.

Y Llywydd: Trefn. Mae'n hollol briodol iddo gael ei ateb, ond mae'r wybodaeth yn gyhoeddus. Dyna'r unig beth yr oeddwn yn ceisio ei bwyntio allan.

Alun Ffred Jones: Mater i'r pwyllgor yw ei farn ynglŷn â phenderfyniadau'r cyngor celfyddydau. Nid wyf yn siŵr beth yr ydych yn ei olygu drwy gyfeirio at ddiffyg atebolrwydd na thryloywder. Beth bynnag a feddylwch am y penderfyniadau, y ffaith yw bod y broses wedi bod yn dryloyw ac mae nifer o ddogfennau wedi eu cynhyrchu yn ystod y broses. Fodd bynnag, gan mai bwriad yr adolygiad oedd gwneud lle i waith newydd, cyffrous ddigwydd yng Nghymru ac i sicrhau bod adnoddau digonol yn mynd i mewn i'r cyrff hynny a oedd yn creu gwaith o safon uchel a chyflawni eu cylch gwaith, yr oedd yn rhaid dewis a dethol pa gyrff a fyddai'n cael eu cefnogi. Yr oedd hynny'n amlwg o'r dechrau. Ni fedrwyd gefnogi proses o'r fath a dweud wedyn fod angen cefnogi pob peth yn union fel y gwnaed o'r blaen. Un ai yr ydych yn gwneud un neu'r llall. Yr wyf yn dychwelyd at yr egwyddor hyd braich. Un ai yr ydych yn ei chefnogi neu beidio. Os ydych eisiau i'r Gweinidog wneud pob penderfyniad ynglŷn â phob grant, gadewch inni gael penderfyniad felly. O ran atebolrwydd, yr wyf yn falch y daeth y prif weithredwr gerbron y pwyllgor a gobeithio ei fod wedi gallu ateb eich cwestiynau. Os nad oedd, yr wyf yn siŵr y gallwch ei alw yn ôl, neu gynnwys hynny yn eich adroddiad.

Twristiaeth yng Nghymru Wledig

8. Rhodri Glyn Thomas: *A wnaiiff y Gweinidog ddatganiad am dwristiaeth yng Nghymru wledig. OAQ(3)1268(HER)*

Alun Ffred Jones: Mae twristiaeth yn

was asked in committee. As Joyce asked earlier in relation to Theatr Harlech, what is happening in Bangor with the new theatre that we are waiting for? These questions arose from the evidence we received in committee.

Alun Ffred Jones: I will write to you with regard to the situation in Bangor as it is not appropriate for me to answer the question here.

The Presiding Officer: Order. It is entirely appropriate for it to be answered, but the information is in the public domain. That is the only thing that I was trying to point out.

Alun Ffred Jones: The opinion of the committee on the arts council's decisions is a matter for the committee. I am not sure what you mean by referring to a lack of accountability or transparency. Whatever you think about the decisions, the fact is that the process has been transparent and a number of documents have been produced during the process. However, given that the intention of the review was to make room for new, exciting work to happen in Wales and to ensure that adequate resources are going into bodies that are creating high-quality work and fulfilling their remit, it was necessary to choose which organisations would be supported. That was obvious from the start. You cannot support such a process and then say that it is necessary to support all things exactly as was done previously. You either do one or the other. I return to the arm's-length principle. You either support it, or you do not. If you want the Minister to make every decision on every grant, let us have a decision to that effect. In terms of accountability, I am pleased that the chief executive appeared before the committee and I hope that he was able to answer your questions. If not, I am sure you can recall him, or include that in your report.

Tourism in Rural Wales

8. Rhodri Glyn Thomas: *Will the Minister make a statement on tourism in Rural Wales. OAQ(3)1268(HER)*

Alun Ffred Jones: Tourism is making an

gwneud cyfraniad cynyddol bwysig i'r economi wledig. Mae ei gallu i greu swyddi'n chwarae rhan bwysig i gadw pobl ifanc yng nghefn gwlad, gan helpu i gadw cymunedau gwledig yn hyfyw ac, mewn llawer o ardaloedd, mae'n cyfrannu at gynhafiaeth yr iaith Gymraeg hefyd.

Rhodri Glyn Thomas: Yr wyf yn croesawu'r hyn yr ydych wedi ei ddweud, Weinidog, ac yn gwerthfawrogi'r hyn y mae'r Llywodraeth a Chroeso Cymru yn ei wneud o ran twristiaeth yng Nghymru wledig. Fodd bynnag, byddwch yn ymwybodol bod Undeb Amaethwyr Cymru yn ddiweddar wedi nodi bod potensial mawr o ran twristiaeth yn y Gymru wledig ac nad yw'n teimlo bod y potensial hwnnw wedi ei wireddu hyd yn hyn. Yr wyf yn eich cyfeirio at enghraifft benodol siop fferm Cwmcerrig yn fy etholaeth, sy'n cyflogi 51 o bobl ac sy'n denu pobl o bob rhan o Gymru ac o ar draws y ffin i werthfawrogi cynnyrch o Gymru sydd yn cael ei arddangos i'r safon uchaf posibl. Nid oes arwyddion yn cyfeirio pobl at siop fferm Cwmcerrig, ond os ewch ychydig filltiroedd i lawr yr heol i Bensarn, cewch arwydd yn cyfeirio pobl at McDonald's. Onid ydych yn cytuno ei fod yn anffodus bod pobl yn cael eu cyfeirio at McDonald's yn hytrach na siop fferm Cwmcerrig yn Cross Hands?

Alun Ffred Jones: Diolch yn fawr am y cwestiwn hwnnw. Yr wyf yn credu mai mater i'r Adran dros yr Economi a Thrafnidiaeth a'r awdurdod lleol yw arwyddion brown. Fodd bynnag, mae'r polisi amdanynt yn cael ei adolygu ar hyn o bryd. Felly, byddwn yn edrych yn fanwl ar ganlyniad hynny i weld a oes modd cywiro'r hyn a welwch fel camwri.

2.20 p.m.

Paul Davies: Yn dilyn yr hyn y siaradodd Rhodri Glyn yn ei gylch, mae'r sector twristiaeth wledig wedi datblygu dros y blynyddoedd, ac fel y mae'r Gweinidog yn ymwybodol, mae twristiaeth a'r sector bwyd yn hollbwysig i economi'r ardal a gynrychiolaf. Deallaf fod cynllun bwyd gan y Llywodraeth, er nad chi, fel Gweinidog, sy'n gyfrifol am hynny'n uniongyrchol. A allwch chi ddweud wrthym sut mae'ch adran chi a'r

increasingly important contribution to the rural economy. Its ability to create jobs plays an important role in keeping young people in the countryside, helping to keep rural communities viable, and, in many areas, it also contributes towards the preservation of the Welsh language.

Rhodri Glyn Thomas: I welcome what you have said, Minister, and I appreciate what the Government and Visit Wales are doing with regard to tourism in rural Wales. However, you will be aware that the Farmers Union of Wales has recently noted that there is great potential for tourism in rural Wales and that it does not feel that that potential has been realised to date. I refer you to the specific example of Cwmcerrig farm shop in my constituency, which employs 51 people and attracts people from all parts of Wales and from across the border to appreciate produce from Wales that is displayed to the highest possible standard. There are no signs to direct people to Cwmcerrig farm shop, but if you go a few miles down the road to Pensarn, you will see a sign directing people to McDonald's. Do you not agree that it is unfortunate that people are being directed to McDonald's rather than Cwmcerrig farm shop in Cross Hands?

Alun Ffred Jones: Thank you very much for that question. I believe that brown signs are a matter for the Department for the Economy and Transport and the local authority. However, the policy regarding the signs is being reviewed at the moment. Therefore, we will look closely at the result of that to see whether it is possible to correct what you see as being wrong.

Paul Davies: Following on from what Rhodri Glyn talked about, the rural tourism sector has developed over the years, and, as the Minister will be aware, tourism and the food sector are vital to the economy of the area that I represent. I understand that the Government has a food plan, although you are not the Minister directly responsible for that. Can you tell us how your department and the Department for Rural Affairs are

Adran Materion Gwledig yn gweithio i hybu twristiaeth fwyd, yn enwedig yn fy ardal i?

Alun Ffred Jones: Yr ydych yn hollol gywir, mae strategaeth wedi'i datblygu, ar y cyd rhwng adran Elin Jones a Chroeso Cymru, er mwyn hyrwyddo twristiaeth, ac mae bwyd yn rhan hanfodol o'r strategaeth honno. Mae'n werth nodi a dathlu bod tri thŷ bwyta yng Nghymru wedi eu henwi ymhlith y 100 gorau ym Mhrydain. Mae dau ohonynt yn sir Fynwy, sef The Walnut Tree a The Hardwick—ac yr wyf yn sicr bod rhai ohonoch yn hapus â hynny ac yn eu mynychu o dro i dro—gyda'r naill yn bumed a'r llall yn drydydd ar ddeg. Mae'r trydydd, sef Tyddyn Llan, yn y gogledd, yn sir Ddinbych. Felly, mae Cymru yn sicr wedi cymryd camau breision yn y blynyddoedd diwethaf o ran codi safon ei thai bwyta. Fel y dywedais, mae'r cydweithio rhwng yr Adran Materion Gwledig, o ran cynhyrchu bwyd lleol, a thai bwyta a gwestai yn mynd rhagddo. Mae ffordd eto i fynd, ond mae'r sefyllfa yn sicr wedi gweddnewid ers rhyw 15 i 20 mlynedd yn ôl. Mae hyfforddiant yn chwarae rhan bwysig yn hynny, ac mae enw da iawn gan rai o'n colegau addysg bellach o ran hynny, a chyfeiriau yn benodol at Goleg Llandrillo a Choleg Sir Gâr.

Joyce Watson: Minister, I think that you will agree that we have tremendous potential when it comes to attracting tourists to Wales and, to a certain extent, we are realising that potential. In order to fully maximise the opportunities, we have to boost local economies through tourism to create an authentically Welsh holiday package. Minister, we can achieve this by promoting locally sourced food and drink, which you have talked about, by offering experiences unique to Wales and stays in some of the finest accommodation that Europe has to offer. How do you plan to combine all the facets of a holiday in order to boost tourism in Wales?

Alun Ffred Jones: As I referred, the Welsh Government has developed a food tourism action plan that brings together the work of the Department for Rural Affairs with that of the Visit Wales marketing team. Visit Wales is examining how it can further encourage tourism businesses to provide top-quality

working to promote food tourism, especially in my area?

Alun Ffred Jones: You are absolutely correct, a strategy has been developed jointly by Elin Jones's department and Visit Wales, in order to promote tourism, and food is an essential part of that strategy. It is worth noting and celebrating that three restaurants in Wales have been named among the best 100 in Britain. Two are in Monmouthshire, namely the Walnut Tree and The Hardwick—and I am sure that some of you are happy with that and visit them from time to time—one was in fifth position and the other in thirteenth. The third, Tyddyn Llan, is in the north, in Denbighshire. Therefore, the Government has certainly made great strides in recent years in raising the standard of its restaurants. As I said, the collaboration between the Department for Rural Affairs, in terms of local food production, and restaurants and hotels is under way. There is still a way to go, but the situation has certainly been transformed over the last 15 to 20 years. Training plays an important role in that, and some of our further education colleges have a very good reputation in that regard, and I will refer specifically to Llandrillo College and Coleg Sir Gâr.

Joyce Watson: Weinidog, credaf y cytunwch fod gennym botensial anhygoel o ran denu twristiaid i Gymru ac, i raddau, rydym yn gwireddu'r potensial hwnnw. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd, rhaid inni roi hwb i economïau lleol drwy dwristiaeth i greu pecyn gwyliau Cymreig go-iawn. Weinidog, gallwn gyflawni hyn drwy hyrwyddo bwyd a diod a gynhyrchwyd yn lleol, ac rydych wedi sôn am hynny, drwy gynnig profiadau unigryw i Gymru a chyfle i aros yn rhai o'r lletyau gorau sydd ar gael yn Ewrop. Sut yr ydych yn bwriadu cyfuno holl agweddau o wyliau er mwyn rhoi hwb i dwristiaeth yng Nghymru?

Alun Ffred Jones: Fel y soniais, mae Llywodraeth Cymru wedi llunio cynllun gweithredu twristiaeth bwyd sy'n dwyn ynghyd waith yr Adran dros Faterion Gwledig a thîm marchnata Croeso Cymru. Mae Croeso Cymru yn archwilio sut y gall annog busnesau twristiaeth ymhellach i

food for our visitors, and the customer care programme Croeso Cynnes Cymreig encourages businesses to use local or regional food ingredients. Specialist sense of place advisers are available to spread this message across Wales.

Mick Bates: Minister, the chair of the Farmers' Union of Wales's farm diversification committee recently reported that, since the Wales Tourist Board was swallowed up by the Assembly Government, support for farm tourism has disappeared. In the summer we had the economic renewal plan, which has capital investment available for rural tourism. How will you be using the funds in that economic regeneration plan for tourism to remedy what is obviously a very negative perception about support for farm tourism?

Alun Ffred Jones: It is worth emphasising that in the nine predominantly rural counties, there has been a 30 per cent growth in tourism employment over the period 1988 to 2008. Tourism employment for the whole of Wales grew by 23 per cent over the whole period. With regard to the rural development plan, around 60 tourism projects across rural Wales have already been awarded around £10.5 million, ranging from grant schemes, marketing initiatives, community, heritage and eco-tourism conservation projects, the recruitment of tourism development co-ordinators, festivals and events programmes. Therefore, it is slightly mischievous to say that there is no support for tourism in rural Wales.

ddarparu bwyd o'r ansawdd gorau i'n hymwelwyr, ac mae'r rhaglen gofal cwsmer Croeso Cynnes Cymreig yn annog busnesau i ddefnyddio cynhwysion bwyd lleol neu ranbarthol. Mae cynghorwyr naws am le arbenigol ar gael i ledaenu'r neges ledled Cymru.

Mick Bates: Weinidog, yn ddiweddar dywedodd cadeirydd pwyllgor arallgyfeirio ffermydd Undeb Amaethwyr Cymru, ers i Fwrdd Croeso Cymru gael ei lynu gan Lywodraeth y Cynulliad, fod cymorth i dwristiaeth fferm wedi diflannu. Yn yr haf, cawsom y cynllun adfywio economaidd, sy'n cynnwys buddsoddiad cyfalaf ar gyfer twristiaeth wledig. Sut y byddwch yn defnyddio'r cyllid yn y cynllun adfywio economaidd hwnnw ar gyfer twristiaeth er mwyn datrys yr hyn sy'n amlwg yn ganfyddiad negyddol iawn o ran cymorth i dwristiaeth fferm?

Alun Ffred Jones: Yn y naw sir wledig yn bennaf, mae'n werth pwysleisio y bu cynnydd o 30 y cant mewn cyflogaeth twristiaeth yn y cyfnod rhwng 1988 a 2008. Ledled Cymru gyfan, tyfodd cyflogaeth twristiaeth 23 y cant dros y cyfnod i gyd. O ran y cynllun datblygu gwledig, mae tua 60 o brosiectau twristiaeth ledled Cymru wledig eisoes wedi cael tua £10.5 miliwn, yn amrywio o gynlluniau grant, cynlluniau marchnata, prosiectau cadwraeth eco-dwristiaeth, cymunedol a threftadaeth, recriwtio cydgyssylltwyr datblygu twristiaeth, gwyliau a rhaglenni digwyddiadau. Felly, mae'n ddireidus braidd i ddweud nad oes cymorth i dwristiaeth yng Nghymru wledig.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb Questions to Minister for Business and Budget

Menter Cyllid Preifat

I. Leanne Wood: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y Fenter Cyllid Preifat. OAQ(3)1191(BB)*

Jane Hutt: The One Wales Government has maximised investment in the public services infrastructure without the use of the outmoded PFI model. Innovative forms of

Private Finance Initiative

I. Leanne Wood: *Will the Minister make a statement on the Private Finance Initiative. OAQ(3)1191(BB)*

Jane Hutt: Mae Llywodraeth Cymru'n Un wedi manteisio i'r eithaf ar y buddsoddiad mewn seilwaith gwasanaethau cyhoeddus heb ddefnyddio'r model Menter Cyllid Preifat

investment in public infrastructure are being progressed to develop partnerships across the public and private sectors.

Leanne Wood: Thank you for your answer, Minister. We have seen reports over the last few months of the difficulties faced by the NHS in England as a result of the private finance initiative. The 143 PFI schemes, which were valued at £11.3 billion when they were built, will now cost the NHS in England £65.1 billion over the lifetime of the schemes. In some cases, the repayments amount to more than 10 per cent of the trust's turnover. This form of funding cannot be justified, as it is unaffordable and merely shifts debt—millions of pounds of it—on to our children and our children's children. With public spending about to be squeezed in the comprehensive spending review next week, will you resist this false economy in the future?

Jane Hutt: You know that the Government has made a clear commitment in 'One Wales' not to use PFI in the NHS during this Assembly term. However, as regards future funding for major projects in Wales, I know that you welcomed my decision earlier this year not to cut our capital projects, even though the June budget from the new UK Government imposed a capital cut on us. We resisted that and said that we would not make those cuts. I am sure that you will be glad that that includes, for example, a health park and learning centre and the redevelopment of Prince Charles Hospital in Merthyr Tydfil. That is how we are using our capital funds and public spending to protect the NHS estate.

David Melding: I wonder if I could make a modest recommendation that a new Cabinet sub-committee be formed with you as chair. I realise that I am doing the First Minister's job here, and I should send him a fee for my consultation services. The other members could perhaps be Edwina Hart and Leighton Andrews, and then you would cover the

hen ffasiwn. Mae dulliau arloesol o fuddsoddi mewn seilwaith cyhoeddus yn cael eu datblygu i feithrin partneriaethau ar draws y sectorau cyhoeddus a phreifat.

Leanne Wood: Diolch ichi am eich ateb, Weinidog. Rydym wedi gweld adroddiadau dros y misoedd diwethaf am yr anawsterau a wynebhir gan y GIG yn Lloegr o ganlyniad i'r fenter cyllid preifat. Bydd y 143 menter cyllid preifat a oedd yn werth £11.3 biliwn pan gawsant eu hadeiladu, yn awr yn mynd i gostio £65.1 biliwn i'r GIG yn Lloegr dros oes y cynlluniau. Mewn rhai achosion, mae'r ad-daliadau'n cyfrif am dros 10 y cant o drosiant yr ymddiriedolaeth. Nid oes modd cyfiawnhau'r math hwn o ariannu, gan ei fod yn anfforddiadwy a'r unig beth sy'n digwydd yw bod dyled yn cael ei drosglwyddo—miliynau o bunnoedd ohonno—i'n plant ac i blant ein plant. Gyda gwariant cyhoeddus ar fin cael ei wasgu yn yr adolygiad cynhwysfawr o wariant yr wythnos nesaf, a wnewch wrthod yr economi ffug hon yn y dyfodol?

Jane Hutt: Gwyddoch fod y Llywodraeth wedi gwneud ymrwymiad clir yn 'Cymru'n Un' i beidio â defnyddio Mentrau Cyllid Preifat yn y GIG yn ystod y tymor Cynulliad hwn. Fodd bynnag, o ran cyllido prosiectau mawr yn y dyfodol yng Nghymru, gwn eich bod wedi croesawu fy mhenderfyniad yn gynharach yn y flwyddyn i beidio â thorri ein prosiectau cyfalaf, er bod cyllideb mis Mehefin Llywodraeth newydd y DU wedi gorfodi toriad mewn cyfalaf arnom. Gwnaethom wrthod hynny gan ddweud na fyddem yn gwneud y toriadau hynny. Rwyf yn siŵr y byddwch yn falch fod hynny'n cynnwys, er enghraifft, parc iechyd a chanolfan ddysgu a'r gwaith ailddatblygu yn Ysbyty'r Tywysog Siarl ym Merthyr Tudful. Dyna sut yr ydym yn defnyddio ein cronfeydd cyfalaf a gwariant cyhoeddus i warchod ystâd y GIG.

David Melding: Tybed a allaf wneud argymhelliad syml y dylid ffurfio is-bwyllgor Cabinet newydd a chithau'n gadeirydd arno. Sylweddolaf fy mod yn gwneud gwaith y Prif Weinidog yma, ac y dylwn anfon bil ato am fy ngwasanaethau ymgynghori. Efallai y gallai Edwina Hart a Leighton Andrews fod yn aelodau hefyd, ac yna gallech roi sylw i'r

range of opinions on PFI from A to Z. I do not know how reluctantly, but the Minister for Health and Social Services has absolutely ruled it out, backed by Plaid Cymru, of course, whereas the Minister for Children, Education and Lifelong Learning is quite open to using PFI as long as the contracts represent good value for money. I do not know whether he is intending to get a hat-trick, and join another political party, but on that issue, he is bang on the money for the Welsh Conservatives.

Jane Hutt: I hope that you listened to the second part of my answer to Leanne Wood, in which I said that we are exploring innovative forms of investment in funding, including partnerships with the private sector. We are using other innovative investments such as JEREMIE and JESSICA, the waste procurement programme, and developing that partnership approach. I am sure also that you will be interested, David, in our work with Jocelyn Davies on a Welsh housing investment trust, which is being done in partnership with Community Housing Cymru. We are looking for innovative ways of working with the private sector.

You mentioned the role of the First Minister, and I take you back to his response when asked this question earlier this year: he said that there are opportunities for exploring other financing models, but PFI is now widely regarded as outmoded. The two principles that we have to follow in investing and leveraging in finance are, first, value for money for the public purse—and I know that you would agree with that, David—and secondly, whether it is good for the people who work in that service. That is critical for the public sector workforce.

Toriadau Llywodraeth y DU

2. Alun Davies: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am effaith toriadau Llywodraeth y DU ar gyllideb Llywodraeth Cynulliad Cymru. OAQ(3)1168(BB)*

Jane Hutt: I set out our approach to finding the in-year reductions imposed on us by the

ystod gyfan o safbwyntiau ar Fentrau Cyllid Preifat. Ni wn pa mor gyndyn ydoedd, ond mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi ymwrthod ag ef yn llwyr, gyda chefnogaeth Plaid Cymru, wrth gwrs, tra bo'r Gweinidog dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes yn eithaf agored i ddefnyddio Mentrau Cyllid Preifat ar yr amod bod y contractau'n rhoi gwerth da am arian. Ni wn a yw'n bwriadu cyflawni hat-trig, ac ymuno â phlaid wleidyddol arall, ond ar y mater hwnnw, mae'n cyd-fynd yn union â safbwynt Ceidwadwyr Cymru hefyd.

Jane Hutt: Gobeithiaf eich bod wedi gwrandao ar ail ran fy ateb i Leanne Wood, pan ddywedais ein bod yn archwilio dulliau arloesol o fuddsoddi mewn cyllido, gan gynnwys partneriaethau gyda'r sector preifat. Rydym yn defnyddio buddsoddiadau arloesol eraill fel JEREMIE a JESSICA, y rhaglen caffael gwastraff, ac yn datblygu'r agwedd bartneriaeth honno. Rwyf yn siŵr hefyd y bydd gennych ddiddordeb, David, yn ein gwaith gyda Jocelyn Davies ar ymddiriedolaeth buddsoddi tai Cymru, sy'n cael ei gyflawni mewn partneriaeth â Chartrefi Cymunedol Cymru. Rydym yn chwilio am ffyrdd arloesol o weithio gyda'r sector preifat.

Soniasoch am swyddogaeth y Prif Weinidog, a hoffwn eich atgoffa o'i ymateb pan ofynnwyd y cwestiwn hwn iddo yn gynharach eleni: dywedodd fod cyfleoedd i archwilio modelau cyllido eraill, ond mae Mentrau Cyllid Preifat yn cael eu hystyried yn hen ffasiwn erbyn hyn. Y ddwy egwyddor y mae'n rhaid inni eu dilyn o ran buddsoddi ac ysgogi cyllid yw, yn gyntaf, gwerth am arian i'r pwrs cyhoeddus—a gwn y byddech yn cytuno â hynny, David—ac yn ail, p'un ai a yw'n dda ar gyfer y bobl sy'n gweithio yn y gwasanaeth hwnnw. Mae hynny'n allweddol ar gyfer gweithlu'r sector cyhoeddus.

UK Government Cuts

2. Alun Davies: *Will the Minister make a statement on the impact of UK Government cuts on the Welsh Assembly Government's budget. OAQ(3)1168(BB)*

Jane Hutt: Yn fy natganiad ar 13 Gorffennaf, nodais ein dull o ganfod y

UK Government in my statement of 13 July, and announced our decision to protect public capital programmes from cuts. We will not know the impact of the UK Government cuts on our budget settlement for future years until the UK Government's spending review on 20 October.

2.30 p.m.

Alun Davies: We heard this week from PricewaterhouseCoopers that up to 52,000 jobs and livelihoods could be lost in Wales as a direct consequence of the Liberal-Conservative Government's ideological drive against the public sector. At the same time, a report from the BBC highlights a division in Wales, whereby some communities could be far worse affected by these cuts than others. Monmouthshire is the most resilient place and Blaenau Gwent is the least resilient, with many of our most vulnerable people and poorest communities facing the worst effects of the Liberal-Conservative cuts. Will this Government take action to ensure that these vulnerable communities are protected from the worst aspects of what the Liberals and the Conservatives are seeking to do? Will this Government ensure that some of the poorest people in Wales are protected from the policies of the UK Government?

Jane Hutt: There is no question about this issue; the economists have said it and PricewaterhouseCoopers is now saying it, so it is not just the BBC. We largely endorse their findings in terms of the impact of the cuts. The vulnerable Valleys have been highlighted as the areas that will be the hardest hit by the public spending cuts. That is why we, as Assembly Members, should recognise the important statement that was made last week by the First Ministers of the devolved administrations in Scotland, Wales and Northern Ireland. They said that the cuts are being made too fast and too deep, and may put economic recovery at risk. The important point for our Assembly colleagues to note is that we must not put the economic recovery at risk. I am meeting representatives of the private sector tomorrow to talk about

gostyngiadau o fewn y flwyddyn a orfodwyd arnom gan Lywodraeth y DU, a chyhoeddi ein penderfyniad i warchod rhaglenni cyfalaf cyhoeddus rhag toriadau. Ni fyddwn yn gwybod beth fydd effaith toriadau Llywodraeth y DU ar ein setliad cyllideb ar gyfer y blynyddoedd nesaf tan adolygiad gwariant Llywodraeth y DU ar 20 Hydref.

Alun Davies: Clywsom yr wythnos hon gan PricewaterhouseCoopers y gallai Cymru golli hyd at 52,000 o swyddi a bywoliaethau o ganlyniad uniongyrchol i ymgyrch ideolegol Llywodraeth y Rhyddfrydwyr a'r Ceidwadwyr yn erbyn y sector cyhoeddus. Ar yr un pryd, tynnwyd sylw mewn adroddiad gan y BBC at raniad yng Nghymru, lle gallai rhai cymunedau gael eu heffeithio'n llawer gwaeth o ganlyniad i'r toriadau hyn nag eraill. Sir Fynwy yw'r lle mwyaf cydnerth a Blaenau Gwent sydd leiaf cydnerth, gyda llawer o'n pobl fwyaf agored i niwed a'n cymunedau tlotaf yn wynebu effeithiau gwaethaf toriadau'r Rhyddfrydwyr a'r Ceidwadwyr. A wnaiff y Llywodraeth hon gymryd camau i sicrhau bod y cymunedau agored i niwed hyn yn cael eu gwarchod o agweddau gwaethaf yr hyn y mae'r Rhyddfrydwyr a'r Ceidwadwyr yn ceisio'i wneud? A wnaiff y Llywodraeth hon sicrhau bod rhai o'r bobl dlotaf yng Nghymru yn cael eu gwarchod rhag polisiau Llywodraeth y DU?

Jane Hutt: Nid oes dwywaith amdani ar y pwynt hwn; mae'r economegwyr wedi dweud hyn ac yn awr mae PricewaterhouseCoopers yn dweud hyn, felly mae'n fwy na'r BBC yn unig. Rydym yn cymeradwyo eu canfyddiadau i raddau helaeth o ran effaith y toriadau. Tynnwyd sylw at y Cymoedd agored i niwed fel yr ardaloedd a gaiff eu taro galetaf gan y toriadau mewn gwariant cyhoeddus. Dyna pam y dylem ni, fel Aelodau Cynulliad, gydnabod y datganiad pwysig a wnaethpwyd yr wythnos diwethaf gan Brif Weinidogion y gweinyddiaethau datganoledig yng Nghymru, yr Alban a Gogledd Iwerddon. Dywedasant fod y toriadau'n cael eu gwneud yn rhy gyflym ac yn rhy ddwfn, a gallent beryglu adferiad economaidd. Y pwynt pwysig i'n cyd-Aelodau yn y Cynulliad yw na ddylem

the impact of the budget on their progress; we must not put the private sector's economic recovery at risk. However, this is primarily about the people who we represent, including the disabled and the homeless, who access front-line services. We are now getting the figures that show the vulnerabilities that they face. The cuts are being made too fast and too deep, so pull back—that is the message to the UK Government.

Nick Bourne: The Minister well knows—as does the Labour leader at Westminster, as he has acknowledged—that the debt, which was run up by your Government, has to be paid back. There is no question of that, unless you want to send this country to hell in a handcart—I say ‘country’ and mean the country of Wales and the country of the United Kingdom. Therefore, let us have some responsibility, rather than the usual political knock-about. This debt has to be paid back. You have been honest enough to say that you are not guaranteeing health expenditure in the current climate; we would—we would seek to make savings in other areas.

However, given that you are looking at health, I encourage you to answer the question that I have asked several times about the cost of the McKinsey and Company contract. I presume that there was a McKinsey contract—[*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order. I want to hear the leader of the opposition, as I believe other Members do.

Nick Bourne: I would like to know the cost of that contract, and what benefits we can expect from it, so that we can all review it in the Assembly. I have asked about this several times. I presume that it is something that is available to Members—could we please have that information, Minister?

Jane Hutt: Referring to your opening remarks, we are playing our part responsibly in the reduction of the budget deficit. As I said in response to Alun Davies's question, it

beryllu'r adferiad economaidd. Rwyf yn cyfarfod â chynrychiolwyr y sector preifat yfory i siarad am effaith y gyllideb ar eu cynnydd; rhaid inni beidio â pheryglu adferiad economaidd y sector preifat. Fodd bynnag, mae hyn yn ymwneud yn bennaf â'r bobl a gynrychiolwn, gan gynnwys pobl anabl a phobl ddigartref, sy'n defnyddio gwasanaethau rheng flaen. Rydym yn awr yn cael y ffigurau sy'n dangos pa mor fregus yr ydynt. Mae'r toriadau'n cael eu gwneud yn rhy gyflym ac yn rhy ddwfn, felly tynnwch yn ôl—dyna'r neges i Lywodraeth y DU.

Nick Bourne: Mae'r Gweinidog yn gwybod yn iawn—fel yn wir arweinydd y Blaid Lafur yn San Steffan, ac mae wedi cydnabod hynny—fod yn rhaid ad-dalu'r ddyled a grëwyd gan eich Llywodraeth chi. Nid oes ddywaith am hynny, oni bai eich bod am weld y wlad hon yn mynd i'r gwellt ar ei phen—rwyf yn dweud 'gwlad' gan olygu Cymru fel gwlad a'r Deyrnas Unedig fel gwlad. Felly, gadewch inni gael rhywfaint o gyfrifoldeb, yn hytrach na'r gêm wleidyddol arferol. Rhaid ad-dalu'r ddyled hon. Rydych wedi bod yn ddigon gonest i ddweud nad ydych yn gwarantu'r gwariant ar iechyd yn yr hinsawdd economaidd hon; byddem yn—byddem yn ceisio gwneud arbedion mewn meysydd eraill.

Fodd bynnag, o gofio eich bod yn edrych ar iechyd, fe'ch anogaf i ateb y cwestiwn rwyf wedi'i ofyn droeon am gost y contract McKinsey and Company. Tybiaf fod yna contract McKinsey—[*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn. Rwyf am glywed arweinydd yr wrthblaid, a chredaf fod yr Aelodau eraill yn dymuno hynny hefyd.

Nick Bourne: Hoffwn wybod cost y contract hwnnw, a pha fanteision y gallwn ddisgwyl ohono, fel y gall pob un ohonom ei adolygu yn y Cynulliad. Rwyf wedi gofyn am hyn droeon. Tybiaf ei fod yn rhywbeth sydd ar gael i Aelodau—a allwn gael y wybodaeth hon os gwelwch yn dda, Weinidog?

Jane Hutt: Gan gyfeirio at eich sylwadau agoriadol, rydym yn chwarae ein rhan yn gyfrifol wrth leihau'r diffyg yn y gyllideb. Fel y dywedais wrth ateb cwestiwn Alun

is about how we reduce the budget deficit. We believe that the UK Government is cutting the budget too fast and is going too deep. We also disagreed with having budget cuts imposed on us in June and we believe that that has not only put our economic recovery at risk, but put the construction industry at risk. We played our part in preventing that by saying that we would not make those capital cuts.

I want to make it clear again why the UK national debt has been rising since 2008. It was down to the global economic recession, which resulted in lower tax receipts for the UK and considerably higher spending on unemployment benefits and schemes to shore up the wider economy. It is also worth remembering that it is thanks to Labour's swift and decisive action to save the banks and the wider economy that the UK and Wales got through that crisis. Let us put the record straight as to why we are in this position.

We do take the responsibility seriously. That is why I, as the Minister with responsibility for finance, have to make sure that I am clear about how we can fund our priorities. On your specific point about the health service, we look to the five-year workforce and financial strategic framework document, which was published by the Minister on 10 June. That will steer and guide us in making sure that we protect the priority that is our national health service given the difficult spending decisions that we will have to make. Finally, was it not good that, yesterday, all of us in the Chamber agreed that we are underfunded in Wales? I went to London today and I told the Chief Secretary to the Treasury about that vote. He was very impressed indeed.

Nick Bourne: That was a very long answer, but it did not answer the specific question that I asked. Will you tell us how much McKinsey was paid for the contract? It is a simple question.

Jane Hutt: I believe that I answered the question by referring to what came out of the

Davies, mae'n fater o sut yr ydym yn lleihau'r diffyg yn y gyllideb. Credwn fod Llywodraeth y DU yn torri'r gyllideb yn rhy gyflym ac yn rhy ddwfn. Roeddem hefyd yn anghytuno â'r toriadau yn y gyllideb a orfodwyd arnom ym mis Mehefin a chredwn fod hynny nid yn unig wedi peryglu ein hadferiad economaidd, ond wedi peryglu'r diwydiant adeiladu hefyd. Gwnaethom chwarae ein rhan wrth atal hynny drwy ddweud na fyddem yn gwneud y toriadau hynny mewn cyfalaf.

Rwyf am egluro unwaith eto pam mae dyled genedlaethol y DU wedi bod yn cynyddu er 2008. Y dirwasgiad economaidd byd-eang oedd y rheswm, a arweiniodd at lai o dderbyniadau treth i'r DU yn ogystal â gwariant sylweddol uwch ar fudd-daliadau diweithdra a chynlluniau i sefydlogi'r economi ehangach. Mae'n werth cofio hefyd mai diolch i gamau sydyn a phendant Llafur i achub y banciau a'r economi ehangach y llwyddodd y DU a Chymru i oroesi'r argyfwng hwnnw. Dyna'r gwir reswm pam ein bod yn y sefyllfa hon.

Rydym o ddifrif am y cyfrifoldeb. Dyna pam fy mod i, fel y Gweinidog sy'n gyfrifol am gyllid, wedi sicrhau fy mod yn glir ynghylch sut y gallwn gyllido ein blaenoriaethau. O ran eich pwynt penodol am y gwasanaeth iechyd, trown at y fframwaith strategol ariannol a'r gweithlu, sef y ddogfen pum mlynedd a gyhoeddwyd gan y Gweinidog ar 10 Mehefin. Bydd honno'n ein harwain ac yn ein llywio wrth wneud yn siŵr ein bod yn gwarchod ein blaenoriaeth, sef y gwasanaeth iechyd gwladol, yn wyneb y penderfyniadau gwariant anodd y bydd rhaid inni eu gwneud. Yn olaf, onid oedd yn beth da, ddoe, fod pob un ohonom yn y Siambr yn gytûn ein bod yn cael ein tangyllido yng Nghymru? Bûm yn Llundain heddiw a soniais wrth Brif Ysgrifennydd y Trysorlys am y bleidlais honno. Cafodd hyn gryn argraff arno.

Nick Bourne: Roedd hwnnw'n ateb hir iawn, ond nid oedd yn ateb y cwestiwn penodol a ofynnais. A wnewch ddweud wrthym faint o arian a dalwyd i McKinsey am y contract? Mae'n gwestiwn syml.

Jane Hutt: Credaf fy mod wedi ateb y cwestiwn drwy gyfeirio at ganlyniadau

McKinsey work in the form of the five-year workforce and financial strategic framework. That is my answer.

Nick Bourne: It was a very simple question: will you tell us the cost? If you will not do so, then just tell us that you will not tell us.

The Presiding Officer: Order. The leader of the opposition is well aware that the Minister is responsible for the content of her own answers.

Brian Gibbons: Minister, do you not think that it is a bit rich for the opposition parties to talk about a Labour deficit when at this time three years ago George Osborne was on his feet, pledging to meet Labour's spending pledges? There was no overspending going on at that time—indeed, Mr Osborne wanted to go one step further, and promised that there would be tax cuts as well as Labour's spending plans. It seems that the memory of Members in the opposition has become very short, as they seemed to have forgotten that there has been a global economic crisis in between.

Jane Hutt: No answer is required; he has made his point very well.

Gareth Jones: Weinidog, gwn eich bod yn ddiweddar wedi ymweld â phrosiect teledu cylch cyfyng sy'n costio ychydig dros £800,000, ac sydd wedi cael ei sefydlu gan Heddlu Gogledd Cymru a chwech o gynghorau'r gogledd mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru. Amcangyfrifir y gallai'r awdurdodau lleol arbed £450,000 y flwyddyn mewn costau rhedeg drwy weithio mewn partneriaeth fel hyn. A allwch roi sicrwydd inni y bydd rhaglenni partneriaeth pwysig ac arloesol fel hyn yn cael eu diogelu yn y dyfodol? Os na allwch, a ydych yn cytuno y bydd llawer o weithgareddau o'r fath yn cael eu cwtogi neu eu dileu yn sgîl y difrod mawr y mae'r pleidiau gyferbyn yn eu hachosi i'r sector cyhoeddus yn gyffredinol ac i'r heddluoedd yn enwedig?

Jane Hutt: When I visited St Asaph, I did indeed see the impressive collaborative venture involving CCTV, which was funded through the invest-to-save fund. The fund is

gwaith McKinsey ar ffurf y fframwaith strategol ariannol a'r gweithlu pum mlynedd. Dyna yw fy ateb.

Nick Bourne: Roedd yn gwestiwn syml iawn: a wnewch ddweud wrthym faint oedd y gost? Os nad ydych am ddweud hynny, yna dywedwch wrthym nad ydych am ddweud.

Y Llywydd: Trefn. Mae arweinydd yr wrthblaid yn ymwybodol iawn mai'r Gweinidog sy'n gyfrifol am gynnwys ei hatebion ei hun.

Brian Gibbons: Weinidog, onid ydych yn credu ei bod yn eironig braidd fod y gwrthbleidiau'n siarad am ddiffyg Llafur pan oedd George Osborne ar ei draed, ar yr adeg hon dair blynedd yn ôl, yn addo i gyflawni addewidion gwario Llafur? Nid oedd dim gorwario bryd hynny—yn wir, roedd Mr Osborne am fynd cam ymhellach, ac addawodd wneud toriadau i drethi yn ogystal â chynlluniau gwario Llafur. Mae'n ymddangos bod cof Aelodau'r wrthblaid wedi mynd yn fyr iawn, oherwydd mae'n debyg eu bod wedi anghofio'r argyfwng economaidd a gafwyd yn y cyfamser.

Jane Hutt: Nid oes angen imi ateb; mae wedi gwneud ei bwynt yn dda iawn.

Gareth Jones: Minister, I know that you have recently visited a closed-circuit television project costing just over £800,000, and which has been established by North Wales Police and six north Wales councils in partnership with the Welsh Government. It is estimated that local authorities could save £450,000 a year in running costs by working in partnership like this. Can you assure us that important and innovative partnership programmes like this one will be protected in future? If you cannot, do you agree that many such activities will be limited or halted as a result of the major damage that the parties that are sitting opposite me are inflicting on the public sector in general and the police forces in particular?

Jane Hutt: Pan ymwelais â Llanelwy, gwelais y cynllun ar y cyd trawiadol hwn gyda theledu cylch cyfyng, a gyllidwyd drwy'r gronfa buddsoddi i arbed. Mae'r

part of the efficiency and innovation programme, which is at the forefront of my attempts to ensure that we protect our scarce funding resources for the front line. North Wales Police and the local authorities are working together to ensure that CCTV is provided across the north Wales region, and that is the way forward.

Blaenoriaethau

3. David Lloyd: *Beth yw blaenoriaethau'r Gweinidog ar gyfer y chwe mis nesaf.* OAQ(3)1180(BB)

4. Darren Millar: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad i amlinellu ei blaenoriaethau ar gyfer gweddill tymor y Cynulliad.* OAQ(3)1194(BB)

Jane Hutt: Fy mlaenoriaeth yw cyflwyno cyllideb i'r Cynulliad Cenedlaethol sy'n adlewyrchu rhaglen 'Cymru'n Un' ar gyfer llywodraethu ac sy'n diwallu anghenion pobl Cymru.

2.40 p.m.

David Lloyd: Diolch yn fawr am yr ateb hwnnw, Weinidog. O gofio'r toriadau ariannol sydd ger ein bron, pa drafodaethau y byddwch yn eu cynnal gyda'ch cyd-Weinidogion i gadarnhau'r gefnogaeth i fusnesau bach?

Jane Hutt: It is important that we look at ways in which we can support small and medium-sized enterprises. In my role, as the Minister for finance, particularly in relation to the efficiency and innovation programme, it is about making procurement opportunities more visible. The number of low-value contracts advertised on Sell2Wales has doubled since 2006. With regard to streamlining processes, Welsh buyers are finalising a standard question set to be stored with suppliers' responses on Sell2Wales next year.

Darren Millar: I am grateful to Dai Lloyd for raising this issue of support for small businesses because, as you will know, they have suffered greatly during the economic downturn, which was largely due to the irresponsible management of the UK

gronfa'n rhan o'r rhaglen effeithlonrwydd ac arloesi, sy'n arwain fy ymdrechion i sicrhau ein bod yn gwarchod ein hadnoddau cyllido prin ar gyfer y rheng flaen. Mae Heddlu Gogledd Cymru a'r awdurdodau lleol yn cydweithio i sicrhau y caiff teledu cylch cyfyng ei ddarparu ledled rhanbarth Gogledd Cymru, a dyna'r ffordd ymlaen.

Priorities

3. David Lloyd: *What are the Minister's priorities for the next six months.* OAQ(3)1180(BB)

4. Darren Millar: *Will the Minister make a statement to outline her priorities for the remainder of the Assembly term.* OAQ(3)1194(BB)

Jane Hutt: My priority is to present a budget to the National Assembly which reflects the 'One Wales' programme of government and meets the needs of the people of Wales.

David Lloyd: Thank you very much for that answer, Minister. In view of the financial cuts that are about to befall us, what discussions will you be having with your ministerial colleagues to confirm support for small businesses?

Jane Hutt: Mae'n bwysig ein bod yn edrych ar y ffyrdd rydym yn cefnogi busnesau bach a chanolig. Yn fy swyddogaeth, fel Gweinidog dros gyllid, yn enwedig mewn cysylltiad â'r rhaglen effeithlonrwydd ac arloesi, mae'n fater o wneud cyfleoedd caffael yn fwy gweladwy. Mae nifer y contractau gwerth isel a hysbysebwyd ar GwerthwchiGymru wedi dyblu er 2006. O ran symleiddio'r prosesau, mae prynwyr Cymru yn creu fersiwn derfynol o gyfres o gwestiynau safonol a gaiff ei storio gydag ymatebion cyflenwyr ar GwerthwchiGymru y flwyddyn nesaf.

Darren Millar: Rwy'n ddiolchgar i Dai Lloyd am godi'r mater hwn o ran y gefnogaeth i fusnesau bach oherwydd, fel y gwyddoch, maent wedi dioddef yn ddifawr yn ystod y dirywiad economaidd, a ddeilliodd yn bennaf o reolaeth anghyfrifol eich

economy by your previous Labour Government.

As a party, we have brought forward some proposals to support small and medium-sized enterprises in Wales via additional business rate relief that would effectively lead to the scrapping of business rates for those businesses with a rateable value of up to £10,000, and a significant reduction for others. That would be funded by the disposal of Assembly Government land assets, in order to support businesses during the economic downturn, so that they can survive these difficult times. Have you considered such an approach formally with your Cabinet colleague, the Minister for Social Justice and Local Government? If you have, why has no information been made available to Assembly Members about those discussions?

Jane Hutt: What is important in terms of the work of the efficiency and innovation board is that work is being undertaken to look at our public assets. In fact, the work of looking at our national assets is being led by the chief executive of Carmarthenshire County Council—there is a national asset management work stream. Nine pilot projects have been selected over a range of collaborative property initiatives, and that is about how we can use our electronic property information management system. That is driven by the public sector for public sector gain, and for efficiency and innovation outcomes across the estates of the NHS, the police forces and the local authorities.

Peter Black: In terms of how you will manage the budget for the rest of this Assembly term, what efficiencies are you looking for in next year's budget to ensure that it will deliver best value? How will you approach that?

Jane Hutt: That goes back to the work that is being undertaken by the efficiency and innovation board. Those work streams are important in delivering services to the front line. If we can save at least £200 million as a result of the collaborative procurement and commissioning work stream, we can put those efficiencies to the front line. We can

Llywodraeth Lafur flaenorol dros economi'r DU.

Fel plaid, rydym wedi cyflwyno rhai cynigion i gefnogi busnesau bach a chanolig yng Nghymru drwy ryddhad ardrethi busnes ychwanegol a fyddai i bob pwrpas yn arwain at ddileu ardrethi busnes i'r busnesau hynny gyda gwerth trethadwy hyd at £10,000, ac at ostyngiad sylweddol i eraill. Byddai hwnnw'n cael ei gyllido drwy waredu asedau tir Llywodraeth y Cynulliad, er mwyn cefnogi busnesau yn ystod y dirywiad economaidd, fel y gallant oroesi'r cyfnodau anodd hyn. A ydych wedi ystyried agwedd o'r fath yn ffurfiol gyda'ch cyd-Weinidog yn y Cabinet, y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol? Os ydych, pam nad yw Aelodau Cynulliad wedi cael dim gwybodaeth am y trafodaethau hynny?

Jane Hutt: Yr hyn sy'n bwysig am waith y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi yw bod gwaith yn mynd rhagddo i edrych ar ein hasedau cyhoeddus. Yn wir, prif weithredwr Cyngor Sir Caerfyrddin sy'n arwain y gwaith o edrych ar ein hasedau cenedlaethol—ceir ffrwd gwaith rheoli asedau cenedlaethol. Mae naw prosiect peilot wedi'u dewis ar draws ystod o gynlluniau eiddo ar y cyd, ac mae hynny'n ymwneud â sut y gallwn ddefnyddio ein system electronig ar gyfer rheoli gwybodaeth am eiddo. Caiff hynny ei yrru gan y sector cyhoeddus er budd y sector cyhoeddus, ac er mwyn cael canlyniadau effeithlonrwydd ac arloesi ar draws ystadau'r GIG, yr heddluoedd a'r awdurdodau lleol.

Peter Black: O ran y ffordd y byddwch yn rheoli'r gyllideb dros weddill tymor y Cynulliad hwn, pa arbedion effeithlonrwydd y byddwch yn chwilio amdanynt yng nghyllideb y flwyddyn nesaf i sicrhau y bydd yn cyflawni'r gwerth gorau? Sut y byddwch yn rhoi sylw i hynny?

Jane Hutt: Mae hynny'n mynd yn ôl at waith a wneir gan y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi. Mae'r ffrydiau gwaith hynny'n bwysig o ran cyflenwi gwasanaethau i'r rheng flaen. Os gallwn arbed o leiaf £200 miliwn o ganlyniad i'r ffrwd gwaith comisiynu a chaffael ar y cyd, gallwn drosglwyddo'r arbedion effeithlonrwydd

also look at ways of developing new models of service delivery. The funding that I commented on in my answer to Gareth Jones with regard to the CCTV collaborative project is also delivering through a project that involves five authorities: under the health board in Gwent, they are developing the Gwent frailty programme to keep people out of hospital and to save costs. It is at the level of collaborative procurement and national asset management. These two new models of service delivery mean that we are driving efficiencies to ensure that we can maximise funding for the front line.

Peter Black: Minister, you will know that there has been some criticism of the way in which the Government is using the present budget. The finance directors of NHS Wales told an Assembly committee that up to £1 billion of the health budget is being spent inefficiently, for example, and we recently had the Wales Audit Office report on the police forces that identified savings of nearly £50 million that would not affect front-line policing. What use are you making of outside agencies such as the Wales Audit Office and the NHS finance directors to identify the savings that they say can be made and to deliver on them?

Jane Hutt: That is a very important point. In fact, the Wales Audit Office is represented on the efficiency and innovation board, and I am meeting the new auditor general tomorrow to discuss how his office can help to take this forward. As the Minister for Health and Social Services has often said, the skills of the financial directors of NHS boards are critical in respect of their contribution and input to the innovation programme and to delivering on service and financial framework plans. We have put £31 million into invest-to-save schemes for the NHS, so it is leading the way in making savings and improving patient care.

Helen Mary Jones: Minister, you will be aware of the work that is being done by the Fawcett Society on what it sees as the

hynny i'r rheng flaen. Gallwn hefyd edrych ar ffyrdd o ddatblygu modelau newydd o gyflenwi gwasanaethau. Mae'r cyllid y soniais amdano yn fy ateb i Gareth Jones, o ran y prosiect ar y cyd gyda theledu cylch cyfyng, hefyd yn cyflawni drwy brosiect sy'n cynnwys pum awdurdod: yn y bwrdd iechyd yng Ngwent, maent yn datblygu rhaglen eiddilwch Gwent i gadw pobl allan o'r ysbty ac i arbed costau. Mae hynny ar lefel rheoli asedau cenedlaethol a chaffael ar y cyd. Mae'r ddau fodel newydd hwn o gyflenwi gwasanaethau yn golygu ein bod yn gyrru arbedion effeithlonrwydd er mwyn sicrhau ein bod yn gallu rhoi cymaint o gyllid â phosibl i'r rheng flaen.

Peter Black: Weinidog, gwyddoch fod rhywfaint o feirniadaeth am y ffordd y mae'r Llywodraeth yn defnyddio'r gyllideb bresennol. Er enghraifft, dywedodd cyfarwyddwyr cyllid GIG Cymru wrth bwyllgor y Cynulliad fod hyd at £1 biliwn o'r gyllideb iechyd yn cael ei wario'n aneffeithiol, ac yn ddiweddar cawsom adroddiad gan Swyddfa Archwilio Cymru am yr heddluoedd a nododd arbedion o bron £50 miliwn, a hynny heb effeithio ar y gwasanaeth heddlu rheng flaen. Pa ddefnydd a wnewch o asiantaethau allanol fel Swyddfa Archwilio Cymru a chyfarwyddwyr cyllid y GIG i ganfod yr arbedion y dywedant y gellir eu gwneud a'u cyflawni?

Jane Hutt: Mae hwnnw'n bwynt pwysig iawn. Yn wir, mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi'i chynrychioli ar y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi, ac rwyf yn cwrdd â'r archwilydd cyffredinol newydd yfory i drafod sut y gall ei swyddfa helpu i fwrw ymlaen â hyn. Fel y mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi dweud yn aml, mae sgiliau cyfarwyddwyr ariannol byrddau GIG yn allweddol o ran eu cyfraniad a'u mewnbwn i'r rhaglen arloesedd ac i gyflawni'r cynlluniau fframwaith gwasanaeth ac ariannol. Rydym wedi cyfrannu £31 miliwn at gynlluniau buddsoddi i arbed ar gyfer y GIG, felly mae'n arwain y ffordd o ran gwneud arbedion a gwella gofal cleifion.

Helen Mary Jones: Weinidog, byddwch yn ymwybodol o'r gwaith a wneir gan Gymdeithas Fawcett o ran yr hyn a wêl fel yr

disproportionate impact on women of the cuts that have already been made. You will also be aware that it is taking the UK Government to court, as it believes that it may have breached its duty to assess the equality impact of the budget. In the difficult months ahead, will you make it a priority to work on this issue, together with your colleague, Carl Sargeant, who has cross-cutting responsibility for equality? Will you agree today to make every effort to ensure that the Government does all that it can to ensure that women are not disproportionately impacted by the inevitable cuts from London, which we know we cannot avoid?

Jane Hutt: The Minister for Social Justice and Local Government and I have written to our Cabinet colleagues to highlight the importance of the equality impact assessment. We are taking that very seriously, not only to ensure our compliance with the legislation, but also to understand fully the impact of our budget decisions and discussions. I met Kate Bennett, the Wales director at the Equality and Human Rights Commission, on Monday to discuss our guidance on the way forward.

Nick Ramsay: Minister, I am going to be positive towards you. [ASSEMBLY MEMBERS: 'Oh.'] I am. You spoke to me last week about the Holtham report, and you have seen that there is cross-party consensus on it, as agreed. As I have told you before, I am more than happy to support your approach when I think that it will help us to deal with the massive £800 billion-worth deficit that the previous Labour Government at Westminster left the UK. You made a Plenary statement on the efficiency and innovation board on 28 September, as you mentioned earlier. In answer to a couple of questions that I asked you, you said that the £200 million in efficiency savings that you are requiring local authorities to make in the medium term are achievable. What are you doing in collaboration with the Minister for local government to ensure that local authorities can meet those targets and that they are not unrealistic?

effaith anghymesur ar fenywod o'r toriadau sydd eisoes wedi'u gwneud. Byddwch hefyd yn ymwybodol ei bod yn mynd â Llywodraeth y DU i'r llys, oherwydd creda ei bod wedi torri ei dyletswydd i asesu effaith y gyllideb ar gydraddoldeb. Yn y misoedd anodd o'n blaen, a rowch flaenoriaeth i weithio ar y mater hwn, gyda'ch cyd-Weinidog, Carl Sargeant, sy'n ysgwyddo cyfrifoldeb trawsbynciol dros gydraddoldeb? A wnewch gytuno heddiw i wneud eich gorau glas i sicrhau bod y Llywodraeth yn gwneud popeth posibl i sicrhau nad yw'r toriadau anochel o Lundain, y gwyddom na allwn eu hosgoi, yn cael effaith anghymesur ar fenywod?

Jane Hutt: Mae'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol a finau wedi ysgrifennu at ein cyd-Weinidogion yn y Cabinet i dynnu sylw at bwysigrwydd yr asesiad effaith ar gydraddoldeb. Rydym yn cymryd hynny o ddifrif, nid yn unig er mwyn sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, ond hefyd i ddeall yn llawn effaith ein trafodaethau a'n penderfyniadau am y gyllideb. Cyfarfûm â Kate Bennett, cyfarwyddwr Cymru y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, ddydd Llun i drafod ein canllawiau ar y ffordd ymlaen.

Nick Ramsay: Weinidog, rwyf am siarad yn gadarnhaol amdanoch. [AELODAU CYNULLIAD: 'O.'] Wir yr. Cawsom sgwrs yr wythnos diwethaf am adroddiad Holtham, ac rydych wedi gweld bod consensws trawsbleidiol amdano, fel y cytunwyd. Fel rwyf wedi dweud wrthyf o'r blaen, rwy'n fwy na hapus i gefnogi eich agwedd os credaf y bydd yn ein helpu i ddelio â'r diffyg anferth gwerth £800 biliwn a adawyd i'r DU gan y Llywodraeth Lafur flaenorol. Gwnaethoch ddatganiad mewn Cyfarfod Llawn am y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi ar 28 Medi, fel y soniasoch yn flaenorol. Wrth ateb y cwestiynau a ofynnais i chi, dywedasoch fod y £200 miliwn o arbedion effeithlonrwydd rydych yn mynnu bod awdurdodau lleol yn eu gwneud yn y tymor canolig yn bosibl. Beth ydych yn ei wneud ar y cyd â'r Gweinidog dros lywodraeth leol i sicrhau bod awdurdodau lleol yn gallu cwrdd â'r targedau hynny ac nad ydynt yn afrealistig?

Jane Hutt: Thank you, Nick, for being positive about our decision yesterday, which I believe was historic, given our political circumstances and the fact that we are all robustly challenging the UK Government's handling of reducing the budget deficit. That is the key point regarding how we progress to handling the comprehensive spending review announcement next week. We now have the in-year cuts, which we will have to manage, on top of the forthcoming settlement for next year, which we know will be the most difficult in respect of capital and revenue. We have to put the record straight again. We did not need that budget in June. It has destabilised the economic recovery and has put at risk the front-line services that we are trying to protect in the difficult budget that we are preparing for 2011 onwards. It all adds to the bill.

The important point that you started off with is that we did achieve agreement across the Chamber yesterday that we are underfunded. I have taken that message to London already, as any Minister for finance who knows her priorities should, I am sure you will agree. The most important point on the delivery of efficiency and collaborative procurement is that local authorities, the NHS and pan-public sector bodies are up for the challenge.

2.50 p.m.

This is being led by local authority chief executives, to a large extent. They believe that they can deliver savings of at least £200 million through collaborative procurement. Indeed, there is also the work that I have already described on national asset management and the ICT workstream. I also reported on the fact that we have now put a moratorium on data centre development. There is a transforming the business workstream and initiatives on shared services. The Minister for health made a statement last week, and the Minister for Social Justice and Local Government made a statement on the way forward for service delivery. Therefore, we are working together, and I hope that, with your support, we will

Jane Hutt: Diolch ichi, Nick, am fod yn gadarnhaol am ein penderfyniad ddoe, a oedd yn hanesyddol yn fy marn i, o gofio ein hamgylchiadau gwleidyddol a'r ffaith bod pob un ohonom yn herio Llywodraeth y DU yn gadarn am y ffordd mae'n ymdrin â'r diffyg yn y gyllideb. Dyna'r pwynt allweddol ynghylch sut y byddwn yn symud ymlaen i ddelio â chyhoeddiad yr adolygiad cynhwysfawr o wariant yr wythnos nesaf. Bellach, mae gennym y toriadau o fewn y flwyddyn, y bydd rhaid inni eu rheoli, ar ben y setliad sydd yn yr arfaeth ar gyfer y flwyddyn nesaf, a gwyddom mai hwn fydd yr un anoddaf o ran cyfalaf a refeniw. Unwaith eto, mae angen inni egluro hyn. Nid oedd angen y gyllideb honno arnom ym mis Mehefin. Mae wedi ansefydlogi'r adferiad economaidd ac wedi peryglu'r gwasanaethau rheng flaen rydym yn ceisio'u diogelu yn y gyllideb anodd sy'n cael ei pharatoi ar gyfer 2011 ymlaen. Mae'r cyfan yn cyfrannu at y bil.

Gwnaethoch ddechrau drwy sôn am y pwynt pwysig fod y Siambr gyfan ddoe wedi cytuno ein bod yn cael ein tangyllido. Rwyf eisoes wedi cyfleu'r neges honno i Lundain, fel y dylai unrhyw Weinidog dros gyllid wneud os yw'n gwybod beth yw ei blaenoriaethau, rwyf yn siŵr y cytunwch. Y pwynt pwysicaf o ran gallu caffael yn effeithlon ac ar y cyd yw bod awdurdodau lleol, y GIG, a chyrrff ar draws y sector cyhoeddus yn barod ar gyfer yr her.

Caiff hyn ei arwain i raddau helaeth gan brif weithredwyr awdurdodau lleol. Maent yn credu y gallant gyflawni o leiaf £200 miliwn o arbedion drwy gaffael ar y cyd. Yn wir, at hynny mae'r gwaith rwyf eisoes wedi'i ddisgrifio ar y ffrwd gwaith TGCh a rheoli asedau cenedlaethol. Soniais hefyd am y ffaith ein bod wedi gohirio datblygu'r ganolfan ddata. Ceir ffrwd gwaith ar drawsnewid y busnes a chynlluniau'n ymwneud â gwasanaethau a rennir. Gwnaeth y Gweinidog dros iechyd ddatganiad yr wythnos diwethaf, a gwnaeth y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol ddatganiad am y ffordd ymlaen ar gyfer cyflenwi gwasanaethau. Felly, rydym yn cydweithio, a gobeithiaf,

ensure that efficiency and innovation will drive a budget that can still meet the social and economic needs of Wales next year.

Nick Ramsay: Although I tried to be positive, I think we will have to part company at this point, Minister, to be frank. The budget in June was absolutely necessary. I did not put you in the same group as the deficit deniers behind you on the backbenches, but perhaps I should question my original opinion of you.

Thank you for your answer about the efficiency and innovation board. You know that I think that it does a great deal of good work. Indeed, there is a great deal of good work being done by local authorities throughout Wales, as I am sure the Minister for local government will agree. However, in your answer, you used a key word: 'believe'. You said that local authorities 'believe' that they can reach efficiency savings of £200 million. My concern is that there is a huge gap between the savings of £8 million this year as a result of the programmes that you have mentioned and the savings of £200 million anticipated in 2013, and indeed the projected £300 million that you quoted in your response to Nick Bourne earlier in the year.

I ask you again what you are doing in collaboration with the Minister for local government to ensure that the target of £200 million is not simply a pie-in-the-sky figure that will be missed. Local authorities deserve some guidance on where they can make the savings, because, at the end of this process, if you intend to blame them for not meeting the efficiency targets, that would be a very sad outcome.

Jane Hutt: I think that we can be positive about this. The Minister for local government and I are talking as a matter of priority about whether they need any more support, expertise or guidance. Local authorities are grasping this. They want to protect their front-line services, and they have seen the money that can be saved. We are driving the collaboration agenda, and if authorities are

gyda'ch cefnogaeth, y byddwn yn sicrhau bod effeithlonrwydd ac arloesi yn gyrru cyllideb a fydd yn dal i fodloni anghenion cymdeithasol ac economaidd Cymru y flwyddyn nesaf.

Nick Ramsay: Er fy mod wedi ceisio bod yn gadarnhaol, rhaid inni anghytuno yn y fan hon, Weinidog, a dweud y gwir. Roedd y gyllideb ym mis Mehefin yn hollol hanfodol. Nid oeddwn yn credu eich bod yn yr un garfan â'r rheini y tu ôl i chi ar y meinciau cefn sy'n gwadu'r ddyled, ond rwyf yn dechrau amau fy marn wreiddiol amdanoch.

Diolch ichi am eich ateb am y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi. Gwyddoch fy mod yn credu ei fod yn gwneud llawer o waith da. Yn wir, mae awdurdodau lleol ledled Cymru yn gwneud llawer o waith da, fel y bydd y Gweinidog dros lywodraeth leol yn cytuno rwyf yn siŵr. Fodd bynnag, yn eich ateb, defnyddiasoch y gair allweddol: 'credu'. Dywedasoch fod awdurdodau lleol yn 'credu' y gallant gyflawni £200 miliwn o arbedion effeithlonrwydd. Fy mhryder yw bod bwlch anferth rhwng arbedion o £8 miliwn y flwyddyn hon o ganlyniad i'r rhaglenni y soniasoch amdanynt a'r £200 miliwn o arbedion a ragwelir yn 2013, ac yn wir yr amcangyfrif o £300 miliwn a nodoch yn eich ymateb i Nick Bourne yn gynharach yn y flwyddyn.

Gofynnaf ichi unwaith eto beth ydych yn ei wneud ar y cyd â'r Gweinidog dros lywodraeth leol i sicrhau nad yw'r targed £200 miliwn yn freuddwyd gwrach o ffigur na ellir ei gyflawni. Mae awdurdodau lleol yn haeddu rhywfaint o arweiniad o ran ble y gallant wneud yr arbedion, oherwydd, ar ddiwedd y broses hon, byddai'n ganlyniad trist iawn os ydych yn bwriadu eu beio am beidio â chyrraedd y targedau effeithlonrwydd.

Jane Hutt: Credaf y gallwn fod yn gadarnhaol am hyn. Mae'r Gweinidog dros lywodraeth leol a finnau'n trafod, fel mater o flaenoriaeth, a oes angen rhagor o gymorth, arbenigedd neu ganllawiau arnynt. Mae awdurdodau lleol yn deall hyn. Maent am warchod eu gwasanaethau rheng flaen, ac maent wedi gweld yr arian y gellir ei arbed. Rydym yn gyrru agenda o gydweithio, ac os

not coming up to the mark, you can be assured that the Minister for Social Justice and Local Government will be on the doorstep asking them why. We believe that the pan-public sector approach, which the First Minister has driven through the public services summit—and there is another one in November—has brought the public sector together, particularly in respect of local government taking responsibility. Therefore, I believe that I can come back to you, Nick—and I will—to report on that delivery.

Y Bwrdd Effeithlonrwydd ac Arloesi

5. Brian Gibbons: *A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am waith y Bwrdd Effeithlonrwydd ac Arloesi. OAQ(3)1196(BB)*

Jane Hutt: The efficiency and innovation board held its fifth meeting on 23 September. As I highlighted in my statement of 28 September, work is continuing apace across the seven workstreams. Progress is being made on a number of initiatives that will yield significant efficiency gains.

Brian Gibbons: Thank you very much for that. Can you expand a little on how you expect the all-Wales employment passport to contribute to developing a single public service workforce here in Wales and more streamlined and efficient public services?

Jane Hutt: There are seven workstreams, and workforce development is an important one. That is also being led by the chief executive of a local authority, but partners include Jobcentre Plus, the careers service, the Wales TUC, and the Equality and Human Rights Commission. They are doing important work at the moment on career transition problems and helping with challenges to the public sector workforce. However, part of their work is to build on the concept of an all-Wales employment passport. The basic principle is that there should be a uniquely Welsh document for everyone working in the public sector. It would recognise their achievements, expertise and, perhaps like any other

nad yw awdurdodau yn camu i'r marc, gallwch fod yn siŵr y bydd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol yno ar stepen eu drws yn gofyn pam. Credwn fod yr agwedd sector cyhoeddus cyfan, y mae'r Prif Weinidog wedi'i yrru drwy'r uwchgynhadledd gwasanaethau cyhoeddus—ac mae un arall ym mis Tachwedd—wedi tynnu'r sector cyhoeddus ynghyd, yn enwedig o ran cael llywodraeth leol i ysgwyddo cyfrifoldeb. Felly, credaf y gallaf ddod yn ôl atoch, Nick—a gwnaf hynny—i adrodd ar y gwaith hwnnw.

The Efficiency and Innovation Board

5. Brian Gibbons: *Will the Minister provide an update on the work of the Efficiency and Innovation Board. OAQ(3)1196(BB)*

Jane Hutt: Cynhaliodd y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi ei bumed cyfarfod ar 23 Medi. Fel y tynnais sylw ato yn fy natganiad ar 28 Medi, mae gwaith yn mynd rhagddo ar draws y saith ffrwd gwaith. Mae cynnydd yn cael ei wneud ar lawer o gynlluniau a fydd yn esgor ar enillion effeithlonrwydd sylweddol.

Brian Gibbons: Diolch yn fawr ichi am hynny. A allwch ehangu ychydig ar sut yr ydych yn disgwyl i'r pasbort cyflogaeth Cymru gyfan gyfrannu at ddatblygu un gweithlu gwasanaeth cyhoeddus yma yng Nghymru yn ogystal â gwasanaethau cyhoeddus mwy syml ac effeithlon?

Jane Hutt: Mae saith ffrwd gwaith, ac mae datblygu'r gweithlu'n un pwysig. Mae hwnnw hefyd yn cael ei arwain gan brif weithredwr awdurdod lleol, ond mae'r partneriaid yn cynnwys y Ganolfan Byd Gwaith, y gwasanaeth gyrfaedd, TUC Cymru, a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol. Maent yn gwneud gwaith pwysig ar hyn o bryd ar broblemau newid gyrfa ac yn helpu gyda'r heriau i weithlu'r sector cyhoeddus. Fodd bynnag, rhan o'u gwaith yw datblygu'r cysyniad o basbort cyflogaeth Cymru gyfan. Yr egwyddor sylfaenol yw y dylid cael dogfen unigryw i Gymru ar gyfer pawb sy'n gweithio yn y sector cyhoeddus. Byddai'n cydnabod yr hyn y maent wedi'i gyflawni, eu harbenigedd ac

passport, would work as a major common identifier. Therefore, it will be about ways in which the public sector can be respected and recognised. Individuals can use it as a passport to redeployment opportunities and future prospects.

Rhodri Glyn Thomas: Weinidog, yr oedd Nick Ramsay yn awyddus iawn i feirniadu'r Llywodraeth Lafur flaenorol am yr helbul ariannol yr ydym yn canfod ein hunain ynddo ar hyn o bryd, ac ni fyddwn yn anghytuno ag ef. Mae'n feirniadaeth ddigon teg o gyn-Lywodraeth Lafur y Deyrnas Unedig. Wrth gwrs, yr hyn y mae'n ceisio ei anwybyddu yw'r ffaith mai Llywodraeth glymblaid bresennol y DU sydd wedi penderfynu cyflwyno toriadau llym a buan i'r gyllideb i Gymru. Mae hynny'n condemnio Cymru i sefyllfa lle bydd nid yn unig y sector cyhoeddus ond y sector preifat hefyd yn dioddef, gan fod y sector preifat yng Nghymru yn ddibynnol ar y sector cyhoeddus am gytundebau. A ydych wedi cael unrhyw adroddiadau oddi wrth y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi am y toriadau mewn gwariant cyhoeddus y mae'r Llywodraeth glymblaid yn San Steffan wedi ein condemnio iddynt?

Jane Hutt: As I have said more than once this afternoon, the efficiency and innovation board is based on a relationship of close collaboration and joint working. It has brought the public sector in Wales together in defence of the public services that are so important to people's lives and the economy. We have already spoken of the PricewaterhouseCoopers report today. That warns that the UK Government's spending plans could lead to the loss of 52,000 public and private sector jobs in Wales. That takes us back to a fragile recovery. Yesterday, we were united in recognising that 300 jobs are under threat if the passport office in Newport closes, which we very much hope will not happen. In addition, 180 posts are to be cut at Tata Steel in Shotton, in the private sector. The economic recovery is fragile, so we must protect this year's capital budget. When I made that decision earlier this year, it was welcomed, because it related to construction jobs in the field of housing, health and schools. In Wales, we have to ensure that we have distinctive policies to protect social and

efallai, yn debyg i unrhyw basbort arall, y byddai'n ddogfen adnabod gyffredin bwysig. Felly, bydd yn ffordd o barchu a chydabod y sector cyhoeddus. Gall unigolion ei ddefnyddio fel pasbort ar gyfer cyfleoedd adleoli a rhagolygon i'r dyfodol.

Rhodri Glyn Thomas: Minister, Nick Ramsay was very eager to criticise the previous Labour Government for the financial crisis in which we find ourselves at the moment, and I would not disagree with him. The criticism of the UK's previous Labour Government is fair enough. Of course, what he is trying to ignore is the fact that it is the UK's current coalition Government that has decided to introduce the harsh and early cuts to Wales's budget. That condemns Wales to a situation in which not only the public sector but also the private sector will suffer, as the private sector in Wales is dependent on the public sector for contracts. Have you received any reports from the efficiency and innovation board regarding the cuts to public expenditure that the coalition Government at Westminster has condemned us to?

Jane Hutt: Fel rwyf wedi'i ddweud droeon y prynhawn yma, mae'r bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi yn seiliedig ar berthynas o gydweithredu a chydweithio agos. Mae wedi tynnu'r sector cyhoeddus yng Nghymru ynghyd wrth amddiffyn y gwasanaethau cyhoeddus sydd mor bwysig i fywydau pobl ac i'r economi. Rydym eisoes wedi crybwyll adroddiad PricewaterhouseCoopers heddiw. Mae hwnnw'n rhybuddio y gallai cynlluniau gwariant Llywodraeth y DU arwain at golli 52,000 o swyddi yn y sector cyhoeddus a phreifat yng Nghymru. Mae hynny'n mynd â ni nôl i adferiad bregus. Ddoe, roeddem yn gytûn wrth gydnabod bod 300 o swyddi dan fygythiad petai'r swyddfa basbort yng Nghasnewydd yn cau, ac rydym yn gobeithio'n arw na fydd hynny'n digwydd. At hynny, mae Tata Steel am dorri 180 o swyddi yn Shotton, yn y sector preifat. Mae'r adferiad economaidd yn fregus, felly rhaid inni warchod cyllideb gyfalaf eleni. Pan wnes y penderfyniad hwnnw yn gynharach eleni, cafodd ei groesawu, oherwydd roedd yn ymwneud â swyddi adeiladu ym maes tai,

economic public services.

iechyd ac ysgolion. Rhaid inni sicrhau bod gennym bolisiau unigryw yng Nghymru i warchod gwasanaethau cyhoeddus economaidd a chymdeithasol.

Y Llywydd: Trosglwyddwyd cwestiwn 6, OAQ(3)1201(BB), i'w ateb yn ysgrifenedig.

The Presiding Officer: Question 6, OAQ(3)1201(BB), has been transferred for written answer.

Cyllidebu ar Sail Rhyw

Gender Budgeting

7. Christine Chapman: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gyllidebu ar sail rhyw yng Nghymru. OAQ(3)1184(BB)*

7. Christine Chapman: *Will the Minister make a statement on gender budgeting in Wales. OAQ(3)1184(BB)*

Jane Hutt: I welcome the Equality Act 2010, which requires public authorities to have due regard in the exercise of their functions to the elimination of discrimination and the advancement of equality of opportunity between men and women. We have a specific tool to promote that, called inclusive policy making.

Jane Hutt: Croesawaf Ddeddf Gydraddoldeb 2010, sy'n mynnu bod awdurdodau cyhoeddus yn ystyried eu swyddogaethau o ran dileu gwahaniaethu a hybu cyfle cyfartal rhwng dynion a menywod. Mae gennym offeryn priodol i hyrwyddo hynny, sef llunio polisiau mewn modd cynhwysol.

Christine Chapman: I welcome that and look forward to seeing how it develops. Following the publication of the PricewaterhouseCoopers report on the possible 52,000 job losses in Wales as a result of the UK Government's cuts, what is your estimate of how this will affect the women of Wales and their families, as it is anticipated that women will be disproportionately affected? Moreover, will you ensure that the Welsh Assembly Government looks at its gender budgeting as a matter of urgency?

Christine Chapman: Croesawaf hynny ac edrychaf ymlaen at weld sut y bydd yn datblygu. Ar ôl cyhoeddi adroddiad PricewaterhouseCoopers am y posibilrwydd y bydd 52,000 o swyddi'n cael eu colli yng Nghymru o ganlyniad i doriadau Llywodraeth y DU, sut ydych chi'n rhagweld y bydd hyn yn effeithio ar fenywod Cymru a'u teuluoedd, oherwydd tybir y bydd menywod yn cael eu heffeithio'n anghymesur? At hynny, a wnewch sicrhau bod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn edrych ar ei brosesau cyllidebu ar sail rhyw, a hynny ar frys?

Jane Hutt: It is not only appropriate but also fortunate that we are taking gender budgeting seriously through inclusive policy making, and it is our statutory duty under the Government of Wales Act 2006 to promote and recognise equality of opportunity. That ensures that we assess the impact of budget decisions on equality of opportunity, not only in relation to gender but all eight strands of equality.

Jane Hutt: Mae'n briodol ac yn ffodus ein bod yn ystyried cyllidebu ar sail rhyw o ddifrif, drwy lunio polisiau mewn modd cynhwysol. Hefyd, mae'n ddyletswydd statudol arnom dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 i hybu a chydabod cyfle cyfartal. Mae hynny'n sicrhau ein bod, wrth wneud penderfyniadau am y gyllideb, yn asesu'r effaith ar gyfle cyfartal, nid yn unig o safbwynt rhyw ond o safbwynt pob un o'r wyth elfen cydraddoldeb.

As regards gender, the cuts in child benefits that were announced recently by the UK Government will affect 40,000 families in Wales. Child benefit is particularly important

O safbwynt rhyw, bydd y toriadau mewn budd-daliadau plant a gyhoeddwyd yn ddiweddar gan Lywodraeth y DU yn effeithio ar 40,000 o deuluoedd yng Nghymru. Mae

for women—and much has been said about this over the past two weeks—because of how they use child benefit to fulfil their responsibilities as mothers. Childcare is an area that we fund, as free childcare is provided through Flying Start. One can already see the kind of impacts, unless we can protect those services in terms of gender budgeting.

3.00 p.m.

Mohammad Asghar: The single equality scheme highlights how the Welsh Assembly Government is aiming to improve equality budgeting arrangements. Can you update the Chamber on the steps that the Welsh Assembly Government is taking to maintain this commitment? What elements of the budget in Wales can most benefit from gender-based assessments?

Jane Hutt: This is an important point. The Minister for Social Justice and Local Government and I will be appearing together, I think, at the Committee on Equality of Opportunity next week, because it is important to develop the gender budgeting element of the Equality Act. In fact, we are further ahead in this because of the work that we have done with the single equality plan, and because of our inclusive policy making. If you look at the purpose of inclusive policy making, you will see that the Welsh Assembly Government's version of an equality impact assessment will embed, across the whole of the Assembly Government, a consideration of equality duties throughout all of our budgets. What can be more important, at a time of reducing budgets, than to use those tools?

Janet Ryder: Perhaps that is the key point to take home from all of this. What can appear on paper to be a small cut that would save money, such as cutting a day nursery, can have huge implications for public finances when mothers cannot go back to work as there is no childcare. There was a time when there was public support for people who were

budd-dal plant yn arbennig o bwysig i fenywod—ac mae llawer o sôn wedi bod am hyn dros y bythefnos ddiwethaf—gan ei fod yn ymwneud â sut y maent yn defnyddio budd-dal plant i gyflawni eu cyfrifoldebau fel mamau. Rydym yn cyllido gofal plant, gan fod Dechrau'n Deg yn darparu gofal plant am ddim. Gallwch eisoes weld y mathau o effeithiau, oni allwn warchod y gwasanaethau hynny drwy gyllidebu ar sail rhyw.

Mohammad Asghar: Mae'r cynllun cydraddoldeb sengl yn tynnu sylw at sut y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ceisio gwella trefniadau cyllidebu ar sail cydraddoldeb. A allwch roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Siambr am y camau mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn eu cymryd i gynnal yr ymrwymiad hwn? Pa elfennau o'r gyllideb yng Nghymru a allai elwa fwyaf o asesiadau ar sail ar sail rhyw?

Jane Hutt: Mae hwn yn bwynt pwysig. Credaf y bydd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol a finnau'n ymddangos gyda'n gilydd yn y Pwyllgor Cyfle Cyfartal yr wythnos nesaf, oherwydd mae'n bwysig datblygu'r elfen cyllidebu ar sail rhyw yn y Ddeddf Gydraddoldeb. Yn wir, rydym wedi achub y blaen yn hyn o beth yn sgîl y gwaith rydym wedi'i wneud gyda'r cynllun cydraddoldeb sengl, ac yn sgîl ein gwaith ar lunio polisiau mewn modd cynhwysol. Os edrychwch ar ddiben llunio polisiau mewn modd cynhwysol, sylwch fod pob fersiwn o asesiad effaith ar gydraddoldeb Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cynnwys ystyriaeth o ddyletswyddau cydraddoldeb ym mhob un o'n cyllidebau, a hynny ar draws Llywodraeth y Cynulliad i gyd. Mae'n hanfodol bwysig, mewn cyfnod lle mae cyllidebau'n gostwng, ein bod yn defnyddio'r offer hyn?

Janet Ryder: Efallai mai hwnnw yw'r pwynt allweddol i'w gofio. Gall toriad sy'n arbed arian ymddangos yn bitw ar bapur, fel torri meithrinfa ddydd, gael goblygiadau anferth i gyllid cyhoeddus os nad yw mamau'n gallu mynd yn ôl i weithio oherwydd nad oes gofal plant. Roedd adeg pan oedd cymorth cyhoeddus ar gael i bobl agored i niwed. Ni

vulnerable. We do not know whether those days will continue or not, but when that public support is there, there will be a greater call on it because those families can no longer generate their own income. To me, that is what gender budgeting is all about. It is a matter of driving home those decisions and seeing what the outcome is, and assessing whether the eventual outcome actually achieves a cut, or, in some cases, can lead to more finances being made necessary. I hope that the Government will bear that fully in mind when we face the appalling cuts that are being forced upon us.

Jane Hutt: I agree with you wholeheartedly, Janet. We must remember that there are areas of policy at the forefront that we will be looking at. For example, we have policies on domestic abuse that are, clearly, particularly important in protecting women from violence. There are also the other indirect impacts, which I have already mentioned. There are issues like child benefit, but also the impact of the investment that we are making in Flying Start with free childcare. I would also add to that the free breakfasts; not only are nutritious breakfasts available, but children can have that childcare free at the start of the school day. That is important for women.

Eleanor Burnham: We are obviously all smarting at the thought of the cuts, but let us remind ourselves that, actually, this did not happen on our watch; it was on Labour's watch. [*Interruption.*] Also, let us remind ourselves that, on Labour's watch, you did not close the pay gap. The pay gap between women and men in Wales is just as bad as ever. Do not give me any— I almost said something that I should not and I will not say.

Seriously, we must remind ourselves that the pay gap is one of the biggest issues that lead to women's poverty. Later today, the Liberal Democrats will be discussing poverty. We will be discussing older women, who are disproportionately affected by poverty, particularly fuel poverty. What exactly are you doing to help to close the pay gap, which

wyddom a fydd y dyddiau hynny'n parhau ai peidio, ond pan fydd y cymorth cyhoeddus hwnnw ar gael, bydd rhagor o alw amdano oherwydd na all y teuluoedd hynny gynhyrchu eu hincwm eu hunain mwyach. I fi, dyna beth yw hanfod cyllidebu ar sail rhyw. Mae'n fater o wthio'r penderfyniadau hynny drwodd a gweld beth fydd y canlyniad, ac asesu a yw'r canlyniad terfynol yn cyflawni toriad, neu, mewn rhai achosion, gall olygu bod angen rhagor o gyllid. Gobeithiaf y bydd y Llywodraeth yn cadw hynny mewn cof pan fyddwn yn wynebu'r toriadau enbyd sy'n cael eu gorfodi arnom.

Jane Hutt: Cytunaf â chi i'r carn, Janet. Rhaid inni gofio bod yna feysydd polisi blaenoriaeth y byddwn yn edrych arnynt. Er enghraifft, mae gennym bolisiau ar gam-drin domestig sydd, yn amlwg, yn benodol o bwysig o ran amddiffyn marchod rhag trais. Ceir yr effeithiau anuniongyrchol eraill hefyd, ac rwyf eisoes wedi eu crybwyll. Mae materion fel budd-dal plant, ond hefyd effaith y buddsoddiad rydym yn ei wneud mewn Dechrau'n Deg gyda gofal plant am ddim. Hoffwn hefyd ychwanegu brecwast am ddim at hynny; nid yn unig bod brecwastau maethlon ar gael, ond gellir darparu'r gofal plant hwnnw am ddim ar ddechrau'r diwrnod ysgol. Mae hynny'n bwysig i fenywod.

Eleanor Burnham: Mae'n amlwg bod pob un ohonom yn teimlo'n ddig wrth feddwl am y toriadau, ond gadewch inni atgoffa ein hunain na wnaeth hyn ddigwydd, mewn gwirionedd, pan oeddem ni mewn grym; digwyddodd pan oedd Llafur mewn grym. [*Torri ar draws.*] Hefyd, gadewch inni atgoffa ein hunain, ni wnaeth Llafur gau'r bwlch mewn cyflogau pan oeddech mewn grym. Mae'r bwlch mewn cyflogau rhwng dynion a menywod yng Nghymru mor wael ag erioed. Peidiwch â siarad— bu bron i mi ddweud rhywbeth na ddylwn ei ddweud ac na wnaef ei ddweud.

O ddifrif, rhaid inni atgoffa ein hunain fod y bwlch mewn cyflogau yn un o'r materion mwyaf sy'n arwain at dlodi menywod. Yn nes ymlaen heddiw, bydd y Democratiaid Rhyddfrydol yn trafod tlodi. Byddwn yn trafod menywod hŷn, a gaiff eu heffeithio'n anghymesur gan dlodi, yn enwedig tlodi tanwydd. Beth yn union ydych yn ei wneud i

has worsened, almost, in times of plenty over the last 10 years?

Jane Hutt: The Assembly and the Welsh Assembly Government will have to take a distinctive approach to protecting the most vulnerable and take our equality impact assessment duties seriously. There is no indication that the UK Government is taking it seriously at present. It was a Labour Government that introduced the Equality Act 2010, and thank goodness that we did introduce that Act to try to protect the women and children who will be smarting from those cuts unless we can protect and defend them, as we intend to do despite the difficult budget allocations that will shortly be forthcoming.

Dyrannu'r Gyllideb

8. Angela Burns: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y dyraniad cyllideb cyffredinol i'r portffolio Cyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol. OAQ(3)1163(BB)*

Jane Hutt: The allocation of funding to the social justice and local government portfolio is part of our annual planning process. The current year's allocation as set out in the final budget amounts to over £4.5 billion.

helpu i gau'r bwlch cyflog, sydd wedi gwaethygu, bron, mewn cyfnod o ffyniant dros y 10 mlynedd diwethaf?

Jane Hutt: Bydd angen i'r Cynulliad a Llywodraeth Cynulliad Cymru gymryd agwedd unigryw o ran amddiffyn y rheini sydd fwyaf agored i niwed a chymryd ein dyletswyddau asesu effaith ar gydraddoldeb o ddifrif. Nid oes dim arwydd bod Llywodraeth y DU yn cymryd hyn o ddifrif ar hyn o bryd. Llywodraeth Lafur a gyflwynodd Deddf Gydraddoldeb 2010, a diolch byth ein bod wedi cyflwyno'r Ddeddf honno i geisio gwarchod y menywod a'r plant a fydd yn cael eu taro'n galed gan y toriadau hynny oni bai y gallwn eu gwarchod a'u hamddiffyn hwy, fel y bwriadwn ei wneud er gwaethaf y dyraniad cyllideb anodd sydd ar y gorwel.

Budget Allocation

8. Angela Burns: *Will the Minister make a statement on the overall budget allocation to the Social Justice and Local Government portfolio. OAQ(3)1163(BB)*

Jane Hutt: Mae dyrannu cyllid i'r portffolio cyfiawnder cymdeithasol a llywodraeth leol yn rhan o'n proses gynllunio flynyddol. Dyraniad cyllid y flwyddyn bresennol fel y nodir yn symiau'r gyllideb derfynol yw dros £4.5 biliwn.

Angela Burns: We all know that we need to find as much money as we possibly can in order to mitigate any cuts or efficiency savings that we need to make. My colleague Nick Ramsay has talked about £200 million-worth of efficiency savings that need to be made in this portfolio. What plans do you have to recover the £78 million of council tax that is currently uncollected? What percentage of that figure will be written off as it will never be able to be collected? What is being done about the percentage that can be collected?

Jane Hutt: I cannot answer that point, although I am sure that the Minister for Social Justice and Local Government will be able to do so. It is a very valid point to make, and I am glad that you recognise that we are doing all that we can in the efficiency and innovation programme to mitigate the cuts. There is a pan-public sector sign-up in Wales to make sure that we address the impact of the UK Government's 2010 budget and the forthcoming spending review. Also, the underfunding that we recognised in yesterday's Plenary debate will blight our country unless we get a positive response from the UK Government.

Cyllideb Cymru

9. Lynne Neagle: *A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am ei thrafodaethau â Llywodraeth y DU ynghylch cyllideb Cymru. OAQ(3)1172(BB)*

Jane Hutt: I have regular and ongoing communications with the UK Government. On 15 September, I met the Chief Secretary to the Treasury as well as the Ministers for finance of Scotland and Northern Ireland to discuss shared issues, including the UK Government's spending review.

Lynne Neagle: Minister, wherever I go in my constituency, I meet people who are deeply fearful of the cuts that will come as a result of the UK Government's decision to inflict savage cuts in public spending. I found that that fear is particularly acute among older people, many of whom remember the last time that our communities faced an onslaught by a Tory Government. I was

Angela Burns: Mae pob un ohonom yn gwybod bod angen inni ganfod cymaint o arian ag sy'n bosibl er mwyn lliniaru unrhyw doriadau neu arbedion effeithlonrwydd y mae angen inni eu gwneud. Mae fy nghyd-Aelod Nick Ramsay wedi sôn bod angen gwneud £200 miliwn o arbedion effeithlonrwydd yn y portffolio hwn. Pa gynlluniau sydd gennych i adfer y £78 miliwn o'r dreth gyngor na chaiff ei gasglu ar hyn y bryd? Pa ganran o'r ffigur hwnnw gaiff ei ddileu oherwydd ni fydd byth yn bosibl ei chasglu? Beth sy'n cael ei wneud am y ganran y gellir ei gasglu?

Jane Hutt: Ni allaf ateb y pwynt hwnnw, er rwyf yn siŵr y bydd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol yn gallu gwneud hynny. Mae'n bwynt dilys iawn i'w wneud, ac rwyf yn falch eich bod yn cydnabod ein bod yn gwneud ein gorau glas yn y rhaglen effeithlonrwydd ac arloesi i liniaru effaith y toriadau. Mae pob rhan o'r sector cyhoeddus yng Nghymru wedi ymrwmo i sicrhau ein bod yn rhoi sylw i effaith cyllideb 2010 Llywodraeth y DU a'r adolygiad o wariant sydd yn yr arfaeth. Hefyd, bydd y tangyllido a nodwyd gennym yn nadl y Cyfarfod Llawn ddoe yn ergyd i'n gwlad oni chawn ymateb cadarnhaol gan Lywodraeth y DU.

Welsh Budget

9. Lynne Neagle: *Will the Minister provide an update on her discussions with the UK Government regarding the Welsh budget. OAQ(3)1172(BB)*

Jane Hutt: Rwyf yn cyfathrebu'n rheolaidd ac yn barhaus â Llywodraeth y DU. Ar 15 Medi, cyfarfûm â Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys yn ogystal â Gweinidogion cyllid yr Alban a Gogledd Iwerddon i drafod materion cyffredin, gan gynnwys adolygiad o wariant Llywodraeth y DU.

Lynne Neagle: Weinidog, lle bynnag yr af yn fy etholaeth, rwyf yn cyfarfod â phobl sy'n poeni'n arw am y toriadau a ddaw yn sgîl penderfyniad Llywodraeth y DU i wneud toriadau dybryd mewn gwariant cyhoeddus. Sylwais fod y poen meddwl hwnnw'n benodol o ddifrifol ymysg pobl hŷn, lawer ohonynt yn cofio'r tro diwethaf y wynebodd ein cymunedau ymosodiad gan Lywodraeth

delighted to receive an assurance this week from the Deputy First Minister that there are no plans to make changes to the free bus pass scheme for elderly and disabled people. That particular concern has been raised by my constituents, along with non-devolved issues such as the winter fuel allowance. As I said, I was delighted to have that assurance, but will you take this opportunity as Minister responsible for finance to restate your commitment to this vitally important Assembly scheme?

Jane Hutt: The findings in your constituency can be borne out across the Chamber—I am sure that everyone has been asked a question about it or they have been told ‘Please don’t touch our bus pass’. When Carl and I met constituents in Barry, they told us what the bus pass did for them in terms of independence, health and wellbeing and access to services. We must also remember that it is not just pensioners who benefit from this scheme; young disabled people have told me the same thing. I am determined to maintain and protect the concessionary bus pass—there are 650,000 pass holders in Wales who depend on us to try to find a way through the very difficult financial settlement with which we are faced.

Nick Ramsay: I was pleased to hear what you said about the bus pass, Minister. We agree, because my party has said exactly the same. Do you agree that we as Assembly Members should not support parties deliberately scaremongering among vulnerable people? I vehemently dispute the assertion of AMs who have said that we have done so. We had an excellent debate yesterday on the Holtham commission’s report, and I know that you will agree that Gerry Holtham has put an enormous amount of work into that report. All of us in the Chamber would like to see the fruits of that work and a further debate about the different ways that Gerry Holtham’s suggestions can be implemented. I know that you have had discussions with the Westminster Government on this, but it has come to my attention that it was not that long ago that Ed Miliband said that the current funding

Dori’iaidd. Roeddwn yn falch iawn o gael sicrwydd yr wythnos hon gan y Dirprwy Brif Weinidog nad oes cynlluniau i wneud newidiadau i’r cynllun tocynnau teithio ar fws am ddim i’r henoed ac i bobl anabl. Mae fy etholwyr wedi codi’r pryder penodol hwnnw, yn ogystal â materion sydd heb eu datganoli fel y lwfans tanwydd gaeaf. Fel y dywedais, roeddwn yn falch iawn o gael y sicrwydd hwnnw, ond a wnewch fanteisio ar y cyfle hwn fel y Gweinidog sy’n gyfrifol am gyllid i ategu eich ymrwymiad i’r cynllun hanfodol o bwysig hwn gan y Cynulliad?

Jane Hutt: Mae’r canfyddiadau hyn yn eich etholaeth chi yn gyffredin ar draws y Siambr—rwyf yn siŵr bod pawb wedi wynebu cwestiynau am hyn neu wedi cael cyfarwyddyd i “Beidio â chyffwrdd â’n tocyn teithio ar fws os gwelwch yn dda’. Pan wnaeth Carl a finnau gyfarfod ag etholwyr yn y Bari, gwnaethant sôn wrthym am gyfraniad y tocyn teithio ar fws o ran annibyniaeth, iechyd a lles, a mynediad at wasanaethau. Rhaid inni hefyd gofio nad pensïonwyr yn unig sy’n cael budd o’r cynllun hwn; mae pobl ifanc anabl wedi dweud yr un peth wrthyf. Rwyf yn benderfynol o gynnal a diogelu’r tocyn teithio’n rhatach ar fws—mae 650,000 o ddeiliaid cerdyn teithio yng Nghymru sy’n dibynnu arnom i ganfod ffordd drwy’r setliad ariannol anodd iawn a wynebwn.

Nick Ramsay: Roeddwn yn falch o glywed eich sylwadau ar y cerdyn bws, Weinidog. Rydym yn cytuno, oherwydd mae fy mhlaidd wedi dweud yr un peth yn union. A ydych yn cytuno na ddylem fel Aelodau Cynulliad gefnogi pleidiau sy’n codi bwganod yn fwriadol ymysg pobl agored i niwed? Rwyf yn gwrthod yn chwyrn honiad Aelodau Cynulliad sydd wedi dweud ein bod wedi gwneud hynny. Cawsom ddadl ragorol ddoe ar adroddiad comisiwn Holtham, a gwn y byddwch yn cytuno bod Gerry Holtham wedi gweithio’n galed iawn ar yr adroddiad hwnnw. Hoffai pob un ohonom yn y Siambr weld ffrwyth llafur y gwaith hwnnw er mwyn cynnal dadl bellach am y gwahanol ffyrdd y gellir rhoi awgrymiadau Gerry Holtham ar waith. Gwn eich bod wedi cael trafodaethau gyda Llywodraeth San Steffan am hyn, ond tynnwyd fy sylw at y ffaith fod Ed Miliband wedi dweud yn weddol ddiweddar fod y

formula for Wales had served us well. Do you agree with Gerry Holtham or Ed Miliband?

3.10 p.m.

Jane Hutt: I do not know whether you were as privileged as some of us were to hear Ed Miliband being interviewed by David Cornock a few days after he was elected to serve as our leader, when he said that we are looking at all our policies in detail. It may have served the UK well in the past, but he recognised that the particular circumstances of Wales now have to be considered. That gave us a clear indication that Ed Miliband is on our side in Wales. The First Minister and I will certainly hold him to that. I also call on you, Nick, to use your good influence and offices to ensure that there is a hotline to the Chancellor, Mr Osborne, about yesterday's excellent debate and outcome on Holtham. I was on my hotline to Danny Alexander only this morning, and I am sure that your messages will also reach the Chancellor and the Prime Minister. As the National Assembly for Wales, backing the Government, we can go forward, united in saying that we must ensure that we protect not only our public services, but also the economic recovery that we all agree that we need by starting to address that underfunding in Wales.

The Presiding Officer: Thank you for answering questions, Minister.

fformiwla gyllido bresennol ar gyfer Cymru wedi'n gwasanaethu'n dda. A ydych yn cytuno â Gerry Holtham neu Ed Miliband?

Jane Hutt: Ni wn a oeddech mor ffodus â rhai ohonom i glywed Ed Miliband yn cael ei gyfweled gan David Cornock rai diwrnodau ar ôl iddo gael ei ethol fel ein harweinydd, pan ddywedodd ein bod yn edrych yn fanwl ar ein holl bolisïau. Efallai ei fod wedi gwasanaethu'r DU yn dda yn y gorffennol, ond cydnabu fod rhaid ystyried amgylchiadau penodol Cymru yn awr. Rhoddodd hynny arwydd clir i ni fod Ed Miliband o'n plaid ni yng Nghymru. Bydd y Prif Weinidog a finnau yn sicrhau ei fod yn cadw at ei air. Galwaf arnoch chi hefyd, Nick, i ddefnyddio'ch dylanwad a'ch swyddogaeth i sicrhau bod y Canghellor, Mr Osborne, yn cael neges glir am y ddadl ragorol ddoe a'r canlyniad ar Holtham. Roeddwn i'n cyfleu'r neges glir honno i Danny Alexander y bore yma, ac rwyf yn siŵr y bydd eich negeseuon hefyd yn cyrraedd y Canghellor a'r Prif Weinidog. Fel Cynulliad Cenedlaethol Cymru, sy'n cefnogi'r Llywodraeth, gallwn fwrw ymlaen, yn unedig, wrth ddweud bod rhaid i ni sicrhau ein bod nid yn unig yn diogelu ein gwasanaethau cyhoeddus, ond hefyd yr adferiad economaidd y mae pob un ohonom yn cytuno sydd ei angen arnom, drwy ddechrau rhoi sylw i'r tangyllido hwnnw yng Nghymru.

Y Llywydd: Diolch i chi am ateb cwestiynau, Weinidog.

Datganiad am Gwpan Ryder 2010 Statement on the Ryder Cup 2010

The First Minister (Carwyn Jones): Nearly a decade ago, the hard work began on presenting the case for the Ryder Cup to be held in Wales in 2010. Against the odds, the bid by Sir Terry Matthews, the Welsh Assembly Government and the city of Newport won in 2001. The parameters and commitments were set out in the successful bid, which included a promise to deliver all-Wales benefits before, during and after the event. I believe that we have fulfilled our goal in relation to the first two and we are now turning our attention to the post-event

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Dechreuodd y gwaith caled ar gyfer cyflwyno'r achos dros gynnal cystadleuaeth Cwpan Ryder yng Nghymru yn 2010 bron i ddegawd yn ôl. Er gwaethaf popeth, enillodd Syr Terry Matthews, Llywodraeth Cynulliad Cymru a dinas Casnewydd y cais yn 2001. Cafodd y paramedrau a'r ymrwymadau eu nodi yn y cais llwyddiannus, a oedd yn cynnwys addewid i gyflwyno buddion i Gymru gyfan cyn, yn ystod, ac ar ôl y digwyddiad. Credaf ein bod wedi cyflawni ein nod yng nghyswllt y ddau bwynt cyntaf

benefits.

The Ryder Cup is golf's biggest sporting event and it is the only event in which Europe is represented by one team. This was a once-in-a-lifetime opportunity to put Wales firmly on the global map and it was one of the greatest opportunities that we have had to showcase our country on the world stage. Once the bid was won, we set up and funded Ryder Cup Wales 2010 Ltd to work with us, the European tour, the Celtic Manor Resort, the city of Newport and a range of other partners to deliver what has been hailed not only as a distinctly Welsh Ryder Cup but, in many quarters, as the best Ryder Cup ever.

Over the 10 years that have passed, we have held over 60 Summer of Golf events across the length and breadth of Wales, taking top-quality golf to the Welsh public and helping to showcase great courses such as Royal St Davids in Harlech and Machynys Peninsula near Llanelli. That was helped by the award-winning Golf Tourism initiatives run by Visit Wales, using the Ryder Cup as a catalyst. Between 2004 and 2009, there was a 32 per cent increase in the number of golf tourists, with a value rising from £23 million in 2004 to £34.7 million in 2009. Courses from St Pierre in Chepstow to Nefyn on the Llŷn peninsula have all seen the benefits. We have also successfully focused on encouraging more people into golf through schools initiatives and other schemes delivered by Golf Development Wales. As a result of the £2 million Ryder Cup legacy fund, there will be 40 more golf facilities across Wales, all aimed at increasing public access to golf.

All these initiatives and more were delivered pre-event, but, as I said earlier, the Ryder Cup week itself offered us a world stage, and when you are on a world stage you cannot afford to fluff your lines. We had to invest time, effort and resources to ensure that that did not happen, and the feedback, even from our harshest critics, was that, despite the weather challenges, to say the least, we

ac rydym bellach yn troi ein sylw at y buddion ar ôl y digwyddiad.

Y Cwpan Ryder yw'r digwyddiad chwaraeon mwyaf ym maes golff a'r unig ddigwyddiad lle cynrychiolir Ewrop mewn un tîm. Roedd hwn yn gyfle bythgofiadwy i roi Cymru yn gadarn ar y map byd-eang ac roedd yn un o'r cyfleoedd gorau rydym wedi'i gael i ddangos ein gwlad ar lwyfan y byd. Ar ôl ennill y cais, gwnaethom sefydlu ac ariannu Cwpan Ryder Cymru 2010 Cyf i weithio gyda ni, yn ogystal â'r daith Ewropeaidd, Gwesty'r Celtic Manor, dinas Casnewydd ac amrywiaeth o bartneriaid eraill er mwyn cyflawni digwyddiad y mae llawer o bobl wedi'i ganmol nid yn unig fel Cwpan Ryder Cymreig ei naws, ond y gystadleuaeth Cwpan Ryder orau erioed.

Dros y 10 mlynedd a aeth heibio, rydym wedi cynnal dros 60 o ddigwyddiadau Haf o Golff ledled Cymru, gan fynd â golff o safon uchel at y cyhoedd yng Nghymru a'u helpu i arddangos cyrsiau ardderchog megis cwrs Royal St Davids yn Harlech a Phenrhyn Machynys ger Llanelli. Cafwyd help i wneud hynny gan fentrau Twristiaeth Golff sydd wedi ennill gwobrau a gaiff eu rhedeg gan Croeso Cymru, gan ddefnyddio Cwpan Ryder fel catalydd. Rhwng 2004 a 2009, cafwyd cynnydd o 32 y cant yn nifer y twristiaid golff, gyda chynnydd mewn gwerth o £23 miliwn yn 2004 i £34.7 miliwn yn 2009. Mae cyrsiau o St Pierre yng Nghas-gwent i gwrs Nefyn ym mhenrhyn Llŷn oll wedi gweld y buddion. Rydym wedi llwyddo hefyd i ganolbwyntio ar annog mwy o bobl i chwarae golff drwy fentrau mewn ysgolion a chynlluniau eraill a gyflwynir gan Datblygu Golff Cymru. O ganlyniad i'r £2 filiwn o gronfa etifeddiaeth Cwpan Ryder, bydd 40 o gyfleusterau golff ychwanegol ledled Cymru, a phob un ohonynt wedi'i anelu at gael mwy o'r cyhoedd i gymryd rhan mewn golff.

Cafodd yr holl fentrau hyn a mwy eu cyflawni cyn y digwyddiad, ond, fel y dywedais yn gynharach, roedd wythnos Cwpan Ryder ei hun yn cynnig llwyfan y byd i ni, a phan fyddwch chi ar lwyfan y byd ni allwch wneud camgymeriad. Bu'n rhaid i ni fuddsoddi amser, ymdrech ac adnoddau er mwyn sicrhau na fyddai hynny'n digwydd, a'r adborth a gawsom, hyd yn oed gan ein

delivered our lines almost word perfectly. We must all take great pride in that fact.

Before the matches started, we hosted a media reception for the world's press who were attending, and the players and their wives were taken to a dinner at Cardiff castle before joining guests and the general public at the Welcome to Wales dinner and concert at the Millennium Stadium. As Paul Kelso writing in *The Daily Telegraph* put it:

'The build up raised the bar for future Ryder Cup hosts, with the Millennium Stadium concert on Wednesday night giving what used to be a team golf match the feel of a genuine big event'.

During the match days, we hosted a number of events to showcase Wales to all those who were visiting for the Ryder Cup. They included about 100 guests of the Welsh Assembly Government, whose invitations were considered against submitted business cases, plus guests of Sir Terry Matthews and the Celtic Manor, and guests of the European tour. Together with the Deputy First Minister and the Minister for Heritage, I attended events throughout the week and, over the three days of the tournament, undertook nearly 30 meetings with key individuals, including the President of the European Commission, President Barroso, and a number of ambassadors, as well as representatives of key businesses. Hosting any major event—and this is probably the biggest event that Wales can host—involves significant investment if you are to get it right. Our direct funding as a Government amounted to £42.9 million, of which some £38 million was channelled through Ryder Cup Wales 2010 Limited to deliver the specific commitments made in the bid, including the Summer of Golf and the legacy fund that I mentioned earlier, together with the 'Welcome to Wales' event and other associated activities during the week of the Ryder Cup. In addition, a number of other costs were incurred that directly supported

beirniaid mwyaf llym, oedd ein bod wedi llwyddo i greu darlun perffaith bron o Gymru er gwaethaf yr heriau o ran tywydd, a dweud y lleiaf. Dylai pob un ohonom ymfalchïo yn hynny.

Cyn i'r gemau gychwyn, gwnaethom gynnal derbyniad i'r cyfryngau ar gyfer gwasg y byd a oedd yn bresennol, a chafodd y chwaraewyr a'u gwraedd fwynhau swper yng nghastell Caerdydd cyn ymuno â gwsteion a'r cyhoedd yn swper a chyngerdd Croeso i Gymru yn Stadiwm y Mileniwm. Fel y dywedodd Paul Kelso mewn erthygl yn *The Daily Telegraph*:

Roedd y sylw ymlaen llaw wedi codi'r safon ar gyfer trefnwyr cystadleuaeth Cwpan Ryder y dyfodol, gyda'r cyngerdd yn Stadiwm y Mileniwm ar nos Fercher yn trawsnewid yr hyn a arferai fod yn gêm o golff rhwng dau dîm i deimlad ei fod yn ddigwyddiad mawr go iawn.

Yn ystod dyddiau'r gemau, gwnaethom gynnal nifer o ddigwyddiadau er mwyn arddangos Cymru i'r rheini a oedd yn ymweld â'r wlad ar gyfer Cwpan Ryder. Roeddent yn cynnwys tua 100 o westeion Llywodraeth Cynulliad Cymru, lle cafodd eu gwahoddiadau eu hystyried yn erbyn achosion busnes a gyflwynwyd, yn ogystal â gwsteion Syr Terry Matthews a'r Celtic Manor, a gwsteion y daith Ewropeaidd. Roeddwn i, yn ogystal â'r Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog Treftadaeth, yn bresennol yn y digwyddiadau drwy gydol yr wythnos ac yn ystod y tri diwrnod y cynhaliwyd y twrnament, gwnaethom drefnu bron i 30 o gyfarfodydd ag unigolion hollbwysig, gan gynnwys Llywydd y Comisiwn Ewropeaidd, Llywydd Barroso, a nifer o lysgenhadon, yn ogystal â chynrychiolwyr busnesau allweddol. Mae cynnal unrhyw ddigwyddiad mawr—ac mae'n debyg mai dyma'r digwyddiad mwyaf y gall Cymru ei gynnal—yn cynnwys buddsoddiad sylweddol os ydych am iddo lwyddo. Roedd cyfanswm ein cyllid uniongyrchol fel Llywodraeth yn £42.9 miliwn, a chafodd tua £38 miliwn ohono ei sianelu drwy Cwpan Ryder Cymru 2010 Cyfyngedig i gyflawni'r ymrwymïadau penodol a wnaethpwyd yn y cais. Roedd hyn yn cynnwys yr Haf o Golff a'r gronfa

the Ryder Cup project, but would have been incurred to a greater or lesser extent in the normal run of business—for example, investment in golf development and promoting golf tourism. Beyond that, the Ryder Cup provided an immovable timeline for other long-term projects such as the redevelopment of Newport rail station, improvements to the local road infrastructure, and improvements to the centre of Newport as part of the wider regeneration scheme. These investments will leave a lasting legacy.

It would be remiss of me not to refer to the major investment made by Sir Terry Matthews. His contribution was crucial and will undoubtedly contribute to the economy of Wales for many years to come. In return, and beyond the golf tourism benefits that we have already seen, the event has benefitted local businesses, from caterers to construction and engineering companies to hotels and printers. Welsh food and drink producers have also benefitted as local producers were used wherever possible. We ensured a Wales feel to the event with our branding, food offering and suppliers. The full economic impact study is under way, covering the event week itself, and, together with the Deputy First Minister and the Minister for Heritage, I met officials earlier today to discuss how to build on the success of the work to date, and the event itself, to deliver long-term tourism, economic and golf-development benefits and to look at how we did. We will look at how we can build on its success for the future of Wales in the context of the economic renewal plan and the launch of the major events strategy.

Beyond that, how do you measure the goodwill that the event generated for Wales? The 'Welcome to Wales' event set the tone

etifeddiaeth y soniais amdani'n gynharach ynghyd â'r digwyddiad 'Croeso i Gymru' a'r gweithgareddau cysylltiedig eraill yn ystod wythnos Cwpan Ryder. Yn ogystal â hyn, cafwyd nifer o gostau eraill a oedd yn cefnogi'r prosiect Cwpan Ryder yn uniongyrchol, ond byddent wedi codi i raddau mwy neu i raddau llai mewn cyfnod busnes arferol beth bynnag—er enghraifft, buddsoddi mewn datblygu golff a hyrwyddo twristiaeth golff. Ar wahân i hynny, darparodd Gwpan Ryder linell amser bendant ar gyfer prosiectau hirdymor eraill megis ailddatblygu gorsaf drenau Casnewydd, gwella seilwaith ffyrdd lleol, a gwelliannau i ganol Casnewydd fel rhan o'r cynllun adfer ehangach. Bydd y buddsoddiadau hyn yn gadael rhywbeth hirhoedlog ar eu holau.

Byddwn ar fai pe na fyddwn yn cyfeirio at y buddsoddiad sylweddol a wnaeth Syr Terry Matthews. Roedd ei gyfraniad yn hanfodol a bydd yn sicr yn cyfrannu at economi Cymru am lawer o flynyddoedd i ddod. Yn gyfnewid am hyn, a thu hwnt i'r buddiannau twristiaeth golff rydym eisoes wedi'u gweld, mae'r digwyddiad wedi bod o fudd i fusnesau lleol, o wasanaethau arlwyo i wasanaethau adeiladu ac o gwmnïau peirianeg i westai ac argraffwyr. Mae cynhyrchwyr bwyd a diod o Gymru hefyd wedi cael budd oherwydd roeddem yn defnyddio cynhyrchwyr lleol lle bynnag y bo'n bosibl. Gwnaethom sicrhau bod ymdeimlad Cymreig i'r digwyddiad gyda'n brandio, y bwyd roeddem yn ei gynnig a'r cyflenwyr roeddem yn eu defnyddio. Mae astudiaeth lawn o'r effaith economaidd wrthi'n mynd rhagddi, sy'n cynnwys yr wythnos ei hun, a chyfarfu'r Dirprwy Brif Weinidog, y Gweinidog dros Dreftadaeth a minnau â swyddogion yn gynharach heddiw i drafod sut y mae adeiladu ar lwyddiant y gwaith hyd yma, a'r dyddiad ei hun, er mwyn cyflawni buddion hirdymor ym maes twristiaeth, yr economi a datblygu golff ac er mwyn edrych ar ein perfformiad. Byddwn yn ystyried sut y gallwn adeiladu ar y llwyddiant ar gyfer dyfodol Cymru yng nghyd-destun cynllun adnewyddu'r economi a lansio'r strategaeth digwyddiadau mawr.

Ar ôl hynny, sut y mae mesur yr ewyllys da a gynhyrchodd y digwyddiad ar gyfer Cymru? Gosododd y digwyddiad 'Croeso i Gymru' y

for the week and banked an enormous amount of goodwill, which came in useful when working with partners to meet the challenges of the weather later in the week. Along with the Ryder Cup itself, 'Welcome to Wales' generated a global profile of a level that Wales had not had before. The television coverage of the matches was estimated to have reached millions of homes across the globe, and the event was covered by journalists from around the world.

Finally, I have a few words for the 80 or so staff who helped to deliver the event, many of whom did not see a ball struck. Staff from a range of Assembly Government departments and external bodies worked tirelessly together to deliver a real 'Team Wales' success story. My thanks go to them as well as to all of Sir Terry's team at the Celtic Manor Resort and, in particular, the green-keeping staff. As Colin Montgomerie said at the closing ceremony,

'the world was watching and Wales delivered'.

William Graham: Thank you for bringing this statement to the Chamber today. I thoroughly endorse the remarks that you have made, both in their sentiment and their substance. There is no doubt about the overwhelming success of the Ryder Cup, from the initial dream of staging the event in Wales, through all the stages of planning, organising and delivering the event, and, of course, the result: a victory for the European team. I reiterate the tributes to Newport City Council and Gwent Police for co-ordinating so many aspects of this event. I also pay tribute to the heroes of the tournament, including Jim McKenzie's team of green-keepers, and the host of volunteers, whose amazing efforts ensured that the matches took place with absolute spectator safety.

We are all aware that this event was not only about golf. It provided the opportunity for meetings with dignitaries and businessmen from every corner of the globe. We all hope that these meetings will be the catalyst for

naws ar gyfer yr wythnos a manteisiodd ar lawer iawn o ewyllys da, a oedd yn ddefnyddiol wrth weithio gyda phartneriaid er mwyn bodloni'r heriau o ran tywydd yn ddiweddarach yn yr wythnos. Ynghyd â'r Cwpan Ryder ei hun, llwyddodd 'Croeso i Gymru' greu proffil byd-eang ar lefel nad oedd Cymru wedi'i gweld o'r blaen. Amcangyfrifwyd bod y rhaglenni teledu o'r gemau wedi cyrraedd miliynau o gartrefi ym mhedwar ban byd, a chafodd y digwyddiad sylw gan newyddiadurwyr o bob cwr o'r byd.

I gloi, hoffwn ddiolch i'r tua 80 aelod o staff a fu'n helpu i gyflwyno'r digwyddiad, ni welodd llawer ohonynt yr un bêl hyd yn oed. Bu staff o amrywiol adrannau Llywodraeth y Cynulliad a chyrff allanol yn gweithio'n ddiflino er mwyn cyflawni stori lwyddiannus 'Tîm Cymru'. Diolch yn fawr iawn iddynt, yn ogystal â holl dîm Syr Terry yng Ngwesty'r Celtic Manor ac, yn enwedig, y staff a oedd yn gyfrifol am ofalu am y cwrs. Fel y dywedodd Colin Montgomerie yn y seremoni gloi,

roedd y byd yn gwyllo a chyrhaeddodd Cymru y nod.

William Graham: Diolch ichi am gyflwyno'r datganiad i'r Siambr heddiw. Rwy'n cymeradwyo eich sylwadau'n llwyr, o safbwynt y teimlad a'u cynnwys. Nid oes dwywaith bod y Cwpan Ryder wedi bod yn llwyddiant digamsyniol, o'r freuddwyd gychwynnol i gynnal y digwyddiad yng Nghymru, drwy gydol pob cam cynllunio, trefnu a darparu'r digwyddiad, ac, wrth gwrs, y canlyniad: buddugoliaeth i dîm Ewrop. Ategap y teyrngedau i Gyngor Dinas Casnewydd a Heddlu Gwent am gydgyssylltu cymaint o agweddau o'r digwyddiad hwn. Talaf deyrnged hefyd i arwyr y twrnament, gan gynnwys tîm Jim McKenzie o oedd yn gyfrifol am ofalu am y cwrs, a'r fyddin o wirfoddolwyr, a sicrhodd fod y gystadleuaeth wedi mynd rhagddi drwy eu hymdrechion anhygoel gan sicrhau bod y gwylwyr yn hollol ddiogel.

Mae pob un ohonom yn ymwybodol fod y digwyddiad hwn yn golygu mwy na golff yn unig. Roedd yn gyfle i gyfarfod â phobl ddylanwadol a gŵyr busnes o bob cwr o'r byd. Rydym i gyd yn gobeithio y bydd y

future economic and social investment in Wales. The Ryder Cup showed Wales at its best but also highlighted the vision and skills of individual entrepreneurs, which are an integral requirement to drive Wales and Welsh business forward and create the employment opportunities and wealth that allow for the provision of effective and efficient public services.

In June 2001, I asked the Assembly Government to conduct a feasibility study into bidding for the Commonwealth Games to be held in Wales. At that time, it was felt that we did not possess the range of facilities suitable for staging such an event. Fortunately, matters have changed, and just 12 months later the First Minister, having witnessed the Manchester games, announced that he was setting up a taskforce to investigate a Welsh bid. I note that there is a vacancy in 2018 for the Ryder Cup. Will the First Minister join me in hoping that Wales may, yet again, host the Ryder Cup?

3.20 p.m.

In the 2010 Ryder Cup, we saw the vision and determination of a single man who took the building in which he was born, the former Lydia Beynon Maternity Hospital, and created the Celtic Manor Resort and golf club and realised his dream of holding the Ryder Cup in Wales. The lesson that we must learn from this tournament is that we must nurture entrepreneurial skills, support the development of our indigenous business and ensure support for anyone who has the vision to focus the eyes of the world on his birthplace and bring together representatives of foreign countries and global business leaders to provide the opportunity for further economic investment in Wales.

The First Minister: I agree with all that you have said. The green-keeping staff were unbelievable. I do not believe that there is any other course in the world that could have reopened seven hours after 15 days' worth of rain fell in 15 hours; it was an incredible performance. There were at least 250 greenkeepers, a number of whom had come from clubs from around Wales and further afield.

cyfarfodydd hyn yn ysgogi buddsoddiad economaidd a chymdeithasol yng Nghymru i'r dyfodol. Llwyddodd y Cwpan Ryder i ddangos Cymru ar ei gorau ond hefyd tynnodd sylw at weledigaeth a sgiliau entrepreneuriaid unigol, sy'n ofyniad allweddol i yrru Cymru a busnesau Cymru ymlaen ac i greu'r cyfleoedd cyflogaeth a'r cyfoeth sy'n galluogi darparu gwasanaethau cyhoeddus effeithiol ac effeithlon.

Ym mis Mehefin 2001, gofynnais i Lywodraeth y Cynulliad gynnal astudiaeth ddichonolrwydd ynghylch cyflwyno cais i gynnal Gemau'r Gymanwlad yng Nghymru. Bryd hynny, teimlwyd nad oedd gennym yr ystod o gyfleusterau addas ar gyfer cynnal digwyddiad o'r fath. Yn ffodus, mae pethau wedi newid, a phrin 12 mis yn ddiweddarach cyhoeddodd y Prif Weinidog, ar ôl profi'r gemau ym Manceinion, ei fod yn sefydlu tasglu i archwilio cais gan Gymru. Nodaf nad oes cartref gan y Cwpan Ryder yn 2018. A wnaiff y Prif Weinidog ymuno â mi i obeithio y bydd Cymru, unwaith eto, yn cynnal y Cwpan Ryder?

Yng Nghwpan Ryder 2010, roedd gan un dyn weledigaeth a phenderfyniad i drawsnewid yr adeilad lle cafodd ei eni, yr hen Ysbyty Mamolaeth Lydia Beynon, a chreu clwb golff a Gwesty'r Celtic Manor gan wireddu ei freuddwyd o gynnal y Cwpan Ryder yng Nghymru. Y wers sy'n rhaid inni ei dysgu o'r twrnament hwn yw bod rhaid inni feithrin sgiliau entrepreneuriaid, cefnogi datblygiad ein busnesau cynhenid a sicrhau cefnogaeth i unrhyw un sydd â'r weledigaeth i hoelio llygaid y byd ar ein fan geni a dwyn ynghyd cynrychiolwyr o wledydd tramor ac arweinwyr busnesau byd-eang i greu'r cyfle i ddod â buddsoddiad economaidd pellach i Gymru.

Y Prif Weinidog: Cytunaf â phopeth a ddywedasoch. Roedd y staff a oedd yn gofalu am y cwrs yn anhygoel. Ni chredaf y byddai unrhyw gwrs arall yn y byd wedi gallu ailagor saith awr ar ôl i werth 15 diwrnod o law ddisgyn mewn 15 awr; roedd yn berfformiad anhygoel. Roedd o leiaf 250 o ofalwyr y cwrs wrthi, lawer ohonynt o glybiau ledled Cymru a thu hwnt.

You mentioned the Commonwealth Games, and it is probably right to say that it would be more difficult for us to bid for the Ryder Cup now, given the financial situation that we face. It came at the right time for us and it was a great success. I hope that the Ryder Cup comes back to Wales, at a time when we are all here to see it and are physically able to get there. I think that the 2018 event is being pursued strongly by, among others, Holland, Portugal and Spain. Gleneagles will host the event the next time that it comes to Europe in 2014. I have done so before, but I want to thank again all of the bodies involved. I thank Newport City Council and Sir Terry Matthews, as well as all of the organisations that made the tournament such a success in such unpromising weather. Many people have told me that they felt that it was the best ever Ryder Cup, which goes beyond the realms of what is courteous and into the realms of great enthusiasm and shows that we in Wales can host big events.

Rosemary Butler: I thank the First Minister and William Graham for their praise. We all feel the same. I agree that we must pay tribute to Terry Matthews and to his vision, and also to the major achievement of the Celtic Manor Resort staff and volunteers. There was excellent teamwork between the Ryder Cup Europe and Newport City Council, and the input of the Welsh Assembly Government, both financial and in the secondment of staff, was crucial to the project's success.

Newport was proud to hold the Ryder Cup, although there was great scepticism at the beginning that it would never work, that it would rain and we would come to a standstill, but nothing like that happened—well, almost nothing like that happened. There was smooth transportation and no disruption to local life. Children were thrilled to have a day off school, although some of the parents were not quite as happy about that. Local hotels, restaurants and pubs did incredibly well and the university did a very good job of accommodating the media and

Soniasoch am Gemau'r Gymanwlad, ac mae'n wir i ddweud y byddai fwy na thebyg yn anoddach i ni wneud cais am y Cwpan Ryder yn awr, o gofio'r sefyllfa ariannol a wynebwn. Daeth ar yr amser cywir i ni ac roedd yn llwyddiant gwych. Gobeithiaf y bydd y Cwpan Ryder yn dychwelyd i Gymru, ar adeg pan fyddwn yn dal yma i'w weld ac yn ddigon galluog yn gorfforol i fynd yno. Credaf fod yr Iseldiroedd, Portiwgal a Sbaen, ymysg eraill, yn frwd dros gynnal digwyddiad 2018. Gleneagles fydd yn cynnal y digwyddiad y tro nesaf y bydd yn dod i Ewrop yn 2014. Rwyf eisoes wedi gwneud, ond hoffwn ddiolch unwaith eto i'r holl gyrff a oedd yn rhan o'r digwyddiad. Diolchaf i Gyngor Dinas Casnewydd a Syr Terry Matthews, yn ogystal â'r sefydliadau a sicrhodd bod y twrnament mor llwyddiannus mewn tywydd mor ddychrynlyd. Mae llawer o bobl wedi dweud wrthyf eu bod yn teimlo mai hwn oedd y Cwpan Ryder gorau erioed, sy'n fwy na geiriau cwrtais yn unig, mae'n dangos brwdfrydedd sylweddol ac mae'n dangos y gallwn ni yng Nghymru gynnal digwyddiadau mawr.

Rosemary Butler: Diolchaf i'r Prif Weinidog a William Graham am eu canmoliaeth. Mae pob un ohonom o'r un farn. Cytunaf fod yn rhaid inni roi teyrnged i Terry Matthews a'i weledigaeth, a hefyd i gyflawniad pwysig gwirfoddolwyr a staff Gwesty'r Celtic Manor. Cafwyd gwaith tîm rhagorol rhwng Cwpan Ryder Ewrop a Chyngor Dinas Casnewydd, ac roedd y mewnbn gan Lywodraeth Cynulliad Cymru, yn ariannol a drwy secondio staff, yn hanfodol i lwyddiant y prosiect.

Roedd Casnewydd yn falch o gynnal y Cwpan Ryder, er bod cryn amheuaeth ar y dechrau na fyddai byth yn gweithio, y byddai'n glawio, ac y byddai popeth yn dod i stop, ond ni ddigwyddodd dim byd fel hynny—wel, bron ddim byd fel hynny. Roedd y drafnidiaeth yn llifo'n esmwyth ac ni tharfwyd ar fywyd pobl leol. Roedd plant wrth eu bodd o gael diwrnod i ffwrdd o'r ysgol, er nad oedd rhai o'r rhieni mor hapus am hynny. Gwnaeth gwestai, tai bwytai a thafarnau'n anhygoel o dda a gwnaeth y brifysgol waith da o letya'r cyfryngau a'r

the technical people. However, what stood out the most was the pride of the local people. Newport city looked fantastic—there were flags, flowers, the roundabouts looked spectacular, and we even had floral golf players, which was something that I thought that I would never see. Star spotting and celebrity spotting was the pastime of the whole city; wherever you went, someone would tell you that they had seen someone fantastic there the day before. Never mind the Ryder Cup, we had our own Newport Ryder trophy. The mayor had an all-star team, including members of Goldie Lookin' Chain, and the tournament was played, not at the Celtic Manor Resort but at the Caerleon Golf Club. Golf is now very popular; the number of children now playing golf is really interesting.

I showed a number of American visitors around the Senedd, which they were thrilled with, and they told me that they thought that the countryside in Wales, north and south, was quite spectacular and said that they will definitely be coming back. Therefore, repeat business has already been generated. As you said, you spent in excess of £42 million in supporting the Ryder Cup, and I will be interested to know, through the outcome of the assessment, what will be the return on that fantastic investment. I hope, First Minister, that you can assure us this afternoon that the fantastic team spirit will continue in order to support Newport, particularly given that so much bad news is coming from other directions. I thank you, First Minister, for your personal interest, and also Rhodri Morgan, the former First Minister. Diolch yn fawr.

The First Minister: Two important points arise from what you have said. First of all, for many years we in Wales often sat in the corner and complained. Whenever someone came along with an event such as this we found 10 reasons for why it would not succeed rather than one for why it would. That has now changed—it has not disappeared, but it has changed. It has changed because of devolution, in my view. Under no circumstances would the Ryder Cup have come to Wales had the Assembly

technegwyr. Fodd bynnag, y peth mwyaf amlwg oedd balchder y bobl leol. Roedd dinas Casnewydd yn edrych yn wych—gwelwyd baneri a blodau, roedd y cylchfannau'n edrych yn drawiadol, ac roedd gennym hyd yn oed chwaraewyr golff o flodau, rhywbeth nad oeddwn yn meddwl y byddwn byth yn ei weld. Roedd y ddinas i gyd wedi gwirioni ar chwilio am yr enwogion a'r sêr; lle bynnag y byddech yn mynd, byddai rhywun yn dweud wrthyh eu bod wedi gweld rhywun arbennig y diwrnod cynt. Ni waeth am y Cwpan Ryder, roedd gennym ni ein tlws Ryder Casnewydd ein hunain. Roedd y maer wedi cynnull tîm o sêr, yn cynnwys aelodau o Goldie Lookin' Chain, a chynhaliwyd y twrnament yng Nghlwb Golff Caerleon yn hytrach na Gwesty'r Celtic Manor. Bellach, mae golff yn boblogaidd iawn; mae'n ddiddorol bod cymaint o blant yn chwarae golff yn awr.

Bûm yn tywys llawer o ymwelwyr o America o amgylch y Senedd, ac roeddent wrth eu bodd, a dywedasant wrthyf eu bod yn credu bod cefn gwlad Cymru, yn y gogledd a'r de, yn ysblennydd ac y byddant yn dychwelyd yn ddi-os. Felly, mae busnes eildro eisoes wedi'i greu. Fel y dywedasoch, gwnaethoch wario dros £42 miliwn i gefnogi'r Cwpan Ryder, a byddai gennyf ddiddordeb gwybod, drwy gyfrwng yr asesiad, beth fydd yr enillion ar y buddsoddiad gwych hwnnw. Gobeithiaf, Brif Weinidog, y gallwch ein sicrhau y prynhawn yma y bydd yr ysbryd tîm gwych yn parhau er mwyn cefnogi Casnewydd, yn enwedig gan fod cymaint o newyddion drwg yn dod o gyfeiriadau eraill. Diolchaf i chi, Brif Weinidog, am eich diddordeb personol, a hefyd i Rhodri Morgan, y cyn Brif Weinidog. Diolch yn fawr.

Y Prif Weinidog: Mae dau bwynt pwysig yn codi o'r hyn rydych wedi'i ddweud. Yn gyntaf, ers blynyddoedd rydym ni yng Nghymru wedi eistedd yn y cornel yn cwyno. Pa bryd bynnag y byddai rhywun yn cynnig digwyddiad fel hwn, byddai gennym 10 rheswm pam na fyddai'n llwyddo yn hytrach na pham y byddai'n llwyddo. Mae hynny wedi newid yn awr—nid yw wedi diflannu'n llwyr, ond mae wedi newid. Yn fy marn i, mae wedi newid oherwydd datganoli. Gan siarad yn ddi-flewyn ar dafod, ni fyddai'r

not been in place, to put it bluntly. That is a view taken by those who are not involved in politics, but those who are involved in golf. They were impressed by the fact that we were so involved with the bid, and that Rhodri chaired the ministerial steering group that brought all the organisations together to make it a success. I followed that precedent. I do not say that to make a political point, but it shows what can be done when people work together in Wales, when there is determination and when there is an appropriate Government structure in place to enable a bid such as this to happen. Frankly, in the days before devolution, had anything like this been suggested it would have been dismissed out of hand. The dynamic to make it a reality would not have existed, whatever party was running the Welsh Office. It is a tribute to all those involved: the officials and all those who drove it forward, including the many people whom I have not named who were involved with Ryder Cup Wales, and all those in clubs across Wales—I know that clubs from Southerndown to Conwy benefited enormously from people coming to play there. It was a success in putting Newport on the map, but it was also a success for the whole of Wales. Clubs and tourism operators across Wales have seen the benefits of it, and it is important that those benefits continue for years to come.

Eleanor Burnham: I am not a golfing expert, but I felt so proud. I was in a hotel down the road, and people were watching Wales on Sky, and I thought that that was absolutely brilliant. However, I then heard some negative comments—which had nothing to do with you, First Minister; you have done a fantastic job, as others have mentioned. I was supremely proud to be Welsh, and I thought that it was brilliant. I pay tribute to the designers of the course, because, as you mentioned, how many courses could have coped with such a deluge of rain and have been up and running in such a short time?

The people who I want to complain about are those in the London-centric media, who in

Cwpan Ryder wedi dod i Gymru dan unrhyw amgylchiadau oni bai am y Cynulliad. Mae honno'n farn sy'n cael ei harddel gan bobl nad ydynt yn ymwneud â gwleidyddiaeth, ond gan y rheini sy'n ymwneud â golff. Roedd y ffaith ein bod mor gysylltiedig â'r cais wedi creu argraff arnynt, a bod Rhodri wedi cadeirio grŵp llywio'r gweinidog a dynnodd yr holl sefydliadau ynghyd i sicrhau ei fod yn llwyddiant. Dilynais yr esiampl honno. Nid wyf yn dweud hynny i wneud pwynt gwleidyddol, ond mae'n dangos beth y gellir ei gyflawni pan fydd pobl yn cydweithio yng Nghymru, pan fydd yna benderfyniad a phan fydd gan y Llywodraeth strwythur priodol ar waith i gyflwyno cais fel hwn. A dweud y gwir, yn y dyddiau cyn datganoli, petai rhywbeth fel hyn wedi'i awgrymu, byddai wedi cael ei wrthod heb feddwl dwywaith. Ni fyddai'r ddeinameg yn bodoli i wireddu'r cais, pa bynnag blaidd fyddai'n rhedeg y Swyddfa Gymreig. Mae'n deyrnged i bawb a fu'n gysylltiedig: y swyddogion a phawb a fu'n ei yrru ymlaen, gan gynnwys y bobl niferus hynny nad wyf wedi'u henwi a oedd yn rhan o Gwpan Ryder Cymru, a'r holl glybiau ledled Cymru—gwn fod clybiau o Southerndown i Gonwy wedi elwa'n sylweddol o bobl yn dod i chwarae yno. Roedd yn llwyddiant o ran rhoi Casnewydd ar y map, ond roedd hefyd yn llwyddiant i Gymru gyfan. Mae clybiau a gweithredwyr twristiaeth ledled Cymru wedi gweld ei fuddiannau, ac mae'n bwysig bod y buddiannau hynny'n parhau am flynyddoedd.

Eleanor Burnham: Nid wyf yn arbenigwr golff, ond roeddwn yn teimlo mor falch. Roeddwn mewn gwesty nid nepell i ffwrdd, ac roedd pobl yn gwyllo Cymru ar Sky, ac roeddwn yn teimlo bod hynny'n wych o beth. Fodd bynnag, yna clywais rai sylwadau negyddol—nad oeddent yn ymwneud â chi o gwbl, Brif Weinidog; rydych chi wedi gwneud gwaith gwyach, fel y mae pobl eraill wedi sôn. Roeddwn yn hynod o falch o fod yn Gymraes, ac roeddwn yn credu ei fod yn rhagorol. Talaf deyrnged i ddylunwyr y cwrs, oherwydd, fel y soniasoch, sawl cwrs arall fyddai wedi gallu ymdopi â'r dilyw o law a gallu ailddechrau chwarae mewn cyn lleied o amser?

Y bobl rwyf am gwyno amdanynt yw'r cyfryngau Llundain-ganolog, a fu'n cwyno'n

the Sunday papers did nothing but gripe about the rain. Excuse me, but if I am not mistaken, the previous week the golfing fraternity was over in Atlanta, where there was an even greater deluge of rain. I am very upset that the London-centric media take it upon themselves to constantly carp about anything good that comes out of Wales. They cannot wait to do so. That is the only negative, and I hope that the First Minister can come to grips with it, because we need to take huge pride from the event. I was talking to a taxi driver who said that the only thing that he was worried about was the fact that it could only be seen on Sky and that he had to listen to it on the radio. However, he had been listening to it on the radio, which is brilliant. Therefore, well done, everyone. I take my hat off to everyone involved, because it was brilliant. Let us hope that we get another opportunity before 2018 to put ourselves on the world map again, because it was thrilling. Well done.

The First Minister: Thank you, Eleanor, and again I find myself agreeing with you. I am afraid that some will take the view that Wales is a uniquely wet country. There was rain when the Ryder Cup was held at the K Club in Ireland, and I am sure that it will rain in Gleneagles. However, apparently Scotland and Ireland sit in the middle of the Sahara desert, and London never sees rain at all. I wonder sometimes whether the media were giving the impression that it was only raining in the Usk valley and that the rain could not cross the Severn, because it could not find the money to pay the toll to cross the bridge. Of course, that is a line that only works if you do not bear in mind that you only have to pay to go the other way.

Prejudice is difficult to break down, but I believe that it is broken down by the success of an event. The Americans were saying that they have rain in America as well, not to mention hurricanes and tornadoes, which are a lot worse than anything that is experienced here. It is also worth mentioning that Gleneagles was shut for most of that week, and there probably would not have been a tournament at all if it had been held there. Valderrama in Spain was closed on one of the

ddiddiwedd am y glaw yn y papurau Sul. Esgusodwch fi, ond onid yw'n wir i ddweud fod y frawdoliaeth golff drosodd yn Atlanta yr wythnos gynt, lle gwelwyd dilyw trymach o law. Rwy'n siomedig iawn fod y cyfryngau Llundain-ganolog yn mynd ati i refru'n barhaus am unrhyw beth da sy'n digwydd yng Nghymru. Maent yn llawer rhy barod i wneud hynny. Dyna'r unig bwynt negyddol, a gobeithiaf y bydd y Prif Weinidog yn gallu mynd i'r afael ag ef, oherwydd mae angen inni fod yn falch iawn o'r digwyddiad. Roeddwn yn siarad â gyrrwr tacsï a ddywedodd mai'r unig beth yr oedd yn poeni amdano oedd y ffaith mai dim ond ar Sky y gellid ei wylïo ac roedd yn rhaid iddo wrando arno ar y radio. Fodd bynnag, roedd wedi bod yn gwranddo arno ar y radio, sy'n wych. Felly, da iawn bawb. Rwy'n codi'n het i bawb a oedd ynghlwm ag ef, oherwydd ei fod yn wych. Gobeithio y cawn gyfle arall cyn 2018 i roi ein hunain ar fap y byd unwaith eto, oherwydd mae'n wefreiddiol. Da iawn.

Y Prif Weinidog: Diolch ichi, Eleanor, ac rwy'n cytuno â chi unwaith eto. Rwy'n poeni y bydd rhai pobl yn credu fod Cymru yn wlad anghyffredin o wlyb. Bu'n bwrw glaw pan gynhaliwyd y Cwpan Ryder yn y K Club yn Iwerddon, ac rwy'n siŵr y bydd yn bwrw glaw yn Gleneagles. Fodd bynnag, nid yw Llundain byth yn gweld y glaw o gwbl yn yr Alban ac Iwerddon oherwydd mae'n debyg eu bod wedi'u lleoli yng nghanol diffeithwch y Sahara. Rwyf yn meddwl weithiau a oedd y cyfryngau'n creu'r argraff mai yn nyffryn Gwy yn unig yr oedd hi'n bwrw glaw ac nad oedd y glaw yn gallu croesi Afon Hafren, oherwydd nad oedd ganddo arian i dalu'r doll i groesi'r bont. Wrth gwrs, mae honno'n llinell sydd ond yn gweithio os ydych yn derbyn mai talu i groesi'r ffordd arall yn unig sy'n rhaid ei wneud.

Mae'n anodd goresgyn rhagfarn, ond credaf y gellir ei oresgyn drwy gyfrwng llwyddiant digwyddiad. Roedd yr Americanwyr yn dweud eu bod nhw'n cael glaw yn America hefyd, heb sôn am gorwyntoedd a thornados, sy'n llawer gwaeth na'r hyn a brofir yma. Mae'n werth nodi hefyd fod Gleneagles ar gau'r rhan fwyaf o'r wythnos honno, ac ni fyddai yna dwrnament o gwbl petai wedi'i gynnal yno. Roedd Valderrama yn Sbaen wedi cau ar un o ddiwrnodau'r twrnament.

days of the tournament. The weather was unfortunate, and had the event been held the week before or after it would have been better, but the reality is that it was a superb Ryder Cup. We made plans for the weather, and we knew that we might see rain. However, it did not dampen spirits. We can take great pride in the fact that many good events took place around the tournament and in the fact that people said to me that they were so impressed by the quality of the welcome that they received from our people.

3.30 p.m.

Chris Franks: It is clear that everyone was thrilled with the event. It was a great success for our nation. During that time, the eyes of the world were on our country. I echo Eleanor Burnham's comments that that was despite the fact that some of the London media had to thumb their noses at our weather. However, as the climate gets drier in the south-east of England, perhaps they will want more of our water—at a reasonable price, of course. It was also good to see television crews venturing beyond the confines of the Celtic Manor, to report on what else Wales has to offer. It appears that businesses, especially in the hospitality trade, have done well from this event. I have heard that restaurants in Cardiff, Newport, and beyond, reported brisk business. There is no doubt that the post-Ryder Cup impact study, which was promised by you to Plenary last week, will give us a clearer picture of how the country benefited from the event.

Therefore, we are pleased that the Ryder Cup provided such a fantastic shop window for Wales. However, as any retailer will tell you, there is more to selling than a fancy display. There is also marketing, advertising, public relations, offers, discounts, and even YouTube videos in this age. I have two questions on this issue. Can you provide additional information on attracting big businesses due to the Ryder Cup, and how they were engaged by Welsh Assembly Government officials while they were here? Secondly, can you outline the marketing

Roedd y tywydd yn anffodus, a phetai'r digwyddiad wedi'i gynnal wythnos yn gynt neu'r wythnos wedyn byddai wedi bod yn well, ond y gwir amdani yw ei fod wedi bod yn Gwpan Ryder gwych. Roeddem wedi gwneud cynlluniau ar gyfer y tywydd, ac roeddwn yn gwybod y gallem gael glaw. Fodd bynnag, nid oedd wedi amharu ar yr ysbryd. Gallwn ymfalchïo yn y ffaith bod llawer o ddigwyddiadau da wedi'u cynnal o amgylch y twrnament ac yn y ffaith bod pobl wedi dweud wrthyf eu bod wedi cael eu siomi ar yr ochr orau gan ansawdd y croeso a gawsant gan ein pobl.

Chris Franks: Mae'n amlwg fod pawb wrth eu bodd gyda'r digwyddiad. Roedd yn llwyddiant digamsyniol i'n cenedl. Yn ystod y cyfnod hwn, roedd llygaid y byd ar ein gwlad. Ategaf sylwadau Eleanor Burnham er bod hynny er gwaethaf y ffaith bod rhai o gyfryngau Llundain wedi codi eu trwynau ar ein tywydd. Fodd bynnag, wrth i'r hinsawdd fynd yn sychach yn ne ddwyrain Lloegr, mae'n bosibl y bydd arnynt angen fwy o'n dŵr—am bris rhesymol, wrth gwrs. Roedd yn dda gweld y criwiau teledu'n teithio allan o gyffiniau'r Celtic Manor hefyd, i sôn am beth arall sydd gan Gymru i'w chynnig. Mae'n ymddangos bod busnesau, yn enwedig y diwydiant lletygarwch, wedi gwneud yn dda iawn o'r digwyddiad hwn. Rwyf wedi clywed bod tai bwyta yng Nghaerdydd, Casnewydd, a thu hwnt, wedi bod yn brysur. Nid oes dwywaith amdani y bydd yr astudiaeth effaith ar ôl y Cwpan Ryder, a addawoch yn y Cyfarfod Llawn yr wythnos diwethaf, yn rhoi darlun cliriach inni o sut y gwnaeth y wlad elwa o'r digwyddiad.

Felly, rydym yn falch bod y Cwpan Ryder wedi rhoi ffenestr siop mor wych i Gymru. Fodd bynnag, fel y gwnaiff unrhyw berchennog siop ddweud wrthyf, mae'n rhaid gwneud mwy na chael arddangosfa ffansi er mwyn gwerthu. Rhaid cael marchnata, hysbysebu, cysylltiadau cyhoeddus, cynigion arbennig, discowntau, a hyd yn oed fideos YouTube y dyddiau hyn. Mae gennyf ddau gwestiwn ar y pwnc hwn. A allwch roi rhagor o wybodaeth am ddenu busnesau mawr yn sgîl y Cwpan Ryder, a sut y gwnaeth swyddogion Llywodraeth

campaigns for Wales that will be rolled out worldwide in the wake of the Ryder Cup, to ensure that we build on this success?

The First Minister: In terms of potential investment, officials, the Deputy First Minister, the Minister for Heritage and I met various Government representatives and ambassadors during the week. We also met the senior managers of several multinational companies, who expressed an interest in coming to Wales. Forgive me, I cannot name those companies now, but there were some exceptionally promising leads that we want to follow. The great failure after the Irish held the Ryder Cup at the K Club was that they did not follow any of this up. A common point that was made to us by several people who had been at the K Club was that several contacts were made, but that nothing happened afterwards. We cannot afford to let that happen in Wales; we have to follow up the leads that we have.

Effectively, the Ryder Cup was a giant marketing campaign. It could not have been better. Far more people are now aware of Wales's existence, and far more people are aware of Wales's distinctiveness, which is important. The plan is for the meeting that I held this morning to reconvene during the first two weeks of December, to see where those leads have gone, because we are now actively pursuing some of the suggestions that were made to us last week. On the back of that, we will see what kind of marketing campaign would now be most effective in the future. However, there is no question that we will ruthlessly pursue the leads and the advantages that we identified last week at the Ryder Cup, and we will not let this great opportunity rest.

Mohammad Asghar: Thank you for your statement, First Minister. Newport is one of the youngest cities in Europe and, as I said yesterday, it was fantastic to have played host to the third biggest televised sporting event in

Cynulliad Cymru ymgysylltu â nhw pan oeddent yma? Yn ail, a allwch amlinellu'r ymgyrchoedd marchnata ar gyfer Cymru a gaiff eu cyflwyno'n fyd-eang yn dilyn y Cwpan Ryder, er mwyn sicrhau ein bod yn adeiladu ar y llwyddiant hwn?

Y Prif Weinidog: O ran buddsoddiad posibl, cyfarfu'r Dirprwy Brif Weinidog, y Gweinidog dros Dreftadaeth a finnau gynrychiolwyr a llysgenhadon amrywiol Lywodraethau yn ystod yr wythnos. Gwnaethom hefyd gwrdd ag uwch reolwyr sawl cwmni amlwladol, a fynegodd ddi-ddordeb mewn dod i Gymru. Maddeuwch imi, ni allaf enwi'r cwmnïau hynny yn awr, ond cafwyd rhai cysylltiadau hynod o addawol rydym am eu dilyn. Methiant mawr y Gwyddelod ar ôl cynnal y Cwpan Ryder yn y K Club oedd na wnaethant ddilyn hyn ymhellach. Un pwynt cyffredin a gyflëwyd inni gan sawl un a oedd wedi bod yn y K Club oedd eu bod wedi gwneud llawer o gysylltiadau, ond nad oedd dim wedi digwydd wedyn. Ni allwn fforddio adael i hynny ddigwydd yng Nghymru; rhaid inni ddilyn y cysylltiadau sydd gennym.

I bob pwrpas, roedd y Cwpan Ryder yn ymgyrch farchnata anferth. Ni allai fod wedi bod yn well. Mae llawer mwy o bobl bellach yn ymwybodol o bresenoldeb Cymru, ac mae llawer mwy o bobl yn ymwybodol o'r naw Gymreig unigryw, sy'n bwysig. Y bwriad yw bod y cyfarfod a gynhaliats y bore yma, a gaiff ei gynnull eto yn ystod pythefnos gyntaf mis Rhagfyr, yw gweld beth sydd wedi digwydd gyda'r cysylltiadau hynny, oherwydd ein bod yna awr yn bwrw ymlaen i ymchwilio rhai o'r awgrymiadau a wnaethpwyd i ni yr wythnos diwethaf. Yn dilyn hynny, byddwn yn edrych i weld pa fath o ymgyrch farchnata fyddai'n fwyaf effeithiol yn y dyfodol. Fodd bynnag, nid oes dwywaith amdani y byddwn yn dilyn trywydd y cysylltiadau'n frwd yn ogystal â'r manteision a nodwyd yr wythnos diwethaf yn y Cwpan Ryder, ac ni fyddwn yn colli'r cyfle rhagorol hwn.

Mohammad Asghar: Diolch yn fawr am eich datganiad, Brif Weinidog. Casnewydd yw un o'r dinasoedd ieuengaf yn Ewrop, ac fel y dywedais ddoe, roedd yn wych i gynnal y trydydd digwyddiad chwaraeon mwyaf ar y

the world. The Celtic Manor did a wonderful job of hosting the competition, and Sir Terry Matthews and his team—his management team, his hotel staff, and so on—not only deserve to be praised, but deserve to be commended and applauded in the Chamber. I am sure that you will all join me in doing so.

I am pleased, First Minister, that you joined me yesterday in praising the hard work of Gwent Police and South Wales Police, as well as highlighting the efforts of Newport City Council, to achieve this magnificent event. They played a leading role in ensuring a real sense of occasion across the city, and worked hard on so many logistical arrangements, which can too readily go unappreciated. Wales is an outstanding venue to host such sporting events, and grasping this opportunity to promote our wonderful country to the world is important for our economy and tourism.

You have predicted that hosting the tournament will be worth £70 million for Wales. What predictions are your Government making as to how hosting the Ryder Cup will benefit our tourist trade in the future? Also, in 2009, your predecessor Rhodri Morgan gave a speech in which he said it is often a

‘struggle to get the Americans to understand what Wales is and where Wales is’.

Are you confident that hosting the Ryder Cup has changed that? What are your Government’s next steps to keep promoting Wales and our collection of wonderful attractions to Americans?

First Minister, in evidence given to the Communities and Culture Committee, the sports council highlighted how hosting events such as the Ryder Cup does not necessarily increase participation in sport. What impact do you expect the tournament to have on participation levels across Wales? What steps is your Government taking on this issue?

Yesterday, First Minister, you highlighted

teledu yn y byd. Gwnaeth y Celtic Manor waith aruthrol o gynnal y gystadleuaeth, ac mae Syr Terry Matthews a’i dîm—ei dîm rheoli, ei staff y gwesty, ac ati—nid yn unig yn haeddu cael eu canmol, ond yn haeddu cael eu clodfori a’u cymeradwyo yn y Siambr. Rwy’n siŵr y bydd pob un ohonoch yn ymuno â mi i wneud hynny.

Rwyf yn falch, Brif Weinidog, eich bod wedi ymuno â fi ddoe i ganmol gwaith caled Heddlu Gwent a Heddlu De Cymru, yn ogystal â thynnu sylw at ymdrechion Cyngor Dinas Casnewydd, i gyflawni’r digwyddiad rhagorol hwn. Gwnaethant chwarae rôl bwysig o ran sicrhau gwir ymdeimlad o ddigwyddiad ledled y ddinas, a gweithio’n galed ar gymaint o drefniadau logistaidd, sy’n bethau nad ydynt bob amser yn cael eu gwerthfawrogi. Mae Cymru’n lleoliad rhagorol i gynnal digwyddiadau chwaraeon, ac mae manteisio ar y cyfle hwn i hybu ein gwlad aruthrol i’r byd yn bwysig i’n heconomi a’n twristiaeth.

Rydych wedi amcangyfrif y bydd cynnal y twrnament yn werth £70 miliwn i Gymru. Pa ragdybiaethau y mae eich Llywodraeth yn eu gwneud ynghylch sut y bydd ein masnach twristiaeth yn elwa o gynnal y Cwpan Ryder yn y dyfodol? Hefyd, yn 2009, gwnaeth eich rhagflaenydd Rhodri Morgan araith lle dywedodd ei bod yn aml

yn anodd cael Americanwyr i ddeall beth yw Cymru a lle mae Cymru.

A ydych yn hyderus bod cynnal y Cwpan Ryder wedi newid hynny? Beth fydd camau nesaf eich Llywodraeth er mwyn cadw i hyrwyddo Cymru a’n casgliad o atyniadau aruthrol i Americanwyr?

Brif Weinidog, mewn tystiolaeth a roddwyd i’r Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant, tynnodd y cyngor chwaraeon sylw at y ffaith nad yw cynnal digwyddiadau fel y Cwpan Ryder o angenrheidrwydd yn cynyddu cyfranogaeth mewn chwaraeon. Pa effaith ydych chi’n disgwyl y bydd y twrnament yn ei chael ar lefelau cyfranogaeth ledled Cymru? Pa gamau y mae eich Llywodraeth yn eu cymryd ar y mater hwn?

Ddoe, Brif Weinidog, gwnaethoch dynnu

your ambition to see major events such as the Champions League final, more Ashes tests, the Rugby League World Cup, and another Rugby World Cup come to Wales. I also note that your Government's major events strategy aims to bring future major events to Wales. I appreciate that. I know that Government officials made important contacts during the tournament, and you said yesterday that a meeting has been called to share intelligence gathered during the Ryder Cup. First Minister, will you keep Members closely informed of developments on this issue in promoting Wales and its beautiful countryside to the world?

The First Minister: We hope to get an economic benefit of at least £70 million. We hope that that is a conservative estimate, and the signs are good, particularly from what we have been hearing around Wales.

As for our profile in the US, it has never been higher—there is no question about that. I had a most productive meeting with the US ambassador, and he is keen to host events in Wales, particularly around 4 July, and to have a real presence for the US Government in Wales. That is something that we are going to pursue strongly.

With regard to the major events strategy, the Champions League final is the next major project. We understand that the criteria may have changed—we hope for the better—in terms of whether the Millennium Stadium can host the final. It does show that we can host these events, however, and it shows that holding them brings major economic benefits.

You mentioned participation. Some 60 events were held as part of the summer of golf. Forty more golf facilities are now available across Wales, and there are five regional centres of excellence. Remember that this is with regard to selling a game that, for much of the 1970s and 1980s, was almost impossible to access. When I was growing up

sylw at eich uchelgais i weld digwyddiadau mawr fel rownd derfynol Cynghrair y Pencampwyr, rhagor o brofion y Llundw, Cwpan y Byd Rygbi'r Gynghrair, a Chwpan Rygbi'r Byd arall yn dod i Gymru. Nodaf hefyd fod strategaeth digwyddiadau mawr eich Llywodraeth yn ceisio denu digwyddiadau mawr i Gymru yn y dyfodol. Gwn fod swyddogion y Llywodraeth wedi gwneud cysylltiadau pwysig yn ystod y twrnament, a dywedoch ddoe fod cyfarfod wedi'i gynnull i rannu'r wybodaeth a gasglwyd yn ystod y Cwpan Ryder. Brif Weinidog, a wnewch roi'r wybodaeth ddiweddaraf i Aelodau am y datblygiadau ar y mater hwn wrth hybu Cymru a'i chefn gwlad brydferth i'r byd?

Y Prif Weinidog: Gobeithiwn gael o leiaf £70 miliwn o fudd economaidd. Gobeithiwn fod hwn yn amcangyfrif ceidwadol, ac mae'r arwyddion yn dda, yn enwedig o'r hyn rydym wedi'i glywed o amgylch Cymru.

O ran ein proffil yn yr Unol Daleithiau, nid yw wedi bod mor uchel erioed—nid oes dwywaith am hynny. Cefais gyfarfod cynhyrchiol iawn gyda llysgennad yr Unol Daleithiau, ac mae'n awyddus i gynnal digwyddiadau yng Nghymru, yn enwedig o amgylch 4 Gorffennaf, a chael presenoldeb gwirioneddol gan Lywodraeth yr Unol Daleithiau yng Nghymru. Mae hynny'n rhywbeth rydym am ddilyn ei drywydd yn frwd.

O ran y strategaeth digwyddiadau mawr, y prosiect mawr nesaf yw rownd derfynol Cynghrair y Pencampwyr. Rydym yn deall fod y meini prawf o bosibl wedi newid—er gwell gobeithio—o ran a all Stadiwm y Mileniwm gynnal y rownd derfynol. Fodd bynnag, mae'n dangos ein bod yn gallu cynnal y digwyddiadau hyn, ac mae'n dangos bod eu cynnal yn esgor ar fuddion economaidd sylweddol.

Gwnaethoch sôn am gyfranogaeth. Cynhaliwyd tua 60 digwyddiad fel rhan o'r haf o golf. Bellach mae deugain yn rhagor o gyfleusterau golf ar gael ledled Cymru, ac mae pum canolfan rhagoriaeth. Cofiwch fod hyn yn ymwneud â gwerthu gêm a oedd, dros y rhan fwyaf o'r 1970au a 1980au, bron yn amhosib cael mynediad ati. Pan oeddwn yn

in Bridgend in the 1970s and 1980s, there were no public courses. In order to play, you had to be a member of a club, and to be a member of a club, you had to wait for someone to die, because there were far too many potential members compared to the number of spaces available at the clubs. The number of facilities has now increased greatly, there are public courses, there is better coaching, and there are more golf clubs. Building on the legacy of those 40 additional golf facilities across Wales that I have already mentioned, golf is truly a sport with mass participation in Wales.

Nick Bourne: I take this opportunity to pay tribute to all concerned in what was a massive success for Wales. I pay tribute in particular to Sir Terry Matthews, whose drive and energy made it all possible. I thank all staff, and the Assembly for its involvement and, as you rightly say, the staff of many institutions, not least the Celtic Manor.

What is important—and I think that the First Minister has highlighted this—is the legacy benefit that we will now derive from such a successful event. This follows on from other successful events in the past, though not as big, including the cup final, the Rugby World Cup, test matches, and so on. It is really on that that I want to press the First Minister for a little more information on what is intended, because it is important in terms of promotional DVDs and so on to get the message out to the rest of the world, which will have seen this event on television. I have to say that I did not see the negative London-based press on this. All the press that I saw was pretty positive, so if there was some negative stuff, it passed me by, and the weather is the weather. I think that we countered that well in achieving what we did in the recovery from that. Therefore, it was a fantastic success, but what is now important is the legacy. If the First Minister does have more information, perhaps he could share that now. If not, regular updates would be welcome so that we can ensure that we cash in on business and tourism, and not just golf tourism, by the way.

tyfu i fyny ym Mhen-y-bont ar Ogwr yn y 1970au a 1980au, nid oedd dim cyrsiau cyhoeddus. Er mwyn chwarae, roedd rhaid i chi fod yn aelod o glwb, ac i fod yn aelod o glwb, roedd rhaid i chi ddisgwyl i rywun farw, oherwydd bod llawer gormod o ddarpar aelodau o'i gymharu â nifer y lleoedd a oedd ar gael yn y clybiau. Bellach, mae nifer y cyfleusterau wedi cynyddu'n sylweddol, ceir cyrsiau cyhoeddus, ceir gwell hyfforddiant, ac mae mwy o glybiau golff. Gan adeiladu ar waddol y 40 cyfleuster golff ychwanegol ledled Cymru rwyf eisoes wedi'i grybwyll, mae golff yn wir yn gamp gyda chyfranogaeth sylweddol.

Nick Bourne: Manteisiaf ar y cyfle hwn i roi teyrnged i bawb a fy ynghlwm yn y llwyddiant digamsyniol i Gymru. Rhoddaf deyrnged yn arbennig i Syr Terry Matthews. Ei ymdrech a'i egni a wireddodd hyn oll. Diolchaf i'r holl staff, ac i'r Cynulliad am ei gyfraniad ac, fel y dywedasoeh, staff y sefydliadau lu, a'r Celtic Manor yn bennaf.

Yr hyn sy'n bwysig—a chredaf fod y Prif Weinidog wedi tynnu sylw at hyn—yw'r budd gwaddol a fydd yn awr yn deillio inni o ddigwyddiad mor llwyddiannus. Mae hyn yn dilyn digwyddiadau llwyddiannus eraill yn y gorffennol, er nad ydynt mor fawr, gan gynnwys rownd derfynol y cwpan, Cwpan Rygbi'r Byd, gemau prawf ac ati. Ac ar y pwynt hwnnw yr hoffwn gael ychydig yn rhagor o wybodaeth gan y Prif Weinidog am yr hyn sydd mewn golwg, oherwydd mae'n bwysig o safbwynt DVD's hyrwyddo ac yn y blaen i gyfleu'r neges i weddill y byd, ar ôl iddynt weld y digwyddiad hwn ar y teledu. Rhaid imi ddweud na wnes weld y sylw negyddol amdano yn y wasg Llundain-ganolog. Roedd yr holl sylw a welais yn eithaf cadarnhaol, felly os oedd rhywfaint o sylw negyddol, ni wnes i ei weld, ac ni allwn wneud dim byd am y tywydd. Credaf ein bod wedi ymateb i hynny'n dda yn y ffodd y gwnaethom adfer y sefyllfa. Felly, roedd yn llwyddiant anhygoel, ond yr hyn sy'n bwysig yn awr yw'r gwaddol. Os oes gan y Prif Weinidog ragor o wybodaeth, efallai y gallai rannu hynny yn awr. Os na, byddem yn croesawu diweddariadau rheolaidd fel y gallwn sicrhau ein bod yn elwa ar fusnes a thwristiaeth, ac ni twristiaeth golff yn unig, gyda llaw.

3.40 p.m.

The First Minister: As I said, there was a meeting this morning to share the intelligence that had been gathered at the Ryder Cup. A number of leads are being pursued, and responsibility for pursuing them has been allocated. There will be follow-up meeting among others. The first one will be held during the first two weeks of December. I am aware of a number of large companies that are showing serious interest in Wales. As I said earlier, forgive me if I do not name them at this stage; there is still work to be done in ensuring that we can look to get them to invest in Wales in the future. The great advantage of it was that we had all of these people in one place in Wales. The amount of work that was done at the Ryder Cup would have taken months, if not years, to do, if it had been done in other ways, such as visiting and meeting people around the world. However, I accept that eyes will now turn to what the legacy of the Ryder Cup is for Wales, particularly the economic legacy. I am very aware of that, and I am optimistic that we will see a significant legacy and positive announcements over the course of the next few months.

Y Prif Weinidog: Fel y dywedais, roedd yna gyfarfod y bore yma i rannu'r wybodaeth sydd wedi'i chasglu yn y Cwpan Ryder. Rydym ar drywydd sawl cyswllt, ac rydym wedi dyrannu cyfrifoldeb dros wneud hyn. Cynhelir cyfarfod dilynol ymysg rhai eraill. Cynhelir yr un cyntaf yn ystod pythefnos gyntaf mis Rhagfyr. Rwyf yn ymwybodol bod nifer o gwmnïau mawr yn dangos diddordeb gwirioneddol yng Nghymru. Fel y dywedais yn gynharach, maddeuwch i mi am beidio â'u henwi ar hyn o bryd; mae gwaith i'w wneud o hyd i sicrhau y gallwn eu cael i fuddsoddi yng Nghymru yn y dyfodol. Y fantais fawr oedd bod yr holl bobl hyn i gyd yn yr un lle yng Nghymru. Byddai'r gwaith a wnaethpwyd yn y Cwpan Ryder wedi cymryd misoedd, os nad blynyddoedd, i'w wneud mewn rhyw ffordd arall, er enghraifft drwy fynd i gwrdd â phobl ym mhedwar ban byd. Fodd bynnag, derbyniaf y bydd pobl yn awr yn edrych ar waddol y Cwpan Ryder i Gymru, yn enwedig y gwaddol economaidd. Rwyf yn ymwybodol iawn o hynny, ac rwyf yn optimistaidd y gwelwn waddol sylweddol a chyhoeddiadau cadarnhaol dros y misoedd nesaf.

Y Llywydd: Diolch yn fawr i'r Prif Weinidog am ei ddatganiad.

The Presiding Officer: I thank the First Minister for his statement.

Ymchwiliad yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig i'r Diwydiannau Gwin, Cwrw, Seidr a Gwirodydd
The Rural Development Sub-committee's Inquiry into the Wine, Beer, Cider and Spirits Industries

Cynnig NDM4551 Rhodri Glyn Thomas

Motion NDM4551 Rhodri Glyn Thomas

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn nodi:

The National Assembly for Wales notes:

Adroddiad yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig ar y Diwydiannau Gwin, Cwrw, Seidr a Gwirodydd a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 8 Gorffennaf 2010.

The Report of the Rural Development Sub-committee on Wine, Beer, Cider and Spirit Industries laid in the Table Office on 8 July 2010.

Rhodri Glyn Thomas: Cynigiau y cynnig.

Rhodri Glyn Thomas: I move the motion.

Hoffwn ddiolch yn gyntaf i'r Llywydd am ei gydweithrediad â'r adroddiad hwn. Yr wyf yn falch iawn o gyflwyno'r adroddiad hwn ar ran yr is-bwyllgor. Hoffwn ddiolch yn fawr i

First, I would like to thank the Presiding Officer for his co-operation on this report. I am delighted to present this report on behalf of the sub-committee. I wish to thank

bawb a gyfrannodd at waith yr is-bwyllgor, gan gynnwys aelodau'r is-bwyllgor. Dylwn gyfeirio at Mike German, a chwaraeodd ran bwysig yn nhrefodaethau'r is-bwyllgor hwn, a hefyd at ddau gyn-aelod o'r is-bwyllgor, sef Mick Bates ac Alun Davies, oedd yn awyddus i'r is-bwyllgor ymgymryd â'r pwnc hwn, er na chawsant gyfle i gyfrannu at y trafodaethau. Hoffwn gyfeirio'n benodol hefyd at Brynle Williams. Fel arfer, cyfrannodd Brynle at waith yr is-bwyllgor, a dymunwn wellhad buan iddo. Deallwn ei fod yn gwella, ac yr wyf yn sicr bod pawb o bob plaid—nid yn unig yr Aelodau etholedig, ond pawb sy'n rhan o'r sefydliad hwn—yn edrych ymlaen yn fawr iawn i gael Brynle yn ôl yn y Cynulliad. Mae Brynle yn bersonoliaeth sy'n cael ei werthfawrogi gan bawb yn y lle hwn.

Hoffwn ddiolch hefyd i ysgrifenyddiaeth yr is-bwyllgor—y clerch, y dirprwy glerc ac aelodau o wasanaeth ymchwil yr Aelodau, a roddodd wybodaeth hollbwysig i aelodau'r is-bwyllgor, er mwyn ein galluogi i ymgymryd â'r adroddiad hollbwysig hwn. Hoffwn bwysleisio'r pwynt hwn. Mae'n hawdd i bobl fod yn wamal ynghylch adroddiad am y diwydiant arbennig hwn. Serch hynny, mae hwn yn ddiwydiant pwysig. Yr oedd yr holl dystion a ymddangosodd gerbron yr is-bwyllgor yn gwerthfawrogi'r ffaith fod yr is-bwyllgor yn ystyried y diwydiant hwn yn un sydd o bwys yng Nghymru, a bod yr is-bwyllgor hefyd yn cydnabod y potensial enfawr sy'n bodoli o fewn y diwydiant hwn i Gymru.

Gadewch imi bwysleisio ar y cychwyn ein bod yn sôn am gynnyrch o'r ansawdd uchaf posibl—nid y cynnyrch rhad neu'r cynnyrch sy'n creu problemau yn ein cymdeithas. Byddai rhai pobl yn dweud ei fod yn ddrud, ond byddwn yn dweud ei fod o'r ansawdd uchaf posibl ac yn arddangos Cymru ar ei gorau i weddill y byd.

Daeth 10 o dystion gwahanol i roi tystiolaeth lafar i'r is-bwyllgor, a chyfrannodd 12 o gyrff ac unigolion dystiolaeth ysgrifenedig. Ni fyddai'r ymchwiliad hwn wedi bod yn bosibl heb gyfraniad cyrff fel CAMRA, Cymdeithas Annibynnol Bragwyr Cymru, Cymdeithas

everyone who contributed to the sub-committee's work, including its members. I should mention Mike German, who played an important part in this sub-committee's discussions, and also two other former members of the sub-committee, Mick Bates and Alun Davies, who were keen for the sub-committee to undertake this inquiry, although they did not have an opportunity to partake of the discussions. I would also like to specifically mention Brynle Williams. As usual, Brynle contributed to the sub-committee's work, and we wish him a speedy recovery. We understand that his health is improving, and I am sure that everyone from every party—not only elected Members, but everyone who is a part of this establishment—is greatly looking forward to having Brynle back at the Assembly. Brynle is a personality who is appreciated by everyone in this place.

I would also like to thank the sub-committee's secretariat—the clerk, the deputy clerk and the staff from the Members' research service, who provided essential information to the members of the sub-committee to enable us to undertake this important report. I wish to emphasise that point. It is easy for people to be flippant about a report on this specific industry. However, this is an important industry. All the witnesses who appeared before the sub-committee appreciated the fact that the sub-committee considered this industry to be one of importance in Wales, and that the sub-committee also acknowledged the enormous potential of this industry in Wales.

Let me emphasise from the outset that we are talking about products of the very highest quality—not cheap products or the products that cause problems in our communities. Some people would say that it is expensive, but I would say that it is of the highest possible quality and it showcases Wales at its best to the rest of the world.

Ten witnesses gave oral evidence to the sub-committee, while 12 individuals and organisations submitted written evidence. The inquiry would not have been possible without the contribution of bodies such as CAMRA, the Association of Welsh

Gwinllannoedd y DU a Chymdeithas Perai a Seidr Cymru. Hoffwn ddiolch hefyd i Richard Norris o winllan Glyndŵr, ger y Bont-faen, a Nick Otley a'i gwmi yng Nghilfynydd, am groesawu aelodau'r is-bwyllgor ar ymweliad i'w busnesau. Cyfrannodd yr Athro Brian Morgan o Athrofa Prifysgol Cymru, Caerdydd, sy'n arbenigwr yn y maes, ei arbenigedd hefyd ar ddechrau ac ar ddiwedd yr ymchwiliad. Yn olaf, hoffwn ddiolch i Jeff Cuthbert a Nick Bourne, cyd-gadeiryddion y grŵp trawsbleidiol yn y maes hwn, am eu cyfraniadau ac i aelodau'r grŵp hwnnw am eu cyfraniadau creadigol iawn i'r adroddiad hwn. Cawsom drafodaeth yr wythnos diwethaf yn y grŵp trawsbleidiol ar yr adroddiad hwn. Yr oedd yn amlwg o'r cychwyn cyntaf fod y rhai a oedd yn cyfrannu yn frwdfrydig iawn. Yr oeddent yn teimlo bod yr adroddiad yn un o bwys ac yr wyf yn credu bod yr adroddiad wedi ei dderbyn yn gyffredinol yng Nghymru. Mae'r adroddiad yn cynnig ffordd ymlaen ar gyfer y diwydiant hwn ac er mwyn sicrhau bod ei botensial yn cael ei wireddu yng Nghymru.

Weinidog, nid oedd yr un math o ymateb i'ch ymateb chi i'r adroddiad. Yr oedd siom gyffredinol o gyfeiriad y diwydiant a phawb a gyfrannodd i'r adroddiad hwn fod eich ymateb yn un negyddol. Yr oeddem yn credu ein bod yn cyfrannu'n greadigol ac yn adeiladol ac yn cynnig ffordd ymlaen. Nid wyf yn credu ein bod wedi gofyn am unrhyw beth oedd y tu hwnt i gyrraedd y Llywodraeth i'w gyflawni. Yn anffodus, mae'r ymateb, ar y cyfan, wedi bod yn negyddol iawn.

Trof yn awr at yr argymhellion. O ran argymhellion 1, 3 a 16, yr ydym yn siomedig iawn gydag ymateb y Gweinidog i'r argymhellion hyn, gan mai'r cwbl yr oedd yr is-bwyllgor am ei weld yn digwydd oedd bod y diwydiant yng Nghymru yn gallu manteisio ar brofiad mewn rhannau eraill o'r byd. Er enghraifft, nid bwriad yr is-bwyllgor oedd awgrymu fod sefyllfa Cymru yn union fel un Seland Newydd, ond fod yna gyffelybiaethau y gellid dysgu oddi wrthynt. Derbyniodd yr is-bwyllgor lu o dystiolaeth fod diffyg arbenigedd o fewn y Llywodraeth am y diwydiant hwn. Er enghraifft, o ran argymhelliad 1, efallai yn wir fod cyngor ar

Independent Brewers, the UK Vineyards Association and the Welsh Perry and Cider Society. I would also like to thank Richard Norris from Glyndwr vineyard near Cowbridge and Nick Otley and his company in Cilfynydd for welcoming sub-committee members on a visit to their businesses. Professor Brian Morgan from the University of Wales Institute, Cardiff, a specialist in the field, also contributed his expertise at the beginning and end of the inquiry. Finally, I would like to thank Jeff Cuthbert and Nick Bourne, co-chairs of the cross-party group in this field for their contributions and the members of that group for their very creative contributions to this report. We had a discussion on this report in the cross-party group last week. It was obvious from the outset that there was great enthusiasm on the part of the contributors. They felt that the report was of great importance and I think that there has been general acceptance of the report in Wales. It offers a way forward for this industry and a way of ensuring that its potential is fulfilled in Wales.

Minister, there was not the same sort of response to your response to the report. There was a general disappointment on the part of the industry and everyone who contributed to the report that your response was negative. We thought that we were contributing creatively and constructively and offering a way forward. I do not think that we asked for anything that was beyond the capacity of the Government to achieve. Unfortunately, on the whole, the response has been very negative.

I will now refer specifically to the recommendations. We are very disappointed with the Minister's response to recommendations 1, 3 and 16, because all we wanted to see as a sub-committee was that the industry in Wales could capitalise on the experiences of others worldwide. For example, the sub-committee did not intend to suggest that the situation in Wales is exactly the same as that in New Zealand, but that there are similarities that we could learn from. The sub-committee received a great deal of information that there is a lack of expertise within the Government on this industry. For example, on recommendation 1,

gael, ond nid yw'r arbenigedd o anghenraid ar gael i roi'r cyngor arbenigol sydd ei angen ar y diwydiant. O ran argymhelliad 5 a 6 ar 'cwrw clwm' a mynediad i'r farchnad, yn ôl tystiolaeth Cymdeithas Annibynnol Bragwyr Cymru, mae'r ymateb i'r argymhellion hyn yn

'clearly shows the lack of knowledge and understanding by the author of this response.'

Nid wyf yn cyfeirio'n bersonol atoch chi, Weinidog—yr wyf yn siŵr mai un o'ch swyddogion sydd dan y lach yn y fan honno. Fodd bynnag, dyna oedd ymateb yr arbenigwyr i'ch ymateb chi. O ran argymhelliad 7 ar weithredu polisi cynllunio, eto, nodir bod awdur yr ymateb wedi camdeall yr argymhelliad yn llwyr. Y broblem yw bod rheoliadau cynllunio yn cael eu gweithredu yn wahanol mewn gwahanol rannau o Gymru. Mewn sefyllfa o'r fath, cyfrifoldeb Llywodraeth y Cynulliad yw cyhoeddi canllawiau ar sut y dylid dehongli'r rheoliadau cynllunio. Yr wyf yn credu y dylech ailedrych ar yr ymateb mewn egwyddor. O ran argymhelliad 8 ar y pwerau cynllunio i amddiffyn tafarndai, eto, anwybodaeth yw'r broblem yn ôl y wybodaeth arbenigol a dderbyniasom ni. Dywedwyd wrthym fod y Gweinidog yn anghywir i ddweud nad yw'n bosibl defnyddio'r drefn gynllunio i amddiffyn math penodol o fusnes.

Mae argymhellion 13, 14, 15 a 18 ar strategaeth farchnata, hyrwyddo a chydweithio. Eto, yn ôl y tystion, mae'n siom fawr fod y Llywodraeth wedi gwrthod yr argymhelliad am strategaeth benodol ar gyfer hyrwyddo a marchnata'r sectorau gwin, cwrw a seidr. Gadawaf i aelodau eraill yr is-bwyllgor ymhelaethu ar hynny. Yr wyf yn siŵr y bydd Jeff Cuthbert, Nick Bourne ac eraill yn ymhelaethu. Yr wyf yn gwybod fod gan David Melding gryn ddiddordeb yn y maes hwn ac yr wyf yn siŵr y bydd ef ac Eleanor Burnham—rhaid i mi enwi pawb—am gyfrannu.

Y Llywydd: Os cânt eu galw.

Rhodri Glyn Thomas: Yn wir. Mae'n bosibl

it may be true that there is advice available, but the expertise is not necessarily there to provide the expert advice that the industry needs. On recommendations 5 and 6 on the beer tie and access to the market, according to the evidence from the Association of Welsh Independent Brewers, the response to the recommendations,

'clearly shows the lack of knowledge and understanding by the author of this response.'

I am not referring specifically to you, Minister—I am sure that it was one of your officials who is the subject of that criticism. However, that was the expert response to your response. Recommendation 7 concerned the implementation of planning policy. Again, it is noted that the author of the response has misunderstood the recommendation completely. The problem is that planning regulations are applied differently in different parts of Wales. In such a situation, it is the Assembly Government's responsibility to publish guidelines on how planning regulations should be interpreted. I think that you should look again at that response in principle. On recommendation 8 concerning planning powers to protect pubs, again, ignorance is the problem according to the expert advice that we received. We were told that the Minister is wrong to say that it is not possible to use the planning system to protect specific types of businesses in this situation.

Recommendations 13, 14, 15 and 18 concern a strategy for marketing and promotion and collaborative working. Again, the witnesses are disappointed that the Government has rejected the recommendation for a specific strategy for the marketing and promotion of the wine, beer and cider industries. I will leave it to other members of the sub-committee to expand on that. I am sure that Jeff Cuthbert, Nick Bourne and others will want to respond. I know that David Melding has a great deal of interest in this field and I am sure that he and Eleanor Burnham—I must name everyone—will want to respond.

The Presiding Officer: If they are called to speak.

Rhodri Glyn Thomas: For certain. It is

pe na bai e'n eistedd yn y sedd arbennig honno y byddai'r Llywydd ei hun am gyfrannu at y drafodaeth hon gan fy mod yn gwybod fod ganddo gryn ddiddordeb yn y maes.

Mae hwn yn adroddiad o bwys ac yr wyf yn erfyn ar y Gweinidog i ailystyried ei hymateb. Yr wyf yn hyderus y bydd hi, yn ei ymateb llafar, yn llawer iawn mwy cadarnhaol oherwydd yr wyf yn credu bod hwn yn gyfle gwych iawn.

3.50 p.m.

Yr wyf yn ddiolchgar i Joyce Watson am gytuno i ymateb i'r ddadl hon. Rhaid i mi wneud fy nyletswydd fel aelod o Bwyllgor Rhanbarthau'r Undeb Ewropeaidd y prynhawn yma. Yn anffodus, rhaid i mi fynd i Falta i wneud hynny. Wrth reswm, byddai'n llawer iawn gwell gennyf fod yng Nghymru. Yr wyf yn ddiolchgar iawn i Joyce am ei pharodrwydd i ymateb i'r ddadl hon ar ran yr is-bwyllgor.

Y Llywydd: Diolch yn fawr i Gadeirydd yr is-bwyllgor.

I am prompted to invite David Melding to begin the discussion.

David Melding: I will begin by saying that I share Rhodri Glyn's disappointment with the Assembly Government's response, which lacks a certain ambition. It looks like it has had a good going-over by the Temperance Society. That is a fine organisation, but I do not think that it should have much influence on how we market drink and the wonders of the moderate consumption of alcohol and fine products.

As regards marketing, I feel that Wales needs greater ambition. It is important for us to realise the scale of the potential before us. This also extends to the food industry, where, in fairness, there has been much more progress and higher expectations. However, we need to bring these to the drinks industry. A plan for economic development in this area is long overdue. It is not just about marketing: basic facilities and business advice are not provided to encourage people to set up in this sphere. We do not have a

possible that if he were not sitting in that especial seat, the Presiding Officer himself would want to contribute to this discussion because I know that he has a great deal of interest in this matter.

This is a very important report and I beseech the Minister to reconsider her response. I am confident that, in her oral response today, she will be much more positive because I think that this offers a wonderful opportunity.

I am grateful to Joyce Watson for agreeing to respond to this debate. I must attend to my duties as a member of the European Union's Committee of the Regions this afternoon. Unfortunately, I must go to Malta to do so. Naturally, I would much prefer to be in Wales. I am very grateful to Joyce for agreeing to respond to this debate on behalf of the sub-committee.

The Presiding Officer: Thank you very much to the Chair of the sub-committee.

Rwyf yn cael fy nghyfarwyddo i wahodd David Melding i ddechrau'r drafodaeth.

David Melding: Dechreuaf drwy ddweud fy mod yn rhannu siom Rhodri Glyn o ran ymateb Llywodraeth y Cynulliad, sy'n brin o uchelgais benodol. Mae'n edrych fel petai wedi cael ei olygu'n llym gan y Gymdeithas Ddirwestol. Mae hwnnw'n sefydliad clodwiw, ond ni chredaf y dylai gael llawer o ddylanwad ar sut yr ydym yn marchnata diodydd ac yn mwynhau yfed alcohol a chynnyrch o safon yn gymedrol.

O ran marchnata, credaf fod angen i Gymru gael rhagor o uchelgais. Mae'n bwysig inni wireddu maint y potensial sydd gennym. Mae hynny'r un mor wir am y diwydiant bwyd, lle gwelwyd, i fod yn deg, llawer mwy o gynnydd a disgwyliadau uwch. Fodd bynnag, mae angen inni wneud hyn gyda'r diwydiant diodydd. Mae'n hen bryd cael cynllun ar gyfer datblygiad economaidd yn y maes hwn. Nid yw'n fater o farchnata'n unig: nid yw'r cyfleusterau sylfaenol na'r cyngor busnes yn cael eu darparu i annog pobl i sefydlu yn y

Welsh winery, for instance. I know that I have made that point several times, and the Minister is now smiling back at me. It prevents us from saying that we have estate-bottled Welsh wine. Moreover, while many are taking advantage of the potential of microbrewing, more could be done to encourage small and medium-sized enterprises to look at this particular area.

The report has great ambition, and some of the witnesses went even further than I would have done at my first attempt, and quoted the example of New Zealand, which in 40 years went from where Wales is now to being one of the greatest wine-exporting countries in the world. There are similarities with regard to climate, but there are also differences that have to be taken into account in explaining New Zealand's success. The white wine that is produced in New Zealand is now one of the best being produced anywhere in the world.

It is right for us to focus on other products: beer is enjoying a wonderful renaissance as people realise that real ale is a fantastic product that is full of individuality. Tourists going to different cities, different parts of the country and different parts of the world realise that each local area can, at its best, be seen in its beer, if it is fortunate enough either to have a brewery like Brains that was never taken over by the multinationals, or a seamless renaissance, with people going back to basic—eighteenth century basics, practically—and having a go and establishing local breweries. It is wonderful that that is happening.

To conclude, I went to the Penderyn distillery recently and it is now producing some of the world's best whisky. Some of its products are in the top 100 of world whiskies, and I think that some have made the top 10, if I am not being overindulgent in my praise. I have tasted one or two and the last one that I tasted was a wonderful smoky whisky that had more delicacy and flavour than a great Scottish whisky, like Laphroaig. It was perhaps a bit more subtle than that wonderful malt. It is fantastic that, within 20 years,

maes hwn. Nid oes gennym windy yng Nghymru, er enghraifft. Rwyf yn gwybod fy mod wedi gwneud y pwynt hwnnw droeon, ac mae'r Gweinidog yn gwenu'n ôl arnaf yn awr. Mae'n ein hatal rhag gallu dweud bod gennym win o Gymru sy'n cael ei gynhyrchu a'i botelu yma. At hynny, er bod llawer yn manteisio ar botensial microfragu, gellir gwneud mwy i annog busnesau bach a chanolig i edrych ar y maes penodol hwn.

Mae'r adroddiad yn uchelgeisiol iawn, ac fe aeth rhai o'r tystion hyd yn oed ymhellach nag y byddwn i wedi'i wneud ar fy nghynnig cyntaf, drwy gyfeirio at enghraifft Seland Newydd, sydd mewn 40 mlynedd wedi datblygu o'r sefyllfa yr ydym ni yng Nghymru ynddi ar hyn o bryd i fod yn un o'r gwledydd gorau yn y byd o ran allforio gwin. Mae'r hinsawdd yn debyg, ond ceir hefyd wahanïaethau sy'n rhaid eu hystyried wrth egluro llwyddiant Seland Newydd. Mae'r gwin gwyn a gynhyrchir yn Seland Newydd erbyn hyn yn un o'r goreuon a gynhyrchir yn unrhyw le yn y byd.

Mae'n briodol inni ganolbwyntio ar gynhyrchion eraill: mae cwrw'n mwynhau diwygiad arbennig wrth i bobl sylweddoli bod cwrw iawn yn gynnyrch bendigedig a hollol unigryw. Mae twristiaid sy'n mynd i wahanol ddinasoedd, i wahanol rannau o'r wlad ac i wahanol rannau o'r byd yn sylweddoli y gellir gweld pob ardal leol, ar ei gorau, yn ei chwrrw, hynny yw os yw'n ddigon lwcus i gael bragdy fel Brains na chafodd ei lyncu gan y cwmnïau amlwladol, neu lle profwyd diwygiad di-dor lle mae pobl yn mynd yn ôl i'r ffordd syml o fyw—i ffyrdd syml o fyw y deunawfed ganrif, yn wir—ac yn rhoi cynnig ar sefydlu bragdai lleol. Mae'n fendigedig bod hynny'n digwydd.

I gloi, yn ddiweddar ymwelais â distyllfa Penderyn sydd yn awr yn cynhyrchu rhai o'r wisgis gorau yn y byd. Mae rhai o'i gynhyrchion ymysg y 100 wisgi gorau yn y byd, a chredaf fod rhai ohonynt wedi cyrraedd y 10 uchaf, gobeithio nad wyf yn gor-ganmol. Rwyf wedi blasu un neu ddau ac roedd yr un diwethaf a flasais yn wisgi â blas mwg bendigedig arno gyda mwy o flas a thynnerwch na wisgi Albanaid da, fel Laphroaig. Roedd hyd yn oed o bosibl yn fwy meddal na'r wisgi brag bendigedig

people can produce a world-class product. What I found to be impressive about that distillery was that it is a modern facility right in the Heads of the Valleys. It is just the sort of industry that we want to see developed there. It is a wonderful SME. The site has been developed so that it is also a first-class tourist attraction. It is not a tourist attraction tacked onto a distillery; it is a distillery with an integral tourist experience. It is wonderful.

That is the sort of vision that we want to see emulated across the drinks industry in Wales. I hope that the Minister will revisit some of the responses that she has made on behalf of the Welsh Assembly Government, and raise her vision a little. Cheers to that.

Jeff Cuthbert: Thank you for allowing me to speak in this important debate. Rhodri Glyn Thomas, who has now left us for pastures new, mentioned that I am a co-chair of the cross-party group on beer and the pub since its formation in 2008. We have attendees at our meetings from dozens of organisations across the UK, ranging from Alcohol Concern to the British Beer and Pub Association. I found the role to be interesting, enlightening and even enjoyable on some occasions. I do not drink, myself, but I know that many on the other side of the Chamber enjoy our local produce.

Despite what some may say, this is a very valuable industry, not just because it is fun, but because beer, pubs and hospitality are extremely relevant to our history, culture, economy, heritage, communities, tourism and identity. That is why I must say, Minister, that the all-party group is very disappointed with your department's response to the committee's recommendations. The rest of my speech is very much informed by the discussion that we had in that group last week. During that cross-party group meeting, all of those in attendance expressed frustration and unhappiness with the fact that you rejected 11 of the 18 recommendations in full or in part. Furthermore, you did not

hwnnw. O fewn 20 mlynedd, mae'n wych bod pobl yn gallu cynhyrchu cynnyrch o'r radd flaenaf. Roedd y ffaith bod y ddistyllfa honno, gyda'i chyfleusterau modern, wedi'i lleoli ym Mlaenau'r Cymoedd wedi creu cryn argraff arnaf. Dyna'r union fath o ddiwydiant rydym am ei weld yn datblygu yno. Mae'n fusnes bach a chanolig bendigedig. Mae'r safle wedi'i ddatblygu fel ei fod hefyd yn atyniad o'r radd flaenaf i dwristiaid. Nid yw'n ddistyllfa sydd wedi'i hehangu i gynnwys atyniad i dwristiaid; mae'r profiad twristiaidd yn rhan annatod o'r distyllfa. Mae'n wych.

Dyna'r math o weledigaeth rydym am ei efelychu ar draws y diwydiant diodydd yng Nghymru. Gobeithiaf y bydd y Gweinidog yn ail-edrych ar rai o'r ymatebion y mae wedi'u gwneud ar ran Llywodraeth Cynulliad Cymru, gan fod ychydig yn fwy uchelgeisiol. Iechyd da i hynny.

Jeff Cuthbert: Diolch ichi am y cyfle i siarad yn y ddatl bwysig hon. Soniodd Rhodri Glyn Thomas, sydd bellach wedi ein gadael am borfeydd glasach, fy mod yn gyd-gadeirydd y grŵp trawsbleidiol ar gwrw a'r dafarn ers iddo gael ei sefydlu yn 2008. Mae dwsinau o sefydliadau ledled y DU yn mynychu ein cyfarfodydd, gan amrywio o Alcohol Concern i Gymdeithas Cwrw a Thafarnau Prydain. Roedd y swyddogaeth honno'n ddiddorol, yn llawn gwybodaeth a hyd yn oed yn bleserus ar rai adegau. Nid wyf yn yfed fy hun, ond gwn fod sawl un o'r rheini ar ochr arall y Siambr yn mwynhau ein cynnyrch lleol.

Er gwaethaf amheuan rhai pobl, mae hwn yn ddiwydiant gwerthfawr iawn, nid yn unig oherwydd ei fod yn hwyliog, ond oherwydd bod cwrw, tafarnau a lletygarwch yn berthnasol iawn i'n hanes, ein diwylliant, ein heconomi, ein treftadaeth, ein cymunedau, ein twristiaeth a'n hunaniaeth. Dyna pam fod rhaid imi ddweud, Weinidog, fod y grŵp trawsbleidiol yn siomedig iawn ag ymateb eich adran i argymhellion y pwyllgor. Mae gweddill fy araith yn deillio'n bennaf o'r drafodaeth a gawsom yn y grŵp hwnnw yr wythnos diwethaf. Yn ystod y cyfarfod hwnnw o'r grŵp trawsbleidiol, mynegodd pawb a oedd yn bresennol rwystredigaeth ac anfodlonrwydd ynglŷn â'r ffaith eich bod

accept in full any of the recommendations, which left a bitter taste—no pun intended—of negativity about the industry.

I am very interested to hear your justification, Minister, for thrusting aside the good evidence given by those who specialise in this sector across Wales. Many of these recommendations would have cost the Assembly Government little money, if any, to implement; and in relation to some of the responses, I am unsure whether your officials just have a poor grasp of the issues surrounding the recommendations or whether they have intentionally misunderstood them so that they could be dismissed.

While I do not wish to rehash each recommendation and the response in detail, I will briefly touch on a few of them. For example, on recommendation 16, you say that you are unable to appoint an official within the Food, Fisheries and Marketing Development Division due to limited resources, which is understandable due to the massive amounts of cuts that are taking place. However, given the obvious lack of understanding and knowledge, it would seem that it would be worthwhile to appoint or train someone who is already working for you to attend our cross-party group meetings at the very least. This would only require approximately eight hours a year from one of your officials, and this alone would provide an excellent opportunity for WAG to build knowledge, contacts and an increased understanding of this industry. I also remind you that this industry is worth billions of pounds to the Welsh economy.

We were also surprised to see your rejection of recommendation 6, which calls for the right of a retailer to stock one locally produced beer or cider, under the pretext that it may be against EU law and that we have no legislative competence in the area. However, we do not see any obstacles to WAG actively looking at what can be done to open the market to Welsh products. Indeed, WAG should be doing so to help promote Welsh produce in Welsh retailers. We are sure that

wedi gwrthod 11 o'r 18 argymhelliad yn llwyr neu'n rhannol. At hynny, ni wnaethoch dderbyn unrhyw un o'r argymhellion yn llawn, ac roedd hynny'n gadael blas negyddol a chwerw—ac nid wyf yn chwarae ar eiriau—am y diwydiant.

Mae gennyf ddiddordeb mawr mewn clywed eich cyfiawnhad, Weinidog, pam y gwnaethoch wthio i'r neilltu'r dystiolaeth gadarn a roddwyd gan y rheini sy'n arbenigo yn y sector hwn ledled Cymru. Ni fyddai rhoi llawer o'r argymhellion hyn ar waith wedi costio rhyw lawer, os o gwbl, i Lywodraeth y Cynulliad; ac o ran rhai o'r ymatebion, nid wyf yn siŵr ai ddiffyg dealltwriaeth gan eich swyddogion o'r materion sy'n ymwneud â'r argymhellion sy'n golygu eu bod wedi'u taflu o'r neilltu neu a ydynt wedi'u camddechongli'n fwriadol.

Er nad wyf am ailadrodd pob argymhelliad a'r ymateb yn fanwl, hoffwn gyfeirio at rai ohonynt yn sydyn. Er enghraifft, ar argymhelliad 16, rydych yn dweud na allwch benodi swyddog yn yr Is-adran Datblygu Bwyd, Pysgodfeydd a'r Farchnad oherwydd prinder adnoddau, sy'n ddealladwy o ganlyniad i'r toriadau anferth sy'n digwydd. Fodd bynnag, o gofio'r diffyg amlwg mewn dealltwriaeth a gwybodaeth, byddai'n ymddangos yn werth chweil i benodi neu i hyfforddi rhywun sydd eisoes yn gweithio i chi er mwyn mynychu cyfarfodydd ein grŵp trawsbleidiol o leiaf. Byddai hyn yn gofyn am tuag wyth awr yn unig y flwyddyn gan un o'ch swyddogion, a byddai hyn ei hun yn rhoi cyfle ardderchog i Lywodraeth y Cynulliad feithrin gwybodaeth, cysylltiadau a rhagor o ddealltwriaeth o'r diwydiant hwn. Hoffwn eich atgoffa hefyd bod y diwydiant hwn yn werth biliynau o bunnoedd i economi Cymru.

Roeddem hefyd yn synnu eich bod yn gwrthod argymhelliad 6, sy'n galw am roi hawl i fân-werthwr stocio un cwrw neu seidr a gynhyrchwyd yn lleol, gan ddefnyddio'r esgus y gallai hynny fynd yn groes i gyfraith yr UE ac nad oes gennym gymhwysedd deddfwriaethol yn y maes. Fodd bynnag, ni welwn unrhyw rwystrau i atal Llywodraeth y Cynulliad rhag edrych yn fanwl ar yr hyn y gellir ei wneud i agor y farchnad i gynnyrch o Gymru. Yn wir, dylai Llywodraeth y

WAG could act as a lobbying agent should there be a barrier in terms of European law.

Cynulliad fod yn gwneud hynny er mwyn helpu i hybu cynnyrch o Gymru mewn siopau yng Nghymru. Rydym yn siŵr y gallai Llywodraeth y Cynulliad weithredu fel asiant lobio petai yna rwystr o ran cyfraith Ewropeaidd.

The rejections that we found most disappointing were the rejections of recommendations 7 and 8. Recommendation 7 calls for guidance to be issued to local planning authorities to clarify the planning system to ensure consistency and recommendation 8 would give local authorities powers to protect pubs from being demolished or to see them sold with restrictions. We see that as a refusal by WAG to protect and support the important establishment that is the pub, particularly as current legislation on planning already exists, as Rhodri Glyn Thomas mentioned, but just needs to be uniformly applied. The Welsh Assembly Government does have legislative competence within planning.

Roeddem yn fwyaf siomedig o weld eich bod yn gwrthod argymhellion 7 a 8. Mae argymhelliad 7 yn galw am gyhoeddi canllawiau i awdurdodau cynllunio lleol i symleiddio'r system gynllunio i sicrhau cysondeb, a byddai argymhelliad 8 yn rhoi pwerau i awdurdodau lleol warchod tafarnau rhag cael eu dymchwel, neu sicrhau eu bod yn cael eu gwerthu gyda chyfyngiadau arnynt. Teimlwn fod Llywodraeth y Cynulliad fel petai'n gwrthod gwarchod a chefnogi tafarnau, sy'n sefydliad pwysig, yn enwedig gan fod deddfwriaeth bresennol ar gynllunio eisoes yn bodoli, fel y soniodd Rhodri Glyn Thomas, ond bod angen ei gweithredu'n unffurf. Mae gan Lywodraeth Cynulliad Cymru gymhwysedd deddfwriaethol ym maes cynllunio.

4.00 p.m.

Minister, we urge you to look over this report again to see whether you can be more flexible in your approach to several of the issues. We think that you will find that it is better in the long term to work with an industry that is doing so well despite the odds. After all, we are not asking for much in some of these recommendations. We look forward to working with you and discussing the matter further in due course.

Weinidog, rydym yn eich annog i ailedrych ar yr adroddiad hwn i weld a allwch fod yn fwy hyblyg i lawer o'r materion. Credwn y byddwch yn sylweddoli ei fod yn well, yn yr hirdymor, i weithio gyda diwydiant sy'n gwneud mor dda er gwaethaf yr anawsterau. Wedi'r cyfan, nid ydym yn gofyn am lawer mewn rhai o'r argymhellion hyn. Edrychwn ymlaen at weithio gyda chi a thrafod y mater ymhellach maes o law.

Eleanor Burnham: A bod yn onest, yr wyf ond yn siarad i lenwi bwlch ar y funud olaf ar ran cyd-Aelod, ond mae gennyf ddiddordeb mawr mewn bwyd ac yfed-yn gymedrol, wrth gwrs. Nepell o'r lle yr wyf yn dod ohono, mae bwyty da o'r enw Tyddyn Llan, a fydd yn gyfarwydd i'r Llywydd, sy'n darparu bwyd a diod o'r ansawdd uchaf. Mae lleoedd da i fwyta ac yfed cynnyrch Cymreig hefyd yn yr Orsedd, lle yr wyf yn byw.

Eleanor Burnham: To be honest, I am only speaking to fill a space at the last minute for a fellow Member, but I take a great interest in eating and drinking—in moderation, of course. Not far from the place I come from, there is a good restaurant called Tyddyn Llan, which will be familiar to the Presiding Officer, which serves food and drink of the highest quality. There are also good places to eat and drink Welsh produce in Rossett, where I live.

Therefore, I am filling the breach, but I hope to make some intelligent points about the issues that I see emerging from this wonderful report. I thank everyone concerned

Felly, rwyf yn llenwi'r bwlch, ond gobeithiaf y gallaf wneud rhai pwyntiau deallus am y materion a welaf sy'n codi o'r adroddiad bendigedig hwn. Diolchaf i bawb a fu

for it, and I share the concern that the Minister and her officials may not have quite understood the thrust of it. It is quite a shame, really, because there is huge potential here. When people go abroad, they visit a winery or a distillery. I cannot remember where I did that most recently, but it was possibly Cyprus. Everyone enjoys that; otherwise, they would not do it. When I first tasted Penderyn whisky, I thought ‘wow’, and I was not even a connoisseur of malts in the Scottish sense. Perhaps I overindulged, because I ended up with a headache the following day. However, it has a wonderful mellow feeling around your mouth, and it gives you fantastic room to pay compliments.

Having put that to rest, I have attended the beer and wine cross-party group once or twice. It is an interesting group that discusses serious issues, which I will now try to address. We believe that recommendation 2—about the Welsh Government encouraging maximum uptake by farmers of funding through the Glastir scheme to support the planting of orchards so that all Welsh cider makers can source their apples from Wales—is a positive request. As a party, we constantly question the Minister on the viability of the Glastir scheme, and this recommendation is particularly relevant in light of the Minister’s admission last week that no figures are held by her department to judge what uptake exists. A real opportunity could be missed here, and we must encourage more farmers to enter the scheme. This harks back to the points previously raised about the scheme’s entry criteria being too high and that it is overly bureaucratic. I understand that a lot of youngsters love cider, so why not have more cider from these isles, particularly from Wales?

Recommendation 5 asks the Welsh Government to ensure that it is fully involved in the ongoing discussions at a UK level regarding the voluntary or statutory reform of the beer tie, and it asks the Welsh Government to make it clear to the UK Government that it supports the reforms announced by the previous London Government and to push for their implementation. It is sad that this is not yet

ynghlwm ag ef, a rhannaf y pryder nad yw’r Gweinidog na’i swyddogion o bosibl wedi llawn ddeall ei neges. Mae’n drueni mawr, yn wir, oherwydd mae potensial enfawr yma. Pan fydd pobl yn mynd dramor, maent yn ymweld â gwindy neu ddistyllfa, ni allaf gofio ymhle y gwnes i hynny ddiwethaf, yng Nghyprus o bosibl. Mae pawb yn mwynhau hynny; fel arall, ni fyddent yn ei wneud. Pan flasais wisgi Penderyn y tro cyntaf, fy ymateb oedd ‘waw’, er nad oeddwn yn arbenigwr o gwbl mewn wisgi brag yr Alban. Efallai fy mod wedi’i gorwneud hi, oherwydd roedd gennyf gur pen y diwrnod canlynol. Fodd bynnag, mae’n rhoi teimlad meddal braf o amgylch eich ceg, ac mae’n hawdd iawn canu ei glodydd.

Gan symud ymlaen i’r mater nesaf, rwyf wedi mynychu’r grŵp trawsbleidiol ar gwrw a gwin unwaith neu ddwywaith. Mae’n grŵp diddorol sy’n trafod materion difrifol, a cheisiaf roi sylw iddynt yn awr. Credwn fod argymhelliad 2—sef cael Llywodraeth Cymru i annog ffermwyr i fanteisio i’r eithaf ar gyllid drwy’r cynllun Glastir fel bod holl wneuthurwyr seidr yng Nghymru yn gallu cael gafael ar afalau o Gymru—yn gais cadarnhaol. Fel plaid, rydym yn holi’r Gweinidog yn aml am hyfywedd y cynllun Glastir, ac mae’r argymhelliad hwn yn berthnasol iawn yn dilyn cyfaddefiad y Gweinidog yr wythnos diwethaf nad oes gan ei hadran ddim ffigurau i farnu faint sydd wedi manteisio arno. Gallai cyfle gwirioneddol gael ei golli yma, a rhaid inni annog rhagor o ffermwyr i ymuno â’r cynllun. Mae hyn yn ein hatgoffa unwaith eto o’r pwyntiau a godwyd yn flaenorol bod meini prawf mynediad y cynllun yn rhy uchel a’i fod yn rhy fiwrocraataidd. Deallaf fod llawer o bobl ifanc wrth eu bodd gyda seidr, felly pam na allwn gael rhagor o seidr o’r ynnysoedd hyn, yn enwedig o Gymru?

Mae argymhelliad 5 yn gofyn i Lywodraeth Cymru sicrhau ei bod yn cymryd rhan lawn yn y trafodaethau parhaus ar lefel y DU ynghylch diwygio’n wirfoddol neu’n statudol y “cwrw clwm”, ac mae’n gofyn i Lywodraeth Cymru ddweud yn glir wrth Lywodraeth y DU ei bod yn cefnogi’r diwygiadau a gyhoeddwyd gan y Llywodraeth flaenorol yn Llundain, ac i wthio am eu gweithredu. Mae’n siomedig

happening, as it is about recommendation 6. I understand that those two recommendations would allow local producers the freedom to have locally produced products enjoyed locally. This is the issue when we go to all these wonderful local food fairs, such as those in Llangollen, Conwy and Mold. We try to visit as best we can. People make a huge effort to show their wares, because the general public cannot always get access to it, as I mentioned a couple of weeks ago. Their ready availability in supermarkets is the next step up from these fantastic food fairs. There are obvious benefits for local employment. It is common sense, really, apart from anything else, because promoting the use of locally produced goods reduces food miles, which is environmentally friendly. Locally produced alcohol should also be sold closer to its source. Why not?

Recommendations 7, 8 and 9 relate to the planning system causing difficulties for businesses such as vineyards, preventing them from developing their businesses further by getting permission to build restaurants, visitor centres and shops. I once visited a huge winery when I was in Australia, and I did the same in New Zealand, where half of my family lives. All kinds of stuff is produced there, although unfortunately not that sauvignon blanc that has the most wonderful gooseberry taste, with which I am sure you are all familiar. Why can we not have that in Wales? That would be absolutely superb. Visiting a winery is a fantastic day out, particularly if you go by public transport or coach, as then you do not even have to worry about driving home—which you obviously would not do if you had had a drink. We need to look at these models, particularly that of vineyards as tourist attractions, because they combine an experience that is centred on the product, allowing the businesses to grow while promoting themselves as drivers of tourism in their local area.

We support, as I am sure others do, the call

nad yw hyn eisoes yn digwydd, ac mae'r un peth yn wir am argymhelliad 6. Deallaf y byddai'r ddau argymhelliad hyn yn galluogi cynhyrchwyr lleol i fwynhau'n lleol y cynnyrch a gynhyrchwyd yn lleol. Dyna sy'n digwydd pan fyddwn yn mynd i'r marchnadoedd bwyd lleol bendigedig hyn, fel y rheini yn Llangollen, Conwy a'r Wyddgrug. Rydym yn gwneud ein gorau glas i ymweld â nhw. Mae pobl yn gwneud ymdrech aruthrol i arddangos eu cynnyrch, oherwydd nid yw'r cyhoedd bob amser yn gallu cael mynediad ato, fel y soniais rai wythnosau yn ôl. Y cam nesaf, ar ôl y marchnadoedd bwyd anhygoel hyn, yw bod y cynnyrch ar gael yn rhwydd mewn archfarchnadoedd. Ceir manteision amlwg i gyflogaeth leol. Mae'n synnwyr cyffredin, yn wir, ar wahân i bopeth arall, oherwydd mae hyrwyddo'r defnydd o nwyddau a gynhyrchwyd yn lleol yn lleihau milltiroedd bwyd, sy'n gyfeillgar i'r amgylchedd. Dylid gwerthu alcohol a gynhyrchwyd yn lleol yn nes at ei ffynhonnell hefyd. Pam lai?

Mae argymhellion 7, 8 a 9 yn ymwneud â'r system gynllunio'n achosi anawsterau i fusnesau fel gwinllannoedd, gan eu hatal rhag datblygu eu busnesau ymhellach drwy gael caniatâd i adeiladu tai bwyta, canolfannau ymwelwyr a siopau. Pan oeddwn yn Awstralia, ymwelais â gwindy anferth, a gwnes yr un peth yn Seland Newydd, lle mae hanner fy nheulu'n byw. Mae pob math o bethau'n cael eu cynhyrchu yno, er yn anffodus nid y sauvignon blanc hwnnw sydd â blas gwsberis mwyaf bendigedig, sy'n adnabyddus i chi gyd mae'n siŵr. Pam na allwn gael hynny yng Nghymru? Byddai hynny'n hollol ardderchog. Mae ymweld â gwindy yn ddiwrnod i'r brenin, yn enwedig os ydych yn teithio ar drafnidiaeth gyhoeddus neu fws moethus, oherwydd nid oes yn rhaid i chi boeni am yrru adref chwaith—ond ni fyddech yn gwneud hynny beth bynnag os ydych wedi bod yn yfed. Rhaid inni edrych ar y modelau hyn, yn enwedig y rheini'n ymwneud â gwinllannoedd fel atyniadau i dwristiaid, oherwydd maent yn cyfuno profiad sy'n canolbwyntio ar y cynnyrch, gan alluogi'r busnesau i dyfu a hyrwyddo eu hunain fel gyrrwyr twristiaeth yn eu hardal leol.

Rydym ni, fel rwyf yn siŵr y mae pobl eraill,

for the clarification of the planning rules in Wales to encourage small and medium-sized enterprises to flourish—and that is the name of the game. We urge the Government to look again at recommendation 13 and to examine implementing specific strategies for each of the beer, wine, cider and spirits industries. The sub-committee makes a great point that there are sound economic benefits to the creation of strategies to promote Welsh drinks specifically along the lines of the promotion of whisky in Scotland and Guinness and Baileys in Ireland. When you consider the branding of Wales, you realise that everyone knows about Scottish whisky, tartan and shortbread, but we must make a greater effort to make the Wales brand better known. We have just been talking about the Ryder Cup. On the back of the branding of that fantastic occasion, Minister, surely, with your entrepreneurial spirit, you should be driving your officials to get on with these things.

In conclusion, we have the potential in Wales to create thriving beer, wine, cider and spirits sectors, particularly with the changing climate. Everyone tells us that, with climate change, our weather will become more similar to parts of Europe, even France, it is suggested. That will surely have great economic benefits throughout the supply chain and will help to build small businesses around those industries, having a knock-on effect on the tourism and agriculture sectors. It can be a driver for promoting a unique Welsh brand on the international stage and for allowing us to follow a similar fledgling industry in a nation of a similar size and climate, New Zealand, which has been mentioned before and which has been extremely successful in the wine sector over a relatively short period.

Alun Davies: Like other speakers in this afternoon's debate, I welcome the report of the sub-committee and express my disappointment with the response of the Government. Other Members have spoken in similar terms about the place of these industries in Wales as a part of our national life. David Melding spoke of the renaissance of brewing in Wales, and it is great to see

yn cefnogi'r alwad i symleiddio'r rheolau cynllunio yng Nghymru i annog busnesau bach a chanolig i ffynnu—a dyna yw hanfod y peth. Rydym yn annog y Llywodraeth i ailedrych ar argymhelliad 13 ac i archwilio gweithredu strategaethau penodol ar gyfer pob un o'r diwydiannau cwrw, gwin, seidr a gwirodydd. Mae'r is-bwyllgor yn gwneud pwynt gwych fod yna fanteision economaidd cadarn o greu strategaethau i hyrwyddo diodydd o Gymru yn benodol yn debyg i hyrwyddo wisgi yn yr Alban, a Guinness a Baileys yn Iwerddon. Os ydych yn ystyried sut y mae Cymru yn cael ei brandio, sylweddolwch fod pawb yn gwybod am wisgi, tartan a bara byr o'r Alban, ond rhaid inni wneud mwy o ymdrech i gael gwell adnabyddiaeth o frand Cymru. Rydym newydd fod yn siarad am y Cwpan Ryder. Wrth gefn brandio'r digwyddiad rhagorol hwnnw, Weinidog, yn sicr, o gofio'ch ysbryd entrepreneuriaidd, dylech fod yn gyrru eich swyddogion i fwrw ymlaen â'r pethau hyn.

I gloi, mae gennym y potensial yng Nghymru i greu sectorau cwrw, gwin, seidr a gwirodydd llwyddiannus, yn enwedig wrth i'r hinsawdd newid. Mae pawb yn dweud wrthym, gyda'r newid yn yr hinsawdd, y bydd ein tywydd yn ymdebygu i rannau o Ewrop, hyd yn oed Ffrainc, yn ôl yr hyn a awgrymir. Yn ddiau, byddai hynny'n arwain at fanteision economaidd sylweddol drwy gydol y gadwyn gyflenwi a bydd yn helpu i adeiladu busnesau bach o amgylch y diwydiannau hyn, gan gael sgîl-ffaith ar y sectorau twristiaeth ac amaethyddiaeth. Gall fod yn yrrwr ar gyfer hyrwyddo brand Cymreig unigryw ar y llwyfan rhyngwladol ac i'n galluogi i ddilyn ôl troed diwydiant tebyg sy'n ennill ei blwyf mewn cenedl o'r un faint gyda'r un hinsawdd, sef Seland Newydd, sydd wedi'i grybwyll eisoes ac sydd wedi bod yn llwyddiannus yn y sector gwin mewn cyfnod cymharol fyr.

Alun Davies: Fel siaradwyr eraill yn y ddadl y prynhawn yma, croesawaf adroddiad yr is-bwyllgor a mynegaf fy siom gydag ymateb y Llywodraeth. Mae Aelodau eraill wedi sôn yn yr un modd am safle'r diwydiannau hyn yng Nghymru fel rhan o'n bywyd cenedlaethol. Soniodd David Melding am y diwygiad ym maes bragu yng Nghymru, ac mae'n dda gweld rhai o'r enwau a'r brandiau

some of the great traditional names and brands coming back. Rumney Brewery Ltd is alive again after 30 years of closure. We are seeing microbreweries growing up around the country. The Breconshire Brewery in Brecon is an example of a local industry creating a local brand and identity, and becoming an important part of the local community and the national community, too. There are few industries that unite the different elements of our national life, but the food and drink industries and others of that sort can. Jeff Cuthbert described this part of our national and cultural life, and I fully agree.

The response of the Government is poor, Minister. We have debated responses that you have made to reports by the sub-committee in the Chamber on many occasions over the past three years. On many occasions, I have felt that the Government has gone beyond what I would expect in its responses to different recommendations. I compare this response with your response 18 months ago to the sub-committee's report on the production and promotion of Welsh food. You were very positive about sectoral support and the support that the Government could give to producers and processors to market Welsh food and produce in Wales and around the world. I compare that response with the mean response that we see in this document.

4.10 p.m.

Other Members have spoken about individual recommendations, and I will address a few. On recommendation 3, which Eleanor Burnham referred to in her contribution, the Assembly Government has a responsibility to look beyond the borders of Wales. New Zealand was mentioned in this recommendation, but it does not have to be New Zealand; it could be anywhere in the world where a successful industry has developed, received the support of Government, and been enabled to succeed as a consequence. It would be good if the Government could look at that.

Recommendations 7 and 8 were referred to by my colleague, Jeff Cuthbert. We discussed the Pub is the Hub campaign in the all-party group, and described the role of the pub in

traddodiadol yn dod yn ôl. Mae Rumney Brewery Ltd wedi'i atgyfodi ar ôl bod ar gau am 30 mlynedd. Rydym yn gweld microfragdai yn codi ledled y wlad. Mae Bragdy Sir Frycheiniog yn Aberhonddu yn enghraifft o ddiwydiant lleol yn creu brand a hunaniaeth leol, gan ddod yn rhan bwysig o'r gymuned leol a'r gymuned genedlaethol hefyd. Prin iawn yw'r diwydiannau hynny sy'n cyfuno elfennau gwahanol ein bywyd cenedlaethol, ond mae'r diwydiannau bywyd a diod a'u tebyg yn gwneud hynny. Disgrifiodd Jeff Cuthbert y rhan hon o'n bywyd cenedlaethol a diwylliannol, a chytunaf yn llwyr ag ef.

Weinidog, mae ymateb y Llywodraeth yn wan. Droeon dros y tair blynedd diwethaf, rydym wedi trafod yn y Siambr yr ymatebion rydych wedi'u gwneud i adroddiadau gan yr is-bwyllgor. Rwyf wedi teimlo sawl gwaith bod y Llywodraeth wedi mynd y tu hwnt i'r hyn y byddwn yn ei ddisgwyl mewn ymateb i argymhellion gwahanol. Cymharaf yr ymateb hwn â'ch ymateb 18 mis yn ôl i adroddiad yr is-bwyllgor ar gynhyrchu a hybu bwyd Cymreig. Roeddech yn gadarnhaol iawn wrth sôn am gefnogaeth adrannol a'r gefnogaeth y gallai'r Llywodraeth ei rhoi i gynhyrchwyr a phroseswyr i farchnata bwyd a chynnyrch Cymreig yng Nghymru a ledled y byd. Cymharaf yr ymateb hwnnw â'r ymateb crintachlyd a welwn yn y ddogfen hon.

Mae Aelodau eraill wedi sôn am argymhellion unigol, a rhof innau sylw i rai ohonynt. O ran argymhelliad 3, y cyfeiriodd Eleanor Burnham ato yn ei chyfraniad, mae dyletswydd ar Lywodraeth y Cynulliad i edrych y tu hwnt i ffiniau Cymru. Soniwyd am Seland Newydd yn yr argymhelliad hwn, ond nid oes rhaid iddo fod yn Seland Newydd; gallai fod yn unrhyw le yn y byd lle mae diwydiant llwyddiannus wedi datblygu, gyda chymorth y Llywodraeth, ac wedi cael ei alluogi i lwyddo o ganlyniad i hynny. Byddai'n dda petai'r Llywodraeth yn edrych ar hynny.

Cyfeiriodd fy nghyd-Aelod Jeff Cuthbert at argymhellion 7 a 8. Gwnaethom drafod yr ymgyrch Pub is the Hub yn y grŵp trawsbleidiol, gan ddisgrifio rôl y dafarn yn y

the community, be it a rural, urban or city environment. It is disappointing that the Government has not sought to use its existing powers creatively to protect the future of pubs. It could also see whether there is any possibility of acquiring new powers to provide that protection, if it is not possible within the existing powers. I had anticipated a Government response that looked creatively at these recommendations and how to implement them.

Turning to recommendations 13 and 16, it really is disappointing that we have invested so much in the promotion of the Welsh food and drink industry but have not focused on some of the industries that we are debating this afternoon. We discussed the concept of establishing a dairy champion during a debate last year, and we have discussed different ways of supporting different sectors at different times. On almost every occasion, Minister, you have taken an open approach, seeking different ways of working, but you have not on this occasion. I would draw comparisons with previous Government responses to reports.

I was Chair of the sub-committee when a decision was taken to undertake this inquiry, and we wanted to look at how you as a Government and we as an Assembly could positively contribute towards the success of these industries in Wales. We wanted them to have an economic impact, but also to act as a cultural badge and to provide an enhancement to our national life of a kind that we see in other countries and regions. It is happening in Wales today. There are many thousands of people and hundreds of producers seeking the support of this Government, as well as those who are creating new businesses and products. They deserve your support and I hope that they receive it.

Nick Bourne: It is a pleasure to contribute to this important debate. I will open by thanking Rhodri Glyn Thomas, who understandably has had to depart for the Committee of the Regions, for his kind words about Brynle. He is on the road to recovery, and if he is not watching the debate, I will ensure that the

gymuned, boed hynny mewn amgylchedd gwledig, trefol neu ddinesig. Mae'n siomedig nad yw'r Llywodraeth wedi ceisio defnyddio'i phwerau cyfredol yn greadigol i warchod dyfodol tafarnau. Gallai hefyd edrych i weld a yw'n bosibl cael pwerau newydd i ddarparu'r warchodaeth honno, os nad yw hynny'n bosibl o fewn y pwerau presennol. Roeddwn wedi rhagweld ymateb gan y Llywodraeth a oedd yn edrych yn greadigol ar yr argymhellion hyn a sut i'w rhoi ar waith.

Gan droi at argymhellion 13 a 16, mae'n siomedig iawn ein bod wedi buddsoddi cymaint mewn hyrwyddo'r diwydiant bwyd a diod yng Nghymru ond nad ydym wedi canolbwyntio ar rai o'r diwydiannau rydym yn eu trafod y prynhawn yma. Gwnaethom drafod y cysyniad o sefydlu hyrwyddwr y diwydiant llaeth mewn dadl y llynedd, ac rydym wedi trafod gwahanol ffyrdd o gefnogi sectorau gwahanol ar adegau gwahanol. Bron bob tro, Weinidog, rydych wedi cymryd agwedd agored, gan chwilio am ffyrdd gwahanol o weithio, ond nid ydych wedi gwneud hynny y tro hwn. Mae hyn yn cymharu ag ymatebion y Llywodraeth flaenorol i adroddiadau.

Roeddwn yn Gadeirydd yr is-bwyllgor pan wnaethpwyd penderfyniad i gynnal yr ymchwiliad hwn, ac roeddem am edrych ar sut y gallech chi fel Llywodraeth a ni fel Cynulliad gyfrannu'n gadarnhaol at lwyddiant y diwydiannau hyn yng Nghymru. Roeddem am eu gweld yn cael effaith economaidd, ond hefyd eu bod yn gweithio fel bathodyn diwylliannol ac yn gwella ein bywyd cenedlaethol fel ag y maent mewn gwledydd a rhanbarthau eraill. Mae'n digwydd yng Nghymru heddiw. Mae miloedd o bobl a channoedd o gynhyrchwyr yn ceisio cymorth gan y Llywodraeth hon, yn ogystal â'r rheini sy'n creu busnesau a chynnyrch newydd. Maent yn haeddu eich cymorth ac rwyf yn gobeithio y cânt.

Nick Bourne: Mae'n bleser cael cyfrannu at y ddadl bwysig hon. Agoraf drwy ddiolch i Rhodri Glyn Thomas, sydd wedi gorfod mynd yn ddigon teg i Bwyllgor y Rhanbarthau, am ei eiriau caredig am Brynle. Mae'n gwella, ac os nad yw'n gwyllo'r ddadl, gwnaf yn siŵr ei fod yn cael clywed y

comments that have been made are fed through to him. If he were here, he would be endorsing the report wholeheartedly.

There is massive potential here for Wales. Your response was uncharacteristic, Minister, considering the potential of some of the brewers that have been mentioned: Brains, Monmouthshire, the Sugar Loaf Vineyard, Breconshire Brewery, which I think was mentioned by Alun Davies, where Buster Grant does some great work, and Penderyn distillery, mentioned by Eleanor. Some of her descriptions were so vivid that I feared her speech might hit the industry's profits, because people would need only listen to her rather than sample the wines or beers. She really brought the subject to life.

New Zealand is an object lesson. No, it is not a perfect parallel, but we need to learn lessons from other countries about what we could do if we grasped the nettle. They have gone from zero to hero, and we need to try to do the same. This response was very negative.

On minimum pricing, David Melding referred to the temperance stamp that seemed to be across this report. We know that there are health dangers from overdrinking; we do not need telling that in a report of this nature. It is almost like saying that we do not want to host the Ryder Cup in case someone gets hit by a golf ball, or we do not want to hold an Ashes test match in case someone gets hit by a cricket ball. We have to be ambitious. The health danger is a quite separate issue when we consider minimum pricing and to see that trotted out in this report was disappointing.

I do not know whether these recommendations are the Minister's, or whether they have been put in front of her by officials. I am reminded here of Nye Bevan, who I do not always cite in support of a particular proposition, who said, when confronted with 10 objections from officials to a particular policy:

'You're so bloody clever—there are 10 objections, now go away and get 10 answers

sylwadau sydd wedi'u gwneud. Petai ef yma, byddai'n cymeradwyo'r adroddiad yn frwd.

Ceir potensial anferth yma i Gymru. Roedd eich ymateb yn annodweddiadol, Weinidog, o gofio'r potensial sydd gan rai o'r bragwyr sydd wedi'u crybwyll: Brains, Sir Fynwy, Gwinllan Sugar Loaf, Bragdy Sir Frycheiniog, y soniodd Alun Davies amdano rwyf yn credu, lle mae Buster Grant yn gwneud gwaith gwych, a distyllfa Penderyn, fel y crybwyllwyd gan Eleanor. Roedd rhai o'i disgrifiadau mor gywrain roeddwn yn poeni y byddai ei haraith yn taro elw'r diwydiant, oherwydd ni fyddai'n rhaid i bobl flasu'r gwinoedd neu'r cwrw, dim ond gwranddo arni hi. Yn wir, daeth â'r pwnc yn fyw.

Mae Seland Newydd yn wers enghreifftiol. Nac ydi, nid yw'n gymhariaeth berffaith, ond rhaid inni ddysgu gwersi gan wledydd eraill ynghylch beth y gallem ei wneud petaem yn bachu ar y cyfle. Maent wedi codi o'r gwaelodion i'r entrychion, a rhaid inni geisio gwneud yr un peth. Roedd yr ymateb hwn yn negyddol iawn.

O ran isafswm pris, cyfeiriodd David Melding at y dylanwad dirwestol tybiedig ar yr adroddiad. Gwyddom fod yna beryglon iechyd o oryfed; nid oes angen i adroddiad fel hwn ddweud hynny wrthom. Mae bron fel dweud nad ydym am gynnal y Cwpan Ryder rhag ofn y bydd rhywun yn cael ei daro â phêl golff, neu nad ydym am gynnal gêm yng nghyfres y Llundw rhag ofn y caiff rhywun ei daro gan bêl griced. Rhaid inni fod yn uchelgeisiol. Mae'r perygl iechyd yn fater hollol ar wahân pan fyddwn yn ystyried isafswm pris ac roedd yn siomedig gweld hynny'n cael ei godi yn yr adroddiad hwn.

Ni wn ai argymhellion y Gweinidog ei hun yw'r rhain, neu a chawsant eu rhoi ger ei bron gan ei swyddogion. Caf fy atgoffa yma o Nye Bevan, nad wyf fel arfer yn ei ddyfynnu wrth gefnogi cynnig penodol, a ddywedodd, yn wyneb 10 gwrthwynebiad gan swyddogion i bolisi penodol:

Rydych chi mor blydi glyfar—dyma 10 gwrthwynebiad, nawr ewch i ffwrdd a dod o

to them.’

That is what the Minister needs to do in this case, because there is a massive Welsh interest in doing something positive on this. Yes, there may be difficulties in encouraging pubs to sell local beers, ciders and wine, but I cannot seriously think that that is contrary to EU law, and if it is, then we need to find a way to ensure that it is not contrary to EU law. Other countries do it, and Wales needs to do it.

On the protection of pubs and the need for consistency in the planning system, the negative response was unconvincing, as it was for the need to protect pubs against demolition. We need to be bolder, Minister, and I am sure that that sentiment exists across the parties here, which I applaud. That is right, given the national interest in promoting our beer, cider and wine, for the growth for our nation.

I hope that the Minister will reconsider this report—which while not wholly negative is certainly seriously negative—and come back with something much more positive. Jeff Cuthbert was absolutely right—on this issue at least—that a lot of this could be accomplished with little cost, and insofar as there is a cost, it is a sprat to catch a mackerel on behalf of Wales.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Efallai y bydd angen diod arnaf ar ôl y drafodaeth hon y prynhawn yma. [*Chwerthin.*] Diolchaf i Gadeirydd yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig am gyflwyno’r ddadl a hefyd i aelodau’r is-bwyllgor am yr adroddiad a’r argymhellion. Cymeraf y cyfle, fel y gwnaeth eraill, i ddymuno adferiad buan i Brynle Williams; mae’n llai lliwgar yma’r prynhawn yma yn ei absenoldeb, ac yr wyf i, fel pawb arall, yn edrych ymlaen at ei gael yn ôl yn rhan o’n trafodaethau.

Fel y dywedodd sawl un ohonoch, mae Cymru wrthi’n ennill enw da iawn am ei sector bwyd, diod a lletygarwch. Mae’r diwydiannau cwrw, gwin, seidr a gwirodydd yn rhan bwysig o’r cyfoeth o’r fwyd a diod o

hyd i 10 ateb iddynt.

Dyna beth sydd angen i’r Gweinidog ei wneud yn yr achos hwn, oherwydd mae diddordeb mawr yng Nghymru i wneud rhywbeth cadarnhaol am y mater hwn. Iawn, efallai bydd anawsterau i annog tafarnau i werthu cwrw, seidr a gwin lleol, ond ni allaf yn fy myw gredu bod hynny’n mynd yn groes i gyfraith yr UE, ac os ydyw, yna rhaid inni ganfod ffordd o sicrhau nad yw’n mynd yn groes i gyfraith yr UE. Mae gwledydd eraill yn ei wneud, ac mae angen i Gymru wneud hyn.

O ran gwarchod tafarnau a’r angen i gael cysondeb yn y system gynllunio, nid oedd yr ymateb negyddol yn argyhoeddi, oherwydd roedd yn ymwneud â’r angen i warchod tafarnau rhag cael eu dymchwel. Rhaid inni fod yn fwy eofn, Weinidog, ac rwyf yn siŵr bod yr holl bleidiau’n teimlo fel hyn, a chymeradwyaf hynny. Mae hynny’n iawn, o gofio’r diddordeb cenedlaethol mewn hybu ein cwrw, seidr a gwin, er mwyn i’n gwlad dyfu.

Gobeithiaf y bydd y Gweinidog yn ailystyried yr adroddiad hwn—er nad yw’n hollol negyddol yn sicr mae’n ddifrifol o negyddol—gan ddod yn ôl gyda rhywbeth llawer mwy cadarnhaol. Roedd Jeff Cuthbert yn llygad ei le—ar y mater hwn o leiaf—y gellir cyflawni llawer o hyn heb lawer o arian, a lle ceir costau, mae’n wariant bach i wneud enillion mawr i Gymru.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): I may need a drink after this afternoon’s debate. [*Laughter.*] I thank the Chair of the Rural Development Subcommittee for introducing this debate and also the members for the report and recommendations. I take this opportunity, as did others, to wish Brynle Williams a speedy recovery; it is less colourful here this afternoon in his absence, and I, like everyone else, look forward to his return.

As many of you pointed out, Wales is building a very strong reputation for its food, drink and hospitality sector. The beer, wine, cider and spirit industries are an important part of the wealth of high-quality food and

safon uchel sydd erbyn hyn yn rhan mor annatod o'n diwylliant yma yng Nghymru.

Mae adroddiad yr is-bwyllgor yn cynnig 18 argymhelliad ac mae'r Llywodraeth wedi ystyried y rheini'n fanwl. Perthyn rhai ohonynt i'm portffolio i, rhai i Weinidogion eraill, ac mae'r lleill yn faterion i Drysorlys y Deyrnas Gyfunol a thu hwnt i gyfrifoldebau Llywodraeth y Cynulliad. O'r 18 argymhelliad, ni fyddwn yn bwrw ymlaen â phump ohonynt, naill ai'n rhannol neu drwy fabwysiadu'r egwyddor yn unig. Yr oedd rhinweddau i bob un ohonynt, ac maent oll yn gyfraniad gwerthfawr at ddatblygu'r sector. Bwriadwn ystyried yr argymhellion fel rhan o'n hymgyngoriad diweddar ar ein strategaeth fwyd.

Bydd yr adolygiad cynhwysfawr o wariant yr wythnos nesaf yn cyhoeddi toriadau sylweddol i gyllideb Cymru. Yn hynny o beth, nid yw'n bosibl imi roi'r ymrwymadau ariannol cadarn sydd eu hangen ar rai o'r argymhellion. Yn achos rhai argymhellion eraill, mae'n well i'r diwydiant fwrw ymlaen yn ôl ymateb y farchnad, yn hytrach nag i'r Llywodraeth redeg y cynlluniau hynny. Efallai nad oedd yr is-bwyllgor, wrth lunio'r argymhellion, yn credu ei fod yn gofyn am lawer o arian—yr ydym wedi clywed Jeff Cuthbert a Nick Bourne yn gwneud pwynt tebyg—ac efallai nad yw'r argymhellion yn gofyn am arian rhaglen, ond mae nifer ohonynt yn gofyn am adnoddau staff y Llywodraeth. Mae un yn gofyn am swyddog penodol i'r sector a staff i gydlynu grŵp i'r sector, i ymchwilio i ddeddfwriaeth, a staff i bwysu am newidiadau trethiannol. Rhaid cofio y bydd llai o staff yn fy adran i, ac yn adrannau eraill y Llywodraeth. Bydd yn amhosibl, felly, i Lywodraeth ymgymryd â phob gweithgaredd newydd, a bydd yn rhaid inni flaenoriaethu.

4.20 p.m.

Bydd y Llywodraeth yma ac mewn mannau eraill yn gorfod gwneud llai. Dim ond dwy flynedd yn ôl, efallai, byddem wedi rhoi mwy o gefnogaeth yn ei lle er mwyn i'n swyddogion ymgymryd â'r gwaith o ddatblygu rhai agweddau ar adroddiad o'r math hwn. Fodd bynnag, mae'r hinsawdd yn awr yn wahanol i'r hyn ydoedd ddwy flynedd

drink that are now such an integral part of our culture here in Wales.

The sub-committee's report makes 18 recommendations, which the Government has considered in detail. Some of them belong to my portfolio, some to other Ministers, and others are matters for the United Kingdom Treasury and are beyond the responsibilities of the Assembly Government. Of the 18 recommendations, we will not proceed with five of them, either in part or by adopting the principle only. There was merit to every one of them, and they are all a valuable contribution to developing the sector. We intend to consider the recommendations as part of our recent consultation on our food strategy.

Next week's comprehensive spending review will announce significant cuts to the Welsh budget. In that regard, it is not possible for me to give the firm financial commitments that some of the recommendations require. In the case of some other recommendations, it is better for the industry to proceed according to the market's response, rather than for the Government to run the schemes. The sub-committee, in formulating the recommendations, may not have believed that it was asking for a lot of money—we have heard Jeff Cuthbert and Nick Bourne make a similar point—and the recommendations may not ask for programme funding, but many require Government staff resources. One asks for a dedicated staff member for the sector and staff to co-ordinate the sector group, to investigate the legislation and to push for tax changes. It must be remembered that there will be fewer staff in my department, and in other Government departments. It will be impossible, therefore, for the Government to undertake all new activities, and we will have to prioritise.

The Government here and elsewhere will have to do less. Only two years ago, we would, perhaps, have put more support in place so that our officials could develop some aspects of this type of report. However, the climate is now different from what it was two years ago. That is no reflection on the sector or on its importance, but it illustrates the

yn ôl. Nid yw hynny'n adlewyrchiad ar y sector nac ar ei phwysigrwydd, ond mae'n dangos y realiti i ni fel Llywodraeth wrth orfod blaenoriaethu ein gwaith a gwaith ein swyddogion.

Jeff Cuthbert: I accept the difficult situation that you are in regarding funding and resources, but one suggestion that I had was that you could ask one of your officials to attend meetings of the all-party group so that they could meet representatives of the brewing and hospitality industries and the cider manufacturers, in order to get a fuller understanding of the bigger picture. Could you reflect on that?

Elin Jones: I have reflected on the comments that have been made during the debate and your suggestion that one of my officials could attend a meeting of the all-party group. While I would not like to invite myself to a meeting of the all-party group, given the cross-party comments that have been made, the questions that arose from my response to the recommendations and the fact that your all-party group has already considered that response and has further questions on it, if asked, I would accept an invitation to discuss with the all-party group and representatives of the various sector interests and bring my officials along. That is an option for us to consider following the debate, so that we can have further discussions on this sector and its aspirations.

Mae argymhelliad 1 yn gofyn i Lywodraeth y Cynulliad annog ffermwyr i dyfu hopys a haidd bragu yng Nghymru. Er ein bod yn derbyn yr argymhelliad hwn, dim ond galw masnachol all wir sbarduno datblygiad o'r fath. Fodd bynnag, yr ydym, drwy Cyswllt Ffermio, ar hyn o bryd yn hyrwyddo'r cyngor arbenigol sydd ei angen yn y maes hwn.

Yn argymhelliad 2, y cyfeiriodd Eleanor ato, mae'r is-bwyllgor yn galw ar y Llywodraeth i sicrhau bod cymaint o ffermwyr â phosibl yn manteisio ar arian Glastir i blannu perllannau er mwyn sicrhau cyflenwad o afalau o Gymru ar gyfer gwneud seidr. Mae hynny'n rhan o gynllun Glastir, sy'n cynnwys nawdd ar gyfer adfer perllannau sy'n bodoli eisoes neu i ddatblygu perllannau newydd. Gobeithiaf yn

reality that we as a Government have to face in prioritising our work and the work of our officials.

Jeff Cuthbert: Rwyf yn derbyn y sefyllfa anodd a wynebwnch o ran cyllid ac adnoddau, ond un o'm hawgrymiadau oedd y gallech ofyn i un o'ch swyddogion fynychu cyfarfodydd y grŵp trawsbleidiol fel y gallent gyfarfod â chynrychiolwyr y diwydiant bragu a lletygarwch a'r gweithgynhyrchwyr seidr, er mwyn cael dealltwriaeth lawnach o'r darlun mwy. A allech ystyried hynny?

Elin Jones: Rwyf wedi ystyried y sylwadau sydd wedi eu gwneud yn ystod y ddadl ac mae eich awgrym y gallai un o'm swyddogion fynychu cyfarfod y grŵp hollbleidiol. Er na fyddwn am wahodd fy hun i gyfarfod y grŵp hollbleidiol, o gofio'r sylwadau trawsbleidiol sydd wedi'u gwneud, y cwestiynau a gododd o'm hymateb i'r argymhellion a'r ffaith bod eich grŵp hollbleidiol eisoes wedi ystyried yr ymateb hwnnw a bod gennych gwestiynau pellach arno, petawn yn cael cais, byddwn yn derbyn gwahoddiad i drafod â'r grŵp hollbleidiol a chynrychiolwyr sydd â budd yn y sectorau amrywiol ac yn gofyn i'm swyddogion fod yn bresennol hefyd. Mae hwnnw'n rhywbeth y gallwn ei ystyried ar ôl y ddadl, fel y gallwn gael trafodaethau pellach ar y sector hwn a'i ddyheadau.

Recommendation 1 requires the Assembly Government to encourage farmers to grow barley and hops in Wales. While we accept this recommendation, only commercial demand can really trigger such a development. However, through Farming Connect, we are currently promoting the expert advice that is needed in this area.

In recommendation 2, to which Eleanor referred, the sub-committee calls on the Government to ensure that as many farmers as possible take advantage of Glastir money to plant orchards in order to ensure a supply of Welsh apples for cider making. That is part of Glastir, which includes funding for the restoration of existing orchards or to develop new ones. I very much hope that farmers will

fawr y bydd ffermwyr yn cymryd sylw ac yn dangos diddordeb yn y maes hwn.

O ran arweiniad y diwydiant, mae Llywodraeth y Cynulliad yn ariannu cynllun sydd yn werth bron £400,000 i Gymdeithas Perai a Seidr Cymru. Mae'r cynllun hwn yn cynnwys cymorth, cyngor ac arweiniad technegol ar dyfu a rheoli perllannau, cynaeafu a storio ffrwythau ac ar safonau ar gyfer cynhyrchu a phrosesu ffrwythau. Yn yr un modd, er nad ydym yn derbyn argymhelliad 3 y dylem fel Llywodraeth astudio diwydiannau gwin gwledydd eraill er mwyn gweld pa wersi y gallwn eu dysgu, yr ydym ar hyn o bryd yn cydweithredu yn y diwydiant gwin i wneud hynny. Er enghraifft, mae gwinllannoedd yn y de-ddwyrain wedi ffurfio grŵp gwin Cymreig cynaliadaw, sef prosiect sy'n cael ei ariannu o dan y cynllun datblygu gwledig. Mae wedi edrych ar fentrau llwyddiannus yn Seland Newydd er mwyn datblygu ffyrdd mwy cynaliadwy o dyfu grawnwin a gwerthu gwin o Gymru.

Mae'r is-bwyllgor hefyd yn codi pwyntiau pwysig mewn tri argymhelliad am y dreth gynyddol a'r dylanwad ar ddatblygiad y sector diodydd. Er bod ein swyddogion yn gweithio gyda Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol a Chomisiwn Ewrop ar amrywiaeth eang o bethau, nid yw trethi yn un o gyfrifoldebau'r Llywodraeth hon—mae'n siŵr nad oes angen imi atgoffa pawb o hynny. Felly, mater i'r Trysorlys yw hynny, wrth gwrs.

Mae argymhelliad 16 yn gofyn am benodi swyddog i fod yn gyfrifol am ddatblygu'r sector, ac mae argymhelliad 17 yn galw ar y Llywodraeth i sefydlu fforwm ar gyfer y sector. Maent yn gynigion adeiladol, ac yr ydym yn gobeithio targedu adnoddau cyfyngedig i wneud y defnydd gorau posibl o'r sector bwyd a diod. Y gwobrau Gwir Flas yw'r prif gyfrwng sydd gennym fel Llywodraeth i noddi yn gyhoeddus, gyda chyllid cyhoeddus, y sector bwyd a diod.

Eleni, yr ydym wedi rhannu'r gwobrau ar gyfer diod oherwydd y diddordeb cynyddol a'r cystadlu mwy brwd yn y categori hwn. Rhannwyd y wobwr yn dair i adlewyrchu ystod ehangach y cystadlu. Gwelsom 37 o geisiadau ar gyfer y categori cwrw, seidr a

take notice and show an interest in this area.

In terms of industry leadership, the Assembly Government funds a scheme that is worth almost £400,000 to the Welsh Perry and Cider Society. This plan includes support, advice and technical guidance on growing and managing orchards, harvesting and storing fruit and standards for producing and processing fruit. In the same way, although we do not accept recommendation 3 that we as a Government study the wine industries of other countries to see what lessons we can learn, we are currently collaborating in the wine industry to do so. For example, vineyards in south-east Wales have formed a sustainable Welsh wine group, in a project funded under the rural development plan. It has looked at successful initiatives in New Zealand in order to develop more sustainable ways of growing grapes and selling Welsh wine.

The sub-committee also raises important points in three recommendations for the progressive duty and the influence on the development of the drinks sector. Although our officials are working with the United Kingdom Government and the European Commission on a wide variety of things, taxes are not a responsibility of this Government—I probably do not need to remind everyone of that. Therefore, that is a matter for the Treasury, of course.

Recommendation 16 requests the appointment of an official to be responsible for developing the sector, and recommendation 17 calls on the Government to establish a forum for the sector. These are constructive proposals, and we are looking to target limited resources to make the best use of the food and drink sector. The True Taste awards are the main public sponsorship tool that we have as a Government for the food and drink sector.

This year, we have divided the drink prizes because of the increased interest and more active competition in this category. The award was divided into three to reflect a broader range of competition. There were 37 applications for the beer, cider and perry

pheraï, a 12 arall yn y categorï gwin. Mae'n amlwg bod y busnesau unigol yn y sector yn awyddus i ddatblygu a chael cydnabyddiaeth i'w cynnyrch. Cynhelir y seremoni wobrwyo yn sir Benfro fis Tachwedd eleni.

Deallaf fod yr is-bwyllgor yn siomedig yn ymateb y Llywodraeth, ond gobeithiaf ei fod yn derbyn bod gennym resymau. Yr wyf wedi amlinellu rhai ohonynt yn helaethach na'r hyn a geir yn ymateb ffurfiol y Llywodraeth, gan nodi pam y daethom i'n casgliadau ar yr argymhellion. Cydnabyddaf y siom sydd ar draws y pleidiau yn ein hymateb, ac yr wyf yn barod i weld y ddatl hon nid fel terfyn, ond fel cyfle inni barhau'r drafodaeth rhyngom ni yn y Llywodraeth a'r nifer ohonoch chi'r Aelodau sydd â diddordeb yn y maes hwn, naill ai drwy'r is-bwyllgor neu drwy gyfrwng y grŵp trawsbleidiol.

Joyce Watson: Thank you, Minister, for your response to the sub-committee's report—it was more positive than the written response tabled last week. It is evident that there was a great deal of frustration on the part of the sub-committee and representatives of the industry at your response. That has been reflected in comments made in the Chamber today. Nonetheless, they have been taken on board by the Minister.

It is particularly disappointing that the Minister has rejected so many of the recommendations that, despite her explanation, the sub-committee felt required, on the face of it, very little additional resource. The Minister has disagreed, however, and she has given her reasons for doing so.

The wine, beer and spirits industry is worth a considerable amount of money to Wales. I feel, as do other colleagues, that we are missing a trick by not promoting wine, beer and spirits in the way that the Minister promotes food—a great many people have paid tribute to that today, so that is recognised. We have heard the Chair tell us that he is disappointed by the response. One issue that seemed to crop up several times was the issue of planning. I would urge the Minister to re-examine the planning issues

category, and 12 others in the wine category. It is clear that individual businesses in the sector are keen to develop and gain recognition for their products. This year's awards ceremony will be held in Pembrokeshire in November.

I understand that the sub-committee was disappointed at the Government's response, but I hope that it accepts that we have our reasons. I have outlined some in more detail than what is contained in the formal Government response, stating why we reached our conclusions on the recommendations. I acknowledge the disappointment across all parties at our response, and I am ready to view this debate not as the end point, but as an opportunity for us to continue the discussion between the Government and the many Members who have an interest in this area, either through the sub-committee or in the cross-party group.

Joyce Watson: Diolch ichi, Weinidog, am eich ymateb i adroddiad yr is-bwyllgor—roedd yn fwy cadarnhaol na'r ymateb ysgrifenedig a gyflwynwyd yr wythnos diwethaf. Mae'n amlwg bod yr is-bwyllgor a chynrychiolwyr y diwydiant yn rhwystredig iawn gyda'ch ymateb. Mae hynny wedi'i adlewyrchu yn y sylwadau a wnaethpwyd yn y Siambr heddiw. Fodd bynnag, mae'r Gweinidog wedi'u hystyried.

Mae'n arbennig o siomedig bod y Gweinidog, er gwaethaf ei hesboniad, wedi gwrthod cymaint o argymhellion na fyddent, ym marn yr is-bwyllgor, yn gofyn am lawer iawn o adnoddau ychwanegol. Fodd bynnag, nid yw'r Gweinidog yn cytuno, ac mae wedi rhoi ei rhesymau dros wneud hynny.

Mae'r diwydiant gwin, cwrw a gwirodydd yn werth swm sylweddol o arian i Gymru. Rwyf yn teimlo, fel y mae cyd-Aelodau eraill, ein bod yn methu cyfle drwy beidio â hybu gwin, cwrw a gwirodydd yn y modd y mae'r Gweinidog yn hybu bwyd—ac mae llawer o bobl wedi rhoi teyrnged i hynny heddiw, felly mae hynny'n cael ei gydnabod. Rydym wedi clywed y Cadeirydd yn dweud wrthym ei fod yn siomedig gyda'r ymateb. Un mater sydd fel petai'n codi'i ben droeon yw cynllunio. Hoffwn annog y Gweinidog i ail-archwilio'r

that several Members have raised today.

Another issue that has been raised several times by various Members is the need to market the beer, wine and spirits industry in an exclusively Welsh way. Several people expressed clearly that it probably could be done and that it should be done—it certainly could be done a lot better.

In his response, Jeff Cuthbert noted that he felt that officials have a poor grasp of some of the issues that were raised in the report, and I would ask the Minister to revisit the matter. Jeff raised the point, but many others felt exactly the same. Hopefully, the fact that the Minister will be invited to go along to the cross-party working group will allow her to appraise herself of some of that.

4.30 p.m.

Eleanor Burnham summed up everyone's enthusiasm for the industry through expressing her own enthusiasm for the industry. She raised the issue of recommendation 2, relating to the growing of apples for cider and the possibility of support under the Glastir scheme. I thought that the Minister responded to that positively, and we will, hopefully, see many more orchards popping up across the countryside. Alun Davies raised the revival in Welsh breweries, and the fact that this is part of our national and cultural identity, as others have said. There is a clear need to promote the drinks industry as part of the heritage and culture of Wales in a positive way, rather than a negative way. Somebody made a comment—I cannot remember who it was, it may have been Nick Bourne—about the negative way in which we are told how much we can drink, when we can drink and how we should drink. I concur with that sentiment.

The single thing that unites everyone here is that we think that this industry has massive potential that is not being tapped into—no pun intended. As a former licensee, I certainly understand the issues; I faced them myself when I was in the industry. I was more than surprised to see a comment from

materion cynllunio y mae sawl Aelod wedi'u codi heddiw.

Mater arall sydd wedi'i godi droeon gan amrywiol Aelodau yw'r angen i farchnata'r diwydiant cwrw, gwin a gwirodydd mewn ffordd unigryw Gymreig. Roedd llawer o bobl wedi mynegi'n glir fwy na thebyg y gellid gwneud hynny ac y dylid ei wneud—yn sicr, gellir ei wneud yn llawer gwell.

Yn ei ymateb, nododd Jeff Cuthbert ei fod yn teimlo nad oedd gan swyddogion afael gadarn o rai o'r materion a godwyd yn yr adroddiad, a hoffem ofyn i'r Gweinidog ailedrych ar y mater. Cododd Jeff y pwynt, ond mae llawer eraill yn teimlo'r un peth. Mae'r ffaith y bydd y Gweinidog yn cael gwahoddiad i fynd i'r grŵp gweithio trawsbleidiol yn mynd i'w galluogi, gobeithio, i bwysu a mesur rhywfaint o hynny.

Gwnaeth Eleanor Burnham grynhoi brwdfrydedd pob un ohonom at y diwydiant drwy fynegi ei brwdfrydedd ei hun at y diwydiant. Cododd fater argymhelliad 2, yn ymwneud â thyfu afalau ar gyfer seidr a phosibilrwydd darparu cymorth dan y cynllun Glastir. Roeddwn yn teimlo bod y Gweinidog wedi ymateb yn gadarnhaol i hynny, a byddwn, gobeithio, yn gweld llawer mwy o berllannau'n ymddangos yng nghefn gwlad. Soniodd Alun Davies am y diwygiad mewn bragdai Cymreig, a'r ffaith bod hyn yn rhan o'n hunaniaeth genedlaethol a diwyllianol, fel y mae eraill wedi'i ddweud. Mae'n amlwg bod angen hybu'r diwydiant diodydd fel rhan o dreftadaeth a diwylliant Cymru mewn ffordd gadarnhaol, yn hytrach nag mewn ffordd negyddol. Gwnaeth rywun y sylw—ni allaf gofio pwy yn union, efallai mai Nick Bourne ydoedd—am y ffordd negyddol y dywedir wrthym faint y gallwn ei yfed, pa bryd y cawn yfed a sut y dylem yfed. Rwyf yn cyd-fynd â'r ymdeimlad hwnnw.

Yr un peth sy'n uno pawb yma yw ein bod yn credu bod gan y diwydiant hwn botensial anferth nad yw'n cael ei wireddu. Fel cyn-ddeilydd trwydded, yn sicr rwyf yn deall y materion; gwnes eu hwynebu fy hun pan oeddwn yn y diwydiant. Roeddwn yn synnu'n fawr wrth weld sylw gan rywun a

someone who said that they did not think that there was any problem with the tied-house principle. They said that it did not work against local brewers trying to sell their beer in those pubs. Whoever made that comment clearly does not understand the industry and needs to go back to the drawing board and learn a few lessons about how pubs work, especially tied pubs. I am heartened by the Minister's response, despite being disappointed by her response initially. I am—along with everyone else, I am sure—heartened that she is prepared to go back, to listen and to act where she can.

Y Llywydd: Diolchaf yn fawr, Joyce, am gloi'r ddadl. Y cynnig yw bod y Cynulliad yn nodi adroddiad yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes, felly, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, mae'r cynnig wedi ei basio.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Adolygiad Cymru y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer 2009-10—'Gwneud Gwahaniaeth'
The Equality and Human Rights Commission's Wales Review for 2009-10—'Making a Difference'

Cynnig NDM4552 Dafydd Elis-Thomas

Motion NDM4552 Dafydd Elis-Thomas

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

The National Assembly for Wales:

Yn nodi cynnwys Adolygiad Cymru y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer 2009-10—'Gwneud Gwahaniaeth', a gyhoeddwyd ym mis Awst 2010.

Notes the content of the Equality and Human Rights Commission's Wales Review for 2009-10—'Making a Difference', which was published in August 2010.

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): I move the motion.

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Cynigaf y cynnig.

I am very pleased to introduce the Equality and Human Rights Commission's Wales review for 2009-10 to the Chamber this afternoon. The Welsh Assembly Government shares the aspirations of the commission in seeking to keep equality and human rights at the top of the agenda in Wales. Through effective and joined-up working, we can seek to create a society in which everybody has

Mae'n bleser gennyf gyflwyno adolygiad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer Cymru 2009-10 i'r Siambr y prynhawn yma. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn rhannu dyheadau'r comisiwn wrth geisio cadw cydraddoldeb a hawliau dynol ar frig yr agenda yng Nghymru. Drwy weithio'n effeithiol ac ar y cyd, gallwn geisio creu cymdeithas lle mae gan bawb y cyfle i

the opportunity to achieve their full potential, free from discrimination, victimisation or harassment. This is reflected in our 'One Wales' commitment to work to help to make a success of the new equality commission in Wales. This month, the commission celebrates the third anniversary of its establishment. I am very proud that, in this relatively short time, the Welsh Assembly Government and the Equality and Human Rights Commission can rightly boast about the effective working relationship that we have worked towards achieving over the past three years. We have worked together on the Close The Pay Gap campaign to further narrow the gender pay gap in Wales, and we have supported the commission's efforts to foster good relations and community cohesion. More recently, the commission's advice on developing specific public sector equality duties has been invaluable. It is a relationship based on mutual trust, respect and understanding, and the role of the commission as a critical friend is valued, never more so than now as we enter the equality landscape that the Equality Act 2010 presents, with the opportunities it will bring. I look forward to strengthening this relationship in the coming years.

I was also pleased to note the publication of the commission's first of what will be triennial reviews on Monday, and I will be considering the report in the Welsh context with interest. With regard to this Welsh report, the subject of our debate today, there are some important messages that I would like to highlight. The commission made reference to the Equality Act 2010 in the report, and I made a statement in the Chamber on 21 September, setting out our proposals for draft regulations to introduce specific public sector equality duties.

The commission's consultation and contribution during the development of the proposals helped to shape the thinking around the duties, which will enable a better performance for the new general duty. It will deliver better and more inclusive public

gyflawni i'w llawn potensial, heb wynebu gwahaniaethu, erledigaeth nac aflonyddwch. Adlewyrchir hyn yn ein hymrwymiad 'Cymru'n Un' i weithio er mwyn helpu i sicrhau bod y comisiwn cydraddoldeb newydd yn llwyddiant yng Nghymru. Y mis hwn, mae'r comisiwn yn dathlu tair blynedd ers ei sefydlu. Yn y cyfnod cymharol fyr hwn, rwyf yn falch iawn bod Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn gallu ymfrostio'n haeddiannol am y berthynas waith effeithiol rydym wedi ceisio ei chyflawni dros y tair blynedd diwethaf. Rydym wedi gweithio gyda'n gilydd ar yr ymgyrch Cau'r Bwlch Cyflog i gau'r bwlch cyflog ymhellach rhwng y ddau ryw yng Nghymru, ac rydym wedi cefnogi ymdrechion y comisiwn i feithrin cysylltiadau da a chydlyniant cymunedol. Yn fwy diweddar, mae cyngor y comisiwn ar ddatblygu dyletswyddau cydraddoldeb penodol ar gyfer y sector cyhoeddus wedi bod yn amhrisiadwy. Mae'n berthynas sy'n seiliedig ar ymddiriedaeth, parch a dealltwriaeth gan y ddwy ochr. Gwerthfawrogir rôl y comisiwn fel ffrind beirniadol yn enwedig y dyddiau hyn wrth i ni symud i gyd-destun cydraddoldeb o ganlyniad i Ddeddf Cydraddoldeb 2010, a'r cyfloed a ddaw yn ei sgîl. Edrychaf ymlaen at gryfhau'r berthynas hon dros y blynyddoedd nesaf.

Roeddwn hefyd yn falch o nodi fod y comisiwn wedi cyhoeddi ei adolygiad tair blynedd cyntaf ddydd Llun, a byddaf yn pwysu a mesur yr adroddiad yng nghyddestun Cymru â diddordeb. O ran yr adroddiad hwn sy'n ymwneud â Chymru, sef testun ein dadl heddiw, ceir rhai negeseuon pwysig yr hoffwn dynnu sylw atynt. Cyfeiriodd y comisiwn at Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yn yr adroddiad, a gwnes ddatganiad yn y Siambr ar 21 Medi yn amlinellu ein cynigion ar gyfer rheoliadau drafft i gyflwyno dyletswyddau cydraddoldeb yn y sector cyhoeddus.

Roedd ymgynghori â'r comisiwn a chael ei gyfraniad wrth ddatblygu'r cynigion wedi helpu i siapio'r meddwl am y dyletswyddau, a fydd yn golygu y bydd y ddyletswydd gyffredinol newydd yn perfformio'n well. Bydd yn cyflawni gwasanaethau cyhoeddus

services for people in Wales.

With regard to securing the rights of the disabled person, the commission continues to work hard to secure the rights of the disabled person, and, again, in Wales, we have supported this work. The events in December 2009 on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities and the EHRC disability harassment inquiry are important aspects of this work. We share an ambition to promote the social model of disability, and we will continue to work together to do this.

When we were sharing ideas with business in October 2008, the commission announced a formal inquiry into the employment and recruitment practices in the meat processing sectors in England and Wales. The inquiry highlighted the widespread exploitation of migrant workers in this sector. Although employment and immigration law is not devolved, the Welsh Assembly Government has a moral obligation to tackle the issues highlighted in the inquiry's findings. Everyone in our society has the right to work without fear of exploitation. If that fear exists, we will not attract the talent that we need to secure our economic prosperity and maintain the public services on which we all depend as citizens in Wales. The issues will be addressed through the migrants' forum, which I chair and which I attended only two weeks ago.

In conclusion, the commission acknowledges that strides have been taken towards equality and that this has given strength to devolution. The changing equality and political landscape in Wales will continue to present challenges in the years ahead, but I look forward to the commission's support in addressing those challenges together. This report sets the scene to do just that.

Mohammad Asghar: In Wales, we face considerable challenges with regard to equality, and the Equality and Human Rights

gwell a mwy cynhwysol i bobl yng Nghymru.

O ran sicrhau hawliau unigolyn anabl, mae'r comisiwn yn dal i weithio'n galed i sicrhau hawliau pobl anabl, ac, unwaith eto yng Nghymru, rydym wedi cefnogi'r gwaith hwn. Mae'r digwyddiadau ym mis Rhagfyr 2009 ar Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl Anabl ac ymchwiliad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar aflonyddu ar sail anabledd yn agweddau pwysig o'r gwaith hwn. Rydym yn rhannu uchelgais i hybu model cymdeithasol o anabledd, a byddwn yn parhau i gydweithio i gyflawni hyn.

Pan oeddem yn rhannu syniadau gyda busnesau ym mis Hydref 2008, cyhoeddodd y comisiwn ymchwiliad ffurfiol i arferion cyflogi a recriwtio yn y sectorau prosesu cig yng Nghymru a Lloegr. Tynnodd yr ymchwiliad sylw at gamfanteisio ar weithwyr mudol ar raddfa eang yn y sector hwn. Er nad yw cyfraith cyflogaeth na chyfraith mewnfudo wedi'u datganoli, mae dyletswydd foesol ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i fynd i'r afael â'r materion y tynnwyd sylw atynt yng nghanfyddiadau'r ymchwiliad. Mae gan bawb yn ein cymdeithas yr hawl i weithio heb ofni y bydd rhywun yn camfanteisio arnynt. Os yw'r ofn hwnnw'n bodoli, ni fyddwn yn denu'r dalent sydd ei hangen arnom i sicrhau ein ffyniant economaidd ac i gynnal y gwasanaethau cyhoeddus y mae pob un ohonom yn dibynnu arnynt fel dinasyddion yng Nghymru. Caiff y materion hyn eu trafod yn y fforwm ymfudwyr, yr wyf yn gadeirydd arno ac y mynychais bythefnos yn unig yn ôl.

I gloi, mae'r comisiwn yn cydnabod bod camau breision wedi'u cymryd tuag at gydraddoldeb ac mae hynny wedi cryfhau datganoli. Bydd y cyd-destun gwleidyddol a chydraddoldeb sy'n newid yng Nghymru yn parhau i fod yn heriol yn y blynyddoedd nesaf, ond edrychaf ymlaen at gael cefnogaeth y comisiwn wrth fynd i'r afael â'r heriau hynny gyda'n gilydd. Mae'r adroddiad hwn yn braenaru'r tir ar gyfer hynny.

Mohammad Asghar: Yng Nghymru, rydym yn wynebu heriau sylweddol o ran cydraddoldeb, ac mae gan y Comisiwn

Commission and its Wales committee have an important role to play in ensuring that we meet those challenges. I am pleased to take this opportunity to discuss some of the work the committee has undertaken over the past year, most notably for its efforts in pushing equality and human rights to the top of the agenda and fostering a greater understanding of such issues.

The Equality Act 2010 came into force in October and its implementation is ongoing. Members will be aware that, in Wales and across the UK, we are at the consultation stage with regard to new public sector equality duties. I know that consultations with the commission have played an important role in shaping the Welsh Assembly Government's thinking on the duties, but the commission's real challenge on this is perhaps yet to come. It must play a leading role in translating what the Equality Act means for society and deliver a steadfast message on the benefits of the public sector properly implementing its equality duties. In Wales, the commission's advisory role could be particularly important, given that cross-border and Wales-only bodies in Wales will abide by different equality duties, as we discussed a few weeks ago.

Wales is a relatively small nation, giving the commission the opportunity to enjoy close engagement with political parties and individuals. The commission has actively campaigned on increasing the number of female representatives. I am pleased that the Welsh Conservatives have taken active steps to increase the number of female candidates for next year's Assembly election. Such steps will help to ensure that this Chamber continues to enjoy gender parity among Members, something for which the Assembly has received much praise from commentators across the continent.

4.40 p.m.

Over the next year, it is essential that the commission undertake increased levels of

Cydraddoldeb a Hawliau Dynol a'i bwyllgor Cymru swyddogaeth bwysig i'w chwarae o ran sicrhau ein bod yn cyflawni'r heriau hynny. Rwyf yn falch o gael manteisio ar y cyfle hwn i drafod rhywfaint o'r gwaith y mae'r pwyllgor wedi'i wneud dros y flwyddyn ddiwethaf, yn fwy penodol am ei ymdrechion o ran gwthio cydraddoldeb a hawliau dynol i frig yr agenda ac am feithrin gwell dealltwriaeth o faterion o'r fath.

Daeth Deddf Cydraddoldeb 2010 i rym ym mis Hydref ac mae'n cael ei gweithredu'n barhaus. Bydd Aelodau'n ymwybodol, yng Nghymru a ledled y DU, ein bod yn ymgynghori ar ddyletswyddau cydraddoldeb newydd ar gyfer y sector cyhoeddus. Gwn fod yr ymgynghoriadau gyda'r comisiwn wedi chwarae rôl bwysig wrth lunio ffordd Llywodraeth Cynulliad Cymru o feddwl am y dyletswyddau, ond mae'n bosibl bod yr her wirioneddol i'r comisiwn yn hyn o beth eto i ddod. Rhaid iddo chwarae rôl arweiniol wrth ddehongli'r hyn y mae'r Ddeddf Gydraddoldeb yn ei olygu i gymdeithas a chyfleu neges gadarn am y manteision i'r sector cyhoeddus os yw'n gweithredu ei ddyletswyddau cydraddoldeb yn gywir. Yng Nghymru, gallai rôl ymgynghorol y comisiwn fod yn hollbwysig, o gofio y bydd sefydliadau trawsffiniol a chyrrff Cymru'n unig yn gorfod glynu wrth ddyletswyddau cydraddoldeb gwahanol, fel y gwnaethom ei drafod rai wythnosau yn ôl.

Mae Cymru yn wlad gymharol fechan, ac mae hynny'n golygu bod gan y comisiwn gyfle i fwynhau cysylltiad agos ag unigolion a phleidiau gwleidyddol. Mae'r comisiwn wedi ymgyrchu'n frwd ar gynyddu nifer y menywod sy'n gynrychiolwyr. Rwyf yn falch bod Ceidwadwyr Cymru wedi cymryd camau gweithredol i gynyddu nifer yr ymgeiswyr benywaidd yn etholiadau'r Cynulliad y flwyddyn nesaf. Bydd camau o'r fath yn helpu i sicrhau bod y Siambr hon yn parhau i fwynhau cydraddoldeb rhwng y ddau ryw ymysg yr Aelodau, sy'n fater y mae sylwebwyr ar draws y cyfandir wedi canmol y Cynulliad amdano.

Dros y flwyddyn nesaf, mae'n hanfodol bod y comisiwn yn ymgysylltu fwy â'r sector

engagement with the private sector. The 2009-10 review notes that some increased activity has already taken place. For example, the commission has promoted the benefits of putting in place objectives that are linked to mental health and domestic abuse to private organisations. I welcome this and I understand that the appointment of Ann Beynon in November 2009 as Equality and Human Rights Commissioner for Wales has played a key role in ensuring an increased focus on the private sector. That must be built upon.

The recession and economic turmoil have hit many firms across Wales. It is therefore important that issues linked to equality remain high on the agenda. The private sector must be allowed to flourish in Wales, but new and old businesses must understand their obligations with regards to equality. It is important that businesses should have the opportunity to understand the benefits of fulfilling such duties, such as a reduction in sickness leave and increased staff retention. As a non-departmental public body, the commission has an important public service to deliver but must also make efficient use of public finances. The most recent copy of the commission's accounts at the UK level suggests that there have been a number of financial management issues, particularly linked to pay remit and procurement. These issues must be resolved, Minister.

I am pleased to note a determination and sense of responsibility from the commission to ensure that it meets its financial obligations, and I look forward to monitoring this in the future. In Wales, as devolution settles into its second decade, we face a number of key issues linked to equality. Those issues vary from meeting the needs of our ageing population to taking further action on the pay gap, and ensuring that our railway stations, polling stations and transport are accessible for all. The list goes on, Minister. As the commission, which was established in 2006, continues to mature, it must act as a strong voice and use its expertise and influence to work with decision makers and raise key issues. It must communicate, at all levels, the work that it is doing and ensure that, as a public body, it gives all people

preifat. Mae adolygiad 2009-10 yn nodi bod rhywfaint yn rhagor o weithgaredd eisoes wedi digwydd. Er enghraifft, mae'r comisiwn wedi hybu manteision i gyrff preifat o roi amcanion ar waith sy'n gysylltiedig ag iechedd meddwl a cham-drin domestig. Croesawaf hyn a deallaf fod penodi Ann Beynon ym mis Tachwedd 2009 yn Gomisiynydd Cydraddoldeb a Hawliau Dynol i Gymru wedi chwarae rôl allweddol o ran sicrhau bod rhagor o ffocws ar y sector preifat. Rhaid adeiladu ar hynny.

Mae'r dirwasgiad a'r ansefydlogrwydd economaidd wedi taro llawer o gwmnïau ledled Cymru. Felly, mae'n bwysig bod materion sy'n gysylltiedig â chydaddoldeb yn aros yn uchel ar yr agenda. Rhaid galluogi'r sector preifat i ffynnu yng Nghymru, ond rhaid i fusnesau hen a newydd ddeall eu goblygiadau o ran cydraddoldeb. Mae'n bwysig bod busnesau'n cael cyfle i ddeall manteision cyflawni dyletswyddau o'r fath, megis lleihau absenoldeb oherwydd salwch a helpu i gadw staff. Fel corff cyhoeddus anadrannol, mae gan y comisiwn wasanaeth cyhoeddus pwysig i'w gyflawni ond rhaid iddo hefyd wneud defnydd effeithlon o arian cyhoeddus. Mae copi diweddaraf o gyfrifon y comisiwn ar lefel y DU yn awgrymu ei fod wedi wynebu llawer o faterion rheoli ariannol, yn enwedig mewn cysylltiad â chaffael a chylch cyflog. Rhaid datrys y materion hyn, Weinidog.

Rwyf yn falch o nodi penderfyniad ac ymdeimlad o gyfrifoldeb o du'r comisiwn i sicrhau ei fod yn cyflawni ei oblygiadau ariannol, ac edrychaf ymlaen at fonitro hyn yn y dyfodol. Yng Nghymru, wrth i ddatganoli gamu ymlaen i'w ail ddegawd, rydym yn wynebu llawer o faterion allweddol mewn cysylltiad â chydaddoldeb. Mae'r materion hynny'n amrywio o ddiwallu anghenion ein poblogaeth sy'n heneiddio i gymryd camau pellach ar y bwloch cyflog, a sicrhau bod ein gorsafoedd rheilffordd, gorsafoedd pleidleisio a thrafnidiaeth yn hygyrch i bawb. Mae'r rhestr yn un hirfaith, Weinidog. Wrth i'r comisiwn, a sefydlwyd yn 2006, barhau i aeddfedu, rhaid iddo fod yn llais cryf a defnyddio ei arbenigedd a'i ddylanwad i weithio gyda'r rheini sy'n gwneud penderfyniadau a chodi materion

across Wales the opportunity to benefit and learn from its work. As the review highlights, our nation has been described as an ‘advice desert’ on equality. Therefore, I hope the commission’s work can eradicate such perceptions. I welcome the efforts of the commission over the last year—as highlighted in the 2009-10 ‘Making a Difference’ review—and I hope that the work undertaken over the next year will make a huge difference with regard to promoting equality in Wales.

Janet Ryder: I would like to talk about page 17 of the report on ‘equality and devolution’. It says on that page:

‘We attended the party conferences with our campaign to encourage political parties to increase the number of women and people from under-represented groups standing for election. The campaign has created a sense of urgency and several parties have plans in place for the Assembly elections in 2011. Our Electing for Equality commitment was signed by all four party leaders in Wales.’

If you think about why we need a gender-balanced Assembly and why we need equal representation for women not just here, but in every Government, it is not for women’s sake. It is for the country’s sake, because research—especially from the World Bank—has increasingly shown that countries that do not have a high representation of females in parliament do not counter child poverty or poverty in general. The links are becoming very clear. There is also recognition that a significant number of women need to be present in an organisation to effect change, which is commonly known as a critical mass, and it is usually about 25 to 30 per cent of those people. Therefore, if you apply that to politics, you need at least 25 per cent to 30 per cent—which is the very minimum—to have an effect on a body.

We have always boasted here in the

allweddol. Rhaid iddo gyfathrebu, ar bob lefel, y gwaith a wna a sicrhau, fel corff cyhoeddus, ei fod yn rhoi cyfle i bob un ledled Cymru fanteisio a dysgu o’i waith. Fel yr amlygir yn yr adolygiad, mae ein cenedl wedi cael ei disgrifio fel ‘diffeithwch’ o safbwynt cyngor ar gydraddoldeb. Felly, gobeithiaf y gall gwaith y comisiwn ddileu canfyddiadau o’r fath. Croesawaf ymdrechion y comisiwn dros y flwyddyn ddiwethaf—fel y nodwyd yn yr adolygiad ‘Gwneud Gwahaniaeth’ yn 2009-10—gobeithiaf y bydd y gwaith a wneir dros y flwyddyn nesaf yn gwneud gwahaniaeth anferth o ran hybu cydraddoldeb yng Nghymru.

Janet Ryder: Hoffwn sôn am dudalen 17 yr adroddiad ar ‘gydraddoldeb a datganoli’. Mae’n dweud ar y dudalen honno:

‘Gwnaethom fynychu cynadleddau’r pleidiau gyda’n hymgyrch i annog pleidiau gwleidyddol i gynyddu nifer y merched a phobl o grwpiau a dangynrychiolir sy’n sefyll mewn etholiadau. Mae’r ymgyrch wedi creu ymdeimlad o frys ac mae gan sawl plaid gynlluniau ar waith ar gyfer etholiadau’r Cynulliad yn 2011. Llofnodwyd ein hymrwymiad Ethol er Cydraddoldeb gan arweinwyr y pedair plaid yng Nghymru.’

Os ydych yn ystyried pam mae angen Cynulliad gyda chydbwysedd rhwng y ddau ryw a pham mae angen cynrychiolaeth gyfartal ar gyfer menywod, nid yma yn unig, ond ym mhob Llywodraeth, yna nid yw hynny er mwyn y menywod. Mae hyn er mwyn y wlad, oherwydd mae ymchwil—yn enwedig gan Fanc y Byd—wedi dangos yn gynyddol nad yw gwledydd heb gynrychiolaeth uchel o fenywod yn y senedd yn llwyddo i fynd i’r afael â thlodi plant neu dlodi’n gyffredinol. Mae’r cysylltiadau’n dod yn glir iawn. Ceir cydnabyddiaeth hefyd bod angen nifer sylweddol o fenywod mewn sefydliad er mwyn cyflawni newidiadau, a gaiff ei alw’n gyffredinol yn fâs critigol, ac mae hynny fel arfer tua 25 i 30 y cant ohonynt. Felly, os ydych yn cymhwyso hynny i wleidyddiaeth, mae arnoch angen o leiaf 25 y cant i 30 y cant—a hynny yw’r lleiafswm—i gael effaith ar sefydliad.

Rydym bob amser wedi ymffrostio yma yn y

Assembly that we are forerunners in the world. We were the first Assembly in the world ever to have a completely gender-balanced parliament. A high number of women were elected in the first Assembly elections, and in 2003 we arrived at a stage where 50 per cent of the representatives in the Chamber were women. After a by-election, it went up to 51.6 per cent. The effect that that has had has been studied and reports are now being published to show that that has had a great impact. We have had much more gender balance in the policies, and in our approaches to equal pay, domestic violence, early years provision, and childcare. 'Equal Opportunities and Human Rights: The First Decade of Devolution in Wales' showed that devolved policies in Wales go beyond the approach taken by Westminster to equality and human rights issues. We have placed a duty on school governing bodies and headteachers to promote equal opportunities; we have looked at forced marriages and come up with strategies; and we have looked at honour-based violence and tackling domestic violence, on which we have an all-Wales strategy.

A study carried out in January 2009 by Swansea and Warwick universities found that the number of women in the National Assembly for Wales has definitely resulted in a different kind of organisation, feminised in ways that have been largely popular and also had a huge impact on the policies that we have discussed here.

Our 2003 election led the Fawcett Society to proclaim that the National Assembly for Wales now has the highest level of female representation in the world. This is the only national parliament in the world with equal representation of men and women. Rhodri Morgan, the then First Minister said,

'We understand that we are the only legislature in the world that is perfectly balanced between men and women. The people of Wales have every right to be proud of having set that new world record'.

Cynulliad ein bod yn geffylau blaen yn y byd. Ni oedd y Cynulliad cyntaf yn y byd i gael senedd gyda chydbwysedd llwyr rhwng y ddau ryw. Etholwyd nifer uchel o fenywod yn etholiadau cyntaf y Cynulliad, ac yn 2003 gwnaethom gyrraedd pwynt lle'r oedd 50 y cant o'r cynrychiolwyr yn y Siambr yn fenywod. Ar ôl isetholiad, aeth i fyny i 51.6 y cant. Mae effaith hynny wedi cael ei astudio ac mae adroddiadau'n cael eu cyhoeddi yn awr i ddangos bod hynny wedi cael effaith fawr. Rydym wedi cael llawer mwy o gydbwysedd rhwng y ddau ryw yn y polisiau, ac yn ein hagweddau at gyflogau cyfartal, trais domestig, darpariaeth blyneddoddedd cynnar, a gofal plant. Roedd 'Cyfle Cyfartal a Hawliau Dynol: Degawd Cyntaf Datganoli yng Nghymru' yn dangos bod polisiau datganoledig yng Nghymru yn mynd y tu hwnt i'r agwedd a gymerwyd gan San Steffan at faterion cydraddoldeb a hawliau dynol. Rydym wedi gosod dyletswydd ar gyrrff llywodraethu ysgolion a phenaethiaid i hybu cyfle cyfartal; rydym wedi edrych ar briodasau dan orfod ac wedi llunio strategaethau; ac rydym wedi edrych ar drais ar sail anrhydedd a mynd i'r afael â thrais domestig, gyda strategaeth Cymru-gyfan ar y mater.

Mewn astudiaeth a gynhaliwyd ym mis Ionawr 2009 gan brifysgolion Abertawe a Warwick, canfuwyd bod nifer y menywod yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru heb os nac oni bai wedi arwain at fath gwahanol o sefydliad, wedi'i ddylanwadu gan fenywod mewn ffyrdd a oedd yn boblogaidd ar y cyfan a hefyd wedi cael effaith anferth ar y polisiau rydym wedi'u trafod yma.

Roedd ein hetholiad yn 2003 wedi arwain at gyhoeddiad gan Gymdeithas Fawcett bod gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn awr y lefel uchaf o gynrychiolaeth fenywaidd yn y byd. Hon yw'r unig senedd genedlaethol yn y byd gyda chynrychiolaeth gyfartal o ddynion a menywod. Dywedodd Rhodri Morgan, y Prif Weinidog ar y pryd,

Deallwn mai ni yw'r unig ddeddfwrfa yn y byd gyda chydbwysedd perffaith rhwng dynion a menywod. Mae pob hawl gan bobl Cymru fod yn falch o sefydlu'r record byd newydd hwnnw.

That is really quite amazing. If you look at the situation now, you will see that, of the 15 Members who are in the Cabinet or hold leading positions within the Government, eight of them are women. The most senior civil servant in Wales, the Permanent Secretary, is a woman, and the chief executive of the National Assembly for Wales is a woman, yet the Equality and Human Rights Commission's report, 'Who Runs Wales? 2009', has stated that despite views that the prominence of women in the National Assembly has transformed the politics of Wales, the reality on the ground is very different. Women are still struggling to make themselves heard in many areas.

At the last Westminster elections, only seven out of the 40 Members of Parliament elected in Wales were women. In fact, since women have had the vote, only 12 female Members of Parliament have ever been elected in Wales; and only 25 per cent of the candidates returned in the last local government elections were women. Although we slipped slightly down in the last Assembly elections, if you look ahead to the predictions of what might happen after the 2011 elections, you will see that the Institute of Welsh Affairs has predicted that the level of female representation could fall well below 30 per cent in this Chamber. All of those proud boasts that Wales has been able to make thus far will fail.

The two main political parties in Wales took positive measures, which turned out to be very unpopular. A study must be undertaken after the next election to see what impact that had.

Darren Millar: I warmly welcome what you have said about the gender balance here in the National Assembly. Will you join me in congratulating the fact that Wales, for the first time, has a woman Secretary of State?

Janet Ryder: It is very good to see women rising to every level. What is important for Wales is the female representation in this Chamber, which is now in grave danger. It will have an impact on policies and the way

Mae hynny'n eithaf anhygoel. Os edrychwch ar y sefyllfa yn awr, gwelwch o'r 15 Aelod sy'n rhan o'r Cabinet neu sy'n dal swyddi arweiniol yn y Llywodraeth, mae wyth ohonynt yn ferched. Menyw yw'r gwas sifil uchaf ei statws yng Nghymru, sef yr Ysgrifennydd Parhaol, ac mae prif weithredwr Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn fenyw, ond mae adroddiad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, 'Pwy sy'n Rhedeg Cymru? 2009' wedi nodi er gwaethaf y ffaith bod amlygrwydd menywod yn y Cynulliad Cenedlaethol wedi gweddnewid gwleidyddiaeth Cymru, mae'r sefyllfa wirioneddol ar lawr gwlad yn wahanol iawn. Mae menywod yn dal i frwydro i gael eu clywed mewn sawl maes.

Yn etholiadau diwethaf San Steffan, dim ond saith allan o'r 40 Aelod Seneddol a etholwyd yng Nghymru oedd yn fenywod. Yn wir, ers i fenywod gael yr hawl i bleidleisio, dim ond 12 Aelod Seneddol sydd erioed wedi cael eu hethol yng Nghymru; a 25 y cant yn unig o'r ymgeiswyr a etholwyd yn yr etholiadau llywodraeth leol diwethaf oedd yn fenywod. Er ein bod wedi lithro'n ôl ychydig yn etholiadau diwethaf y Cynulliad, os edrychwch ymlaen at yr hyn a allai ddigwydd ar ôl etholiadau 2011, gwelwch fod y Sefydliad Materion Cymreig wedi rhagweld y gallai lefel y gynrychiolaeth fenywaidd ddisgyn ymhell o dan 30 y cant yn y Siambr hon. Felly bydd yr holl ymffrostio balch y mae Cymru wedi'u gwneud hyd yn hyn yn methu.

Cymerwyd camau cadarnhaol gan y ddwy brif blaid wleidyddol yng Nghymru, a oedd yn amhoblogaidd iawn yn y pen draw. Rhaid cynnal astudiaeth ar ôl yr etholiad nesaf i weld pa effaith a gafodd hynny.

Darren Millar: Croesawaf yn gynnes yr hyn a ddywedoch am gydbwysedd rhwng y ddau ryw yma yn y Cynulliad Cenedlaethol. A wnewch ymuno â mi i longyfarch y ffaith bod gan Gymru fenyw yn Ysgrifennydd Gwladol, a hynny am y tro cyntaf?

Janet Ryder: Mae'n dda iawn gweld menywod yn codi i bob lefel. Yr hyn sy'n bwysig i Gymru yw cynrychiolaeth fenywaidd yn y Siambr hon, sydd yn awr mewn perygl enbyd. Bydd yn cael effaith ar

that business is carried out in this Chamber. I would like the Minister—if he is still here, otherwise the Minister who comes in his place—to make a pledge on this after the next election. We will have a body of research over a good number of years that will allow us to compare the people who have been elected here and the kind of work that has taken place here with the kind of work that has happened in other elected bodies. That study must be conducted because Wales is, and has been, an example to the world. Perhaps because both political parties—Plaid and Labour—have stepped back from using positive measures, we will see that being taken away. The academic study must come through. The fact that an equalities body can write this in its report has created a sense of urgency and several parties have plans in place for the Assembly elections in 2011.

4.50 p.m.

The Presiding Officer: Thank you, Janet, for issuing that very clear warning to us, which I certainly take seriously in my position as Chair of the Assembly Commission.

Veronica German: Although we may not always think about it, we all realise that equality and human rights are not something to be talked about separately, as we are doing here in this debate, but that they are a thread that runs through every aspect of our life in Wales and throughout the world.

Equality impacts on every stratum of our society and communities. Therefore, I was pleased to see the range of work that has been done by the commission, particularly the work with employers and the voluntary sector. Everybody thinks that human rights are a good thing, as the report says, but the understanding of what it means in everyday life is not always clear. The work done by the commission to relate those aspects to everyday life so that people have an understanding of what it means is crucial.

A group that is particularly discriminated against, as highlighted by the commission,

bolisiau a'r ffordd y cyflawnir busnes yn y Siambr hon. Hoffwn petai'r Gweinidog—os bydd yn dal yma, neu fel arall y Gweinidog a fydd yn dod yn ei le—yn gwneud addewid ar hyn ar ôl yr etholiad nesaf. Bydd gennym gorff o ymchwil dros sawl blwyddyn a fydd yn ein galluogi i gymharu'r bobl sydd wedi cael eu hethol yma a'r math o waith sydd wedi'i wneud yma o'i gymharu â'r math o waith sydd wedi digwydd mewn cyrff etholedig eraill. Rhaid cynnal yr astudiaeth honno oherwydd mae Cymru wedi bod ac yn dal i fod yn enghraifft i'r byd. Mae'n bosibl, gan fod y ddwy blaid wleidyddol—Plaid a Llafur—wedi camu'n ôl rhag defnyddio mesurau cadarnhaol, y byddwn yn gweld hyn yn diflannu. Rhaid cyflawni'r astudiaeth academiaidd. Mae'r ffaith bod corff cydraddoldeb yn gallu ysgrifennu hyn yn ei adroddiad wedi creu ymdeimlad o frys ac mae gan sawl plaid gynlluniau ar y gweill ar gyfer etholiadau'r Cynulliad yn 2011.

Y Llywydd: Diolch ichi, Janet, am roi'r rhybudd clir hwnnw i ni, ac rwyf yn ei gymryd o ddifrif yn sgîl fy swydd fel Cadeirydd Comisiwn y Cynulliad.

Veronica German: Er nad ydym efallai bob amser yn meddwl amdano, mae pob un ohonom yn sylweddoli na ddylid siarad am gydraddoldeb a hawliau dynol fel dau beth ar wahân, fel rydym yn ei wneud yma yn y ddadl hon. Yn hytrach, maent yn llinyn sy'n rhedeg drwy bob agwedd o'n bywyd yma yng Nghymru a ledled y byd.

Mae cydraddoldeb yn effeithio ar bob haen o'n cymdeithas a'n cymunedau. Felly, roeddwn yn falch o weld yr ystod o waith sydd wedi'i wneud gan y comisiwn, yn enwedig y gwaith gyda chyflogwyr a'r sector gwirfoddol. Mae pawb yn credu bod hawliau dynol yn beth da, fel y dywed yr adroddiad, ond mae deall beth y mae'n ei olygu mewn bywyd bob dydd yn fwy niwlog weithiau. Mae'r gwaith a wneir gan y comisiwn i wneud yr agweddau hynny'n berthnasol i fywyd bob dydd fel bod pobl yn deall beth mae'n ei olygu yn hanfodol.

Un grŵp yn benodol sy'n cael ei wahaniaethu, fel y nodwyd yn yr adroddiad,

are those with mental health conditions. The commission has done some work on that area in particular. It is startling that its research found that 37 per cent of respondents would be unhappy if a close relative of theirs married someone with a mental health condition, and that only 40 per cent of people thought that it was suitable for a primary school teacher to have a mental health issue. Considering that one in four of us is likely to have a mental health issue sometime in our lives, it somewhat restricts the number of people that they would expect to go into these professions, or marry into their family. It just shows the level of prejudice and stigma that exists.

Therefore, I congratulate the commission on the work that it has done with mental health experts to address the issue of mental health in the workplace, and encouraging businesses and public sector organisations to address that particular issue. It is not just doing it by producing a strategy on paper, it is also going out there to talk to people and using a DVD to explain the effect: how it is good for their business to have a positive strategy in place as it will reduce sickness absence, and the people working there are going to be happier in their work and more productive. Therefore, it is a win-win situation all round.

The particular tools that it has developed with practical help and advice run through a lot of the work that it has done in that regard. This is not a dry report—you can read it and see that it is showing the positive action that can be taken. It is a living and breathing policy, and not something that is just filed away in a filing cabinet somewhere so that someone can say ‘We’ve ticked those boxes’. Therefore, I congratulate the commission on its approach.

Another aspect of the commission’s work was to make sure that the Equality Act 2010 translates into real improvements in people’s lives. On the same topic of mental health, an issue that I am particularly concerned about is age discrimination against older people

yw’r rheini â chyflyrau iechyd meddwl. Mae’r comisiwn wedi gwneud rhywfaint o waith yn y maes hwnnw’n benodol. Roedd yn sioc bod ei ymchwil wedi canfod y byddai 37 y cant o’r ymatebwyr yn anhapus petai perthynas iddynt yn priodi rhywun â chyflwr iechyd meddwl, ac mai 40 y cant yn unig a oedd yn credu ei bod yn briodol i athro weithio mewn ysgol gynradd os oes ganddynt fater iechyd meddwl. O gofio y bydd un ym mhob pedwar ohonom yn debygol o brofi mater iechyd meddwl ar ryw adeg yn ein bywyd, mae hyn i raddau’n cyfyngu ar nifer y bobl y gallent eu disgwyl sy’n gweithio yn y proffesiynau hyn, neu’n priodi i mewn i’w teulu. Mae’n dangos lefel y rhagfarn a’r stigma sy’n bodoli.

Felly, rwyf yn llongyfarch y comisiwn ar y gwaith y mae wedi’i wneud gydag arbenigwyr ym maes iechyd meddwl i roi sylw i iechyd meddwl yn y gweithle, ac yn annog busnesau a sefydliadau’r sector cyhoeddus i roi sylw i’r mater penodol hwnnw. Nid yw’n fater o gynhyrchu strategaeth ysgrifenedig yn unig, mae’n fater o fynd allan i siarad â phobl hefyd gan ddefnyddio DVD i egluro’r effaith; sut y mae’n dda i’w busnes i gael strategaeth gadarnhaol ar waith oherwydd bydd yn lleihau nifer y bobl sy’n absennol oherwydd salwch. Hefyd, bydd y bobl sy’n gweithio yno’n teimlo’n hapusach yn eu gwaith ac yn fwy cynhyrchiol. Felly, mae pawb ar eu hennill.

Mae’r teclynnau penodol y mae wedi’u datblygu gyda chymorth a chyngor ymarferol yn rhedeg drwy lawer o’r gwaith y mae wedi’i wneud i’r perwyl hwnnw. Nid yw hwn yn adroddiad sych—gallwch ei ddarllen a gweld ei fod yn dangos y camau cadarnhaol y gellir eu cymryd. Mae’n bolisi byw, ac nid yw’n rhywbeth y gellir ei gadw mewn ffeil mewn cwpwrdd yn rhywle fel bod rhywun yn gallu dweud ‘Rydym wedi ticio’r blychau hynny’. Felly, rwyf yn llongyfarch y comisiwn ar ei ddull gweithredu.

Agwedd arall ar waith y comisiwn oedd gwneud yn siŵr bod Deddf Cydraddoldeb 2010 yn cyfieithu i welliannau go-iawn i fywydau pobl. Ar bwnc iechyd meddwl unwaith eto, un mater rwyf yn poeni’n benodol amdano yw gwahaniaethu ar sail oed

being treated for mental health problems. It is clear that there are two strategies in many places, which equates to the fact that you can have a certain service if you are under 65, but you have a different service if you are over 65. I take it that the new Equality Act 2010 will deal with that situation so that people will no longer be discriminated against in that way. It is something that has been highlighted and we should push it forward now so that it is no longer the case that only some treatments are available to young people.

I look forward to the work programme that the commission has laid out for next year, especially on gathering more evidence. The way that it gathers evidence, does research and then helps to implement improvements is an excellent approach. I congratulate it on this and look forward to the work that it does next year.

The Presiding Officer: Thank you very much, Veronica. I invite the Minister to wind up the debate.

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): I am pleased that we have had the opportunity to debate the Equality and Human Rights Commission's report for 2009-10, 'Making a Difference', this afternoon. I have listened with great interest to Members' contributions. Equality is a cross-cutting issue, and, as such, my Cabinet colleagues share my commitment to advancing this work across their portfolios.

I will pick up on a few of the issues that Members have raised this afternoon. Oscar, you are absolutely right regarding the communication element of equality. Your suggestion that what we understand about the duty within the Chamber and what is understood externally and how that permeates throughout the public sector and service delivery is an important point. I see the commission playing an important role in that communication aspect. However, in terms of the duties that I am introducing into the public sector and the equality duties, I will not be stepping back on equality. My

yn erbyn pobl hŷn sy'n cael eu trin ar gyfer problemau iechyd meddwl. Mae'n glir bod yna ddwy strategaeth mewn llawer o leoedd, sy'n golygu y gallwch gael gwasanaeth penodol os ydych o dan 65 oed, ond y cewch wasanaeth arall os ydych dros 65. Rwyf yn gobeithio y bydd y Ddeddf Cydraddoldeb 2010 newydd yn ymdrin â'r sefyllfa honno fel na fydd pobl yn cael eu gwahaniaethu fel hynny mwyach. Mae'n rhywbeth sydd wedi'i amlygu a dylem ei wthio ymlaen yn awr fel na fydd y sefyllfa hon yn parhau lle mai dim ond rhai triniaethau sydd ar gael i bobl ifanc.

Edrychaf ymlaen at y rhaglen waith y mae'r comisiwn wedi'i nodi ar gyfer y flwyddyn nesaf, yn enwedig ynghylch casglu rhagor o dystiolaeth. Mae'r ffordd y mae'n casglu dystiolaeth, yn gwneud yr ymchwil, ac yna'n helpu i roi gwelliannau ar waith yn ddull gweithredu rhagorol. Rwyf yn ei longyfarch ar hyn ac yn edrych ymlaen at y gwaith a wna'r flwyddyn nesaf.

Y Llywydd: Diolch yn fawr i chi, Veronica. Gwahoddaf y Gweinidog i ddirwyn y drafodaeth i ben.

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Rwyf yn falch ein bod wedi cael y cyfle i drafod adroddiad y Comisiwn Hawliau Dynol ar gyfer 2009-10, 'Gwneud Gwahaniaeth', y prynhawn yma. Rwyf wedi gwrandao'n astud ar gyfraniadau'r Aelodau. Mae cydraddoldeb yn fater trawsbynciol, ac, o'r herwydd, mae fy nghyd-Weinidogion yn y Cabinet yn rhannu fy ymrwymiad i fwrw ymlaen â'r gwaith hwn ar draws eu portffolios.

Hoffwn roi sylw i rai o'r materion y mae Aelodau wedi'u codi y prynhawn yma. Oscar, rydych yn llygad eich lle ynghylch yr elfen gyfathrebu yng nghyswllt cydraddoldeb. Mae eich awgrym bod yr hyn a ddeallwn yn Siambr a'r hyn a ddeallir yn allanol, a sut y mae hynny'n ymdreiddio drwy'r sector cyhoeddus a chyflenwi gwasanaethau, yn bwynt pwysig. Gwelaf y comisiwn yn chwarae rôl bwysig yn yr agwedd gyfathrebu honno. Fodd bynnag, o ran y dyletswyddau rwyf yn eu cyflwyno i'r sector cyhoeddus a'r dyletswyddau cydraddoldeb, ni fyddaf yn cefnu ar

view is that we should push this agenda forward to promote equality for all people who receive services across Wales and live in Wales.

Moving to the issues that you and Janet raised on gender and female representation, what has happened in this institution is well documented and was articulated by Janet. The National Assembly for Wales is a world leader. You raised some important points, Janet, on assessing where we will be post the next election without positive discrimination such as all-women shortlists.

I also pay tribute to the commission, the commissioners and the members of the Wales committee: Ann Beynon, Barry Clarke, Anne Crowley, Rhian Davies, Karen Dugate, the Rev Aled Edwards—a familiar face to us all at the Assembly, Siân Gale, Clifton Robinson, Dr Olwen Williams—whom I know well from the Wrexham area, Liz Withers and Dr Neil Wooding, and, of course, Kate Bennett and the team. They have done a fantastic job in producing this report and since the inception of the EHRC.

You also raised polling stations, Oscar, which is one of the issues that affect people. You will be pleased to know that my officials and I met Scope on Monday following the publication of its detailed report to see how we can progress access to polling stations in the future. That is under way.

Picking up on the gender balance aspect of the report, you raised some important points, Janet. You will be familiar with the Proposed Local Government (Wales) Measure that I have introduced, Part 1 of which aims to improve opportunities across all strands of equality, such as gender, disability, age, race and sexual orientation, to be able to access the world of local government. I hope that that will generate more interest in these structures. That is why the proposed Measure is an important stepping stone towards a transformation of opportunities.

5.00 p.m.

gydraddoldeb. Credaf y dylem wthio'r agenda hon ymlaen i hybu cydraddoldeb i bawb sy'n derbyn gwasanaethau ledled Cymru ac sy'n byw yng Nghymru.

Gan droi at y materion y gwnaethoch chi a Janet eu codi am rywedd a chynrychiolaeth fenywaidd, ceir llawer o dystiolaeth am yr hyn sydd wedi digwydd yn y sefydliad hwn, a chyflëwyd hynny gan Janet. Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn arweinydd byd-eang. Gwnaethoch godi rhai pwyntiau pwysig, Janet, ar asesu ein sefyllfa ar ôl yr etholiad nesaf heb wahaniaethu cadarnhaol, fel rhestrau byr menywod yn unig.

Rhoddaf deyrnged hefyd i'r comisiwn, i'r comisiynwyr ac i aelodau o bwyllgor Cymru: Ann Beynon, Barry Clarke, Anne Crowley, Rhian Davies, Karen Dugate, y Parchedig Aled Edwards—wyneb cyfarwydd i bob un ohonom yn y Cynulliad, Siân Gale, Clifton Robinson, Dr Olwen Williams—yr wyf i'n ei hadnabod yn dda iawn o ardal Wrecsam, Liz Withers a Dr Neil Wooding, ac, wrth gwrs, Kate Bennett a'r tîm. Maent wedi gwneud gwaith gwych yn llunio'r adroddiad hwn ac ers sefydlu'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol.

Gwnaethoch hefyd grybwyll gorsafoedd pleidleisio, Oscar, sy'n un o'r materion sy'n effeithio ar bobl. Byddwch yn falch o wybod bod fy swyddogion a finnau wedi cyfarfod â Scope ddydd Llun ar ôl iddynt gyhoeddi eu hadroddiad manwl i weld sut y gallwch ddatblygu gorsafoedd pleidleisio yn y dyfodol. Mae hynny ar y gweill.

Gan edrych ar yr agwedd o gydbwysedd rhwng y rhywiau yn yr adroddiad, gwnaethoch godi rhai pwyntiau pwysig, Janet. Byddwch yn gyfarwydd â Mesur Arfaethedig Llywodraeth Leol (Cymru) rwyf wedi'i gyflwyno. Nod Rhan 1 yw gwella'r cyfleoedd ar draws pob maes cydraddoldeb, megis rhywedd, anabledd, oed, hil a chyfeiriadedd rhywiol, i allu cael mynediad at fyd llywodraeth leol. Gobeithiaf y bydd hyn yn creu rhagor o ddiddordeb yn y strwythurau hyn. Dyna pam fod y Mesur arfaethedig yn garreg camu bwysig tuag at drawsnewid cyfleoedd.

To move on to Veronica German's contribution, in WAG we are extremely committed to the equality agenda. We have the single equality scheme, which is the first in the UK, and we are keen to ensure that we move seamlessly into the full implementation of that across all portfolios.

You raised a sensitive and important issue on mental health, and I pay tribute to the commission's work with regard to that. It is also worthwhile me paying tribute to Hafal, with regard to its raising awareness of mental health issues across Wales. I visited its campaign during the summer, as I suspect that many other Members did.

The public sector equality duties address all equality strands, and we picked out the gender elements of that. If we are to promote equality and fairness across Wales, we must consider all strands of equality, which include disability, gender, transgender, age, race, sexual orientation, religion and non-belief. We must ensure that we pick up all of those strands as part of our daily assessments of the work that we do. In these very difficult financial times, the Minister for finance and I have written to colleagues with regard to the budget assessment, ensuring that they look at their budgets fairly and assess the impact on equality of all their decisions. I am keen to ensure that that happens across all portfolios.

Thank you, Presiding Officer, for the opportunity to debate this important report today and I again pay tribute to the commission.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod y Cynulliad yn nodi cynnwys adolygiad Cymru y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar gyfer 2009-10. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynnig ei dderbyn.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Gan symud ymlaen at gyfraniad Veronica German, rydym yn ymrwymedig iawn yn Llywodraeth y Cynulliad i'r agenda gydraddoldeb. Mae gennym y cynllun cydraddoldeb senl, sef y cyntaf o'i fath yn y DU, ac rydym yn awyddus i sicrhau ein bod yn symud ymlaen yn ddi-dor i'w rhoi ar waith yn llawn ar draws pob portffolio.

Gwnaethoch godi mater sensitif a phwysig ar ieched meddwl, a rhoddaf deyrnged i waith y comisiwn yn hynny o beth. Mae'n werth chweil imi roi teyrnged i Hafal hefyd, o ran ei waith yn codi ymwybyddiaeth o faterion ieched meddwl ledled Cymru. Cefais gyfle i ymweld â'i ymgyrch dros yr haf, fel y gwnaeth sawl Aelod arall rwyf yn siŵr.

Mae dyletswyddau cydraddoldeb y sector cyhoeddus yn rhoi sylw i bob maes cydraddoldeb, a gwnaethom edrych yn benodol ar yr elfennau rhywedd. Os ydym am hybu cydraddoldeb a thegwch ledled Cymru, rhaid inni ystyried pob maes cydraddoldeb, sy'n cynnwys anabledd, rhywedd, trawsrywedd, oed, hil, tueddfryd rhywiol, crefydd a diffyg cred. Rhaid inni sicrhau ein bod yn edrych ar bob un o'r meysydd hynny fel rhan o'n hasesiadau dyddiol o'r gwaith a wnawn. Yn y dyddiau anodd iawn hyn yn ariannol, mae'r Gweinidog dros gyllid a finnau wedi ysgrifennu at gyd-Weinidogion ynghylch asesu'r gyllideb, gan sicrhau eu bod yn edrych ar eu cyllidebau'n deg ac yn asesu'r effaith ar gydraddoldeb yng nghyswllt pob un o'u penderfyniadau. Rwyf yn awyddus i sicrhau bod hynny'n digwydd ar draws pob portffolio.

Diolch ichi, Lywydd, am y cyfle i drafod yr adroddiad pwysig hwn heddiw a rhoddaf deyrnged unwaith eto i'r comisiwn.

The Presiding Officer: The question is that the Assembly notes the Equality and Human Rights Commission's Wales review for 2009-10. Are there any objections? I see that there are none. The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 7.35.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 5.02 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 5.02 p.m.*

**Adroddiad y Pwyllgor Menter a Dysgu ar Greu Swyddi yn yr Economi Werdd
The Enterprise and Learning Committee's report on Generating Jobs in the
Green Economy**

Cynnig NDM4553 Gareth Jones

Motion NDM4553 Gareth Jones

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

*To propose that the National Assembly for
Wales:*

*Yn nodi adroddiad y Pwyllgor Menter a
Dysgu ar Greu Swyddi yn yr Economi Werdd
a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 19
Gorffennaf 2010.*

*Notes the Enterprise and Learning
Committee's report on Generating jobs in the
green economy which was laid in the Table
Office on 19 July 2010.*

Gareth Jones: Cynigiau y cynnig.

Gareth Jones: I move the motion.

Fel Cadeirydd y Pwyllgor Menter a Dysgu, mae'n bleser gennyf agor y ddadl hon ar ein hadroddiad ar greu swyddi yn yr economi werdd. Mae'n deg dweud mai tipyn o her oedd yr ymchwiliad hwn. Yr wyf yn falch, felly, ei bod hi'n ymddangos fel pe baem ni wedi herio Gweinidogion ar draws gwahanol adrannau i ymateb i'n hadroddiad. Hoffwn ddiolch i'r Dirprwy Brif Weinidog am ei ymateb positif a thrylwyr i'n hadroddiad ac i'n hargymhellion. Derbyniwyd y mwyafrif ohonynt ganddo, ond, mae hefyd wedi rhoi eglurhad am y rhai efallai sydd angen ystyriaeth bellach. O gyfuno'r ymateb hwnnw â'r adroddiad, teimlaf fod ffynhonnell bwysig o wybodaeth gennym sy'n egluro beth yw'r sefyllfa gyfredol o ran yr economi werdd.

As Chair of the Enterprise and Learning Committee, I am delighted to open this debate on our report on generating jobs in the green economy. It is fair to say that we found this a challenging inquiry. I am therefore glad that we appear to have challenged Ministers across different departments to respond to our report. I would like to thank the Deputy First Minister for his positive and thorough response to our report and our recommendations. He accepted the majority of them, but he has also explained why some need further consideration. In combining that response with the report, I feel that we have a very important source of information that explains the current situation in relation to the green economy.

Ni wnaeth ein hymchwiliad edrych ar wneud yr economi bresennol yn wyrddach. Yr oedd ein pwyslais yn hytrach ar sut i greu economi werdd, y cyfleoedd swyddi sy'n dod yn sgîl y diwydiannau hynny, a sut mae polisi Llywodraeth Cymru'n cyfrannu, neu beidio, at yr agenda hwnnw.

Our inquiry did not look at greening the existing economy. Rather, our focus was on how to generate a green economy, the job opportunities presented by those industries, and how Welsh Government policy is or is not contributing to that agenda.

Y cwestiwn, felly, yw a fyddai mwy o swyddi mewn economi werdd. Mae'r ateb yn un cymhleth. Byddai rhai sectorau'n cynnig cyfleoedd am swyddi newydd, ond byddai eraill yn gweld swyddi a fyddai'n cymryd lle swyddi presennol, colli swyddi, neu swyddi'n cael eu trawsnewid. Daethom i'r casgliad nad oes y fath beth ag economi werdd unffurf,

The question, therefore, is whether there would be more jobs in a green economy. The answer is complex. Some sectors would offer opportunities for new jobs, but others could see the substitution of existing jobs, loss of jobs, or jobs being transformed. We concluded there is no uniform green economy, but different sectors have varying

ond, yn hytrach, gwahanol sectorau â potential to generate jobs.
 photensial amrywiol i greu swyddi.

Nid yw strategaeth swyddi gwyrdd Llywodraeth Cymru wedi mynd i'r afael o ddifrif â'r gwahaniaethau hyn, ac mae felly angen mwy o fanylder wrth dargedu adnoddau ar gyfer greu swyddi. Gobeithiaf y bydd y Dirprwy Brif Weinidog yn edrych ar hynny'n ofalus.

The Welsh Government's green jobs strategy has not really got to grips with these distinctions and an altogether more discerning approach to the targeting of resources for job creation is therefore required. I hope that the Deputy First Minister will look at that carefully.

Y cwestiwn arall yw sut y gall Cymru ddatblygu economi werdd. Yr ydym yn gwybod yn dda nad ydyw economi Cymru'n economi werdd fel y cyfryw ar hyn o bryd. Mae ein sector gweithgynhyrchu, er enghraifft, yn defnyddio llawer iawn o ynni, ac mae gwaith craffu gan un arall o bwyllgorau'r Cynulliad wedi dangos nad ydyw egwyddorion cynaliadwyedd yn cael yr un faint o bwyslais ar draws holl bortffolios y Llywodraeth.

The other question is: how can Wales develop a green economy? We are well aware that the Welsh economy is, by and large, not green at present. Our manufacturing sector, for example, uses a great deal of energy, and scrutiny by another Assembly committee has shown that sustainability principles are not pursued with the same vigour across all Government portfolios.

Os ydyw Cymru am fynd i lawr llwybr economi werdd, yr ydym yn credu y bydd angen arweiniad cryfach gan Lywodraeth Cymru, ac aildargedu cymorth ar gyfer busnesau. Yr oedd gennym felly ddiddordeb mawr mewn clywed am brofiad yr Alban lle mae cryn bwyslais gwleidyddol ar ddiwydiannau gwyrdd a thipyn o fuddsoddi gan y sector cyhoeddus.

If Wales is to go down the green economy route, we believe that there will be a need for stronger leadership by the Welsh Government and a refocusing of support for business. We were therefore very interested to hear about experiences in Scotland, where there has been significant political emphasis on, and public sector investment in, green industry.

Yr oedd un o'n tystion yn dadlau na ddylai unrhyw un o bolisiau Llywodraeth Cymru arwain at gynnydd mewn allyriadau carbon net byd-eang. Mewn gwirionedd, mae'n iawn wrth gwrs. Ymateb y Dirprwy Brif Weinidog i'r awgrym hwnnw oedd y dylai Cymru ddal gafael ar ddefnyddwyr uchel o ynni a'u hannog nhw i fod yn fwy effeithlon yn eu defnydd o ynni. Yr wyf yn cydymdeimlo â'r safbwynt hwnnw, fel y mae fy nghyd-Aelodau, fe hyderaf. Nid oeddem yn teimlo bod y farn hon o angenrheidrwydd yn cael ei rhannu gan y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai. Os ydyw Cymru'n ymrwymo'i hun o ddifrif i lwybr o ddatblygu economi werdd, gynaliadwy at y dyfodol, mae'n hanfodol fod Llywodraeth Cymru'n cysoni ei holl weithredoedd gyda'i strategaethau.

One of our witnesses argued that no Welsh Government policies should lead to an increase in net global carbon emissions. In truth, he is right, of course. The Deputy First Minister's response to that suggestion was that Wales should hold on to high-energy users and encourage them to be more energy efficient. I have some sympathy for that point of view, as I am sure did my colleagues on the committee. We did not feel that that view was necessarily shared by the Minister for Environment, Sustainability and Housing. If Wales is truly committed to a path of developing a green, sustainable economy for the future, it is crucial that the Welsh Government is consistent in all of its activities and strategies.

Ble mae'r cyfleoedd yng Nghymru? Gwnaethom nodi amryw o wahanol feysydd

Where are the opportunities in Wales? We have identified a number of areas with

sydd â photensial ar gyfer creu swyddi gwyrdd a hoffwn dynnu sylw at bedwar ohonynt. Yn gyntaf, y mae ynni adnewyddadwy. Daeth ein hymchwiliad i'r casgliad ei bod hi'n debygol o fod yn rhy hwyr i greu nifer sylweddol o swyddi gweithgynhyrchu yng Nghymru ar gyfer datblygiadau gwynt ar y tir. Fodd bynnag, gall fod cyfleoedd cynhyrchu sylweddol o ran datblygiadau gwynt ar y môr. Yr oeddwn yn falch felly o ddarllen yr wythnos diwethaf fod y Prif Weinidog o'r un farn. Cafodd ynni morol—ynni o'r llanw ac o'r tonnau—hefyd ei grybwyll fel maes â photensial ar gyfer creu nifer sylweddol o swyddi yng Nghymru. Yr ydym wedi clywed bod y cwmni Eco2 yn gweithio gyda prifysgolion Caerdydd ac Abertawe ar hyn o bryd ar dreialu ei dyrbinau morol newydd. Fodd bynnag, yr oedd yn destun pryder inni glywed nad oes unrhyw set sgiliau ar hyn o bryd yng Nghymru i symud technoleg ynni morol yn ei flaen. Gwnaethom argymhell felly y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod targedau ar gyfer y gyfran o drydan i gael ei gynhyrchu o ffynonellau morol adnewyddadwy'n cael eu cyrraedd, er mwyn i Gymru fod ar flaen y gad wrth ddatblygu marchnadoedd cynaliadwy ar gyfer sector gweithgynhyrchu a gwasanaethau atodol gwyrdd. Gwnaethom argymhell ymhellach y dylai Llywodraeth Cymru gynnig cymelliadau i gwmnïau sy'n gweithredu yng Nghymru i gydweithio wrth ddatblygu ffynonellau ynni adnewyddadwy, er mwyn creu galw am fusnesau newydd gwyrdd.

Yr ail faes o ran cyfleoedd yw effeithlonrwydd ynni cartref. Mae'r sector hwn yn un llafurddwys iawn o safbwynt y gweithwyr y bydd eu hangen i roi cyngor, i osod ac i gynnal y dechnoleg, ac mae'n cynnig cyfleoedd sylweddol o ran datblygu sgiliau. Mae'n ymddangos bod amrywiaeth o gynlluniau ledled Prydain a ledled Cymru ar gyfer gwaith insiwleiddio, gosod boeleri newydd, neu sefydlu gwresogi solar. Yr ydym yn credu ei bod hi'n bwysig cadw'r swyddi a'r sgiliau hynny yng Nghymru, ond nid ydyw hyn yn digwydd bob amser. Yn wyneb yr her fawr sy'n ein wynebu yng Nghymru i wella'r stoc o dai hŷn—yn enwedig lle mae'r bobl yn berchen ar eu tai, neu mewn tai preifat ar rent—mae rheswm da dros sicrhau fod busnesau Cymreig yn elwa

potential for generating green jobs, and I would like to highlight four of them. The first is renewable energy. Our inquiry concluded that it is probably too late to generate a significant number of manufacturing jobs in Wales from onshore wind. However, there may be significant manufacturing opportunities from offshore wind developments. I was pleased to read last week that the First Minister is of the same view. Marine energy, by which I mean tidal and wave energy, was also mentioned as a field with potential for delivering a significant number of jobs in Wales. We have heard that the company Eco2 is currently working with Cardiff and Swansea universities on trialling its new marine turbines. However, we were concerned to be told that there is no existing skill-set in Wales to take marine energy technology forward. We therefore recommended that Welsh Ministers should ensure targets for the percentage of electricity to be generated from marine renewables are achieved in order for Wales to be in the vanguard of developing sustainable markets for a green manufacturing and support services sector. We also recommended that the Welsh Government should offer incentives to companies operating in Wales to collaborate in developing renewable energy sources to create demand for the new, green businesses.

The second field in terms of opportunities concerns domestic energy efficiency. This sector is highly labour-intensive in terms of the workers needed to provide advice and to install and maintain the technology, and it provides significant opportunities for skills development. There appear to be a variety of UK-wide and Wales-based schemes for insulation work, boiler replacement, or the installation of solar heating. We believe that it is important to keep those jobs and skills in Wales, but that does not always happen. Given the huge challenge facing us in Wales to improve the ageing housing stock, particularly in the owner-occupier and private rented sectors, there is a great incentive to ensure that Welsh businesses benefit from home improvement programmes, both in

o'r rhaglenni gwella tai, o safbwynt gosod y dechnoleg, a hefyd o safbwynt datblygu'r technolegau a'r cynhyrchion i gael eu gosod. Mae ymateb y Llywodraeth yn rhoi pwyslais mawr ar y rhaglen Arbed yn y maes hwn, ond nid oes manylion ynghylch sut y bydd busnesau a gweithwyr Cymru'n elwa mwy yn y dyfodol.

5.10 p.m.

The third area concerns waste recovery and recycling. We believe that the delivery of the Welsh Government's zero waste target by 2050 presents a huge opportunity for Welsh Ministers to ensure that the materials and the values that are derived from recovering and recycling waste remain in Wales. Recycling is more labour-intensive than traditional waste management, and we are aware of the Welsh Government's progress in this area. However, we detected untapped potential for more waste-to-heat schemes, the need for a more joined-up approach for organic waste recovery across Wales and greater opportunities for creating higher value products from waste materials. I am pleased that Ministers have accepted our recommendations on these points and look forward to more progress being made.

The fourth, and final, area is procurement. The Welsh public sector spends about £4.3 billion a year on buying goods and services, which represents a huge opportunity to generate demand for green products and businesses. Yet, Welsh companies are often squeezed out because they are less able to compete and, worryingly, some are not clear about the Welsh Government's procurement policy. We recommended that Welsh Ministers set more challenging targets to drive green procurement through the public sector in Wales, for example through job creation targets, upskilling the workforce, and encouraging and engaging with Welsh businesses, especially small and medium-sized enterprises. I find it disappointing that the Government has only accepted that recommendation in principle.

There are significant challenges to developing a green economy. The mismatch

terms of installing the technology, and developing the technologies and products to be installed. The Government's response puts great emphasis on the Arbed programme in this area, but there are no details on how Wales's businesses and workers will benefit in future.

Mae'r trydydd maes yn ymwneud ag adfer gwastraff ac ailgylchu. Credwn fod cyflawni targed dim gwastraff Llywodraeth Cymru erbyn 2050 yn gyfle enfawr i Weinidogion Cymru sicrhau bod y deunyddiau a'r gwerth sy'n deillio o adfer ac ailgylchu gwastraff yn aros yng Nghymru. Mae ailgylchu'n fwy llafurddwys na rheoli gwastraff yn draddodiadol, ac rydym yn ymwybodol o gynnydd Llywodraeth Cymru yn y maes hwn. Fodd bynnag, gwnaethom sylwi bod yna botensial sydd heb ei gyffwrdd ar gyfer rhagor o gynlluniau gwastraff-i-wres, yr angen i gael dull gweithredu mwy cydgysylltiedig ledled Cymru ar gyfer adfer gwastraff organig, a rhagor o gyfleoedd ar gyfer creu cynnyrch gwerth uwch o ddeunyddiau gwastraff. Rwyf yn falch bod Gweinidogion wedi derbyn ein hargymhellion ar y pwyntiau hyn ac yn edrych ymlaen at ragor o gynnydd.

Y pedwerydd maes, a'r maes olaf, yw caffael. Mae sector cyhoeddus Cymru yn gwario tua £4.3 biliwn y flwyddyn ar brynu nwyddau a gwasanaethau, sy'n gyfle enfawr i greu galw am gynnyrch a busnesau gwyrdd. Serch hynny, yn aml caiff cwmnïau o Gymru eu gwthio allan oherwydd nad ydynt yn gallu bod mor gystadleuol, ac mae rhai yn aneglur am bolisi caffael Llywodraeth Cymru, ac mae hynny'n peri pryder. Rydym yn argymhell bod Gweinidogion Cymru yn pennu targedau mwy heriol i yrru caffael gwyrdd drwy'r sector cyhoeddus yng Nghymru, er enghraifft drwy dargedau creu swyddi, uwchsgilio'r gweithlu, ac annog ac ymgysylltu â busnesau yng Nghymru, yn enwedig busnesau bach a chanolig. Rwyf yn siomedig bod y Llywodraeth wedi derbyn yr argymhelliad hwnnw mewn egwyddor yn unig.

Ceir heriau sylweddol wrth ddatblygu economi werdd. Roedd y bwlbw rhwng y

in the supply and demand for skills in green technologies was a particular issue of concern to my committee. We recommended that Welsh Government departments should work with the sector skills councils, further education institutions and commercial and social enterprises on a programme for identifying the kinds of skills that are needed in the green and low-carbon economy of the future, and that there should be a focus on local skills needs. The Government says that it is working on that issue, and I therefore look forward to scrutinising Ministers further during the committee's forthcoming inquiry on the science, technology, engineering and mathematics agenda.

In conclusion, the Government is making strides in trying to green the economy of Wales, but it is yet to put a green economy at the centre of Wales's economic development. A more creative and innovative approach to shaping the economy over the next 25 years is needed, and growth in this area cannot be left to the marketplace alone. Ministers have a key role in creating the critical mass of demand that will encourage green businesses to set up and expand, and in providing enhanced support to develop the skills base that is so necessary for a low-carbon future.

We want the Welsh Government to focus on clear opportunities such as home energy efficiency programmes, marine renewables, greening procurement practices, training and re-training the workforce in green skills, and the development of social enterprises. Finally, there needs to be more action and less strategy in order to make Wales the preferred location for companies that are developing, manufacturing and installing green products and technologies. Not only will those investments reap rewards in improving Wales's international standing, increasing the long-term resilience of the Welsh economy and sending a strong market signal to potential developers of and investors in green technology, but the costs of not doing so may be much greater for future Governments to repair.

cyflenwad a'r galw am sgiliau mewn technolegau gwyrdd yn peri pryder penodol i'm pwyllgor. Rydym yn argymhell y dylai adrannau Llywodraeth Cymru weithio gyda'r cynghorau sgiliau sector, sefydliadau addysg bellach, a mentrau cymdeithasol a masnachol ar raglen ar gyfer canfod y mathau o sgiliau sydd eu hangen yn yr economi werdd a charbon isel y dyfodol, a dylid canolbwyntio ar anghenion sgiliau lleol. Mae'r Llywodraeth yn dweud ei bod yn gweithio ar y mater hwnnw, felly edrychaf ymlaen at graffu ar y Gweinidogion ymhellach yn ystod yr ymchwiliad sydd yn yr arfaeth gan y pwyllgor i'r agenda gwyddoniaeth, technoleg, peirianeg a mathemateg.

I gloi, mae'r Llywodraeth yn gwneud camau breision o ran ceisio gwneud economi Cymru yn fwy gwyrdd, ond nid yw wedi rhoi economi werdd wrth galon datblygu economaidd yng Nghymru eto. Mae angen agwedd fwy creadigol ac arloesol i siapio'r economi dros y 25 mlynedd nesaf, ac ni ellir gadael i'r farchnad yn unig fod yn gyfrifol am dwf yn y maes hwn. Mae gan Weinidogion rôl allweddol o ran creu màs critigol o alw a fydd yn annog busnesau gwyrdd i ymsefydlu ac ehangu, yn ogystal â darparu'r cymorth ychwanegol i ddatblygu'r sylfaen sgiliau sydd mor angenrheidiol ar gyfer dyfodol carbon isel.

Rydym am weld Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar gyfleoedd clir megis y rhaglenni effeithlonrwydd ynni cartref, ynni adnewyddadwy'r môr, gwneud arferion caffael yn fwy gwyrdd, hyfforddi ac ailhyfforddi'r gweithlu mewn sgiliau gwyrdd, a datblygu mentrau cymdeithasol. Yn olaf, mae angen rhagor o weithredu a llai o strategaethau er mwyn sicrhau mai Cymru yw'r lle mwyaf deniadol i gwmnïau sy'n datblygu, yn gweithgynhyrchu ac yn gosod cynnyrch a thechnolegau gwyrdd. Nid yn unig y bydd y buddsoddiadau hyn yn dwyn ffrwyth ar eu canfed o ran gwella enw da Cymru yn rhyngwladol, cynyddu gwytnwch hirdymor economi Cymru, ac anfon arwydd cryf i'r farchnad ar gyfer darpar ddatblygwyr ac arloeswyr ym maes technoleg werdd, ond efallai bydd y costau o beidio â gwneud hyn yn llawer mwy i Lywodraethau'r dyfodol.

Y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog

The Deputy First Minister and Minister

dros yr Economi a Thrafnidiaeth (Ieuan Wyn Jones): Hoffwn ddiolch yn gyntaf am y cyfle i roi ymateb y Llywodraeth i adroddiad pwyllgor Gareth ar greu swyddi yn yr economi werdd. Mae Llywodraeth y Cynulliad yn rhoi cryn flaenoriaeth i'r economi werdd. Yr ydym wedi sôn am hynny yn ein hymateb i'ch adroddiad, ond yr wyf yn siŵr hefyd eich bod yn croesawu'r ffaith ein bod wedi rhoi datblygu cynaliadwy'n ganolog yn rhaglen adnewyddu'r economi, a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r ymateb i'r adroddiad hwn. Felly, mae gennym gyfle heddiw i drafod nid yn unig fy ymateb i'ch adroddiad yn unigol, ond hefyd yr hyn a geir yn rhaglen adnewyddu'r economi.

Mae argymhellion yr adroddiad yn cyd-fynd yn agos â chyfeiriad polisi'r Llywodraeth. Mae'n adeiladu ar y strategaeth swyddi gwyrdd, sy'n cyflawni ein hymrwymiad yn rhaglen lywodraethu 'Cymru'n Un'. Mae hefyd yn ategu'r cynllun datblygu cynaliadwy, 'Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned'. Mae hwnnw'n rhannu'r weledigaeth o sicrhau economi gydnerth a chynaliadwy i Gymru. Ein nod, felly, yw creu economi werdd ffyniannus sy'n gallu datblygu wrth sefydlogi ac yna gwtogi ar ein defnydd o adnoddau naturiol a drwy hynny leihau'n cyfraniad at newid yn yr hinsawdd. Byddai creu swyddi gwyrdd hefyd yn helpu i drechu'r dirwasgiad.

Fel y gwneuthum yn glir eisoes, mae 'Adnewyddu'r Economi: cyfeiriad newydd' yn adlewyrchu'n llawn ein hymrwymiad i wneud Cymru'n wlad wirioneddol gynaliadwy.

Yr ydym am i fusnesau fod yn barod i wynebu'r dyfodol yn llawn hyder drwy fanteisio ar gyfleoedd i dyfu a bod yn fwy cystadleuol. Yr ydym yn ceisio trawsnewid yr economi i fod yn fwy cynaliadwy drwy nifer o weithgareddau a fydd yn helpu i gyflawni adroddiad y pwyllgor, gan gynnwys: gwyrddu swyddi presennol, annog swyddi gwyrdd newydd i gryfhau'r sector ynni carbon isel, cynllunio a chyflawni seilwaith, buddsoddi mewn adfywio, a defnyddio ein polisi caffael. Clywais yr hyn a ddywedasoch, Gareth, am y polisi caffael, a gallaf ddweud wrthy'ch ei fod wrthi'n cael ei

for the Economy and Transport (Ieuan Wyn Jones): I would first of all like to thank you for the opportunity to present the Government's response to Gareth's committee's report on generating jobs in the green economy. The Assembly Government does prioritise the green economy. We have mentioned that in response to your report and I am also sure that you welcome the fact that we have placed sustainable development at the heart of our economic renewal programme, which was published side by side with our response to this report. Therefore, we have an opportunity today to discuss not only my response to your report, but also the contents of the economic renewal programme.

The recommendations of the report fit closely with our current policy direction as a Government. It builds on our green jobs strategy, which delivers on the commitment made in the 'One Wales' programme for government. It also complements our sustainable development scheme, 'One Wales: One Planet'. That shares the vision of securing a resilient and sustainable economy for Wales. Our aim, therefore, is to create a flourishing green economy that is able to develop while stabilising, then curbing our use of natural resources thereby reducing our contribution to climate change. Creating more green jobs would also help us to put the recession behind us.

As I have already made clear, 'Economic Renewal: a new direction' fully reflects our commitment to make Wales a truly sustainable nation.

We want businesses to be equipped to face the future with confidence, seizing any opportunities for growth and for increasing their competitiveness. We are encouraging the transition to a more sustainable economy through a variety of activities, all of which will help to deliver the committee's report, including: the greening of existing jobs, stimulating new green jobs to strengthen the low-carbon energy sector, planning and delivering infrastructure, investing in regeneration, and using our procurement policy. I heard what you said, Gareth, about procurement policy, and I can tell you that it

adolygu ar hyn o bryd i sicrhau ei fod yn fwy sensitif i anghenion busnesau bach Cymru.

Mae ynni a'r amgylchedd ymysg y chwe sector blaenoriaeth a nodwyd yn 'Adnewyddu'r Economi: cyfeiriad newydd'. Mae'r polisi yn cefnogi buddsoddiad yn y maes hwn, ac unwaith iddo gael ei sefydlu, bydd y panel sector annibynnol, a'r swyddogion a fydd yn gweithio iddo, yn pennu blaenoriaethau buddsoddi pellach fy adran. Byddaf yn fodlon rhannu'r rheiny gyda'r pwyllgor. Bydd hyn yn rhan bwysig o ysgogi'r adferiad o'r dirwasgiad presennol, yn ogystal ag atgyfnerthu fy ymrwymiad i fynd i'r afael ag achosion ac effeithiau'r newid yn yr hinsawdd.

Mae 'Creu Swyddi yn yr Economi Werdd' yn ddogfen bellgyrhaeddol sy'n mynnu camau gweithredu gan bob rhan o Lywodraeth y Cynulliad a chyfraniad gan ein partneriaid yn y sectorau cyhoeddus a phreifat a mudiadau cymdeithasol. I'r perwyl hwn, mae gan y ddogfen oblygiadau i bortffolios nifer o fy nghyd-Weinidogion, fel y dywed yr adroddiad. Yr wyf wedi ymgynghori'n briodol, ac mae ein ymateb yn pwysu a mesur y safbwyntiau a gafodd eu mynegi. Fel y gwnaethoch awgrymu Gareth, yr wyf yn falch o allu derbyn y mwyafrif o argymhellion y pwyllgor, ac mae'r gwaith i roi llawer ohonynt ar waith yn mynd yn ei flaen yn dda. Er enghraifft, yn unol ag argymhelliad 8, yr ydym yn buddsoddi £30 miliwn drwy'r rhaglen Arbed mewn rhaglen ôl-addasu domestig ar sail ardal. Mae'r rhaglen hon yn gweithio gyda darparwyr tai cymdeithasol i wneud cartrefi mewn ardaloedd difreintiedig yng Nghymru yn fwy effeithlon o ran ynni. Mae hyn yn golygu gosod ynysyddion mewn waliau allanol, paneli solar a phympiau gwres. Mae'r buddsoddiad yn hwb sylweddol i economi Cymru, gan greu swyddi a hyfforddiant a sicrhau cyfleoedd am brentisiaethau, a gobeithiwn y bydd hynny'n cael ei dderbyn gennyh. Bydd targedu cymunedau incwm isel yn yr ardaloedd adfywio yn helpu i fynd i'r afael â phroblemau tlodi tanwydd, sy'n fater difrifol, a bydd yn ein helpu hefyd i leihau allyriadau carbon deuocsid.

Fodd bynnag, mae angen ystyried

is under review at the moment to ensure that it is more sensitive to the needs of Wales's small businesses.

Energy and the environment are among the six priority areas noted in 'Economic Renewal: a new direction'. The policy supports investment in this area, and once it is up and running, the independent sector panel, together with the officials working for it, will set my department's priorities for further investment. I will be willing to share those with the committee. This will be an important component in stimulating our recovery from the current downturn, in addition to strengthening my commitment to combat the causes and effects of climate change.

'Generating Jobs in the Green Economy' is a wide-ranging document that requires action across the Assembly Government and the participation of our partners in the private and public sectors and social organisations. As such, it has implications for many of my fellow Ministers' portfolios, as the report says. I have consulted accordingly and our response gives careful consideration to their views. As you suggested, Gareth, I am pleased to be able to accept the majority of the committee's recommendations, and the work on implementing many of them is progressing well. For example, in line with recommendation 8, we are investing £30 million through the Arbed programme into an area-based domestic retrofit programme. This programme works with social housing providers to make homes in deprived areas of Wales more energy efficient. That involves retrofitting homes with external wall insulation, solar panels and heat pumps. The investment is a major boost to Wales's economy, as it creates Welsh jobs and training and provides apprenticeship opportunities, and I hope that that is accepted by you. Targeting low-income communities in Wales's regeneration areas will also help to tackle issues of fuel poverty, which is a serious matter, and it will also help us to reduce carbon dioxide emissions.

However: recommendations 1, 3, 18, 26, 27

argymhellion 1, 3, 18, 26 a 27 ymhellach. Yr ydym, fel y dywedaso, yn derbyn argymhellion 5 a 9 yn rhannol, ac yr ydym am weithio gyda chi i sicrhau ymateb digonol i argymhelliad 15. Gobeithio y bydd modd inni gael trafodaeth adeiladol am yr adroddiad hwn heddiw. Efallai y caf gyfle i ymateb i rai o'r pwyntiau yn nes ymlaen.

5.20 p.m.

David Melding: I commend this report and, again, the leadership of Gareth Jones, Chair of the Enterprise and Learning Committee. We have produced a thought-provoking report. It is quite encouraging in what it says to the Government but is also appropriately critical in places. I commend Gareth's speech in opening this debate. In his quiet, subtle way, he was indicating to the Government that there are certain areas in which the vision has to be raised a little, although we do not doubt the Welsh Assembly Government's technical commitment.

I will start by stating the obvious: green jobs are not a magic solution. There are opportunities, but we have to work hard to take them. There is also a sense that the process of driving up international environmental standards, which I believe everyone in the Chamber agrees with, presents the Welsh economy with some challenges. However, as Gareth said, it was not within the remit of this report to identify the threats facing us from the green economic agenda. One or two witnesses raised the difficulties that we will face if we become overreliant on traditional industries and old-fashioned power generation. The lesson to learn is that we need to diversify the economy and make it as innovative as possible. Those actions move an economy into areas of green technology, to take advantage of green jobs and future opportunities in these areas.

Gareth indicated a number of areas in which there are obvious opportunities for the green economy to grow. I do not want to repeat those at great length and bore everyone, but I have my own enthusiasms, and just one or

require further consideration. As you said, recommendations 5 and 9 are accepted by us in part, and we want to work with you to ensure an adequate response regarding recommendation 15. Hopefully, we can have a constructive discussion on this report today. Perhaps I will have an opportunity to respond to some of the points later.

David Melding: Cymeradwyaf yr adroddiad hwn, ac unwaith eto, arweinyddiaeth Gareth Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Menter a Dysgu. Rydym wedi llunio adroddiad sy'n procio'r meddwl. Ceir ynddo eiriau o anogaeth i'r Llywodraeth ond hefyd mae'n feirniadol ar brydiau, a hynny'n ddigon priodol. Cymeradwyaf araith Gareth wrth agor y drafodaeth hon. Yn ei ffordd dawel, gynnil ddihafal ei hun, roedd yn awgrymu wrth y Llywodraeth bod yna feysydd penodol lle mae angen cael gweledigaeth ychydig yn fwy uchelgeisiol, er nad ydym yn amau ymrwymiad technegol Llywodraeth Cynulliad Cymru.

Dechreuaf drwy ddatgan yr hyn sy'n amlwg: nid yw swyddi gwyrdd yn ateb hud. Ceir cyfleoedd, ond rhaid inni weithio'n galed i'w cymryd. Ceir hefyd ymdeimlad fod y broses o wthio safonau amgylcheddol rhyngwladol, a chredaf fod pawb yn y Siambr yn cytuno â hynny, yn cyflwyno rhai heriau i economi Cymru. Fodd bynnag, fel y dywedodd Gareth, nid oedd cylch gwaith yr adroddiad hwn yn cynnwys nodi'r bygythiadau sy'n ein hwynebu o agenda'r economi werdd. Mynegodd un neu ddau o'r tystion yr anawsterau y byddem yn ei wynebu petaem yn mynd yn orddibynnol ar ddiwydiannau traddodiadol a ffyrdd hen ffasiwn o gynhyrchu pŵer. Y wers i'w dysgu yw bod angen inni arallgyfeirio'r economi a'i gwneud mor arloesol â phosibl. Mae'r camau hynny'n symud economi i feysydd technolegau gwyrdd, er mwyn manteisio ar swyddi gwyrdd a chyfleoedd yn y meysydd hyn i'r dyfodol.

Nododd Gareth sawl maes lle mae cyfleoedd amlwg i'r economi werdd dyfu. Nid wyf am ailadrodd y rhain a mynd ymlaen ac ymlaen gan ddiflasu pawb, ond rwyf yn frwdfrydig iawn dros rai ohonynt, a bydd sôn am un neu

two of them will serve to amplify what Gareth said. First, I will make a couple of underlying points. We are talking about a highly skilled area and one that is often highly scientific and innovative, as new markets are created constantly. There are great opportunities for spin-outs from our universities. There is a general opportunity for increased research and development, some of which will involve a natural alliance between the private and public sectors. Scotland, for instance, has taken advantage of that in developing technologies in the marine field—although that sounds like a slight contradiction. Small and medium-sized enterprises are often the driving force, taking these opportunities for future growth in the green economy.

We have mentioned the fact that we have probably lost the opportunity to develop wind power in Wales. Those opportunities presented themselves 20 or 30 years ago. Now, we see the Germans and Scandinavians taking full advantage of them. However, marine energy is a key sector in which we could still participate early in the process. Scotland is considerably ahead of the game, but the challenge of producing a robust, usable marine turbine is a big one. There is still a part for us to play there. Perhaps we could link up with Scotland. I sometimes think that we ought to measure innovation through international link-ups. We received evidence about the marine energy activities going on in Wales, and we commend those in our report, but we thought how marvellous it would be if there were more scope for co-operation between the two devolved administrations and the schemes that they are backing.

Fuel efficiency has been mentioned. The relevant market that is available and that has not yet been tapped is that of upgrading pre-1930s housing stock. We have a lot of such housing in Wales, so we could develop that market. Often, the poorest members of our communities live in these homes, so it would also have a great social benefit. However, I think that it will require some upfront investment so that firms can develop the skills and products that they need. However, they are labour-intensive when they are done. If we do it in Wales, we could export the

ddau yn ffordd o ategu geiriau Gareth. Yn gyntaf, hoffwn wneud ambell i bwynt sylfaenol. Rydym yn siarad am faes lle mae'r sgiliau'n hynod o uchel ac sy'n aml yn wyddonol ac yn arloesol iawn, wrth i farchnadoedd newydd gael eu creu'n barhaus. Ceir cyfleoedd rhagorol ar gyfer creu cwmnïau deillio o'n prifysgolion. Ceir cyfle cyffredinol ar gyfer rhagor o ymchwil a datblygu, a bydd rhywfaint ohonno'n cynnwys perthynas naturiol rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat. Mae'r Alban, er enghraifft, wedi manteisio ar hynny drwy ddatblygu technolegau yn y maes morol—er bod hwnnw'n ddisgrifiad sy'n swnio ychydig yn rhyfedd. Busnesau bach a chanolig yn aml sy'n gyrru hyn, gan fanteisio ar y cyfleoedd hyn am dwf i'r dyfodol yn yr economi werdd.

Rydym wedi sôn am y ffaith ein bod fwy na thebyg wedi colli'r cyfle i ddatblygu ynni gwynt yng Nghymru. Daeth y cyfleoedd hynny i'r fei 20 neu 30 mlynedd yn ôl. Yn awr, rydym yn gweld yr Almaenwyr a'r Llychlynwyr yn manteisio i'r eithaf arnynt. Fodd bynnag, mae ynni morol yn sector allweddol y gallem fod yn rhan ohono o hyd yn gynnar yn y broses. Mae'r Alban ymhell ar y blaen, ond mae'r her o gynhyrchu tyrbîn morol cadarn, y gellir ei ddefnyddio, yn un sylweddol. Mae rôl i ni o hyd yma. Efallai y gallem greu cysylltiadau gyda'r Alban. Weithiau rwyf yn credu y dylem fesur arloesedd yn ôl cysylltiadau rhyngwladol. Cawsom dystiolaeth am y gweithgareddau ynni morol sydd ar waith yng Nghymru, ac rydym yn cymeradwyo'r rheini yn ein hadroddiad, ond roeddem yn meddwl pa mor wych fyddai petai rhagor o gyfle i gydweithio rhwng dwy weinyddiaeth ddatganoledig a'r cynlluniau a gefnogant.

Mae effeithlonrwydd tanwydd wedi'i grybwyll. Y farchnad berthnasol sydd ar gael ac sydd heb ei chyffwrdd yw uwchraddio'r stoc tai cyn 1930au. Mae gennym lawer o dai o'r fath yng Nghymru, felly gallem ddatblygu'r farchnad honno. Yn aml, aelodau tlotaf ein cymunedau sy'n byw yn y tai hyn, felly byddai hefyd yn esgor ar fantais gymdeithasol fawr hefyd. Fodd bynnag, credaf y bydd gofyn cael rhywfaint o fuddsoddiad ymlaen llaw fel y gall cwmnïau feithrin y sgiliau a'r cynhyrchion sydd eu hangen arnynt. Fodd bynnag, mae hyn yn

technology and reap the benefits in many other countries.

Deputy Presiding Officer, I see that I have run out of time. I have not got onto the issue of waste recovery against recycling, but I hope that another Member will address that subject. If not, Members can read about it in the report.

Brian Gibbons: I, too, congratulate Gareth on the way in which he chaired this particular investigation and on how he presented the report. Having approached this with a burst of enthusiasm, we suddenly found ourselves wearing heavy leaden boots, trying to find our way forward in this area. Gareth is right in summarising a number of the key areas, namely improving the energy and efficiency of the built environment, which is a fundamental challenge; managing waste—and David mentioned recycling; promoting more community-based microgeneration, which was a theme that came out of the inquiry quite strongly; procurement, which has already been referred to; and the challenges of tapping into the marine energy industry in future, which was mentioned by David and Gareth.

David's point was well made. We cannot paddle our own canoe on our own river and we need to look to what is happening elsewhere in the United Kingdom. The evidence that we heard showed a particularly strong synergy between what we are doing here in Wales and what is happening in Scotland. Perhaps we should be more outward looking and do more to work with Scotland. Indeed, I think that the witnesses whom we had from Scotland would welcome that development. An interesting point that emerged in pursuing that line was that our colleagues in Scotland told us that there was a fair amount of joint working going on in the more basic research areas but that there was a failure to move that from the laboratory benches to commercialisation, to the commercial application of the theory. It is a recurrent theme that, at a certain level, the co-operation is going on, but to make a big impact on jobs and so forth, we are probably missing a trick. That was an important piece of evidence.

waith llafurddwys. Os ydym yn ei wneud yng Nghymru, gallem allforio'r dechnoleg ac elwa ar hynny mewn llawer o wledydd eraill.

Dirprwy Lywydd, rwy'n sylwi bod fy amser wedi dod i ben. Nid wyf wedi cael cyfle i sôn am adfer gwastraff yn hytrach nag ailgylchu, ond gobeithiaf y bydd Aelod arall yn rhoi sylw i'r mater hwnnw. Os na, gall Aelodau ddarllen am y mater hwn yn yr adroddiad.

Brian Gibbons: Cymeradwyaf innau hefyd Gareth ar y ffordd y cadeiriodd yr ymchwiliad penodol hwn a'r modd y cyflwynodd ei adroddiad. Ar ôl dechrau mor frwdfrydig, gwnaethom sylweddoli yn sydyn iawn ein bod mewn hualau wrth geisio canfod ein ffordd ymlaen yn y maes hwn. Mae Gareth yn llygad ei le wrth grynhoi'r meysydd allweddol, sef gwella ynni ac effeithlonrwydd yr amgylchedd adeiledig, sy'n her sylfaenol; rheoli gwastraff—a soniodd David am ailgylchu; hybu rhagor o ficrogynhyrchu yn y gymuned, a oedd yn thema a amlygodd ei hun yn gryf yn yr ymchwiliad; caffael, y cyfeiriwyd ato eisoes; a heriau manteisio ar y diwydiant ynni morol yn y dyfodol, y soniodd David a Gareth amdano.

Roedd David wedi gwneud ei bwynt yn dda. Ni allwn rwyfo ein canŵ ein hunain ar ein hafon ein hunain a rhaid inni edrych ar yr hyn sy'n digwydd mewn lleoedd eraill yn y Deyrnas Unedig. Roedd y dystiolaeth a glywsom yn dangos cysylltiad cryf iawn rhwng yr hyn rydym yn ei wneud yma yng Nghymru a'r hyn sy'n digwydd yn yr Alban. Efallai y dylem fod yn fwy effro a gwneud rhagor o waith gyda'r Alban. Yn wir, credaf y byddai'r tystion a gawsom o'r Alban yn croesawu'r datblygiad hwnnw. Un pwynt diddorol a amlygodd ei hun wrth fanylu ar y pwynt hwnnw oedd bod ein cyfeillion yn yr Alban wedi dweud wrthym fod cryn dipyn o waith ar y cyd yn mynd rhagddo yn y meysydd ymchwil mwy sylfaenol, ond nad oedd hynny'n datblygu o feinciau'r labordy i'r farchnad, gan ddefnyddio'r theori yn fasnachol. Mae'n thema sy'n codi droeon, ar lefel benodol, sef bod yna gydweithio, ond ein bod fwy na thebyg yn colli cyfle o ran cael effaith sylweddol ar swyddi ac ati. Roedd hwnnw'n ddarn pwysig o dystiolaeth.

The Chair said that the report was not looking at the greening or decarbonisation of existing industry. In the overall scheme of things, in retrospect, that was probably a missed opportunity, particularly as our investigation revealed the rather limited scope of the opportunities available. Looking at the industrial and economic challenges that Wales faces and at the decarbonisation agenda might have been a valuable new strand to this particular area of work, not least because, as a country, per capita, Wales is one of the most carbon-intensive countries not just in the United Kingdom but possibly the world. If we are looking to the future economic wellbeing of Wales as a country and of its citizens, we must look at the wider challenge of decarbonising our existing economy.

In that context, I was pleased with the Deputy First Minister's reference to the economic regeneration programme and its various strands, particularly the strand on energy and the environment. It is an important strand where we can make more effective use of business incentives and so forth. However, we have to be able to link that to the advanced materials and manufacturing priority. It is important that we create the linkages between those two of the six priorities. The Chair is right—and I think that Nicholas Stern said it in his report on climate change—that this is probably the area of greatest market failure that we face.

5.30 p.m.

That is a clear signal that this is an area in which Government has to be active. It is not good enough to say that we will just create an environment in which a decarbonised economy can happen in Wales. We need active Government intervention, using all the tools that we have at our disposal to deliver that objective.

Peter Black: The Liberal Democrats welcome this report and join others in congratulating Gareth and the committee for

Dyweddod y Cadeirydd nad oedd yr adroddiad wedi edrych ar wneud diwydiannau presennol yn fwy gwyrdd na'u datgarboneiddio. Ar y cyfan, o edrych yn ôl, efallai bod hynny'n gyfle a gollwyd, yn enwedig gan fod ein hymchwiliad wedi canfod cwmpas eithaf cyfyngedig y cyfleoedd sydd ar gael. Drwy edrych ar yr heriau diwydiannol ac economaidd y mae Cymru yn eu hwynebu, ac ar yr agenda ddatgarboneiddio, efallai y byddai wedi bod yn llinyn gwerthfawr newydd i'r maes penodol hwn o waith, oherwydd, fel gwlad, fesul poblogaeth y pen, Cymru yw un o'r gwledydd mwyaf carbon-ddwys nid yn unig yn y Deyrnas Unedig ond o bosibl drwy'r byd i gyd. Os ydym yn edrych tua'r dyfodol at les economaidd Cymru fel gwlad ac ar gyfer ei dinasyddion, rhaid inni edrych ar yr her ehangach o ddatgarboneiddio ein heconomi bresennol.

Yn y cyd-destun hwnnw, roeddwn yn falch o glywed y Dirprwy Brif Weinidog yn cyfeirio at y rhaglen adfywio economaidd a'i llinynnau amrywiol, yn enwedig y llinyn ar ynni a'r amgylchedd. Mae'n llinyn pwysig lle gallwn wneud defnydd mwy effeithiol o gymhellion buses ac ati. Fodd bynnag, rhaid inni allu cysylltu hynny â'r flaenoriaeth deunyddiau a gweithgynhyrchu uwch. Mae'n bwysig ein bod yn creu'r cysylltiadau rhwng y ddwy flaenoriaeth hynny o'r chwech. Mae'r Cadeirydd yn llygad ei le—a chredaf fod Nicholas Stern wedi dweud hynny yn ei adroddiad ar y newid yn yr hinsawdd—mai dyma fwy na thebyg yw'r maes lle mae'r farchnad wedi methu fwyaf.

Mae hwnnw'n arwydd clir bod hwn yn faes lle mae'n rhaid i'r Llywodraeth weithredu. Nid yw'n ddigon da i ddim ond dweud y byddwn yn creu amgylchedd lle gellir cael economi wedi'i datgarboneiddio yng Nghymru. Rhaid i'r Llywodraeth ymyrryd yn weithredol, gan ddefnyddio'r holl arfau sydd gennym i gyflawni'r amcan hwnnw.

Peter Black: Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol yn croesawu'r adroddiad hwn ac yn ymuno ag eraill wrth longyfarch Gareth

producing it. The Government has developed its own green jobs strategy, but we raised some concerns when it came out, which the committee has picked up in the report. We specifically said that the Government's green jobs strategy seemed less capable of creating new green jobs and was more about greening existing jobs. That is a concern that has been reflected elsewhere. We are also concerned that the Government does not seem to have any method of assessing the success of the strategy. In a written question earlier this year, Kirsty Williams asked the Deputy First Minister how many jobs had been created in the green industry and he replied that

'measurement of green jobs in the wider economy in Wales is more difficult as we do not have readily available statistical data to use'.

Since that time, I hope that the Deputy First Minister has developed a methodology that will enable him to assess the success of his own strategy.

I will turn to two of the committee's recommendations in particular. I understand that the Deputy First Minister has accepted the majority of them, with the exception of four or five. Recommendation 1 states that

'the Welsh Assembly Government should set more focused priorities in the implementation of its green jobs strategy'.

However, in the Bevan Foundation's written evidence, it argues that changing to a low-carbon economy will involve major restructuring of production and employment, with many independent commentators claiming that it would amount to a second industrial revolution. Other parts of the United Kingdom are ambitious to lead that green revolution, whereas Wales seems to approach it as a tick-box exercise rather than a call for a step change. We believe that Wales needs to be especially careful, because, given that other parts of the UK

a'r pwyllgor am ei gynhyrchu. Mae'r Llywodraeth wedi datblygu ei strategaeth swyddi gwyrdd ei hun, ond gwnaethom fynegi rhai pryderon pan gafodd ei chyhoeddi, ac mae'r pwyllgor wedi rhoi sylw iddynt yn yr adroddiad. Yn benodol, gwnaethom ddweud nad oedd strategaeth swyddi gwyrdd y Llywodraeth yn ymddangos fel ei bod yn gallu creu swyddi gwyrdd newydd, yn hytrach roedd yn canolbwyntio fwy ar wneud y swyddi presennol yn fwy gwyrdd. Mae hwnnw'n bryder sydd wedi'i fynegi mewn manau eraill. Rydym hefyd yn poeni nad yw'n ymddangos bod gan y Llywodraeth unrhyw ddull o asesu llwyddiant y strategaeth. Mewn cwestiwn ysgrifenedig yn gynharach eleni, gofynnodd Kirsty Williams wrth y Dirprwy Brif Weinidog sawl swydd sydd wedi'i chreu yn y diwydiant gwyrdd ac fe atebodd

mae mesur y swyddi gwyrdd yn yr economi ehangach yn anoddach gan nad oes gennym ddata ystadegol ar gael i'w defnyddio.

Ers hynny, gobeithiaf fod y Dirprwy Brif Weinidog wedi datblygu methodoleg a fydd yn ei alluogi i asesu llwyddiant ei strategaeth ei hun.

Trof at ddau o argymhellion y pwyllgor yn benodol. Deallaf fod y Dirprwy Brif Weinidog wedi derbyn y rhan fwyaf ohonynt, ac eithrio pedwar neu bump. Mae Argymhelliad 1 yn nodi

'y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru bennu blaenoriaethau mwy pendant wrth weithredu ei strategaeth swyddi gwyrdd'.

Fodd bynnag, yn nhystiolaeth ysgrifenedig Sefydliad Bevan, mae'n dadlau bod newid i economi carbon isel yn golygu ailstrwythuro cynhyrchedd a chyflogaeth yn sylweddol, gyda llawer o sylwebwyr annibynnol yn honni y byddai'n gyfystyr ag ail chwyldro diwydiannol. Mae rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig yn awyddus i arwain y chwyldro gwyrdd hwnnw, tra bod Cymru yn ymdrin ag ef fel ymarfer ticio'r blwch yn hytrach na galw am newid mawr. Credwn fod angen i Gymru fod yn arbennig o ofalus, oherwydd, o gofio bod rhannau eraill o'r DU yn meddu ar

have the ambition, there is a real danger that these regions will develop the infrastructure that is necessary for new green jobs and that Wales will miss out. David did not mention the wind power issue, but we have a large number of wind turbines around Wales, and I do not think that a single one was manufactured in this country. That is a major omission, in relation to energy policy and green jobs.

The committee called on the Welsh Government to set more focused priorities in the implementation of its green jobs strategy. It seems to offer a clearly defined pathway to a sustainable job market by working across sectors. After all, the Government is responsible for education, skills and a large chunk of economic development and the environment. You must have a cross-cutting approach to this and involve all those areas in setting targets and ensuring that you can measure and deliver on them.

The third committee recommendation states that the Government should

‘evaluate how its Flexible Support for Business scheme is working to promote the green economy’.

The Government makes the point that this has been overtaken by the development of the economic renewal programme, so it says that this recommendation is technically out of date. However, we believe that the principle of the recommendation remains valid and that the Government should ensure that the green economy does not fall outside of its priorities. I am sure that the Deputy First Minister will give that assurance in his response to this debate.

Recommendation 18 states that Welsh Ministers should

‘set more challenging targets to drive green procurement through the public sector in Wales’.

Procurement has already been mentioned in that regard. The committee was concerned that Rockwool Ltd, which is in my region, is providing green jobs and products, but has not had close interaction with the Welsh

yr uchelgais, ceir perygl gwirioneddol y bydd y rhanbarthau hyn yn datblygu'r seilwaith angenrheidiol ar gyfer swyddi gwyrdd newydd ac y bydd Cymru ar ei cholled. Ni soniodd David am fater pŵer y gwynt, ond mae gennym nifer fawr o dyrbinau gwynt ledled Cymru, ac ni chredaf fod yr un ohonynt wedi'i gynhyrchu yn y wlad hon. Mae hwnnw'n wendid mawr, o ran y polisi ynni a swyddi gwyrdd.

Galwodd y pwyllgor ar Lywodraeth Cymru i osod blaenoriaethau â mwy o ffocws wrth weithredu ei strategaeth swyddi gwyrdd. Mae fel petai'n cynnig llwybr pendant i farchnad swyddi gynaliadwy drwy weithio ar draws sectorau. Wedi'r cyfan, mae'r Llywodraeth yn gyfrifol am addysg, sgiliau a rhan helaeth o ddatblygu'r economi a'r amgylchedd. Rhaid ichi gael dull trawstorri o wneud hyn a chynnwys yr holl feysydd hynny wrth osod targedau a sicrhau y gallwch eu mesur a'u cyflawni.

Yn ôl trydydd argymhelliad y pwyllgor, dylai'r Llywodraeth

‘werthuso sut y mae ei chynllun Cymorth Hyblyg i Fusnes yn gweithio i hybu'r economi werdd’.

Mae'r Llywodraeth yn sôn bod datblygu rhaglen adnewyddu'r economi wedi mynd heibio hyn, felly dywed fod yr argymhelliad hwn wedi dyddio, i bob pwrpas. Fodd bynnag, credwn fod egwyddor yr argymhelliad yn ddilys o hyd ac y dylai'r Llywodraeth sicrhau nad yw'r economi werdd yn syrthio'r tu allan i'w blaenoriaethau. Rwy'n siŵr y bydd y Dirprwy Brif Weinidog yn rhoi sicrhau o hynny yn ei ymateb i'r ddadl hon.

Yn Argymhelliad 18, dywedir y dylai Gweinidogion Cymru

‘bennu targedau mwy uchelgeisiol i annog y sector cyhoeddus yng Nghymru i ystyried materion gwyrdd yn eu trefniadau caffael.’

Soniwyd eisoes am gaffael yn hynny o beth. Roedd y pwyllgor yn poeni bod Rockwool Ltd, sydd yn fy rhanbarth i, yn darparu swyddi a chynhyrchion gwyrdd, ond nad yw wedi rhyngweithio'n agos â Llywodraeth

Government and was not clear about its procurement policy. It is a major company in Wales and it is true that policy targets need to be set for green procurement to work, but small and large companies must understand how they can be part of the green product supply chain. Many projects have been started but we need results and, at present, it appears that not enough has been done to ensure that these results are achieved.

Finally, recommendation 26 refers to relationships with major retailers of white goods to promote local networks of furniture repair enterprises and so on. Often, organisations in this sector just need a bit of help in setting themselves up. Some years ago, I visited a very successful venture in Liverpool, called Bulky Bob's. I have no doubt that the Deputy First Minister and others in the Chamber are familiar with it. It is a very good example of this sort of green employment venture and social enterprise model that provides training opportunities, creates wealth and delivers on the agenda, which this ambition is about. The Government's pledge to ensure that training opportunities are available for those working on reusing household goods is excellent, but I am slightly concerned that the Deputy First Minister has not accepted this recommendation. I would like to have some reassurances that he will be working in that direction.

Jeff Cuthbert: I also thank Gareth for his chairmanship of the committee, the officials who provided a structure to our work, and the witnesses who gave of their time and knowledge. Without them we could not have produced the report. I speak today as a member of the Enterprise and Learning Committee, and I want to focus my contribution on the Welsh Government's response to a number of particular recommendations.

I am pleased that the Welsh Government accepts recommendation 1 in principle. I would welcome further updates on discussions between the Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills and the sector skills councils to better identify the skills and employment challenges

Cymru ac nad oedd yn glir am ei bolisi caffael. Mae'n gwmmni mawr yng Nghymru ac mae'n wir bod angen gosod targedau polisi er mwyn i gaffael gwyrdd weithio, ond rhaid i gwmmniau bach a mawr ddeall y ffordd y gallant fod yn rhan o'r gadwyn gyflenwi cynhyrchion gwyrdd. Dechreuwyd llawer o brosiectau ond mae angen canlyniadau arnom ac, ar hyn o bryd, mae'n debyg nad oes digon wedi'i wneud i sicrhau bod y canlyniadau hyn yn cael eu cyflawni.

Yn olaf, mae argymhelliad 26 yn cyfeirio at y berthynas â'r prif manwerthwyr nwyddau gwynion er mwyn hybu rhwydweithiau lleol o fentrau trwsio dodrefn ac ati. Yn aml, y cyfan sydd ei angen ar sefydliadau yn y sector hwn yw ychydig o gymorth i ymsefydlu. Rai blynyddoedd yn ôl, ymwelais â menter lwyddiannus iawn yn Lerpwl, o'r enw Bulky Bob's. Rwy'n siŵr bod y Dirprwy Brif Weinidog ac eraill yn y Siambr yn gyfarwydd â hi. Mae'n enghraifft dda iawn o'r math hwn o fenter cyflogaeth werdd a model menter gymdeithasol sy'n darparu cyfleoedd hyfforddiant, sy'n creu cyfoeth ac sy'n cyflawni'r agenda, sef nod yr uchelgais hwn. Mae addewid y Llywodraeth i sicrhau bod cyfleoedd hyfforddiant ar gael i'r rheini sy'n gweithio ar aildefnyddio nwyddau cartref yn rhagorol, ond rwy'n poeni ychydig nad yw'r Dirprwy Brif Weinidog wedi derbyn yr argymhelliad hwn. Hoffwn gael rhyw sicrhau y bydd yn gweithio i'r cyfeiriad hwnnw.

Jeff Cuthbert: Diolchaf hefyd i Gareth am gadeirio'r pwyllgor, i'r swyddogion a roes strwythur i'n gwaith, ac i'r tystion a roes o'u hamser a'u gwybodaeth. Hebddynt hwy, ni allem fod wedi llunio'r adroddiad. Siaradaf hefyd yn aelod o'r Pwyllgor Menter a Dysgu, ac rwyf am ganolbwyntio fy nghyfraniad ar ymateb Llywodraeth Cymru i nifer o argymhellion penodol.

Rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru'n derbyn argymhelliad 1 mewn egwyddor. Byddwn yn croesawu cael gwybod y diweddaraf am drafodaethau rhwng yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau a'r cynghorau sgiliau sector er mwyn nodi'n well yr heriau cyflogaeth a sgiliau sy'n

associated with the creation of a low-carbon economy. The identification of existing skills gaps and working to address them is crucial. In respect of recommendation 5, I am pleased that, in its response to this recommendation, the Welsh Assembly Government is keeping an open mind with regard to using European structural funds to finance new marine technology. As I have stated in previous contributions, using EU money to promote and better distribute new technologies will be important in terms of greening our economic development.

On recommendation 7, I welcome the fact that the Welsh Assembly Government is supporting the delivering low carbon skills project in conjunction with the sector skills councils, which should better identify priority accredited training and qualifications for our workforce in Wales. As I suggested earlier in my contribution, in order to make the appropriate transition to a low-carbon economy, we simply have to make sure that our workforce is adequately skilled.

On recommendation 9, I am sure that all of us in the Chamber welcome the Arbed scheme, which is intended to enable energy efficiency and renewable energy technology investment in a wider range of property types, including those that are traditionally harder to heat. To this end, I would welcome further updates on the development of Arbed phase 2, which proposes to draw down from the European regional development fund. Spending EU moneys on tackling climate change is thoroughly justified and in line with the current programmes' strategic frameworks. Indeed, the Gothenburg Agenda became the EU's sustainable development strategy.

I am pleased that the Welsh Assembly Government accepts recommendation 10 outright. It is important that we assist Welsh businesses to develop innovative products and technologies in terms of home energy efficiency schemes. I would be grateful for further updates on other funding opportunities that are available for Welsh businesses in this area. Your response mentions that a Welsh company has recently been awarded significant research and development funding from the EU. Has the Welsh Assembly Government had any

gysylltiedig â chreu economi carbon isel. Mae'n allweddol adnabod y bylchau sgiliau presennol a gweithio i fynd i'r afael â hwy.

O ran argymhelliad 5, rwy'n falch bod Llywodraeth Cynulliad Cymru, yn ei hymateb i'r argymhelliad hwn, yn cadw meddwl agored o ran defnyddio cronfeydd strwythurol Ewrop i gyllido technoleg forol newydd. Fel y dywedais mewn cyfraniadau blaenorol, bydd yn bwysig defnyddio arian yr UE i hyrwyddo technolegau newydd a'u dosbarthu'n well, o ran datblygu'n heconomi yn fwy gwyrdd.

O ran argymhelliad 7, croesawaf y ffaith bod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cefnogi'r broses o gyflawni'r prosiect sgiliau carbon isel ar y cyd â'r cynghorau sgiliau sector, a ddylai nodi'n well y cymwysterau a'r hyfforddiant achrededig â blaenoriaeth i'n gweithlu yng Nghymru. Fel yr awgrymais yn gynharach yn fy nghyfraniad, er mwyn gwneud y trawsnewid priodol i economi carbon isel, mae'n rhaid inni sicrhau'n syml fod gan ein gweithlu sgiliau digon da.

O ran argymhelliad 9, rwy'n siŵr ein bod i gyd yn y Siambr yn croesawu cynllun Arbed, sy'n bwriadu galluogi buddsoddiad technoleg ynni adnewyddadwy ac effeithlonrwydd ynni mewn ystod ehangach o fathau eiddo, gan gynnwys y rheini sy'n anoddach eu gwresogi'n draddodiadol. I'r perwyl hwn, croesawn wybodaeth bellach am ddatblygu cam 2 Arbed, sy'n cynnig tynnu i lawr o gronfa datblygu rhanbarthol Ewrop. Mae gwario arian yr UE ar fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd yn gwbl gyfiawn ac yn unol â fframweithiau strategol y rhaglenni cyfredol. Yn wir, daeth Agenda Gothenburg yn strategaeth datblygu cynaliadwy i'r UE.

Rwy'n falch bod Llywodraeth Cynulliad Cymru'n derbyn argymhelliad 10 yn llwyr. Mae'n bwysig inni gynorthwyo busnesau Cymru i ddatblygu technolegau a chynhyrchion arloesol o ran cynlluniau effeithlonrwydd ynni cartref. Byddwn yn ddiolchgar am ragor o wybodaeth am gyfleoedd cyllido eraill sydd ar gael i fusnesau Cymru yn y maes hwn. Soniasoch yn eich ymateb fod cwmni o Gymru wedi cael cyllid ymchwil a datblygu sylweddol yn ddiweddar gan yr UE. A ydy Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi cael unrhyw

discussions with regard to the possibility of Wales applying for funding under the EU's seventh framework programme for research and innovation?

Again, I am pleased that the Welsh Assembly Government has accepted recommendation 16 in full. We need to encourage the development of more locally sourced biomass to provide renewable energy for individual properties and district heating systems while, at the same time, protecting against negative impacts on the environment and food security. Furthermore, using EU structural funds to finance initiatives such as the wood energy business scheme is sensible and in line with our strategic frameworks. Not only does it help us to meet our energy efficiency and renewable energy targets, but it also creates jobs and puts money into the local economy in these precarious times.

5.40 p.m.

Once again, I am pleased that the Welsh Government has accepted recommendation 19 outright. Social enterprises have an important role to play in delivering renewable energy projects and in greening the wider economy. To this end, I welcome the fact that £15 million of EU structural funds has been drawn down to support community renewable energy projects in the form of social enterprises. In this way, we are not only doing our bit in terms of tackling climate change, but also involving individuals and organisations at the grass-roots level, where it matters most.

Finally, on recommendation 25, I am pleased that the Welsh Government accepts this recommendation in full, and in many ways my comments are similar to those that I made about recommendation 1. It is imperative that the Welsh Assembly Government works with the sector skills councils, employers and further education colleges to identify existing skills gaps that must be addressed prior to the transition to a low carbon economy. Furthermore, I am fully supportive of using European social fund money to facilitate this. I look forward to further updates regarding the performance and effectiveness of the delivering low carbon skills initiative, as well

drafodaethau o ran posibilrwydd Cymru'n gwneud cais am gyllid o dan seithfed raglen fframwaith yr UE ar gyfer ymchwil ac arloesi?

Eto, rwy'n falch bod Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi derbyn argymhelliad 16 yn llawn. Mae angen inni annog datblygiad biomas sy'n cael ei gaffael yn fwy lleol i ddarparu ynni adnewyddadwy i eiddo unigol a systemau gwresogi rhanbarth ac, ar yr un pryd, amddiffyn rhag effeithiau negyddol ar yr amgylchedd a diogelwch bwyd. At hynny, mae'n synhwyrol defnyddio cronfeydd strwythurol yr UE i gyllido mentrau fel y cynllun busnes ynni pren ac mae hynny'n unol â'n fframweithiau strategol. Mae'n ein helpu i gyrraedd ein targedau ynni adnewyddadwy ac effeithlonrwydd ynni, ond mae hefyd yn creu swyddi ac yn rhoi arian i mewn i'r economi leol yn yr amseroedd ansicr hyn.

Unwaith eto, rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru wedi derbyn argymhelliad 19 yn llwyr. Mae gan fentrau cymdeithasol ran bwysig i'w chwarae mewn cyflawni prosiectau ynni adnewyddadwy ac mewn gwneud yr economi ehangach yn wyrddach. I'r perwyl hwn, croesawaf y ffaith bod £15 miliwn o gronfeydd strwythurol yr UE wedi'i thynnu i lawr i gefnogi prosiectau ynni adnewyddadwy cymunedol ar ffurf mentrau cymdeithasol. Fel hyn, rydym yn chwarae'n rhan o ran mynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd, ond hefyd yn cynnwys unigolion a sefydliadau ar lawr gwlad, lle mae'n bwysicaf.

Yn olaf, o ran argymhelliad 25, rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru'n derbyn yr argymhelliad hwn yn llawn, ac mewn llawer ffordd mae fy sylwadau'n debyg i'r rheini a wneuthum am argymhelliad 1. Mae'n hollbwysig bod Llywodraeth Cynulliad Cymru'n gweithio gyda'r cynghorau sgiliau sector, cyflogwyr a cholegau addysg bellach i nodi'r bylchau sgiliau presennol y mae'n rhaid mynd i'r afael â hwy cyn trawsnewid i economi carbon isel. At hynny, rwy'n llwyr gefnogi defnyddio arian cronfa gymdeithasol Ewrop i hwyluso hyn. Edrychaf ymlaen at gael gwybod ymhellach am berfformiad ac effeithiolrwydd cyflawni'r fenter sgiliau

as the green skills centre established in conjunction with British Gas. By investing in skills, we are investing in a clean, green and high-tech future.

Paul Davies: I am pleased to have the opportunity to take part in this debate. I also thank the Chair of the committee and the clerk and her team for their leadership and efforts throughout this inquiry.

The importance of this report cannot be underestimated, because in the current economic climate, the shift to a green economy has become more important than ever. I am pleased that the Deputy First Minister has accepted fully or in part the majority of the committee's recommendations. I am sure that we would all agree that it is essential that we recognise the range of goods and services supplied because of the environment, and that we build a greener economy using Wales's natural resources in a sustainable way.

As outlined in the committee's first recommendation, it is important that the Welsh Assembly Government sets more focused priorities for the implementation of its green jobs strategy to account for all of the different sectors that can provide jobs for the green economy in Wales. The needs and requirements of these different sectors and their potential needs to be understood more clearly. Following that, the development of those industries needs to be supported.

As a committee, we heard evidence from a number of sources that the Welsh Government's strategies and plans could be more joined up and provide more strategic direction. Peter has already alluded to the evidence provided to us by the Bevan Foundation, which also said that there was a significant gap in strategy and action on skills, and that many other parts of the UK have the same ambitions as Wales to lead the low carbon revolution and have clear strategies and actions in place.

I am pleased that the Deputy First Minister has accepted recommendations 3, 4, 5 and 6—some fully and others in part or in

carbon isel, yn ogystal â'r ganolfan sgiliau gwyrdd a sefydlwyd ar y cyd â Nwy Prydain. Drwy fuddsoddi mewn sgiliau, rydym yn buddsoddi mewn dyfodol glân, gwyrdd o uwch-dechnoleg.

Paul Davies: Rwy'n falch o gael y cyfle i gymryd rhan yn y ddatl hon. Diolchaf hefyd i Gadeirydd y pwyllgor a'r clerch a'i thîm am eu harweinyddiaeth a'u hymdrechion drwy gydol yr ymchwiliad hwn.

Rhaid llawn werthfawrogi pwysigrwydd yr adroddiad hwn, oherwydd yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae newid i economi werdd bellach yn bwysicach nag erioed. Rwy'n falch bod y Dirprwy Brif Weinidog wedi derbyn yn llawn neu'n rhannol fwyafrif argymhellion y pwyllgor. Rwy'n siŵr y byddem oll yn cytuno ei bod yn hanfodol inni gydnabod yr amrywiaeth o nwyddau a gwasanaethau a gyflenwir oherwydd yr amgylchedd, a'n bod yn adeiladu economi wyrddach gan ddefnyddio adnoddau naturiol Cymru mewn modd cynaliadwy.

Fel yr amlinellwyd yn argymhelliad cyntaf y pwyllgor, mae'n bwysig bod Llywodraeth Cynulliad Cymru'n gosod blaenoriaethau â mwy o ffocws ar gyfer gweithredu ei strategaeth swyddi gwyrdd i ystyried yr holl wahanol sectorau a all ddarparu swyddi i'r economi werdd yng Nghymru. Mae angen deall yn gliriach anghenion a gofynion y gwahanol sectorau hyn a'u hanghenion posibl. Yn dilyn hynny, mae angen cefnogi datblygiad y diwydiannau hynny.

Fel pwyllgor, clywsom dystiolaeth o nifer o ffynonellau y gallai strategaethau a chynlluniau Llywodraeth Cymru fod yn fwy cydgysylltiedig a darparu mwy o gyfeiriad strategol. Mae Peter eisoes wedi crybwyll y dystiolaeth a gawsom gan Sefydliad Bevan, a ddywedodd hefyd fod bwlch sylweddol mewn strategaeth a gweithredu ar sgiliau, a bod gan lawer o rannau eraill o'r DU yr un uchelgeisiau â Chymru i arwain y chwyldro carbon isel a chael strategaethau a chmau cilir yn eu lle.

Rwy'n falch bod y Dirprwy Brif Weinidog wedi derbyn argymhellion 3, 4, 5 a 6—rhai ohonynt yn llawn ac eraill yn rhannol neu

principle—that refer to promoting the green economy. I particularly welcome the Deputy First Minister’s response to recommendation 6, which suggests that the Welsh Assembly Government considers offering incentives to companies operating in Wales to collaborate in developing renewable energy sources to create demand for new green businesses.

Domestic energy efficiency is an area that has created a number of opportunities, given its high labour intensity. I am pleased that the Deputy First Minister has accepted recommendations 8 and 12, which refer specifically to developing local area-based programmes and job creation. Like Jeff, I acknowledge that the Welsh Assembly Government already has the Arbed scheme in place to make homes more energy efficient in deprived areas. However, we heard in our evidence sessions that there are huge opportunities to produce jobs in this area, such as the retrofitting of existing buildings, cavity wall insulation and domestic home refurbishment. I hope to see these opportunities taken advantage of in the next couple of years, as I share the Deputy First Minister’s aim of strengthening the supply chain in Wales. I am sure that the Deputy First Minister will agree with the committee’s view that the companies contracted for installations in Wales under schemes such as Arbed, the home energy efficiency scheme or the carbon emissions reductions target should be based in Wales, in order to keep these jobs and skills in the country.

I also wish to raise a point in regard to the development and identification of skills needed for the green economy in the future. I am pleased that the Deputy First Minister is already working on this principle and that the Welsh Assembly Government is working with skills sector councils and major suppliers, such as British Gas, with regard to training and development. However, there are concerns in the water industry about a mismatch of supply and demand of skills, worries from the British Wind Energy Association over the skills gap for the industry, and the Institute of Civil Engineers Wales even highlighted that engineering graduates face the prospect of no jobs after

mewn egwyddor—sy’n cyfeirio at hyrwyddo’r economi werdd. Croesawaf yn arbennig ymateb y Dirprwy Brif Weinidog i argymhellad 6, sy’n awgrymu bod Llywodraeth Cynulliad Cymru’n ystyried cynnig cymhellion i gwmnïau sy’n gweithredu yng Nghymru i gydweithio wrth ddatblygu ffynonellau ynni adnewyddadwy i greu galw am fusnesau gwyrdd newydd.

Mae effeithlonrwydd ynni cartref yn faes sydd wedi creu nifer o gyfleoedd, o ystyried ei fod mor llafurddwys. Rwy’n falch bod y Dirprwy Brif Weinidog wedi derbyn argymhellion 8 a 12, sy’n cyfeirio’n benodol at ddatblygu rhaglenni ardal a chreu swyddi’n lleol. Fel Jeff, rwy’n cydnabod bod Llywodraeth Cynulliad Cymru eisoes wedi gosod cynllun Arbed yn ei le er mwyn i gartrefi ddefnyddio ynni’n fwy effeithlon mewn ardaloedd difreintiedig. Fodd bynnag, clywsom yn ein sesiynau tystiolaeth fod cyfleoedd enfawr i gynhyrchu swyddi yn y maes hwn, fel ôl-osod adeiladau presennol, insiwleiddio walïau ceudod ac ailwampio cartrefi domestig. Gobeithiaf weld pobl yn manteisio ar y cyfleoedd hyn yn y ddwy flynedd nesaf, oherwydd rhannaf nod y Dirprwy Brif Weinidog o gryfhau’r gadwyn gyflenwi yng Nghymru. Rwy’n siŵr y bydd y Dirprwy Brif Weinidog yn cytuno â barn y pwyllgor, sef y dylai’r cwmnïau sy’n cael eu contractio ar gyfer gosodiadau yng Nghymru o dan gynlluniau fel Arbed, y cynllun effeithlonrwydd ynni cartref neu’r targed gostwng allyriadau carbon, fod yng Nghymru, er mwyn cadw’r swyddi a’r sgiliau hyn yn y wlad.

Hoffwn hefyd godi pwynt am ddatblygu ac adnabod y sgiliau y bydd eu hangen ar gyfer yr economi werdd yn y dyfodol. Rwy’n falch bod y Dirprwy Brif Weinidog eisoes yn gweithio ar yr egwyddor hon a bod Llywodraeth Cynulliad Cymru’n gweithio gyda chynghorau sector sgiliau a chyflenwyr mawr, fel Nwy Prydain, ar hyfforddi a datblygu. Fodd bynnag, mae pryderon yn y diwydiant dŵr am gam-gymharu cyflenwad sgiliau a’r galw amdanynt, pryderon gan Gymdeithas Ynni Gwynt Prydain am y bwlch sgiliau i’r diwydiant, ac mae Sefydliad Peirianwyr Sifil Cymru hyd yn oed wedi amlygu bod graddedigion peirianeg yn wynebu’r posibilrwydd na fydd swyddi

their studies. It is essential, for Wales to move forward and generate jobs in the green economy, that the Welsh Assembly Government prioritises the development of skills so that we produce graduates with the right skill sets for a greener economy and do not face a mismatch of supply and demand in skills in the future. There are a number of challenges ahead if we want Wales to be at the forefront of technological development and to become a global player in the green economy. However, I am pleased that the majority of the committee's recommendations have been accepted by the Deputy First Minister and I urge him to implement those recommendations as quickly as possible.

The Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport (Ieuan Wyn Jones): Since I have only a limited amount of time, I will not be able to deal with all the points that have been raised, but I will do my best in the time that I have left. David Melding said in his contribution that we must capture the opportunities to enable the green economy to grow. He referred in particular to the need for high-level skills, innovation, spin-outs from universities, and research and development. Although PricewaterhouseCoopers' report today was otherwise depressing, an area that it identified as one in which Wales and other countries and regions of the UK could raise their game was capturing more innovative ideas through spin-outs and working with universities. We have already acknowledged that, because one of the key sectors will be energy and environmental services, and one of the opportunities that they will have will be to work with universities in this particular area.

Brian Gibbons referred to the issue of procurement and I know that Brian, as a former Minister, will be aware that this is a major challenge. He referred to the issue of tapping into marine energy and also to the need for commercialisation with regard to research and development. How do we move to development following research, and to commercialisation following on from development? I very much agree with that. We are working with Value Wales to try to

idddynt o gwbl ar ôl eu hastudiaethau. Er mwyn i Gymru symud ymlaen a chynhyrchu swyddi yn yr economi werdd, mae'n hanfodol i Lywodraeth Cynulliad Cymru flaenoriaethu datblygiad sgiliau er mwyn inni gynhyrchu graddedigion sydd â'r setiau sgiliau cywir ar gyfer economi wyrddach ac er mwyn inni beidio ag wynebu cam-gymharu cyflenwad sgiliau a'r galw amdanynt yn y dyfodol. Mae nifer o heriau o'n blaenau os ydym am i Gymru fod ar flaen y gad o ran datblygu technoleg a bod yn chwaraewr byd-eang yn yr economi werdd. Fodd bynnag, rwy'n falch bod mwyafrif argymhellion y pwyllgor wedi'u derbyn gan y Dirprwy Brif Weinidog ac rwy'n ei gymell i weithredu'r argymhellion hynny cyn gynted â phosibl.

Y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth (Ieuan Wyn Jones): Gan nad oes llawer iawn o amser gennyf, ni fyddaf yn gallu ymdrin â'r holl bwyntiau a godwyd, ond gwnaf fy ngorau glas yn yr amser sy'n weddill i mi. Dywedodd David Melding yn ei gyfraniad ei bod yn rhaid inni fanteisio ar y cyfleoedd i alluogi'r economi werdd i dyfu. Cyfeiriodd yn arbennig at yr angen am sgiliau lefel uchel, arloesi, cwmnïau deillio o brifysgolion, ac ymchwil a datblygu. Er bod adroddiad PricewaterhouseCoopers heddiw yn dorcalonnus fel arall, roedd yn nodi un maes lle gallai Cymru a gwledydd a rhanbarthau eraill y DU anelu'n uwch, sef manteisio ar fwy o syniadau arloesol drwy gwmnïau deillio a gweithio gyda phrifysgolion. Rydym eisoes wedi cydnabod hynny, oherwydd un o'r sectorau allweddol fydd ynni a gwasanaethau amgylcheddol, ac un o'r cyfleoedd a gânt fydd gweithio gyda phrifysgolion yn y maes arbennig hwn.

Cyfeiriodd Brian Gibbons at gaffael a gwn y bydd Brian, ac yntau'n Gyn-weinidog, yn gwybod bod hwn yn her sylweddol. Cyfeiriodd at fanteisio ar ynni morol a hefyd at yr angen i fasnacheiddio o ran ymchwil a datblygu. Sut ydyn ni'n symud i ddatblygu yn dilyn ymchwil, ac i fasnacheiddio yn dilyn datblygu? Cytunaf yn fawr iawn â hynny. Rydym yn gweithio gyda Gwerth Cymru i geisio gwneud yr ymarfer caffael yn llawer haws a symlach i gwmnïau ymdrin ag ef.

make the procurement exercise a lot easier and simpler for companies to deal with.

Peter Black referred to a number of the recommendations and said that it was about changing attitudes. I would not accept his claim that the Government's response is a tick-box exercise. That is simply not the case, because we have made a comprehensive response to the report. Later in his speech, he asked how he could be convinced that we are making this a central part of the Government's programme. I am sure that he will have read 'Economic Renewal'. At its heart is our commitment to sustainable development. I hope that that will reassure him.

He referred to social enterprises, the role that they can play and some examples. He is absolutely right to say that we could look at encouraging more social enterprises to get involved in a particular sector. I also want to make it clear that, alongside the sector teams in Government, we will have sector panels, that is, representatives from industry coming in to assist us in developing our agenda. In energy and environmental services, that will be important for the green agenda. He also referred to the need for a cross-cutting approach and I very much agree with what he said in that regard.

I am pleased that Jeff Cuthbert referred to the use of structural funds in the development of marine technology and also to the delivery of the low carbon skills project. I will draw the attention of my colleague the Minister for Environment, Sustainability and Housing to the need for updates on the Arbed scheme. I very much agree with him that we need to be updated from time to time. He also referred to research projects through framework programme 7. I agree with him that we do not capture enough research out of FP7 and that we need to do more. That is not just an issue for the Government, but also for universities.

I can see that the red light has come on, but I want to deal finally with a point that Paul Davies referred to, on promoting the green economy. I very much agree with that. A lot of jobs can be created in domestic energy

Cyfeiriodd Peter Black at nifer o'r argymhellion a dywedodd mai newid agweddau oedd yn bwysig. Ni fyddwn yn derbyn ei honiad mai ymarfer ticio blwch yw ymateb y Llywodraeth. Nid yw hynny'n wir, oherwydd rydym wedi gwneud ymateb cynhwysfawr i'r adroddiad. Yn ddiweddarach yn ei araith, gofynnodd sut gallai fod yn argyhoeddedig ein bod yn gwneud hwn yn rhan ganolog o raglen y Llywodraeth. Rwy'n siŵr y bydd wedi darllen 'Adnewyddu'r Economi'. Wrth ei wraidd mae ein hymrwymiad i ddatblygu cynaliadwy. Gobeithiaf y bydd hwnnw'n tawelu ei feddwl.

Cyfeiriodd at fentrau cymdeithasol, y rhan y gallant eu chwarae a rhai enghreifftiau. Mae yn llygad ei le wrth ddweud y gallem ystyried annog mwy o fentrau cymdeithasol i gymryd rhan mewn sector penodol. Hoffwn hefyd egluro y bydd gennym, ochr yn ochr â'r timau sector yn y Llywodraeth, baneli sector, sef cynrychiolwyr o ddiwydiant yn dod i mewn i'n cynorthwyo i ddatblygu ein agenda. Mewn ynni a gwasanaethau amgylcheddol, bydd hynny'n bwysig i'r agenda gwyrdd. Dywedodd hefyd fod angen cael dull trawstorri a chytunaf yn fawr iawn â'r hyn a ddywedodd yn hynny o beth.

Rwy'n falch bod Jeff Cuthbert wedi cyfeirio at ddefnyddio cronfeydd strwythurol i ddatblygu technoleg forol a hefyd at gyflawni'r prosiect sgiliau carbon isel. Dywedaf wrth fy nghyd-aelod, y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai, fod angen yr wybodaeth ddiweddaraf am gynllun Arbed. Cytunaf yn llwyr ag ef fod angen inni gael ein diweddarau o bryd i'w gilydd. Cyfeiriodd hefyd at brosiectau ymchwil drwy raglen fframwaith 7. Cytunaf ag ef nad ydym yn cael digon o ymchwil allan o raglen fframwaith 7 a bod angen inni wneud mwy. Nid mater i'r Llywodraeth yn unig yw hwnnw, ond hefyd i brifysgolion.

Gallaf weld bod y golau coch ynghyn, ond rwyf am ymdrin yn olaf â phwynt y cyfeiriodd Paul Davies ato, ar hyrwyddo'r economi werdd. Cytunaf yn fawr iawn â hwnnw. Gellir creu llawer o swyddi mewn

efficiency and it will, obviously, assist the environment. He referred to HEES and its importance. We cannot ensure that the jobs go to Welsh companies, but we want to ensure that they are able to bid for those contracts. He also referred to the issue of skills, and I very much agree with his emphasis on that.

5.50 p.m.

Gareth Jones: Diolchaf i bawb sydd wedi cymryd rhan yn y ddatl bwysig hon y prynhawn yma. Diolchaf yn arbennig i'r Dirprwy Brif Weinidog; bu iddo ein hatgoffa bod 'Adnewyddu'r Economi: cyfeiriad newydd' wedi'i lansio. Mae'n rhywbeth y dylem oll ei ystyried fel cam ymlaen. Yr ydych newydd gyfeirio, Ddirprwy Brif Weinidog, at y ffaith bod ynni a'r amgylchedd yn rhan ganolog o'r cyfeiriad newydd hwnnw ac y byddech yn cefnogi buddsoddi yn y maes. Felly, mae'n amlwg bod elfen o'r rhaglen y dylem edrych ymlaen at ei chyflawni.

Cyfeiriasoch hefyd at y £30 miliwn sydd wedi'i fuddsoddi yng nghynllun Arbed, a'r hyn a allai ddod yn sgîl y math hwnnw o fuddsoddiad. Yn wir, un agwedd ar waith y pwyllgor oedd edrych ar sut y gallai'r cyfleoedd hynny gael eu defnyddio cyn belled â bod swyddi yn yr economi werdd yn y cwestiwn. Diolch i chi, Dirprwy Brif Weinidog, am ymateb yn bositif. Derbyniwn fod pethau eraill hefyd yr ydych chi yn anelu tuag at eu cyflawni, ac edrychwn ymlaen at hynny i'r dyfodol.

I thank all Members for their contributions this afternoon; I will not go through all of them. David Melding reminded us of the opportunities pertaining to higher education and in the field of marine engineering, and we paid a lot of attention to that particular aspect. Brian Gibbons was quite right when he said that we did not focus on the decarbonisation agenda. The Assembly certainly needs to be mindful of that, and possibly take it on board in the future, as well as the commercialisation aspect. These are all key areas. Peter Black was right to remind us that this is not just happening in Wales. Wales needs to be proactive in this field and active in the green economy, otherwise

effeithlonrwydd ynni domestig a bydd, yn amlwg, yn cynorthwyo'r amgylchedd. Cyfeiriodd at HEES a'i bwysigrwydd. Ni allwn sicrhau mai cwmnïau o Gymru a fydd yn cael y swyddi, ond rydym am sicrhau y gallant gynnig am y contractau hynny. Cyfeiriodd hefyd at fater sgiliau, a chytunaf yn fawr iawn â'i bwyslais ar hwnnw.

Gareth Jones: I thank everyone who has contributed to this important debate this afternoon. In particular, I thank the Deputy First Minister; he reminded us that 'Economic Renewal: a new direction' has been launched. That is something that we all consider to be a step forward. You have just referred, Deputy First Minister, to the fact that energy and the environment are a central part of that new direction and that you will be supporting investment in the field. Therefore, it is clear that there is an element of the programme that we should look forward to being implemented.

You also referred to the £30 million that has been invested in the Arbed scheme, and what could follow in the wake of that kind of investment. Indeed, one aspect of the committee's work was to look at how those opportunities could be used to create jobs in the green economy. Thank you, Deputy First Minister, for responding positively. We accept that there are other things that you aim to achieve, and we look forward to that in future.

Diolchaf i'r holl Aelodau am eu cyfraniadau'r prynhawn yma; ni af drwyddynt i gyd. Cawsom ein hatgoffa gan David Melding o'r cyfleoedd yn ymwneud ag addysg uwch ac ym maes peirianeg forol, a rhoesom lawer o sylw i'r agwedd arbennig honno. Roedd Brian Gibbons yn llygad ei le pan ddywedodd nad oeddem wedi canolbwyntio ar yr agenda datgarboneiddio. Yn sicr, mae angen i'r Cynulliad gadw hwnnw mewn cof, a'i ystyried o bosibl yn y dyfodol, yn ogystal â'r agwedd fasnacheiddio. Mae'r rhain oll yn feysydd allweddol. Roedd Peter Black yn iawn i'n hatgoffa nad yng Nghymru'n unig y mae hyn yn digwydd. Mae angen i Gymru fod yn

outside bodies will be running the show. That is a timely reminder from Peter Black.

Jeff Cuthbert, as always, but rightly so, reminded us of skills and the skills gap, and emphasised the role of European funding and how significant it could be in this important area. He also referred to the role of social enterprises, sector skills councils and further education. All of this needs to come together if we are to make progress in this important area. Paul emphasised the need for focused priorities. I quite agree with that, and it is incorporated in the report. He also emphasised the skills gap and a mismatch in skills, and the possibilities of losing out there.

I thank you all for what has been an enthusiastic debate. It is an important area and there is obvious consensus here on what is regarded as a vital area for future development.

Diolchaf i bawb sydd wedi fy helpu fel Cadeirydd. Yr wyf yn ddiolchgar am eich geiriau caredig, ond, fel Cadeirydd, yr wyf yn hollol ddibynnol, fel chithau, ar y staff—y cler, y dirprwy glerc a'r ymchwilydd. Mae pawb wedi bod wrthi'n ddygn. Diolch hefyd i bawb sydd wedi cyfrannu—y tystion ac aelodau'r pwyllgor. Diolch am eich gwaith da.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to note the Enterprise and Learning Committee's report. Are there any objections? I see that there are none. The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 7.35.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Dadl Democratiaid Rhyddfrydol Cymru Welsh Liberal Democrats Debate

Effaith y Gaeaf ar Iechyd a Lles The Effect of Winter on Health and Wellbeing

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Jane

rhagweithiol yn y maes hwn ac yn weithgar yn yr economi werdd, neu bydd cyrff allanol wrth y llyw. Mae Peter Black wedi'n hatgoffa mewn pryd.

Bu Jeff Cuthbert, fel arfer, ond yn gwbl briodol, yn ein hatgoffa o sgiliau a'r bwlch sgiliau, ac yn pwysleisio rôl cyllid Ewropeaidd a pha mor arwyddocaol y gallai fod yn y maes pwysig hwn. Cyfeiriodd hefyd at rôl mentrau cymdeithasol, cynghorau sgiliau sector ac addysg bellach. Mae angen i hyn oll ddod at ei gilydd er mwyn inni wneud cynnydd yn y maes pwysig hwn. Pwysleisiodd Paul fod angen blaenoriaethau â ffocws. Cytunaf yn llwyr â hynny, ac mae wedi'i ymgorffori yn yr adroddiad. Pwysleisiodd hefyd y bwlch sgiliau a'r camgymharu mewn sgiliau, a'r posibiladau o fod ar ein colled yno.

Diolchaf ichi i gyd am ddadl frwdfrydig. Mae'n faes pwysig ac mae cydsynio amlwg yma ar yr hyn a ystyrir yn faes hanfodol i'w ddatblygu yn y dyfodol.

I thank everyone who has helped me as Chair. I am grateful for your kind words, but, as Chair, I am, like you, wholly dependent on the staff—the clerk, the deputy clerk and the researcher. Everyone has worked hard. I also thank everyone who has contributed—witnesses and committee members. Thank you for your good work.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw nodi adroddiad y Pwyllgor Menter a Dysgu. A oes unrhyw wrthwynebiadau? Gwelaf nad oes. Derbynnir y cynnig felly'n unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35.

selected amendment 1 in the name of Jane

Y Dirprwy Lywydd: Rwyf wedi dewis gwelliant 1 yn enw Jane Hutt a gwelliannau

Hutt and amendments 2, 3 and 4 in the name of Nick Ramsay. If amendment 1 is agreed, amendments 2, 3 and 4 will be deselected.

2, 3 a 4 yn enw Nick Ramsay. Os derbynnir gwelliant 1, bydd gwelliannau 2, 3 a 4 yn cael eu dad-ddewis.

Cynnig NDM4554 Peter Black

Motion NDM4554 Peter Black

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn nodi bod misoedd y gaeaf yn cael effaith andwyol ar iechyd a lles pobl Cymru.

1. Notes that the Winter months have an adverse impact on the health and well-being of the people of Wales.

2. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i fynd i'r afael â hyn drwy:

2. Calls on the Welsh Government to address this by:

a) Ddatblygu Cynllun Gweithredu i leihau marwolaethau ychwanegol y gaeaf yn 2010/11;

a) Developing an Action Plan to reduce excess winter deaths in 2010/11;

b) Gweithio gyda Byrddau Iechyd Lleol i gynyddu'r capasiti ar gyfer y cynnydd a ragwelir mewn achosion o lithro a disgyn;

b) Working with LHBs to increase capacity for the predicted increase in slips and falls;

c) Rhoi cynllun cynhwysfawr ar waith i sicrhau bod grwpiau mewn perygl yn cael y brechlyn ffliw;

c) Putting a comprehensive plan in place to ensure that at risk groups receive the flu vaccine;

d) Ymgysylltu â Llywodraeth y DU i wella cyfrifiadau ar gyfer Taliadau Tywydd Oer drwy ddefnyddio gorsafoedd tywydd sy'n fwy priodol;

d) Engaging with the UK Government to improve calculations for Cold Weather Payments by making use of more appropriate weather stations;

e) Gweithio gydag awdurdodau lleol i wella mynediad at raeau ffyrdd, yn dilyn y problemau a gafwyd dros aeaf 2009/10; a

e) Working with local authorities to improve access to road grit, following problems during the 2009/10 Winter period; and

f) Gweithio gyda phenaethiaid ysgolion ac awdurdodau lleol i sicrhau bod gwybodaeth well ar gael i rieni ynghylch cau ysgolion oherwydd amodau tywydd garw.

f) Working with head teachers and local authorities ensure better information for parents regarding school closures due to adverse weather conditions.

Veronica German: I move the motion.

Veronica German: Cynigiaf y cynnig.

Last year, we saw one of the worst winters for a generation, and it quickly became clear that we were not as prepared in Wales as we could have been. One of the most shocking effects was on the number of excess deaths in Wales. We saw an extra 900 such deaths last year, on top of the 2,500 that one would normally expect in the winter months. That is a stark reminder of what can happen in winter, but it is not just about the deaths that can occur when we have a harsh winter, as

Y llynedd, gwelsom un o'r gaeafau gwaethaf ers cenhedlaeth, a daeth i'r amlwg yn gyflym nad oeddem wedi paratoi cystal yng Nghymru ag y gallem fod wedi paratoi. Un o'r effeithiau mwyaf ofnadwy oedd nifer y marwolaethau ychwanegol yng Nghymru. Gwelsom 900 ychwanegol o farwolaethau felly'r llynedd, ar ben y 2,500 y byddai rhywun yn eu disgwyl yn arferol yn ystod y gaeaf. Mae hynny'n ein hatgoffa o ddifrif o'r hyn sy'n gallu digwydd yn ystod y gaeaf, ond

we had last year. There are many additional pressures, particularly on the NHS. Some of them might simply be due to slips and falls on the ice, but that puts extra pressure on our health services, and the frail people in our society are particularly susceptible to the cold weather.

As a matter of course, the Government should be prepared for these additional pressures. Some areas of Government are more prepared than others, and some public services are more prepared than others. Routinely, the police prepare for Christmas and the winter months—not so much because of the weather, but because of the festivities at that time. They put an extra presence on the roads to combat drink-driving, and so on. It is all about anticipation.

We believe that the Assembly Government should take the lead by working with UK Government departments, the NHS and local authorities to ensure that we are in the best position possible to face the winter months. We are not alone in calling for this increased preparation. Just two weeks ago the Chief Medical Officer for Wales called on the Welsh Assembly Government to prepare for the winter months by encouraging the elderly and at-risk groups to have a flu vaccination, as that is a particularly effective way of reducing all kinds of illnesses over the winter months, not just flu. If you protect people against flu, then you can stop them from getting a number of other infections that come with it.

Those concerns should be taken seriously. One way of getting more people to take up the flu vaccination could be to make it available in more places—such as local community pharmacies, which are not used as much as they could be. They already provide flu vaccinations for paying patients, but do not provide them for NHS patients in Wales, although they do so in England and Scotland. It seems that pharmacies could not only deliver those vaccinations, but could take some of the pressure off general practitioner surgeries and accident and emergency departments, if people know that

nid y marwolaethau a all ddigwydd pan gawn aeaf caled, fel y cawsom y llynedd, sy'n bwysig yn unig. Mae llawer o bwysau ychwanegol, yn arbennig ar y GIG. Hwyrach bod rhai ohonynt am fod pobl yn llithro ac yn cwmpo ar y rhew, ond mae hynny'n rhoi pwysau ychwanegol ar ein gwasanaethau iechyd, ac mae'r bobl fregus yn ein cymdeithas yn arbennig o agored i'r tywydd oer.

Wrth gwrs, dylai'r Llywodraeth fod yn barod ar gyfer y pwysau ychwanegol hyn. Mae rhai rhannau o'r Llywodraeth yn fwy parod nag eraill, a rhai gwasanaethau cyhoeddus yn fwy parod nag eraill. Fel rheol, mae'r heddlu'n paratoi ar gyfer y Nadolig a misoedd y gaeaf—nid cymaint oherwydd y tywydd, ond oherwydd y dathlu ar yr adeg honno. Mae'n rhoi pwysau ychwanegol ar y ffyrdd i ymladd yfed a gyrru, ac ati. Rhagweld sy'n bwysig.

Credwn y dylai Llywodraeth y Cynulliad gymryd y llyw drwy weithio gydag adrannau Llywodraeth y DU, y GIG ac awdurdodau lleol i sicrhau ein bod yn y sefyllfa orau posibl i wynebu misoedd y gaeaf. Nid ni'n unig sy'n galw am y gwaith paratoi cynyddol hwn. Dim ond pythefnos yn ôl, bu Prif Swyddog Meddygol Cymru'n galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i baratoi ar gyfer y gaeaf drwy annog pobl oeddrannus a grwpiau mewn perygl i gael brechiad fflw, gan fod hwnnw'n fodd arbennig o effeithiol o leihau pob math o afiechydon dros fisoedd y gaeaf, nid y fflw'n unig. Os amddiffynnwch bobl rhag y fflw, gallwch eu hatal wedyn rhag cael nifer o heintiau eraill a ddaw gyda'r fflw.

Dylid cymryd y pryderon hynny o ddifrif. Hwyrach mai un ffordd o annog mwy o bobl i gael brechiad y fflw yw sicrhau ei fod ar gael mewn mwy o leoedd—fel fferyllfeydd cymunedol lleol, nad ydynt yn cael eu defnyddio cymaint ag y gallent. Maent eisoes yn darparu brechiadau fflw i gleifion sy'n talu, ond nid ydynt yn eu darparu i gleifion y GIG yng Nghymru, er eu bod yn gwneud hynny yn Lloegr ac yn yr Alban. Mae'n debyg y gallai fferyllfeydd roi'r brechiadau hynny, ond y gallent hefyd dynnu rhywfaint o'r pwysau oddi ar feddygfeydd teulu ac adrannau damweiniau ac achosion brys, pe

they can visit the pharmacy at the end of their main street instead.

One of the aspects stressed by the chief medical officer is that just 49 per cent of at-risk groups—not the elderly, but those with certain conditions—are taking up the flu vaccine. Perhaps it is because they are in work, and find it difficult to get an appointment with a general practitioner. If we think outside the box and look at different ways of delivering these services, that could have an effect.

As I said, the snow and ice causes many more slips and falls than in other months and puts enormous strain on accident and emergency departments. In south-east Wales last winter, one in seven people admitted to hospitals waited more than four hours to be treated, as a result of the increase in admissions. That means that none of the hospitals in south-east Wales met the target of treating 95 per cent of patients within four hours—not surprisingly. Worse still, just one hospital in the area met the secondary target of treating patients within eight hours, and at the Royal Gwent Hospital, 400 patients waited longer than eight hours—all due to bad weather.

Working with the NHS, the Government needs to ensure that hospitals are adequately prepared for the increase in demand during the worst periods of winter. Just as the Government ensured that we were able to deal with the swine flu pandemic with a joined-up approach, and the new local health boards, so it must ensure that the NHS is prepared this winter.

We agree with the Conservative amendment that extends the motion to cover the ambulance service. The Government says in its amendment that it is already working with local health boards to prepare for the winter, so we will be interested to hear what the Minister has to say about the steps that are being taken to achieve this. In the end, good preparation has the potential to save money and lives.

One area where people in Wales are

byddai pobl yn gwybod y gallent fynd at y fferyllfa ar ddiwedd eu stryd yn hytrach.

Un o'r agweddau a bwysleisiwyd gan y prif swyddog meddygol yw mai 49 y cant yn unig o grwpiau mewn perygl—nid pobl oedrannus, ond y rheini a chanddynt gyflyrau penodol—sy'n cael brechiad y fflw. Hwyrach bod hynny'n wir am eu bod yn y gwaith, a'i bod yn anodd iddynt gael apwyntiad gyda meddyg teulu. Os meddyliwn yn agored ac edrych ar wahanol ffyrdd o ddarparu'r gwasanaethau hyn, gallai hynny gael effaith.

Fel y dywedais, mae'r eira a'r rhew'n achosi i lawer mwy o bobl lithro a chwympo nag yn y misoedd eraill ac mae'n rhoi straen sylweddol ar adrannau damweiniau ac achosion brys. Yn y de-ddwyrain y gaeaf diwethaf, bu un o bob saith o bobl a dderbyniwyd i'r ysbyty yn aros dros bedair awr i gael eu trin, gan fod yr ysbytai'n derbyn mwy o bobl. Golyga hynny nad oedd yr un o'r ysbytai yn y de-ddwyrain wedi cyrraedd y targed o drin 95 y cant o gleifion ymhen pedair awr—dim syndod. Yn waeth byth, dim ond un ysbyty yn yr ardal a gyrhaeddodd y targed eilaidd o drin cleifion ymhen wyth awr, ac yn Ysbyty Brenhinol Gwent, arhosodd 400 o gleifion fwy nag wyth awr—a'r cyfan oherwydd tywydd garw.

Gan weithio gyda'r GIG, mae angen i'r Llywodraeth sicrhau bod ysbytai wedi paratoi'n ddigon da am y galw cynyddol yn ystod cyfnodau gwaethaf y gaeaf. Fel y sicrhodd y Llywodraeth ein bod yn gallu ymdrin â'r pandemig fflw moch â dull cydgysylltiedig, a'r byrddau iechyd lleol newydd, felly y mae'n rhaid iddi sicrhau bod y GIG wedi paratoi ar gyfer y gaeaf hwn.

Cytunwn â gwelliant y Ceidwadwyr sy'n estyn y cynnig i gynnwys y gwasanaeth ambiwlans. Dywed y Llywodraeth yn ei gwelliant ei bod eisoes yn gweithio gyda byrddau iechyd lleol i baratoi at y gaeaf, felly byddwn yn awyddus i glywed yr hyn sydd gan y Gweinidog i'w ddweud am y camau sy'n cael eu cymryd i gyflawni hyn. Yn y pen draw, mae gwaith paratoi da'n gallu arbed arian ac achub bywydau.

Un maes lle mae pobl yng Nghymru dan

disadvantaged is with respect to cold weather payments. They are based on the weather at what is, in some cases, a distant weather station, and a town served by that weather station may be at a high altitude and therefore considerably colder than that station, which may be on the coast.

6.00 p.m.

Hope mountain in Flintshire is a perfect example. The cold weather payments for people who live in that area are determined by a weather station on the coast at Crosby in Merseyside. Therefore, it could be possible to tweak some of the boundaries in order to ensure that the payments are matched up. It has happened in the past in certain parts of England, so the Department for Work and Pensions is not opposed to this. We would like the Government to work with the DWP, which is open to negotiation on this matter. That would also require additional co-operation with the Met Office. Therefore, we would encourage the Government to take that forward to make sure that people have that opportunity.

We hope that the Government is willing to look at new and different ways to anticipate the problems that are caused by adverse weather conditions, and I look forward to hearing the Minister's response.

Gwelliant 1 Jane Hutt

Dileu'r cyfan a rhoi'r canlynol yn ei le:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn nodi bod misoedd y gaeaf yn cael effaith andwyol ar iechyd a lles pobl Cymru a bod Llywodraeth Cynulliad Cymru:

a) Wedi rhoi arian i Age Cymru i weithredu Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn;

b) Yn gweithio gyda Byrddau Iechyd Lleol i gynyddu'r capasiti ar gyfer y cynnydd a ragwelir mewn achosion o lithro a disgyn;

c) Wedi rhoi cynllun cynhwysfawr ar waith i sicrhau bod grwpiau mewn perygl yn cael y

anfantais yw taliadau tywydd oer. Weithiau, maent yn seiliedig ar y tywydd mewn gorsaf dywydd bell, a gall tref sy'n cael ei gwasanaethu gan yr orsaf dywydd honno fod yn uchel i fyny ac felly'n llawer oerach na'r orsaf honno, a all fod ar yr arfordir

Mae mynydd yr Hob yn Sir y Fflint yn enghraifft berffaith. Mae'r taliadau tywydd oer i bobl sy'n byw yn yr ardal honno'n cael eu pennu gan orsaf dywydd ar yr arfordir yn Crosby ar Lannau Mersi. Felly, gallai fod yn bosibl addasu rhai o'r ffiniau er mwyn sicrhau bod y taliadau'n cyfateb. Mae wedi digwydd yn y gorffennol mewn rhai rhannau o Loegr, felly nid yw'r Adran Gwaith a Phensiynau'n gwrthwynebu hyn. Hoffem petai'r Llywodraeth yn gweithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau, sy'n agored i gyd-drafod y mater hwn. Bydd hynny hefyd yn gofyn cydweithredu ychwanegol â'r Swyddfa Dywydd. Felly, byddem yn annog y Llywodraeth i fynd â hynny ymlaen i sicrhau bod pobl yn cael y cyfle hwnnw.

Gobeithiwn fod y Llywodraeth yn fodlon edrych ar ffyrdd newydd a gwahanol o ragweld y problemau sy'n cael eu hachosi gan dywydd garw, ac edrychaf ymlaen at glywed ymateb y Gweinidog.

Amendment 1 Jane Hutt

Delete all and replace with:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Notes that the Winter months have an adverse impact on the health and well-being of the people of Wales and that the Welsh Assembly Government:

a) Has funded Age Cymru to deliver Keep Well This Winter;

b) Is working with LHBs to increase capacity for the predicted increase in slips and falls;

c) Has put in place a comprehensive plan to ensure that at risk groups receive the flu

brechlyn ffliw;

d) Er yn cydnabod nad oes rheolaeth ganddi ar yr holl ffactorau sy'n effeithio ar dlodi tanwydd, wedi sefydlu strategaeth tlodi tanwydd newydd ac y bydd yn dod â rheoliadau i'w ategu gerbron y Cynulliad yn nes ymlaen eleni;

e) Wedi darparu arian drwy'r Grant Cynnal Refeniw ar gyfer cynnal a chadw ffyrdd ac yn gweithio gydag awdurdodau lleol i wella mynediad at raeau ffyrdd;

f) Yn gweithio gyda phenaethiaid ysgolion ac awdurdodau lleol i sicrhau bod gwybodaeth well ar gael i rieni ynghylch cau ysgolion oherwydd tywydd garw.

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): I move amendment 1.

Gwelliant 2 Nick Ramsay

Yn is-bwynt b, ar ôl 'Byrddau Iechyd Lleol' rhoi 'a Gwasanaeth Ambiwylans Cymru'.

Gwelliant 3 Nick Ramsay

Yn is-bwynt e, dileu 'Gweithio gydag' a rhoi 'Cyhoeddi canllawiau i' yn ei le.

Gwelliant 4 Nick Ramsay

Yn is-bwynt f, dileu 'Gweithio gyda phenaethiaid ysgolion ac awdurdodau lleol' a rhoi 'Cyhoeddi canllawiau' yn ei le.

Darren Millar: I move amendments 2, 3 and 4.

As Lady Veronica German mentioned, our amendment 2 deals with extending the scope of part of the motion to ensure that the ambulance service is also engaged in increasing the capacity of its services during the winter months in order to accommodate predicted increases in the number of slips and falls and in cases of pulmonary conditions, which can be exacerbated by cold winter weather.

I want to turn my attention to amendments 3 and 4, which deal with issuing guidance to local authorities in respect of stocks of grit

vaccine;

d) Whilst recognising that it is not in control of all the levers that affect fuel poverty, has put in place a new fuel poverty strategy and will be bringing regulations to support it in front of the Assembly later this year;

e) Has provided funding through the Revenue Support Grant for road maintenance and is working with local authorities to improve access to road grit;

f) Is working with head teachers and local authorities to ensure better information for parents regarding school closures due to adverse weather conditions.

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Cynigiau welliant 1.

Amendment 2 Nick Ramsay

In sub point b, after 'LHBs' insert 'and the Welsh Ambulance Service'.

Amendment 3 Nick Ramsay

In sub point e, delete 'Working with' and replace with 'Issuing guidance to'.

Amendment 4 Nick Ramsay

In sub point f, delete 'Working with head teachers and local authorities' and replace with 'Issuing guidance'.

Darren Millar: Cynigiau welliannau 2, 3 a 4.

Fel y soniodd y Foneddiges Veronica German, mae ein gwelliant 2 yn ymdrin ag estyn cwmpas rhan o'r cynnig i sicrhau bod y gwasanaeth ambiwlans yn cael ei gynnwys hefyd mewn cynyddu gallu ei wasanaethau yn ystod y gaeaf er mwyn darparu ar gyfer y cynnydd a ragwelir yn nifer y bobl sy'n llithro a chwympo a nifer y cyflyrau ysgyfeiniol, sy'n gallu bod yn waeth oherwydd oerfel y gaeaf.

Hoffwn droi fy sylw i welliannau 3 a 4, sy'n ymdrin â chyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol o ran cyflenwadau graean a halen a

salt and access to services, and particularly to schools. We all remember the chaos last year that was caused by the prolonged period of poor weather, and indeed many parts of north Wales and my constituency, particularly rural parts, were very badly affected. The situation was exacerbated by the shortage of road grit, which caused unexpected pressure on local authorities and their supplies. Some of the road network was completely paralysed, as we know, and in many parts of the country some councils were able to keep only main roads open because of the shortage of grit. When the weather was at its worst, Conwy County Borough Council reported that it had salt supplies that were sufficient to deal with only three more days of severe weather. That was by no means the worst example. I am sure that we will all agree that that was far too close for comfort in respect of being able to access the most vulnerable people in our constituencies in particular.

It was very unsafe to travel, and many schools across Wales were forced to close. Again, that caused extensive disruption, not only to the pupils in being able to access their education, but to parents in having to provide childcare for those children who would have been in school had the schools been open. I seem to remember that over half of Welsh schools were closed on two separate occasions. Indeed, only one school in Conwy county borough remained open—much to my children's disappointment, it was the school that they go to.

I acknowledge that the extreme weather was very rare, and was something that we have not experienced for many decades, but we need to ensure that, if an event such as that is repeated, we are sufficiently prepared to deal with it. It is important for the National Assembly and the Assembly Government to work with local authorities, and that guidance is issued to local authorities on the reserves of grit salt that they should be keeping in stock to make sure that roads are passable and that those important routes to health facilities, schools and other vital parts of our public infrastructure are kept open. We appreciate that predicting the weather can be difficult, but we have to make sure that we prepare much better in future for these sorts of events. For two years on the trot, the grit

chael at wasanaethau, ac yn arbennig at ysgolion. Rydym oll yn cofio'r anrhefn y llynedd yn sgil y cyfnod hirfaith o dywydd gwael, ac yn wir effeithiwyd yn wael iawn ar lawer o rannau o'r gogledd a'm hetholaeth i, yn enwedig y rhannau gwledig. Roedd y sefyllfa'n waeth oherwydd y prinder graean ffordd, a achosodd bwysau annisgwyl ar awdurdodau lleol a'u cyflenwadau. Cafodd rhywfaint o'r rhwydwaith ffyrdd ei barlysu'n llwyr, fel y gwyddom, ac mewn llawer o rannau o'r wlad ni allai rhai cynghorau gadw ond y priffyrdd ar agor oherwydd y prinder graean. Pan oedd y tywydd ar ei waethaf, dywedodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy fod ganddo ddigon o halen i ymdopi â dim ond tri diwrnod arall o dywydd difrifol. Nid honno oedd yr enghraifft waethaf o bell ffordd. Rwy'n siŵr y byddwn oll yn cytuno bod hynny'n beryglus o dynn o ran gallu cyrraedd y bobl sy'n fwyaf agored i niwed yn ein hetholaethau yn arbennig.

Roedd yn beryglus iawn teithio, a gorfodwyd llawer o ysgolion leded Cymru i gau. Eto, achosodd hynny aflonyddwch helaeth, nid yn unig i'r disgyblion o ran gallu cyrraedd eu haddysg, ond i rieni y bu'n rhaid iddynt ddarparu gofal plant i'r plant hynny a fyddai wedi bod yn yr ysgol petai ar agor. Rwyf fel petawn yn cofio bod dros hanner ysgolion Cymru ar gau ar ddau wahanol achlysur. Yn wir, dim ond un ysgol yn sir Conwy a arhosodd ar agor—er mawr siom i'm plant innau, eu hysgol hwy oedd honno.

Rwy'n cydnabod bod y tywydd garw'n brin iawn, a'i fod yn rhywbeth na chawsom ers llawer degawd, ond mae angen inni sicrhau ein bod wedi paratoi'n ddigonol i ymdopi ag ef, os bydd yn digwydd eto. Mae'n bwysig i'r Cynulliad Cenedlaethol a Llywodraeth y Cynulliad weithio gydag awdurdodau lleol, a bod canllawiau'n cael eu cyhoeddi i awdurdodau lleol ar y cyflenwadau halen graean y dylent fod yn eu cadw wrth gefn i sicrhau bod modd teithio'r ffyrdd a bod y llwybrau pwysig hynny i gyfleusterau iechyd, ysgolion a rhannau hanfodol eraill o'n seilwaith cyhoeddus yn cael eu cadw ar agor. Gwerthfawrogwn ei bod yn gallu bod yn anodd rhagweld y tywydd, ond rhaid inni sicrhau ein bod yn paratoi'n llawer gwell yn y dyfodol ar gyfer y mathau hyn o

levels have been so low that we have been on the verge of running out.

I tabled a number of questions to the Minister for local government about the preparations being made in anticipation of a cold winter this year, and I have to say that I have been quite surprised by the responses that I have received. For example, there have been no discussions with people such as the heating oil suppliers to ensure that there are adequate deliveries to people in vulnerable parts of the constituencies where the road network can be cut off. People in rural parts of my constituency, some of them elderly, had no heating as a result of the cold weather and the transport system becoming gridlocked. There have been no discussions with the Royal Mail to ensure proper postal deliveries. We all know that many businesses are facing a difficult time during this economic downturn, and they need to know that the cheques that are in the post will reach them. Therefore, Minister, we need to look at issuing guidance to local authorities with regard to the transport network. We also need to ensure that guidance is issued to authorities on access to schools and ensuring that they remain open and continue to function, even in adverse weather conditions.

Lorraine Barrett: Do you think that, once your Government, supported by the Lib Dems of course, have privatised the Royal Mail, we will have a better service for people in those adverse conditions? Will you come back and tell us when it has happened whether it is better or not?

Darren Millar: What surprised me, and many members of the public, was that, in Moscow, which gets this sort of weather all the time, postal deliveries are uninterrupted, children still go to school, and the road network remains open. People still manage to get around there, whereas in Wales, this was not the case. How can this possibly be right? We have to ensure that we are prepared for this sort of weather in future and that the machinery of Government is able to continue to deliver top-quality public services to the people of Wales.

ddigwyddiadau. Am ddwy flynedd yn olynol, bu lefelau'r graean mor isel nes ein bod ar fin rhedeg allan.

Cyflwynais nifer o gwestiynau i'r Gweinidog dros lywodraeth leol am y gwaith paratoi rhag ofn bod gaeaf oer eleni, a rhaid imi ddweud fy mod wedi synnu tipyn at yr ymatebion a gefais. Er enghraifft, ni chafwyd dim trafodaethau gyda phobl fel y cyflenwyr olew gwresogi i sicrhau bod digon o ddsbarthiadau'n cael eu gwneud i bobl mewn rhannau arunig o'r etholaethau lle gall y rhwydwaith ffyrdd gael ei dorri. Roedd pobl mewn rhannau gwledig o'm hetholaeth i, a rhai ohonynt yn oedrannus, heb wres o ganlyniad i'r tywydd oer a chan fod y system gludiant wedi'i thagu. Ni chafwyd dim trafodaethau gyda'r Post Brenhinol i sicrhau bod post yn cael ei ddsbarthu'n iawn. Gwyddom oll fod llawer o fusnesau'n cael amser caled yn ystod y dirywiad economaidd hwn, a bod angen iddynt wybod y bydd y sieciau sydd yn y post yn eu cyrraedd. Felly, Weinidog, mae angen inni ystyried cyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol o ran y rhwydwaith cludiant. Mae angen hefyd inni sicrhau bod canllawiau'n cael eu cyhoeddi i awdurdodau am gael at ysgolion a sicrhau eu bod yn aros ar agor ac yn parhau i weithredu, hyd yn oed mewn tywydd garw.

Lorraine Barrett: A ydych chi'n credu, pan fydd eich Llywodraeth chi, gyda chefnogaeth y Democratiaid Rhyddfrydol wrth gwrs, wedi preifateiddio'r Post Brenhinol, y bydd gennym well gwasanaeth i bobl yn y tywydd garw hwnnw? A ddewch chi'n ôl i ddweud wrthym ar ôl iddo ddigwydd a yw'n well ai peidio?

Darren Millar: Yr hyn a'm synnais i, a llawer o aelodau'r cyhoedd, oedd, ym Moscow, sy'n cael y math hwn o dywydd drwy'r amser, nad aflonyddir ar ddsbarthu'r post, mae'r plant yn dal i fynd i'r ysgol, ac mae'r rhwydwaith ffyrdd yn aros ar agor. Mae pobl yn dal i fynd o gwmpas yno, ond yng Nghymru, digwyddodd y gwrthwyneb. Sut yn y byd y gall hyn fod yn iawn? Rhaid inni sicrhau ein bod wedi paratoi ar gyfer y math hwn o dywydd yn y dyfodol a bod peiriant y Llywodraeth yn gallu parhau i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus o'r radd flaenaf i bobl Cymru.

Eleanor Burnham: Fuel poverty is particularly important during the winter months, as Veronica has just said. I would like to confirm that I mentioned Crosby last year, which she has just alluded to, in Liverpool bay, and its comparison to Coedpoeth, which is very well known to Lesley. Lesley agreed with me that the cold, inclement weather in Coedpoeth bears no comparison to Crosby. In fact, I wrote to the DWP asking it to reconsider the matter. I have had an affirmative response in a letter, but I have not had its rethinking on the matter. However, it did explain to me that it would consider the matter very carefully. When I hear about that, I shall come back and explain to you what it has said in its response.

Despite continued efforts by the Welsh Assembly Government, the number of people living in fuel poverty shows no sign of reducing. In fact, in the last couple of years, the combination of increased fuel prices and an increase in the number of people who are unemployed means that many more people face the prospect of becoming fuel poor. It is one of the biggest contributors, apparently, to excess winter deaths, for the simple reason that many people cannot afford to heat their homes sufficiently and so are forced to live in substandard conditions, thereby actively damaging their health. If this is combined with the flu, as Veronica alluded to earlier, the situation can be very dangerous indeed. Such a combination resulted in the unnecessary deaths of 2,500 people in Wales last year, which is quite shocking.

It is a particularly important issue for many older people. The consequences of physiological changes can mean that many older people are more susceptible to the cold and to viruses. Also, older people tend to spend more time at home, perhaps remaining stationary for longer, than younger people. Of course, it is common sense to say that, when the roads are icy, the situation is more severe than normal, and that creates a vicious circle.

Eleanor Burnham: Mae tlodi tanwydd yn arbennig o bwysig yn ystod y gaeaf, fel y mae Veronica newydd ei ddweud. Hoffwn gadarnhau fy mod wedi sôn y llynedd am Crosby, y mae hithau newydd ei grybwyll, ym mae Lerpwl, a'i gymharu â Choedpoeth, sy'n gyfarwydd iawn i Lesley. Cytunodd Lesley â mi fod y tywydd oer, garw yng Nghoedpoeth yn hollol wahanol i'r tywydd yn Crosby. Mewn gwirionedd, ysgrifennais at yr Adran Gwaith a Phensiynau yn gofyn iddi ailystyried y peth. Cefais ymateb cadarnhaol mewn llythyr, ond nid wyf wedi cael ei hailystyriaeth ar y mater. Fodd bynnag, fe eglurodd imi y byddai'n ystyried y peth yn ofalus iawn. Pan glywaf am hynny, dof yn ôl ac egluro ichi'r hyn a ddywedodd yn ei hysmateb.

Er gwaethaf ymdrechion parhaus Llywodraeth Cynulliad Cymru, nid yw nifer y bobl sy'n byw mewn tlodi tanwydd fel petai'n mynd i leihau o gwbl. Mewn gwirionedd, yn y ddwy flynedd ddiwethaf, mae'r cyfuniad o brisiau tanwydd cynyddol a mwy o bobl ddi-waith yn golygu bod llawer mwy o bobl yn wynebu'r posibilrwydd o fod yn dlawd o ran tanwydd. Hwn yw un o'r pethau sy'n cyfrannu fwyaf, mae'n debyg, at farwolaethau ychwanegol y gaeaf, a hynny am y rheswm syml nad yw llawer o bobl yn gallu fforddio gwresogi eu cartrefi'n ddigonol a'u bod felly'n gorfod byw mewn amodau is-safonol, sy'n golygu eu bod wrthi'n gwneud niwed i'w hiechyd. Os cyfunir hyn â'r fflw, fel y crybwyllodd Veronica'n gynharach, gall y sefyllfa fod yn beryglus iawn yn wir. Yn sgil cyfuniad felly, bu farw 2,500 o bobl yng Nghymru'n ddianghenraid y llynedd, sy'n eithaf gwarthus.

Mae'n fater arbennig o bwysig i lawer o bobl hŷn. Gall canlyniadau newidiadau ffisiolegol olygu bod llawer o bobl hŷn yn fwy agored i'r oerfel ac i firysau. Hefyd, mae pobl hŷn yn tueddu i dreulio mwy o amser gartref na phobl ieuengach, ac efallai'n aros yn eu hunfan am hirach. Wrth reswm, mae synnwyr cyffredin yn dweud bod y sefyllfa'n fwy difrifol nag arfer pan fydd y ffyrdd yn rhewllyd, ac mae hynny'n creu cylch cythreulig.

We welcome the Government's Keep Well this Winter campaign, and we hope that it will become more effective at encouraging people to take up the flu jab that is offered, as that will limit some of the worst aspects of the winter months. However, tackling fuel poverty will be the most important means of preventing unnecessary winter deaths in the long term.

6.10 p.m.

The Keep Well this Winter campaign does a good job of pointing people in the right direction of appropriate places to go to insulate their homes, and there is the home energy efficiency scheme, even though some of us have found some flaws in it. We were critical of this scheme in the past for not effectively targeting resources at those people who need them the most, namely those living in fuel poverty. However, I believe that the new fuel poverty scheme to replace HEES should hopefully be better at directing resources at those in greatest need. We therefore welcome the change in direction that the Government has given through this important scheme. I hope that we can work with the DWP to see whether changes can be made to weather stations in parts of Wales where those changes are needed.

Joyce Watson: Vulnerable groups, such as the elderly in remote parts of Wales, should be helped to cover the cost of heating a home, so that no-one has to choose between heating their home and buying food. I welcome the Welsh Assembly Government's work with Age Cymru to fund the Keep Well this Winter campaign, which will provide elderly people with financial help to cover the cost of fuel bills. I am encouraged by the steps that this Government is taking to reduce fuel poverty by assisting people where there is need, rather than following the example of the Conservatives and the Liberal Democrats in Westminster of cutting help at every single opportunity. Offering free flu jabs to everyone over 65, to those who have a long-term illness and to those who care for someone who is elderly or disabled is a responsible way to care for the vulnerable people in society.

Rydym yn croesawu ymgyrch y Llywodraeth, Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn, a gobeithiwn y bydd yn fwyfwy effeithiol yn annog pobl i gael y pigiad ffliw a gynigir, oherwydd bydd hwnnw'n cyfyngu ar rai o'r agweddau gwaethaf ar y gaeaf. Fodd bynnag, mynd i'r afael â thlodi tanwydd fydd y modd pwysicaf o atal marwolaethau dianghenraid y gaeaf yn y tymor hir.

Mae ymgyrch Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn yn gwneud gwaith da yn cyfeirio pobl at y mannau priodol i insiwleiddio eu cartrefi, ac mae'r cynllun effeithlonrwydd ynni cartref ar gael, er bod rhai ohonom wedi darganfod rhai diffygion ynddo. Roeddem yn beirniadu'r cynllun hwn yn y gorffennol am beidio â thargedu adnoddau'n effeithiol at y bobl hynny y mae arnynt eu hangen fwyaf, sef y bobl hynny sy'n byw mewn tlodi tanwydd. Fodd bynnag, rwy'n credu y dylai'r cynllun tlodi tanwydd newydd yn lle HEES fod yn well, gobeithio, yn cyfeirio adnoddau at y rheini y mae arnynt eu hangen fwyaf. Rydym felly'n croesawu'r newid cyfeiriad gan y Llywodraeth drwy'r cynllun pwysig hwn. Gobeithiaf y gallaf weithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau i weld a ellir gwneud newidiadau i orsafoedd tywydd mewn rhannau o Gymru lle mae angen y newidiadau hynny.

Joyce Watson: Dylid helpu grwpiau sy'n agored i niwed, fel yr oeddrannus mewn rhannau anghysbell o Gymru, i dalu am wresogi cartref, fel nad oes rhaid i neb ddewis rhwng gwresogi ei gartref a phrynu bwyd. Croesawaf waith Llywodraeth Cynulliad Cymru gydag Age Cymru i ariannu ymgyrch Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn, a fydd yn rhoi cymorth ariannol i bobl oeddrannus dalu eu biliau tanwydd. Mae'r camau y mae'r Llywodraeth hon yn eu cymryd i leihau tlodi tanwydd drwy helpu pobl lle mae angen, yn hytrach na dilyn esiampl y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn San Steffan o dorri cymorth ar bob un cyfle, yn codi fy nghalon. Mae cynnig pigiadau ffliw am ddim i bawb dros 65, i'r rheini sydd ag afiechyd tymor hir ac i'r rheini sy'n gofalu am rywun sy'n oeddrannus neu'n anabl, yn ffordd gyfrifol o ofalu am y bobl sy'n agored i niwed mewn cymdeithas.

Are the Liberal Democrats in London, whose counterparts in this Chamber have brought forward this debate, in favour of implementing such a policy, given that their time in power so far has seen them cut, cut and cut again? If Liberal Democrat Assembly Members want to see positive action taken in support of vulnerable people during the winter months, perhaps they should be applying pressure on their Westminster colleagues. Just two days ago, Chris Huhne said that the winter fuel allowance could be cut, demonstrating that the words of Liberal Democrat Assembly Members mean nothing unless they can persuade their Westminster colleagues to follow the Welsh Assembly Government's example and support the vulnerable this winter. Some 490,000 households in Wales receive the winter fuel payment: nearly half a million households in Wales are helped to get through the winter thanks to the support on offer from the previous Labour-led Government.

To cut these payments is to place an additional financial burden on families who are already feeling the effects of the difficult economic situation created by the Liberals and the Tories in Westminster. I believe that the role of Government is to help those in need of support and to increase a person's quality of life, where possible. The steps taken by the Conservatives and the Liberals in Westminster run counter to these duties, which are the duties of any Government. I hope that they will look at alternatives, such as what the Welsh Assembly Government is doing to support vulnerable people, and that they will reconsider their policies. I also ask the Liberal Democrat and Conservative Assembly Members to pressurise their MP colleagues to cancel the proposed increase in VAT from January. The rise will hit the worst off hardest, as it is a greater proportion of their disposable income. Along with the child benefit cuts and the removal of the cap on university fees, this is another example of the cut-happy coalition's approach to hitting the poorest where it hurts most, in the pocket.

A ydy'r Democratiaid Rhyddfrydol yn Llundain, y mae eu cymheiriaid yn y Siambr hon wedi cyflwyno'r ddadl hon, o blaid rhoi polisi felly ar waith, o ystyried bod eu hamser mewn grym hyd yma wedi'u gweld yn torri, yn torri ac yn torri eto? Os oes ar Aelodau Cynulliad y Democratiaid Rhyddfrydol eisiau gweld camau cadarnhaol yn cael eu cymryd i gefnogi pobl sy'n agored i niwed yn ystod y gaeaf, hwyrach y dylent fod yn rhoi pwysau ar eu cyd-aelodau yn San Steffan. Dim ond deuddydd yn ôl, dywedodd Chris Huhne y gallai'r lwfans tanwydd gaeaf gael ei dorri, gan arddangos nad yw geiriau Aelodau Cynulliad y Democratiaid Rhyddfrydoli yn golygu dim oni allant berswadio eu cyd-aelodau yn San Steffan i ddilyn esiampl Llywodraeth Cynulliad Cymru a chefnogi'r rheini sy'n agored i niwed y gaeaf hwn. Mae tua 490,000 o aelwydydd yng Nghymru'n cael y taliad tanwydd gaeaf: mae bron hanner miliwn o aelwydydd yng Nghymru'n cael cymorth i ymdopi drwy'r gaeaf yn sgil y cymorth sydd ar gael gan y Llywodraeth flaenorol a arweiniwyd gan Lafur.

Byddai torri'r taliadau hyn yn rhoi baich ariannol ychwanegol ar deuluoedd sydd eisoes yn teimlo effeithiau'r sefyllfa ariannol galed a grëwyd gan y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Torïaid yn San Steffan. Credaf mai rôl Llywodraeth yw helpu'r rheini y mae angen cymorth arnynt a gwella ansawdd bywyd rhywun, os oes modd. Mae'r camau a gymerwyd gan y Ceidwadwyr a'r Democratiaid yn San Steffan yn mynd yn groes i'r dyletswyddau hyn, sef dyletswyddau unrhyw Lywodraeth. Gobeithiaf y byddant yn edrych ar ddewisiadau eraill, fel yr hyn y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n ei wneud i gefnogi pobl sy'n agored i niwed, ac y byddant yn ailystyried eu polisiau. Gofynnaf hefyd i Aelodau Cynulliad y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Ceidwadwyr bwysu ar eu cyd-aelodau sy'n ASau i ganslo'r cynnydd arfaethedig mewn TAW o fis Ionawr. Bydd y cynnydd yn ergydio'r tlotaf waethaf, am ei fod yn gyfran fwy o'u hincwm gwario. Ynghyd â'r toriadau i'r budd-dal plant a gwaredu'r cap ar ffioedd prifysgol, dyma enghraifft arall o ddull y glymblaid sydd mor hoff o dorri o ergydio'r tlotaf lle mae'n eu brifo fwyaf, yn y boced.

Peter Black: I was sitting here as this debate began, thinking that it was quite bizarre that summer has just finished and we are already talking about winter. However, there are only 72 days to Christmas, so I will have to make some allowances for Joyce Watson and her speech. Clearly, she has based her entire speech on speculation and has made most of it up. The most bizarre part of her speech was the reference to free flu jabs in relation to the Liberal Democrats and Conservatives in London, when we all know that that is an entirely devolved matter. I find it bizarre that a Member of this Chamber should start talking about devolved matters as though they were in the province of the Westminster Government.

In terms of the comprehensive spending review, no-one knows what is going to happen until next week. My understanding is that the winter fuel allowance will continue, certainly for the poorest in our society. You also have to acknowledge that the increase in VAT that he referred to was also planned by Alistair Darling, by his own acknowledgement. Why are we having to do this in the first place? It is because the Labour Government left this country near bankruptcy with £800 billion-worth of debt and a structural deficit of £109 billion.

Darren Millar: Thank you, Peter, for giving way. I concur absolutely with your comments. References have been made in this debate about the trigger for cold weather payments and the weather stations that are used in order to trigger those payments—particularly the one on the Wirral near Crosby. Will you join me in congratulating the UK coalition Government on having reviewed the situation and recently allowed information from weather stations at Hawarden and Capel Curig in north Wales to be incorporated in the cold weather payment triggers?

Peter Black: Having come from the Wirral, I think that Crosby is not quite in the Wirral, but north of the Wirral.

In my area, Mumbles is the weather station that covers most of the other valleys of Afan,

Peter Black: Roeddwn yn eistedd yma wrth i'r ddadl hon ddechrau, yn meddwl ei bod yn eithaf rhyfedd bod yr haf newydd orffen a ninnau eisoes yn sôn am y gaeaf. Fodd bynnag, dim ond 72 diwrnod sydd tan y Nadolig, felly bydd rhaid imi ganiatáu rhywfaint ar gyfer Joyce Watson a'i haraith. Yn amlwg, mae wedi seilio ei haraith gyfan ar ddyfalu, ac mae wedi dyfeisio'r rhan fwyaf ohoni. Y rhan fwyaf rhyfedd o'i haraith oedd cyfeirio at bigiadau ffliw am ddim mewn perthynas â'r Democratiaid Rhyddfrydol a'r Ceidwadwyr yn Llundain, a ninnau oll yn gwybod mai mater cwbl ddatganoledig yw hwnnw. Rwy'n ei chael yn rhyfedd y dylai Aelod o'r Siambr hon ddechrau siarad am faterion datganoledig fel petaent ymhlith meysydd cyfrifoldeb Llywodraeth San Steffan.

O ran yr adolygiad cynhwysfawr o wariant, ni wyr neb beth sy'n mynd i ddigwydd tan yr wythnos nesaf. Hyd y deallaf fi, bydd y lwfans tanwydd gaeaf yn parhau, yn sicr i'r tlotaf yn ein cymdeithas. Rhaid ichi gydnabod hefyd fod y cynnydd y cyfeiriodd ato mewn TAW wedi'i gynllunio hefyd gan Alistair Darling, yn ôl ei gydnabyddiaeth ei hun. Pam mae'n rhaid inni wneud hyn yn y lle cyntaf? Oherwydd bod y Llywodraeth Lafur wedi gadael y wlad hon yn agos i fethdaliad a chanddi werth £800 biliwn o ddyled a diffyg strwythurol o £109 biliwn.

Darren Millar: Diolch, Peter, am ildio. Cydsyniaf yn llwyr â'ch sylwadau. Cyfeiriwyd yn y ddadl hon at daliadau gaeaf oer a'r gorsafoedd tywydd a ddefnyddir er mwyn sbarduno'r taliadau hynny—yn benodol yr un ar y Wirral ger Crosby. A wnewch chi ymuno â mi i longyfarch Llywodraeth glymblaid y DU ar adolygu'r sefyllfa ac ar ganiatáu'n ddiweddar i wybodaeth o orsafoedd tywydd ym Mhenarlâg a Chapel Curig yn y gogledd gael ei chynnwys yn y sbardunau taliad tywydd oer?

Peter Black: A minnau wedi dod o'r Wirral, credaf nad yw Crosby yn y Wirral ei hun, ond i'r gogledd o'r Wirral.

Yn fy ardal i, y Mwmbwls yw'r orsaf dywydd sy'n ymdrin â'r rhan fwyaf o

Neath and even as far as Maesteg, which is quite bizarre. I raised that issue a few years ago with this Government, which in turn needs to raise this issue. I am going to run out of time shortly, but I will quickly take an intervention from Ann.

Ann Jones: While Darren is congratulating the UK Government for moving a weather station, will you do all that you can within the Liberal Democrat part of the coalition Government to ensure that the extra winter payments are actually made this year?

Peter Black: I will certainly do that. Personally, I want to see the winter fuel payments continue. I have not seen anything to indicate the contrary, but we will have to see what comes about next week. There are a number of issues, although I wanted to talk mostly about grit, as it happens, because that is quite an important aspect—[*Interruption.*]

The Deputy Presiding Officer: Thank you. Can we hear what Peter Black is saying please?

Peter Black: It is an important aspect of what went wrong last winter. Before I move on to that, I just want to mention the condition of ambulances and the health service. I know that, already, during the summer months, many of our hospitals have had very high bed occupancy rates—so much so that, last weekend, there were 10 ambulances waiting outside Morriston Hospital to offload their patients, with the result that there were virtually no other ambulances available to take emergencies in the Swansea area. If that is what it is like in the summer, I dread to think what is going to come about in winter, particularly if there are further instances of flu or other infections on hospital wards. That is a particular issue that I want the Government to address.

There were clearly major problems with the gritting operation last winter. There were limitations on the amount of grit available to councils, so that only principal roads were gritted. I was delivering leaflets in the run-up

gymoedd eraill Afan, Castell-nedd a hyd yn oed mor bell â Maesteg, sy'n eithaf rhyfedd. Codais y mater hwnnw ychydig flynyddoedd yn ôl gyda'r Llywodraeth hon, y mae angen iddi bellach godi'r mater hwn. Rwy'n mynd i redeg allan o amser cyn hir, ond cymeraf ymyriad yn gyflym gan Ann.

Ann Jones: Tra bod Darren yn llongyfarch Llywodraeth y DU am symud gorsaf dywydd, a wnewch chi bopeth y gallwch yn rhan y Democratiaid Rhyddfrydol o'r Llywodraeth glymblaid i sicrhau bod y taliadau gaeaf ychwanegol yn cael eu gwneud go iawn eleni?

Peter Black: Gwnaf hynny'n bendant. Yn bersonol, rwyf am weld y taliadau tanwydd gaeaf yn parhau. Nid wyf wedi gweld dim sy'n awgrymu'r gwrthwyneb, ond amser a ddengys yr wythnos nesaf. Mae nifer o broblemau, ond roeddwn am siarad yn bennaf am raeau, fel mae'n digwydd, oherwydd mae honno'n agwedd eithaf pwysig—[*Torri ar Draws.*]

Y Dirprwy Lywydd: Diolch. A allwn glywed yr hyn y mae Peter Black yn ei ddweud os gwelwch yn dda?

Peter Black: Mae'n agwedd bwysig ar yr hyn a aeth o'i le'r gaeaf diwethaf. Cyn imi symud ymlaen i hynny, hoffwn sôn yn gyflym am gyflwr yr ambiwlansys a'r gwasanaeth iechyd. Gwn fod llawer o'n hysbytai, yn barod, yn ystod misoedd yr haf, wedi cael cyfraddau defnydd gwllau uchel iawn—a hynny, y penwythnos diwethaf, i'r graddau bod 10 ambiwlans yn aros y tu allan i Ysbyty Treforys i ollwng eu cleifion. O ganlyniad, prin oedd ambiwlans arall ar gael i fynd ag achosion brys i'r ysbyty yn ardal Abertawe. Os yw pethau cynddrwg â hynny yn ystod yr haf, mae'n gas gennyf feddwl beth sy'n mynd i ddigwydd yn y gaeaf, yn enwedig os bydd achosion pellach o'r fflin neu heintiau eraill ar wardiau'r ysbytai. Mae hwnnw'n fater arbennig yr hoffwn i'r Llywodraeth fynd i'r afael ag ef.

Yn amlwg, roedd problemau mawr gyda'r ymgyrch raeau'r gaeaf diwethaf. Cyfyngwyd ar y graean a oedd ar gael i'r cynghorau, felly dim ond y priffyrdd a gafodd eu graeanu. Roeddwn yn dosbarthu taflenni wrth nesáu at

to the general election during that winter, and the pavements were pretty treacherous as well, even along the main roads. Clearly, there is a need to get to grips with this for the future, to ensure that, if we have that sort of weather again, councils have adequate supplies of grit. I know that Ceredigion has already put in an order for additional grit stocks, and I think that the Government needs to work with local councils to ensure that that is carried out. I am not really enamoured with the idea of issuing guidance. Practical help and a bit of handholding may be a better way of approaching this, but it is really important that councils get their grit stocks up in advance and that we have that situation under control, because the last thing we want to do is repeat the situation whereby, after adverse weather, we find that many of our roads and, in particular, our pavements are impassable.

Helen Mary Jones: Deputy Presiding Officer, when I first saw the subject of this debate, I thought that I might be beginning my contribution by asking for you to rule under Standing Orders whether this is something that we could debate given that, as far as I am aware, neither the changing of the seasons nor the clemency or otherwise of the weather are matters that have yet been devolved to the Assembly for decision. When I saw that the subject was the impact of winter, I thought to myself, ‘Powerful and decisive as our Ministers are, I am not sure that they can determine whether it snows’.

Joking apart, the issues that this motion raises are serious, and I am sure that we all share many of the concerns about everything from gritting to keeping schools open to the need to make preparations for the comprehensive provision of flu jabs for those who are vulnerable during the winter. However, I feel that, in the Liberal Democrats’ motion and in some of the Conservatives’ amendments, we have a slightly confused approach. Unless I am wrong and have remembered incorrectly—and no doubt others will put me right if so—I clearly remember the Conservative Party criticising Ministers for overspending and overinvesting in flu preparations last winter, and yet now Ministers are being asked to ensure that they have done it properly this time.

yr etholiad cyffredinol yn ystod y gaeaf hwnnw, ac roedd y palmentydd yn eithaf peryglus hefyd, hyd yn oed ar hyd y prif ffyrdd. Yn amlwg, mae angen mynd i’r afael â hyn i’r dyfodol, i sicrhau, os cawn y math hwnnw o dywydd eto, fod digon o raean gan y cynghorau. Gwn fod Ceredigion eisoes wedi archebu cyflenwadau graean ychwanegol, ac rwy’n credu bod angen i’r Llywodraeth weithio gyda chynghorau lleol i sicrhau bod hynny’n cael ei wneud. Nid wyf yn or-hoff o’r syniad o gyhoeddi canllawiau. Hwyrach bod cymorth ymarferol a thipyn o ddal dwylo’n ffordd well o drin hyn, ond mae’n bwysig iawn i’r cynghorau gynyddu eu cyflenwadau graean ymlaen llaw a bod gennym reolaeth ar y sefyllfa, oherwydd y peth olaf yr hoffem ei wneud yw ailadrodd y sefyllfa a ninnau’n gweld, ar ôl tywydd garw, fod llawer o’n ffyrdd ac, yn enwedig, ein palmentydd ar gau.

Helen Mary Jones: Ddirprwy Lywydd, pan welais bwnc y ddadl hon yn gyntaf, meddyliais y gallwn ddechrau fy nghyfraniad drwy ofyn ichi ddyfarnu o dan Reolau Sefydlog a ydy hwn yn rhywbeth y gallem ei ddadlau o ystyried, hyd y gwn i, nad yw newid y tymhorau na thynnerwch na garwedd y tywydd yn faterion a ddatganolwyd eto i’r Cynulliad i’w penderfynu. Pan welais mai’r pwnc oedd effaith y gaeaf, meddyliais, ‘Er mor bwerus a phendant yw’n Gweinidogion, nid wyf yn siŵr y gallant bennu a fydd hi’n bwrw eira ai peidio’.

Ond o ddifrif, mae’r materion a godir gan y cynnig hwn yn ddifrifol, ac rwy’n siŵr ein bod oll yn rhannu llawer o’r pryderon am bopeth o raeanu i gadw’r ysgolion ar agor i’r angen i baratoi ar gyfer darparu pigladau ffliw’n gynhwysfawr i’r rheini sy’n agored i niwed yn ystod y gaeaf. Fodd bynnag, teimlaf fod ein dull ychydig yn ddryslyd, yng nghynnig y Democratiaid Rhyddfrydol ac yn rhai o welliannau’r Ceidwadwyr. Heblaw fy mod i’n anghywir ac wedi cofio’n anghywir—ac rwy’n siŵr y bydd eraill yn fy nghywiro os felly—rwy’n cofio’n glir y Blaid Geidwadol yn beirniadu Gweinidogion am orwario a gorfuddsoddi wrth baratoi at ffliw’r gaeaf diwethaf, ond eto gofynnir bellach i Aelodau sicrhau eu bod wedi’i wneud yn iawn y tro hwn.

6.20 p.m.

Both opposition parties consistently accuse our Ministers, with varying amounts of justification, of micromanagement, but here we are with a motion and then amendments calling for more Welsh Government guidance or, as Peter Black described it, handholding. I certainly know that the leaders of many local authorities would slightly resent the idea that they need their hands held, even by so gracious a Minister as Carl Sargeant.

Darren Millar: What you are failing to recognise is that your Government did absolutely nothing two years ago when there was a similar crisis on our roads, with grit and rock salt levels becoming so low that many roads were not being gritted adequately. Our country came to a standstill again 12 months later because your Deputy First Minister, who is responsible for transport, did nothing to work with local authorities to ensure that our roads were passable in the future. We are trying to avoid a repeat next year—

The Deputy Presiding Officer: Order. Darren, this is rather a long intervention. I call Helen Mary Jones.

Helen Mary Jones: Darren, I have taken extensive interventions from you. I am slightly short of time, and, like many others, I would like to go home at some point this evening. Since we are debating a motion that calls by and large on the Government to do things that it is already doing, I do not propose to respond at great length.

You know that what you said is not true and that the Deputy First Minister went to great lengths to try to ensure that supplies were available. However, given that inclement weather stretched across the whole of Europe, it was exceedingly difficult to get supplies. Ministers are now trying to ensure that local authorities can plan ahead, but I am not entirely sure that handholding is the best way to go about it, let alone guidance. As I said, this motion calls by and large on the Government to do what it is already doing, and therefore I wonder whether this is a

Mae'r ddwy wrthblaid yn cyhuddo'n Gweinidogion byth a hefyd, gyda chyfiawnhad amrywiol, o ficoreoli, ond dyma ni gyda chynnig ac yna gwelliannau sy'n galw am ragor o gyfarwyddyd gan Lywodraeth Cymru neu, yng ngeiriau Peter Black, dal dwylo. Rwy'n sicr yn gwybod y byddai'n gas gan arweinwyr llawer o awdurdodau lleol y syniad bod angen i rywun ddal eu dwylo, hyd yn oed gan Weinidog mor hynaws â Carl Sargeant.

Darren Millar: Yr hyn yr ydych yn methu â'i gydnabod yw na wnaeth eich Llywodraeth chi ddim o gwbl ddwy flynedd yn ôl pan gafwyd argyfwng tebyg ar ein ffyrdd, a'r lefelau graean a halen craig yn gostwng cymaint nes bod llawer o ffyrdd heb eu graeanu'n ddigon da. Daeth ein gwlad i stop eto 12 mis yn ddiweddarach am na wnaeth eich Dirprwy Brif Weinidog, sy'n gyfrifol am drafnidiaeth, ddim i weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod modd teithio ar ein ffyrdd yn y dyfodol. Rydym yn ceisio osgoi ailadrodd hyn y flwyddyn nesaf—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Darren, mae hwn yn ymyriad eithaf hir. Galwaf Helen Mary Jones.

Helen Mary Jones: Darren, rwyf wedi cymryd ymyriadau helaeth gennych. Rwy'n eithaf prin o amser ac, fel llawer o rai eraill, hoffwn fynd adref rywbryd heno. Am ein bod yn dadlau cynnig sy'n galw ar y cyfan ar y Llywodraeth i wneud pethau y mae eisoes yn eu gwneud, nid wyf yn cynnig treulio amser hir yn ymateb.

Gwyddoch nad yw'r hyn a ddywedasoeh yn wir a bod y Dirprwy Brif Weinidog wedi gwneud ymdrech fawr i geisio sicrhau bod cyflenwadau ar gael. Fodd bynnag, o ystyried bod y tywydd garw wedi ymestyn ledled Ewrop, roedd yn eithriadol o anodd cael cyflenwadau. Mae Gweinidogion bellach yn ceisio sicrhau y gall awdurdodau lleol raggynllunio, ond nid wyf yn siŵr mai dal dwylo yw'r ffordd orau o wneud hynny, heb sôn am ganllawiau. Fel y dywedais, mae'r cynnig hwn yn galw ar y cyfan ar y Llywodraeth i wneud yr hyn y mae eisoes yn ei wneud, ac

useful use of our time. However, that is for opposition Members to determine, given that this is their time to use or waste.

I will not reiterate what others have already said about the risks this winter to the poorest in our communities as a result of the forthcoming cuts. Peter Black may be right to say that we will not know exactly what is coming until next week, but we know that whatever it is, it is not going to be good. Public spending will be hit hard, and it will not just be grit that we will be short of, but hours of care that older people in their homes will need more of in winter. The list goes on.

I submit, Deputy Presiding Officer, that we need to be careful in this Chamber, and that the Liberal Democrats and the Conservatives will have to consider in future their approach to this kind of debate. They have had what you might describe as a phoney war, with only one lot of cuts. There is a great deal worse to come, and I am not prepared to sit here and listen to them pontificating about grit and school closures when people in my community are under serious threat.

Mark Isherwood: The report published last week by the Chief Medical Officer for Wales, Dr Tony Jewell, identified an estimated 2,500 extra deaths in Wales during the winter of 2008-09 compared with other times of the year. That is an increase of 74 per cent compared with the year before, coinciding with below-average temperatures and above-average energy prices. These worrying figures were first published in early January. Of all winter deaths, 34 per cent were caused by respiratory problems, including flu, which was exacerbated by the cold. Almost 90 per cent of winter deaths involve people aged over 75. As Age Cymru said in January, these shocking figures are a very real concern for older people in Wales.

felly rwy'n meddwl tybed a ydy hyn yn ffordd ddefnyddiol o ddefnyddio ein hamser. Fodd bynnag, Aelodau'r wrthblaid sydd i benderfynu hynny, o ystyried mai eu hamser hwy i'w ddefnyddio neu ei wastraffu yw hwn.

Ni ailadroddaf yr hyn y mae eraill wedi'i ddweud eisoes am y risgiau'r gaeaf hwn i'r tlotaf yn ein cymunedau o ganlyniad i'r toriadau sydd i ddod. Hwyrach bod Peter Black yn iawn wrth ddweud na fyddwn yn gwybod yn iawn beth sy'n dod tan yr wythnos nesaf, ond gwyddom na fydd yn dda, pa beth bynnag ydyw. Bydd gwariant cyhoeddus yn cael ei ergydio'n galed, a byddwn yn brin o fwy na graean yn unig, ond oriau o ofal y bydd angen mwy ohonynt ar bobl hŷn yn eu cartrefi yn y gaeaf. Mae'r rhestr yn ddi-ben-draw.

Rwy'n argymhell, Ddirprwy Lywydd, fod angen inni fod yn ofalus yn y Siambr hon, ac y bydd rhaid i'r Democratiaid Rhyddfrydol a'r Ceidwadwyr ystyried yn y dyfodol eu hymagwedd at y math hwn o ddadl. Maent wedi cael yr hyn y gallech ei alw'n rhyfel ffug, gydag un gyfres yn unig o doriadau. Mae llawer iawn gwaeth i ddod, ac nid wyf yn fodlon eistedd yma a gwranddo arnynt yn pregethu am raeau a chau ysgolion pan fydd pobl yn fy nghymuned o dan fygythiad difrifol.

Mark Isherwood: Yn yr adroddiad a gyhoeddwyd yr wythnos diwethaf gan Brif Swyddog Meddygol Cymru, Dr Tony Jewell, amcangyfrifwyd bod 2,500 o farwolaethau ychwanegol yng Nghymru yn ystod gaeaf 2008-2009 o'i gymharu ag adegau eraill o'r flwyddyn. Mae hynny'n gynydd o 74 y cant o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol, gan gyddarw â thymereddau islaw'r cyfartaledd a phrisiau ynni uwchlaw'r cyfartaledd. Cyhoeddwyd y ffigurau dychrynlyd hyn yn gyntaf tua dechrau mis Ionawr. O'r holl farwolaethau gaeaf, achoswyd 34 y cant gan broblemau resbiradol, gan gynnwys y fflw, a gafodd eu gwaethygu gan yr oerfel. Mae bron 90 y cant o farwolaethau gaeaf yn digwydd i bobl dros 75 oed. Fel y dywedodd Age Cymru ym mis Ionawr, mae'r ffigurau dychrynlyd hyn yn achos pryder real iawn i bobl hŷn yng Nghymru.

In January, I tabled a motion drafted in consultation with the Wales fuel poverty coalition, calling on Ministers to incorporate the policy aims of the fuel poverty charter in the Welsh Government's revised fuel poverty strategy. As I said then, 85 per cent of the fuel poor in Wales are likely to be vulnerable, according to the Welsh Government's own fuel poverty strategy consultation. Yet, the strategy contains no explanation as to how the Welsh Government will meet its 2010 target to eradicate fuel poverty among vulnerable households, or whether there is a new target date that it is now working to. I also stressed that the revised strategy should account for severe fuel poverty, defined as the need to spend 20 per cent of income to maintain an adequate level of warmth. I said that many in Wales in fuel poverty may actually be in severe poverty, requiring different solutions and greater support than those who are only just on the margins of fuel poverty.

Jeff Cuthbert *rose*—

Mark Isherwood: I will give way in a moment, Jeff.

I also said that the impact of fuel poverty goes beyond financial consequences. Living in fuel poverty can affect people's health, increasing the risk of common ailments, such as colds, flu and respiratory infections, including bronchitis.

While questioning the Minister for Environment, Sustainability and Housing in May, I said that 320,000 households in Wales—nearly a quarter—experience fuel poverty, often resulting in a choice between heating and eating properly. Last winter, the number of excess winter deaths in Wales rose by 74 per cent, and Consumer Focus expects the number to be even higher when the figures for the winter of 2009-10 are published. Therefore, an action plan to reduce excess winter deaths in 2010-11 is required.

Jeff Cuthbert: I am grateful to you for

Ym mis Ionawr, cyflwynais gynnig a ddrafftiwyd mewn ymgynghoriad â chlymblaid tlodi tanwydd Cymru, yn galw ar Weinidogion i ymgorffori nodau polisi'r siarter tlodi tanwydd yn strategaeth tlodi tanwydd ddiwygiedig Llywodraeth Cymru. Fel y dywedais bryd hynny, mae 85 y cant o'r tlodion tanwydd yng Nghymru'n debygol o fod yn bobl sy'n agored i niwed, yn ôl ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ei hun ar y strategaeth tlodi tanwydd. Eto i gyd, nid yw'r strategaeth yn egluro o gwbl sut bydd Llywodraeth Cymru'n cyrraedd ei tharged 2010 i ddileu tlodi tanwydd ymhlith aelwydydd sy'n agored i niwed, nac a oes dyddiad targed newydd y mae bellach yn anelu ato. Pwysleisiais hefyd y dylai'r strategaeth ddiwygiedig ystyried tlodi tanwydd difrifol, a ddiffinnir fel yr angen i wario 20 y cant o incwm i gynnal lefel ddigon da o wres. Dywedais y gallai llawer yng Nghymru mewn tlodi tanwydd fod mewn tlodi difrifol a dweud y gwir, gan olygu bod angen gwahanol atebion arnynt a mwy o gymorth na'r rheini nad ydynt ond ar ymylon tlodi tanwydd.

Jeff Cuthbert *a gododd*—

Mark Isherwood: Ildiaf ymhen munud, Jeff.

Dywedais hefyd fod effaith tlodi tanwydd yn mynd y tu hwnt i ganlyniadau ariannol. Mae byw mewn tlodi tanwydd yn gallu effeithio ar iechyd pobl, gan gynyddu risg anhwylderau cyffredin, fel anwydau, ffliw a heintiau resbiradol, gan gynnwys bronchitis.

Tra bûm yn holi Gweinidog yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai ym mis Mai, dywedais fod 320,000 o aelwydydd yng Nghymru—bron chwarter—yn dioddef o dlodi tanwydd, a bod hynny'n aml yn arwain at ddewis rhwng gwresogi a bwyta'n iawn. Y gaeaf diwethaf, cododd nifer marwolaethau ychwanegol y gaeaf yng Nghymru 74 y cant, ac mae Llais Defnyddwyr Cymru'n disgwyl y bydd y nifer yn uwch byth pan gyhoeddir y ffigurau ar gyfer gaeaf 2009-10. Felly, mae cynllun gweithredu'n ofynnol i leihau marwolaethau ychwanegol y gaeaf yn 2010-11.

Jeff Cuthbert: Rwy'n ddiolchgar ichi am

giving way. Do you feel confident that the announcements that your Government will make on 20 October will help us to eradicate fuel poverty?

Mark Isherwood: Will you please stop trying to pass the buck by putting 20 devolved areas onto the UK Government? You and your party have been the senior party in Government for 11 years. We are talking about devolved policies. Be man or woman enough to take responsibility, for goodness' sake.

Guidance should also be issued to local authorities to improve access to road grit following problems during the 2009-10 winter period. However, it takes two to tango. On 6 January, when he made a statement on winter maintenance of the road network in Wales, Ieuan Wyn Jones placed responsibility on local authorities stating,

'Following similar problems with the weather last year, we encouraged local authorities to increase their salt stocks and put in place mutual aid arrangements. Many did indeed purchase additional salt stocks and put in place such arrangements. Despite this, we are aware that a significant number of authorities are now running low on salt stocks due to the prolonged cold weather.'

However, the Welsh Conservatives warned before Christmas that grit stocks were inadequate to deal with the severe weather, yet the Welsh Government failed to act in time. As my colleague, Darren Millar said then,

'It is vital the transport system is well-prepared for cold weather. And ministers need to lead early planning to prevent a repeat of the chaos in previous years. They must also work with councils across Wales to ensure there are sufficient supplies of grit to keep roads open, to get supplies to the places that need them most, and to keep disruption to a minimum.'

A council leader told me in March that he

ildio. A ydych yn teimlo'n ffyddiog y bydd y cyhoeddiadau a wna eich Llywodraeth ar 20 Hydref yn ein helpu i ddileu tlodi tanwydd?

Mark Isherwood: A wnewch chi roi'r gorau i geisio taflu'r baich drwy osod 20 o feysydd datganoledig ar Lywodraeth y DU? Chi a'ch plaid fu'r blaid uwch yn y Llywodraeth ers 11 mlynedd. Rydym yn siarad am bolisiau datganoledig. Byddwch yn ddigon o ddyn neu fenyw i gymryd cyfrifoldeb, er mwyn dyn.

Dylid hefyd cyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol i gael yn well at raeon ffyrdd ar ôl y problemau a gafwyd yn ystod gaeaf 2009-10. Fodd bynnag, mae dwy ochr i'r geiniog. Ar 6 Ionawr, pan wnaeth ddatganiad ar gynnal a chadw'r rhwydwaith ffyrdd yng Nghymru yn ystod y gaeaf, rhoes Ieuan Wyn Jones gyfrifoldeb ar yr awdurdodau lleol gan ddweud,

'Ar ôl cael problemau tebyg oherwydd y tywydd y llynedd, buom yn annog awdurdodau lleol i gynyddu eu cyflenwadau halen a gwneud trefniadau i gynorthwyo ei gilydd, ac yn wir, fe wnaeth llawer ohonynt brynu cyflenwadau halen ychwanegol a gwneud y trefniadau priodol. Er hynny, rydym yn ymwybodol fod cyflenwadau halen nifer sylweddol o awdurdodau bellach wedi mynd yn brin gan fod y tywydd oer wedi parhau.'

Fodd bynnag, rhybuddiodd Ceidwadwyr Cymru cyn y Nadolig nad oedd y cyflenwadau halen yn ddigonol i ymdopi â'r tywydd garw, ond eto methodd Llywodraeth Cymru â gweithredu mewn pryd. Fel y dywedodd fy nghyd-aelod, Darren Millar, bryd hynny,

Mae'n hanfodol paratoi'r system drafndiaeth yn dda ar gyfer tywydd oer. Ac mae angen i weinidogion arwain y cynllunio cynnar er mwyn atal anrhefn y blynyddoedd blaenorol rhag ailddigwydd. Rhaid iddynt weithio hefyd gyda chynghorau ledled Cymru i sicrhau bod cyflenwadau digonol o raeon i gadw'r ffyrdd ar agor, i gael cyflenwadau i'r lleoedd lle mae'r angen mwyaf, ac i gael cyn lleied o darfu â phosibl.

Dywedodd arweinydd cyngor wrthyf ym mis

had read through the legislation and was staggered to find that there is no statutory obligation in any clear sense of the term. There is only a requirement for local authorities to do whatever is reasonable—whatever the interpretation of that word might be in the minds of those who wrote the legislation some years back. There has to be some serious dialogue between the Welsh Government, the Welsh Local Government Association and local authorities over the coming months. That was said in March. Has the dialogue happened?

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): I welcome and share some of the Liberal Dems' concerns regarding the potential impact of winter on the health and wellbeing of people in Wales, particularly the most vulnerable in our society. Before I go into detail I will say a few words on the general co-ordination. The motion is cross-cutting across many of the portfolios and I will be responding on behalf of my colleagues today.

We have tried and tested structures of multi-agency co-operation at all levels in Wales, which responded well to the challenges of last year's severe winter. Each agency and multi-agency group has learnt from the experiences of last year to further enhance their preparation for further severe winters. I recognise and thank all of the partners for the important work that they do.

In terms of the severe weather that we experienced, the periods of heavy snow that occurred within the cold spell this year caused widespread disruption to all parts of Wales. This presented challenges for the emergency services, which worked closely together and with other partner agencies to maintain critical services. All four police forces in Wales convened and chaired strategic co-ordinating groups to respond to the severe weather that we experienced last year on a multi-agency basis.

In terms of the issues around reducing excess winter deaths we have funded Age Cymru to deliver Keep Well this Winter. We have written to all local health boards and the Welsh ambulance service asking for seasonal

Mawrth ei fod wedi darllen y ddeddfwriaeth ac wedi rhyfeddu o ganfod nad oes dim rhwymedigaeth statudol mewn unrhyw ystyr glir o'r term. Dim ond gofyniad sydd i awdurdodau lleol wneud pa beth bynnag sy'n rhesymol—pa ddehongliad bynnag o'r gair hwnnw a allai fod ym meddyliau'r rheini a luniodd y ddeddfwriaeth rai blynyddoedd yn ôl. Rhaid cael deialog difrifol rhwng Llywodraeth Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a'r awdurdodau lleol dros y misoedd nesaf. Dywedwyd hynny ym mis Mawrth. A ydy'r deialog wedi digwydd?

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Croesawaf a rhannaf rai o bryderon y Democratiaid Rhyddfrydol am effaith bosibl y gaeaf ar iechyd a lles pobl yng Nghymru, yn arbennig y rhai sy'n fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas. Cyn imi fanylu, dywedaf ychydig eiriau am y cydlyn cyffredinol. Mae'r cynnig yn trawstorri llawer o'r portffolios a byddaf yn ymateb ar ran fy nghyd-aelodau heddiw.

Rydym wedi profi strwythurau cydweithredu amlasiantaeth ar bob lefel yng Nghymru, a ymatebodd yn dda i heriau'r gaeaf garw'r llynedd. Mae pob asiantaeth a grŵp amlasiantaeth wedi dysgu gan brofiadau'r llynedd er mwyn paratoi'n well byth ar gyfer gaeafau garw pellach. Rwy'n cydnabod yr holl bartneriaid am y gwaith pwysig a wnânt, ac yn diolch iddynt.

O ran y tywydd garw a gawsom, aflonyddwyd yn helaeth ar bob rhan o Gymru gan y cyfnodau o eira trwm a gafwyd yn ystod yr ysbaid oer eleni. Roedd hyn yn cyflwyno heriau i'r gwasanaethau brys, a gydweithiodd yn agos ac a weithiodd yn agos gydag asiantaethau partner eraill i gynnal gwasanaethau allweddol. Cynullodd y pedwar heddlu i gyd yng Nghymru a chadeirio grwpiau cydlyn strategol i ymateb i'r tywydd garw a gawsom y llynedd ar sail amlasiantaeth.

O ran y lleihau marwolaethau ychwanegol y gaeaf, rydym wedi ariannu Age Cymru i ddarparu Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn. Rydym wedi ysgrifennu at bob bwrdd iechyd lleol a gwasanaeth ambiwlans Cymru yn gofyn am

pressure action plans to be developed, complete with their detailed contingency arrangements to ensure local readiness in the event of increased demand associated with the winter period.

6.30 p.m.

Eleanor referred to the Assembly Government's Keep Well this Winter campaign, co-ordinated by Age Cymru. That began in 2000 by bringing together a number of schemes in response to emergency winter pressures. The campaign recognises the disproportionate impact of cold weather on older people, and it targets information and support for people over the age of 65. As part of the national campaign, we have produced a 'Keep well this winter' booklet.

Working to increase capacity, the Welsh Ambulance Services NHS Trust's regional directors and local health board executives hold weekly conference calls to aid emergency planning over busy weekends. These will be continued over the coming months and may be extended to daily calls if the pressures increase to the level experienced last year. The Welsh ambulance services trust is working closely with all major accident and emergency departments to ensure that there are no unnecessary delays over the coming months. In addition, the improvement group that the Minister for Health and Social Services established earlier this year has made good progress, but it is clear that a multi-agency approach will be required to improve the service standards.

The flu vaccine was mentioned. The seasonal flu vaccine protects against the three most common types of flu circulating in winter. The composition is based on the recommendations of the World Health Organization. This year, the vaccine will include protection against the H1N1 swine flu virus. Guidance on the vaccination programme was issued to the service on 1 July.

On the issue of engaging with the UK Government to improve cold weather

ddatblygu cynlluniau gweithredu pwysau tymhorol, ynghyd â'u trefniadau wrth gefn manwl i sicrhau bod ardaloedd lleol wedi'u paratoi os bydd galw cynyddol yn gysylltiedig â chyfnod y gaeaf.

Cyfeiriodd Eleanor at ymgyrch Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn Llywodraeth y Cynulliad, a gydlynir gan Age Cymru. Dechreuodd honno yn 2000 drwy ddod â nifer o gynlluniau ynghyd mewn ymateb i bwysau brys y gaeaf. Mae'r ymgyrch yn cydnabod effaith anghymesur tywydd oer ar bobl hŷn ac mae'n targedu gwybodaeth a chymorth i bobl dros 65 oed. Yn rhan o'r ymgyrch genedlaethol, rydym wedi cynhyrchu llyfryn 'Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn'.

Gan weithio i gynyddu gallu, mae cyfarwyddwyr rhanbarthol Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru a gweithredwyr byrddau iechyd lleol yn cynnal galwadau cynadledda i gynorthwyo cynlluniau at argyfwng dros benwythnosau prysur. Bydd y rhain yn cael eu parhau dros y misoedd i ddod ac efallai cânt eu hestyn i alwadau dyddiol os bydd y pwysau'n cynyddu i'r lefel a gafwyd y llynedd. Mae ymddiriedolaeth gwasanaethau ambiwlans Cymru'n gweithio'n agos gyda'r holl adrannau damweiniau ac achosion brys mawr i sicrhau na fydd unrhyw oediadau dianghenraid dros y misoedd i ddod. Yn ogystal, mae'r grŵp gwella a sefydlwyd gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn gynharach eleni wedi gwneud cynnydd da, ond mae'n amlwg y bydd dull amlasiantaeth yn ofynnol i wella safonau'r gwasanaethau.

Soniwyd am y brechiad ffliw. Mae'r brechiad ffliw tymhorol yn amddiffyn rhag y tri math mwyaf cyffredin o ffliw sy'n cylchredeg yn y gaeaf. Mae'r cyfansoddiad yn seiliedig ar argymhellion Sefydliad Iechyd y Byd. Eleni, bydd y brechiad yn amddiffyn hefyd rhag firws ffliw moch H1N1. Cyhoeddwyd canllawiau ar y rhaglen frechu i'r gwasanaeth ar 1 Gorffennaf.

O ran ymgysylltu â Llywodraeth y DU i wella taliadau tywydd oer drwy ddefnyddio

payments by using data from more appropriate weather stations, the Assembly Government is committed to doing everything that it can within its powers to eradicate fuel poverty in Wales, but we have to recognise that two of the three aspects of fuel poverty—income levels and fuel prices—are not essentially under the control of the Assembly Government. However, cold weather payments are one of a number of Government-funded measures introduced by the previous Labour Government to help householders on low incomes to meet the costs of increased fuel bills. The winter fuel payment provides all householders aged over 60 with an annual payment of £250 during the winter, and householders over 80 with an annual payment of £400. While the number of weather stations used has increased over the years, there is still some concern that this number or the number identified locally is insufficient. Officials from our departments will therefore follow up the points about the location of weather stations.

The Assembly Government-funded home energy efficiency scheme has provided assistance to more than 124,000 households since it was established in 2000 at a cost of £134 million. Helen Mary referred to the motion at large, but actually, we are doing most of it already. I hope that the evidence is being presented to you now.

Darren Millar raised the issue of school closures. I am aware of the impact that last winter's bad weather had on schools, but it is important to keep a sense of perspective and remember that last winter was exceptionally bad. The Minister for education has asked his officials to review the liabilities of headteachers and governing bodies when deciding whether to close schools or to keep them open in bad weather.

Darren Millar: I am pleased to hear you acknowledge the pressures there, but can you address the pressures of childcare arrangements for parents who, had they been able to drop their children off at school as they had hoped, would otherwise have been able to get to work? It is clear that that was a big issue last year in parts of my constituency

data o orsafoedd tywydd mwy priodol, mae Llywodraeth y Cynulliad wedi ymrwmo i wneud popeth posibl yn ei phwerau i ddileu tlodi tanwydd yng Nghymru, ond rhaid inni gydnabod nad yw dwy o'r tair agwedd ar dlodi tanwydd—sef lefelau incwm a phrisiau tanwydd—o dan reolaeth Llywodraeth y Cynulliad i bob pwrpas. Fodd bynnag, mae taliadau tywydd oer yn un o nifer o fesurau a ariennir gan y Llywodraeth a gyflwynwyd gan y Llywodraeth Lafur flaenorol i helpu perchentywyr ar incymau isel i dalu eu biliau tanwydd cynyddol. Mae'r taliad tanwydd gaeaf yn darparu i bob perchentywr dros 60 oed daliad blynyddol o £250 yn ystod y gaeaf a thaliad blynyddol o £400 i berchentywyr dros 80. Er bod nifer y gorsafoedd tywydd a ddefnyddir wedi cynyddu dros y blynyddoedd, pryderir i raddau o hyd fod y nifer hwn neu'r nifer a nodir yn lleol yn annigonol. Bydd swyddogion o'n hadrannau felly'n rhoi sylw i'r pwyntiau am leoliad gorsafoedd tywydd.

Mae'r cynllun effeithlonrwydd ynni cartref a ariennir gan Lywodraeth y Cynulliad wedi rhoi cymorth i fwy na 124,000 o aelwydydd ers ei sefydlu yn 2000 am gost o £134 miliwn. Cyfeiriodd Helen Mary at y cynnig yn gyffredinol ond, a dweud y gwir, rydym yn gwneud y rhan fwyaf ohono eisoes. Gobeithiaf fod y dystiolaeth yn cael ei chyflwyno ichi'n awr.

Soniodd Darren Millar am gau ysgolion. Rwy'n ymwybodol o'r effaith a gafodd tywydd garw'r llynedd ar ysgolion, ond mae'n bwysig gweld y sefyllfa yn ei gwir oleuni, gan gofio bod y gaeaf diwethaf yn eithriadol o wael. Mae'r Gweinidog dros addysg wedi gofyn i'w swyddogion adolygu atebolrwydd penaethiaid a chyrrff llywodraethu wrth benderfynu a ddylent gau ysgolion neu eu cadw ar agor mewn tywydd garw.

Darren Millar: Rwy'n falch o'ch clywed yn cydnabod y pwysau yno, ond a allwch fynd i'r afael â phwysau trefniadau gofal plant i'r rhieni a fyddai wedi gallu cyrraedd y gwaith, petaent wedi gallu gollwng eu plant yn yr ysgol fel y gobeithient? Mae'n amlwg bod hwnnw'n fater pwysig y llynedd mewn rhannau o'm hetholaeth i ac mewn mannau

and elsewhere.

Carl Sargeant: As I said, the Minister is issuing guidance to local authorities. Local authorities and schools have local agreements on headteachers' responsibility to take the decision to close a school in adverse weather conditions. However, I know that the Minister for education is responding to that. Here are my concluding thoughts. The Assembly Government is already tackling the points that the Lib Dems have raised in today's debate. Nevertheless, I must thank them for raising these issues and particularly for commenting on the mainstay that is the policy introduced by the previous Labour Government to protect older people during the cold months—and I am, of course, referring to the winter fuel payments.

Let me take you back to the televised leaders' debates during the general election. There was no mention of cuts from Nick Clegg in any of those debates. In the debates, David Cameron, who we know as the chief executive of the Lib Dems' parent company, was more forthcoming, however. In the leaders' debate on 22 April 2010, unlike Mr Clegg, Mr Cameron did not mince his words. He proclaimed to the nation that he would keep the winter fuel allowance and went on to say that

'those leaflets you've been getting from Labour, those letters you've been getting from Labour are pure and simple lies.'

We all know where the lies are coming from now. Indeed, in recent days, the Lib Dem Minister, Chris Huhne, has signalled that the Con-De—the coalition Government at Westminster is about to attempt to slash the winter fuel payments. [ASSEMBLY MEMBERS: 'Oh.'] I did not say it, Deputy Presiding Officer.

The Deputy Presiding Officer: I am glad that you did not.

Carl Sargeant: Only this afternoon, David Cameron confirmed during Prime Minister's questions that a tightening of the criteria for

eraill.

Carl Sargeant: Fel y dywedais, mae'r Gweinidog yn cyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol. Mae gan awdurdodau lleol ac ysgolion gytundebau lleol ar gyfrifoldebau penaethiaid i benderfynu cau ysgol yn ystod tywydd garw. Fodd bynnag, gwn fod y Gweinidog dros addysg yn ymateb i hynny. Dyma fy meddyliau i gloi. Mae Llywodraeth y Cynulliad eisoes yn mynd i'r afael â'r pwyntiau a godwyd gan y Democratiaid Rhyddfrydol yn y ddadl heddiw. Serch hynny, rhaid imi ddiolch iddynt am godi'r materion hyn ac, yn arbennig, am sôn am y brif elfen sef y polisi a gyflwynwyd gan y Llywodraeth Lafur flaenorol i warchod pobl hŷn yn ystod y misoedd oer—ac rwyf yn cyfeirio, wrth gwrs, at y taliadau tanwydd gaeaf.

Gadewch imi fynd â chi'n ôl i ddadleuon yr arweinwyr a ddarledwyd ar y teledu yn ystod yr etholiad cyffredinol. Ni soniodd Nick Clegg am doriadau o gwbl yn unrhyw un o'r dadleuon hynny. Yn y dadleuon, roedd David Cameron, sef prif weithredwr rhiant-gwmni'r Democratiaid Rhyddfrydol, yn barod i ddatgelu mwy, fodd bynnag. Yn nadl yr arweinwyr ar 22 Ebrill 2010, yn wahanol i Mr Clegg, roedd Mr Cameron yn ddiflewyn ar dafod. Cyhoeddodd i'r genedl y byddai'n cadw'r lwfans tanwydd gaeaf ac yna dywedodd

mae'r taflenni hynny rydych wedi bod yn eu cael gan Lafur, y llythyrau hynny rydych wedi bod yn eu cael gan Lafur yn gelweydd pur.

Gwyddom oll o ble mae'r celwyddau'n dod yn awr. Yn wir, yn y diwrnodau diwethaf, mae Gweinidog y Democratiaid Rhyddfrydol, Chris Huhne, wedi dynodi bod y Con-De—y Llywodraeth glymblaid yn San Steffan ar fin ceisio torri'r taliadau tanwydd gaeaf. [AELODAU CYNULLIAD: 'O.'] Ni ddywedais mohono, Ddirprwy Lywydd.

Y Dirprwy Lywydd: Rwy'n falch na wnaethoch.

Carl Sargeant: Dim ond y prynhawn yma, cadarnhaodd David Cameron yn ystod cwestiynau'r Prif Weinidog nad oedd

the benefit was not being ruled out. In other words, winter fuel payments are in line for cuts. Given the mess that your Government has made by slashing child benefit, older people in Wales can also expect to see some pretty savage cuts in the near future.

Therefore, I thank Peter and the Liberal Democrats for giving those of us sitting on this side of the Chamber the opportunity to highlight the pre-election promises that your coalition made and remind the people of Wales that they cannot believe a word that the coalition parties have said.

Peter Black *rose*—

Carl Sargeant: I am sure, Peter, that, as a true Liberal Democrat, you will defend my right to say that.

Peter Black: Will you give way?

The Deputy Presiding Officer: Order. I am sorry. The Minister is out of time.

Carl Sargeant: There is a cold front coming, and that will be next week when the comprehensive spending review is delivered by the opposition parties' counterparts at Westminster.

Veronica German: That was a very exciting debate. I did not think that we would have so much excitement at the end of such a long day, but there we are.

Helen Mary started by saying that the Assembly does not have power over the weather. That may be true, but—

Alun Davies: I thought that you were going to make a promise.

Veronica German: I do not think that Westminster does either. However, come on. The Assembly Government has power over a lot of things here, and there are things that we can change. I have not heard anything today that is different. I have not heard anything innovative or new, and I have not heard any response to some of the suggestions that have

tynhau'r meini prawf ar gyfer y budd-dal yn cael ei ddiystyru. Mewn geiriau eraill, mae taliadau tanwydd gaeaf ar fin cael eu torri. O ystyried y traed moch a wnaeth eich Llywodraeth drwy dorri'r budd-dal plant, gall pobl hŷn yng Nghymru ddisgwyl hefyd gweld toriadau eithaf gwyllt yn y dyfodol agos.

Felly, diolchaf i Peter a'r Democratiaid Rhyddfrydol am roi'r cyfle i'r rheini ohonom sy'n eistedd ar yr ochr hon o'r Siambwr amlygu'r addewidion a wnaeth eich clymblaid cyn yr etholiad ac atgoffa pobl Cymru na allant gredu gair a ddywedodd pleidiau'r glymblaid.

Peter Black *a gododd*—

Carl Sargeant: Rwy'n siŵr, Peter, a chithau'n wir Democrat Rhyddfrydol, y byddwch yn amddiffyn fy hawl i ddweud hynny.

Peter Black: A wnewch chi ildio?

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Mae'n flin gennyf. Mae amser y Gweinidog ar ben.

Carl Sargeant: Mae ffrynt oer ar y ffordd, a bydd hwnnw'r wythnos nesaf pan gyflwynir yr adolygiad cynhwysfawr o wariant gan gymheiriaid y gwrthbleidiau yn San Steffan.

Veronica German: Roedd honno'n ddadl gyffrous iawn. Nid oeddwn yn credu y byddem yn cael cymaint o gyffro ar ddiwedd diwrnod mor hir, ond dyna ni.

Dechreuodd Helen Mary drwy ddweud nad oes gan y Cynulliad bŵer dros y tywydd. Hwyrach bod hynny'n wir, ond—

Alun Davies: Roeddwn yn meddwl eich bod am wneud addewid.

Veronica German: Nid wyf yn credu bod San Steffan am wneud chwaith. Fodd bynnag, dewch wir. Mae gan Lywodraeth y Cynulliad bŵer dros lawer o bethau yma, ac mae pethau y gallwn eu newid. Nid wyf wedi clywed dim heddiw sy'n wahanol. Nid wyf wedi clywed dim byd arloesol na newydd, ac nid wyf wedi clywed dim ymateb i rai o'r

been put forward, such as increasing the take-up of the flu vaccine, which has an enormous effect on the health and wellbeing of our most frail. It seems that today is just another excuse to have a go about things that they know nothing about. No-one knows what will happen yet. It is good to speculate, and we can all do that, but it seems to be all that most people seem to want to talk about at the moment.

Peter Black: Thank you for letting me intervene, Veronica, because the Minister clearly would not. The Minister talked about the leaders' debates and what was said during those debates, but he did not mention that Gordon Brown did not talk about cuts either. However, his Government was planning £44 billion-worth of cuts. Do you not think that Labour is being equally disingenuous on this issue?

Veronica German: Yes, absolutely. To say that we should not have tabled this particular motion for debate because everything is hunky-dory and nothing needs to be improved shows contempt for the people whom we serve.

Darren spoke about guidance being issued to local authorities. We can understand the frustration that might lead to that, but guidance can come with red tape and bureaucracy. That is why I concur with what Peter said and say that although we should not necessarily engage in handholding, we should offer advice and work together to make things more co-ordinated. That may be a better way forward to ensure that we have grit supplies and that we can keep things moving across Wales. Grit is important. It might not seem important to some people, but if you do not have the grit, you cannot get the ambulances to those who need them most, you cannot take care of those who are vulnerable, and you cannot do all the things that Helen Mary referred to. Therefore, getting the grit situation right is extremely important.

6.40 p.m.

awgrymiadau a gyflwynwyd, fel cynyddu'r nifer sy'n cael y brechiad ffliw, sy'n effeithio'n sylweddol ar iechyd a lles ein pobl fwyaf bregus. Mae'n debyg mai esgus arall eto yw heddiw i gwyno am bethau na wyddant ddim amdanynt. Nid oes neb yn gwybod eto beth fydd yn digwydd. Mae'n dda dyfalu, a gallwn oll wneud hynny, ond mae'n debyg mai dyna'r cyfan y mae'r rhan fwyaf o bobl am siarad amdano ar hyn o bryd.

Peter Black: Diolch am adael imi ymyrryd, Veronica, oherwydd roedd yn amlwg na fyddai'r Gweinidog yn gwneud hynny. Siaradodd y Gweinidog am ddadleuon yr arweinwyr a'r hyn a ddywedwyd yn ystod y dadleuon hynny, ond ni soniodd nad oedd Gordon Brown wedi siarad am doriadau ychwaith. Fodd bynnag, roedd ei Lywodraeth yn cynllunio gwerth £44 biliwn o doriadau. Onid ydych yn credu bod Llafur yr un mor anniffuant yn hyn o beth?

Veronica German: Ydy, yn bendant. Mae dweud na ddylem fod wedi cyflwyno'r cynnig arbennig hwn i'w ddadlau gan fod popeth yn gampus ac nad oes angen gwella dim yn dangos dirmyg at y bobl a wasanaethwn.

Siaradodd Darren am gyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol. Gallwn ddeall y rhwystredigaeth a allai arwain at hynny, ond mae canllawiau'n gallu cyflwyno mân-reolau a biwrocratiaeth. Dyna pam rwy'n cydsynio â'r hyn a ddywedodd Peter ac yn dweud, er na ddylem fynd ati o reidrwydd i ddal dwylo, y dylem gynnig cyngor a chydweithio i gydlynu pethau'n well. Hwyrach bod honno'n ffordd well ymlaen i sicrhau bod gennym gyflenwadau graean ac y gallwn gadw pethau ar fynd ledled Cymru. Mae graean yn bwysig. Hwyrach nad yw fel petai'n bwysig i rai pobl, ond os nad oes graean gennych, ni allwch gael yr ambiwlansys i'r rheini y mae arnynt eu hangen fwyaf, ni allwch ofalu am y rheini sy'n agored i niwed, ac ni allwch wneud yr holl bethau y cyfeiriodd Helen Mary atynt. Felly, mae'n hynod bwysig unioni'r sefyllfa raean.

We talked about the weather stations and the cold weather payments, and I am pleased that the Minister has agreed to get officials onto that, working with the Department for Work and Pensions and the Met Office to ensure that people get a fair payment for that.

School closures were rightly mentioned by Darren, and we need some kind of co-ordinated system for that. I was disappointed to learn that schools that were closed last year because of the snow are losing training days this year as a result. Those training days are vital for schools and for the development of staff, and to lose them because no-one could get into school on a snow day is not the best way forward.

Mark Isherwood talked about fuel poverty and what can be done to help those affected by it. There was no explanation in the strategy of how fuel poverty could be eradicated, and this is something else that we are waiting for this Government to respond to. It is not something that we cannot talk about here, or for which this Government has no responsibility. This is where the buck stops.

On the whole, I am glad that we had this debate, and I am glad that we brought it forward. I hope that it has stimulated some work, although I have my doubts, because if this Government thinks that everything that it does is right, is always right, and always has been right, what will happen when we get another winter like last year's? It is not us who will suffer but the weak and the vulnerable and those who are at risk.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion without amendment. Does any Member object? I see that there are objections, and so voting is deferred until voting time.

The Business Committee has decided that voting should not take place before 5 p.m., so we can safely move into the vote at this point, as it is 6.42 p.m. [*Laughter.*]

Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod

Siaradasom am y gorsafoedd tywydd a'r taliadau tywydd oer, ac rwy'n falch bod y Gweinidog wedi cytuno i gael swyddogion yn rhoi sylw i hynny, gan weithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau a'r Swyddfa Dywydd i sicrhau bod pobl yn cael taliad teg am hynny.

Soniodd Darren yn briodol am gau ysgolion, ac mae angen arnom ryw fath o system gydgysylltiedig ar gyfer hynny. Roeddwn yn siomedig o ddysgu bod ysgolion a gaeodd y llynedd oherwydd yr eira'n colli diwrnodau hyfforddi eleni o ganlyniad. Mae'r diwrnodau hyfforddi hynny'n hanfodol i ysgolion ac i ddatblygu staff, ac nid eu colli gan na allai neb gyrraedd yr ysgol ar ddiwrnod o eira yw'r ffordd orau ymlaen.

Siaradodd Mark Isherwood am dlodi tanwydd a'r hyn y gellir ei wneud i helpu'r rheini y mae'n effeithio arnynt. Nid oedd dim eglurhad yn y strategaeth ynghylch sut gellid dileu tlodi tanwydd, ac mae hwn yn rhywbeth arall yr ydym yn disgwyl i'r Llywodraeth hon ymateb iddo. Nid yw'n rhywbeth na allwn siarad amdano yma, nac yn rhywbeth nad oes gan y Llywodraeth hon gyfrifoldeb amdano. Yma mae diwedd y gân.

Ar y cyfan, rwy'n falch inni gael y ddadl hon, ac rwy'n falch ein bod wedi'i chyflwyno'n gynharach. Gobeithiaf ei bod wedi ysgogi rhywfaint o waith, er bod gennyf fy amheuan, oherwydd os yw'r Llywodraeth hon yn credu bod popeth a wna'n iawn, a'i fod bob amser yn iawn, a'i fod yn iawn erioed, beth fydd yn digwydd pan gawn aeaf arall fel y llynedd? Nid ni a fydd yn dioddef ond y gwan a'r agored i niwed a'r rheini sydd mewn perygl.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn y cynnig heb welliannau. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod, ac felly gohirir y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio.

Mae'r Pwyllgor Busnes wedi penderfynu na ddylai'r pleidleisio ddiwydd cyn 5pm, felly mae'n ddiogel inni symud ymlaen i'r bleidlais erbyn hyn, am ei bod hi'n 6.42pm. [*Chwerthin.*]

pleidleisio.

Votes deferred until voting time.

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

Cynnig NDM4554: O blaid 14, Ymatal 0, Yn erbyn 30.

Motion NDM4554: For 14, Abstain 0, Against 30.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Gwrthodwyd y cynnig.

Motion not agreed.

Gwelliant 1 i NDM4554: O blaid 29, Ymatal 0, Yn erbyn 14.

Amendment 1 to NDM4554: For 29, Abstain 0, Against 14.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren

Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Lewis, Huw
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Neagle, Lynne
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick

*Derbyniwyd y gwelliant.
 Amendment agreed.*

*Dad-ddetholwyd gwelliannau 2, 3 a 4.
 Amendments 2, 3 and 4 deselected.*

Cynnig NDM4554 fel y'i diwygiwyd:

Motion NDM4554 as amended:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn nodi bod misoedd y gaeaf yn cael effaith andwyol ar iechyd a lles pobl Cymru a bod Llywodraeth Cynulliad Cymru:

1. Notes that the Winter months have an adverse impact on the health and well-being of the people of Wales and that the Welsh Assembly Government:

a) Wedi rhoi arian i Age Cymru i weithredu Gofal Piau Hi y Gaeaf Hwn;

a) Has funded Age Cymru to deliver Keep Well This Winter;

b) Yn gweithio gyda Byrddau Iechyd Lleol i gynyddu'r capasiti ar gyfer y cynnydd a ragwelir mewn achosion o lithro a disgyn;

b) Is working with LHBs to increase capacity for the predicted increase in slips and falls;

c) Wedi rhoi cynllun cynhwysfawr ar waith i sicrhau bod grwpiau mewn perygl yn cael y brechlyn ffliw;

c) Has put in place a comprehensive plan to ensure that at risk groups receive the flu vaccine;

d) Er yn cydnabod nad oes rheolaeth ganddi ar yr holl ffactorau sy'n effeithio ar dlodi tanwydd, wedi sefydlu strategaeth tlodi tanwydd newydd ac y bydd yn dod â rheoliadau i'w ategu gerbron y Cynulliad yn nes ymlaen eleni;

d) Whilst recognising that it is not in control of all the levers that affect fuel poverty, has put in place a new fuel poverty strategy and will be bringing regulations to support it in front of the Assembly later this year;

e) Wedi darparu arian drwy'r Grant Cynnal Refeniw ar gyfer cynnal a chadw ffyrdd ac yn gweithio gydag awdurdodau lleol i wella mynediad at raeau ffyrdd;

e) Has provided funding through the Revenue Support Grant for road maintenance and is working with local authorities to improve access to road grit;

f) Yn gweithio gyda phenaethiaid ysgolion ac

f) Is working with head teachers and local

awdurdodau lleol i sicrhau bod gwybodaeth well ar gael i rieni ynghylch cau ysgolion oherwydd tywydd garw. *authorities to ensure better information for parents regarding school closures due to adverse weather conditions.*

Cynnig NDM4554 fel y'i diwygiwyd: O blaid 29, Ymatal 0, Yn erbyn 14.
Motion NDM4554 as amended: For 29, Abstain 0, Against 14.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Cairns, Alun
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Sinclair, Karen
Williams, Brynle

Derbyniwyd y cynnig NDM4554 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM4554 as amended agreed.

Cynnig Trefniadol **Procedural Motion**

The Deputy Presiding Officer: I have been notified by Jonathan Morgan that he wishes to move a procedural motion in accordance with Standing Order No. 7.26 to postpone the short debate tabled in his name. I call on Jonathan Morgan to move the motion.

Cynnig trefniadol

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru, o dan Reol Sefydlog Rhif 7.26, yn gohirio'r ddadl fer a gyflwynwyd yn enw Jonathan Morgan.

Y Dirprwy Lywydd: Mae Jonathan Morgan wedi fy hysbysu ei fod yn dymuno gwneud cynnig trefniadol yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.26 i ohirio'r ddadl fer a gyflwynwyd yn ei enw. Galwaf ar Jonathan Morgan i gynnig y cynnig.

Procedural motion

The National Assembly for Wales, under Standing Order No. 7.26, postpones the short debate tabled in the name of Jonathan Morgan.

Jonathan Morgan: I move the motion.

Jonathan Morgan: Cynigaf y cynnig.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the procedural motion to postpone the short debate. Does any Member object? I see not. The motion is therefore agreed under Standing Order No. 7.35.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno ar y cynnig trefniadol i ohorio'r ddadl fer. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes. Felly, cytunwyd ar y cynnig o dan Reol Sefydlog Rhif 7.35.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That brings today's business to a close.

Y Dirprwy Lywydd: Daw hynny â busnes heddiw i ben.

*Daeth y cyfarfod i ben am 6.44 p.m.
The meeting ended at 6.44 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
 Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Barrett, Lorraine (Llafur – Labour)
 Bates, Mick (Democrat Rhyddfrydol Annibynnol – Independent Liberal Democrat)
 Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Bourne, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Burnham, Eleanor (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
 Cairns, Alun (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Chapman, Christine (Llafur – Labour)
 Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
 Davidson, Jane (Llafur – Labour)
 Davies, Alun (Llafur – Labour)
 Davies, Andrew (Llafur – Labour)
 Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Elis-Thomas, Dafydd (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Nerys (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Franks, Chris (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 German, Veronica (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gibbons, Brian (Llafur – Labour)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Irene (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Gareth (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Helen Mary (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Law, Trish (Annibynnol – Independent)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Lloyd, David (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lloyd, Val (Llafur – Labour)

Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Jonathan (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Rhodri (Llafur – Labour)
Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Randerson, Jenny (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Ryder, Janet (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
Sinclair, Karen (Llafur – Labour)
Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Watson, Joyce (Llafur – Labour)
Williams, Brynle (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)